

audit

FINANCIAR

Anul XVI, nr. 150 - 2/2018

2/2018

- **Răspunderea auditorului financiar și modalități de limitare a acesteia**
- **Auditor's Liability and Methods for its Limitation**

- **Studiu explorator privind modalitatea de contabilizare și impozitare a monedelor virtuale de către firmele românești**
- **Noile tendințe de raportare în audit – exemple de bune practici BVB**
- **Industria de credit a IMM-urilor din Malaezia: activități privind taxonomia CSR**
- **Îmbunătățirea informării – o necesitate în fundamentarea deciziei contabile**
- **Rolul auditorului în contextul evoluției reglementărilor contabile**

- **Exploratory study on accounting and taxation of virtual currencies by Romanian companies**
- **New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB**
- **Malaysia's SMEs credit industry: CSR taxonomy activities**
- **Improving information – a necessity in substantiating the accounting decision**
- **The auditor's role in the context of the accounting regulations evolution**

Sisteme de control intern în statele Uniunii Europene

Internal control systems in the European Union Member

Sumar / Content

audit
FINANCIAR

2/2018

Mirela PĂUNESCU

- Studiu explorator privind modalitatea de contabilizare și impozitare a monedelor virtuale de către firmele românești [Click here!](#).....173
- *Exploratory study on accounting and taxation of virtual currencies by Romanian companies* [Click here!](#)239

Melinda Timea FÜLÖP

- Noile tendințe de raportare în audit – exemple de bune practici BVB [Click here!](#).....184
- *New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB* [Click here!](#).....249

Nicolae MĂGDAȘ

- Răspunderea auditorului financiar și modalități de limitare a acesteia [Click here!](#).....196
- *Auditor's Liability and Methods for its Limitation* [Click here!](#) 261

Carmen PIRVAN, Ileana NIȘULESCU

- Sisteme de control intern în statele Uniunii Europene [Click here!](#)204
- *Internal control systems in the European Union Member* [Click here!](#)270

Edward Wong Sek KHIN, Moghavvemi SEDIGHEH, Lee Su TENG, Rusnah MUHAMAD

- Industria de credit a IMM-urilor din Malaezia: activități privind taxonomia CSR [Click here!](#)213
- *Malaysia's SMEs credit industry: CSR taxonomy activities* [Click here!](#).....278

Sabina-Cristina NECULA

- Îmbunătățirea informării – o necesitate în fundamentarea deciziei contabile [Click here!](#)220
- *Improving information - a necessity in substantiating the accounting decision* [Click here!](#)285

Ionela POIDA (IVAN)

- Rolul auditorului în contextul evoluției reglementărilor contabile [Click here!](#)228
- *The auditor's role in the context of the accounting regulations evolution* [Click here!](#).....293

Revistă lunară editată de
**Camera Auditorilor Financieri
din România**

Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:

prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial:

prof. univ. dr. **Mădălina DUMITRU**

Secretar de redacție:

Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:

Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

Indexare în B.D.I.:

Academic Keys;

Cabell's;

Deutsche Zentralbibliothek für

Wirtschaftswissenschaften;

DOAJ;

Ebsco;

ERIH PLUS;

Global Impact Factor;

Google Scholar;

Index Copernicus;

ProQuest;

Research Papers in Economics

(RePEc);

SCIPIO;

Ulrich's

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: +4031.433.59.22;

Fax: +4031.433.59.40;

E-mail: revista@cafr.ro;

http: revista.cafr.ro;

facebook.com/revistaauditfinanciar

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Tipar: SC Print Group Serv SRL
Str. Baicului nr. 82, sector 2, București
e-mail: office@printgroup.ro

Colegiul Editorial Științific

Dinu AIRINEI – *Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași*
Veronel AVRAM – *Universitatea din Craiova*
Yuriy BILAN – *Universitatea Szczecin, Polonia*
Ovidiu BUNGET – *Universitatea de Vest din Timișoara*
Alain BURLAUD – *Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris*
Tatiana DĂNESCU – *Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș*
Lilia GRIGOROI – *Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău*
Raluca-Gina GUȘE – *Academia de Studii Economice, București*
David HILLIER – *Leeds University Business School, Marea Britanie*
Allan HODGSON – *University of Queensland, Australia*
Robin JARVIS – *ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie*
Dumitru MATIȘ – *Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca*
Ion MIHĂILESCU – *Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești*
Ana MORARIU – *Academia de Studii Economice, București*
Mirela PĂUNESCU – *Academia de Studii Economice, București*
Irimie Emil POPA – *Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca*
Vasile RĂILEANU – *Academia de Studii Economice, București*
Ion STANCU – *Academia de Studii Economice, București*
Donna STREET – *Universitatea Dayton, SUA*
Ioan TALPOȘ – *Universitatea de Vest din Timișoara*
Alexandru TUGUI – *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași*
Eugeniu ȚURLEA – *Academia de Studii Economice, București*
Iulian VĂCĂREL – *membri al Academiei Române*

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Camerei Auditorilor Financiarî din România (CAFR). Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport și vânzarea sunt interzise fără acordul prealabil al CAFR, fiind supuse prevederilor legii drepturilor de autor.

Important pentru autorii!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, în format electronic, scrise în program MS Office Word, în alb-negru.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu caractere diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- dimensiunea optimă a articolului: 7-10 pagini / 2000 caractere grafice cu spații pe pagină;
- în articol se precizează titlul, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor, impactul asupra profesiei contabile, referințele bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor;
- 4-5 cuvinte cheie;
- clasificări JEL.

Tabelele și graficele se elaborează în alb-negru cu maximum șase nuanțe de gri și se trimit și separat, în cazul în care au fost elaborate în programul MS Office Excel.

Evaluarea articolelor se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii, pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Studiu explorator privind modalitatea de contabilizare și impozitare a monedelor virtuale de către firmele românești

Mirela PĂUNESCU,
Academia de Studii Economice, București,
E-mail: mirela.paunescu@cig.ase.ro

Motto: „Contabilitatea nu face profitul sau bilanțul mai volatile. Contabilitatea doar face mai transparentă volatilitatea câștigurilor.”

Diane Garnick

Rezumat

Pe măsură ce monedele virtuale devin mai frecvente și mai des folosite de diferiți utilizatori, companii sau persoane fizice, întrebarea dacă și cum se impozitează acestea nu mai poate fi ignorată. Creșterea și căderea monedei Bitcoin în ultimul an, creșterea numărului de oferte inițiale de monede (ICO) și creșterea numărului de monede virtuale care au fost lansate recent au făcut pe toată lumea fie foarte atentă la acest subiect. De aceea, în ultimul timp, tot mai multe autorități de reglementare au ales să prezinte clarificări cu privire la modul de contabilizare (și impozitare) a monedelor virtuale. România, din nefericire, nu este una dintre aceste țări care au ales să-și adapteze legislația pentru a ține cont de monedele virtuale. Ambiguitatea guvernează utilizarea monedelor virtuale, a naturii acestora și a regulilor de contabilizare pentru tranzacțiile care implică monede virtuale.

În această lucrare, analizăm dificultățile cu care se confruntă entitățile corporative care utilizează monede virtuale în activitatea lor și astfel trebuie să plătească impozit pe profit.

Cuvinte-cheie: Monedă virtuală, Bitcoin, contabilizare și raportare, impozitare

Clasificare JEL: M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Paunescu, M., (2018), Exploratory study on accounting and taxation of virtual currencies by Romanian companies, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 239-248, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/009

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/009>

Data primirii articolului: 10.04.2018

Data revizuirii: 11.04.2018

Data acceptării: 13.04.2018

INTRODUCERE

Începem prin definirea monedei virtuale (VC de la virtual currency). Spre deosebire de monedele de modă tradiționale, cum ar fi moneda reală (care are o valoare intrinsecă) și moneda fiat (care este o formă general acceptată de bani emise de un guvern și care circulă într-o economie), VC are doar o formă digitală. Autoritatea Bancară Europeană (EBA) definește monedele virtuale drept „reprezentare digitală a valorii, care nu este emisă de o bancă centrală, o instituție de credit sau o instituție de bani electronici, care, în anumite circumstanțe, poate fi utilizată ca alternativă la bani”.

Cryptocurrencies, concepute pentru a înlocui numerarul, sunt o varietate de VC care utilizează tehnologia Blockchain și un registru descentralizat (ceea ce înseamnă, spre deosebire de monedele tradiționale, de obicei nici o autoritate de supraveghere nu controlează rețeaua, emiterea de noi unități sau valoarea de schimb).

Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN, 2013) explică în mod egal VC ca „un mijloc de schimb care funcționează ca o monedă în anumite medii, dar nu are toate atributele valutei reale. În special, moneda virtuală nu are statut legal de plată în nici o jurisdicție.”

În anul 2015, Banca Națională a României (BNR), într-o notă de avertizare, a declarat că VC nu reprezintă o monedă națională sau o valută străină, nu este o plată legală și nici o monedă electronică, ci este pur și simplu o modalitate alternativă de plată. În 2018, într-o altă notificare, BNR și-a menținut poziția inițială, dar a precizat suplimentar că VC se clasifică drept active speculative, extrem de volatile și riscante.

În prezent, nu există o definiție general acceptată pentru VC. Cu toate acestea, lipsa unei reglementări explicite pentru VC nu implică faptul că utilizarea acestuia este ilegală.

Chiar dacă VC-urile au apărut cu ani în urmă (Satoshi Nakamoto a creat Bitcoin în 2009), autoritățile de reglementare pare că așteptau să vadă cum va evolua noul mod de a plăti și de a investi, înainte de a le lua în serios. Când VC a devenit un subiect de actualitate, o mulțime de afaceri s-au dezvoltat în jurul lor. În timp, s-au creat diferite platforme pentru a transfera sau a schimba VC, au apărut forme de exploatare a VC, tot mai multe companii acceptă VC și chiar utilizează VC

pentru a-și plăti achizițiile, iar unele fonduri de investiții pun o mulțime de bani în VC, sperând să raporteze o rată mare de rentabilitate pentru investiția lor.

În prezent, este clar că autoritățile de reglementare ar trebui să introducă și să normalizeze cadrul legal pentru utilizarea criptomonedelor, deoarece există o lipsă de reglementare pentru raportarea financiară a VC. Din cauza incertitudinii, entitățile raportoare prezintă monedele digitale deținute în diverse moduri, cum ar fi ca parte a stocurilor, a echivalentelor de numerar, ca instrumentele financiare sau chiar ca imobilizările necorporale, în funcție de politica lor contabilă.

1. Revizuirea literaturii de specialitate

În prezent, am găsit doar câteva articole relevante privind contabilitatea pentru VC. Unul dintre motive poate fi că, și dacă monedele virtuale au fost prezente în știrile din ultimii doi ani, doar recent au devenit un trend. Principalele direcții de cercetare au fost impactul Bitcoin și al altor criptomonede asupra modelului de business folosit de companii, modul în care VC vor întrerupe afacerea, riscurile de securitate cibernetică implicate pentru companiile care folosesc VC și explicația din spatele variației prețurilor diferitelor VC-uri. Kokina (2017) prezintă o imagine de ansamblu asupra practicilor legate de tehnologia Blockchain în marile firme de contabilitate și, ca parte a procesului, oferă o ilustrare foarte detaliată a tehnologiei din spatele VC. Articolul este util în special întrucât explică modul în care Bitcoin funcționează, care este activitatea „minerilor”, modul în care pot fi stocate VC și care sunt unele dintre cele mai semnificative riscuri asociate cu utilizarea lor. Venter (2016) face una dintre cele mai ample analize ale tratamentului contabil folosit pentru a raporta Bitcoin și identifică argumentele pro și contra, în cazul tuturor scenariilor. El consideră că este timpul ca IASB să revizuiască și unele dintre vechile standarde, cum ar fi IAS 2 sau IAS 38. De asemenea, el reflectă faptul că lipsa reglementării de către IASB conduce la o inconsecvență în tratamentul contabil utilizat de diferite entități raportoare. Venter concluzionează că IASB ar trebui să ofere orientări clare privind contabilitatea monedelor digitale și să abordeze, de asemenea, problema mai importantă a activelor necorporale și a mărfurilor deținute în scopuri investiționale. Practicienii au publicat, de asemenea, mai multe articole pe această temă, identificând cele mai

comune metode contabile utilizate și evaluând în mod critic argumentele pro și contra pentru ele (Berchowitz 2017, Kam 2017).

În concordanță cu constatările lui Albu (Albu ș.a., 2011), am remarcat, la rândul nostru, că societățile Big 4 se numără printre primele companii care au publicat articole ce subliniază nevoia de îndrumare cu privire la principiile contabilității și fiscalității aplicabile sau care ridică noi întrebări fără un răspuns clar în absența unei reglementări specifice. Petre (Deloitte, 2017) semnalează că, în opinia sa, câștigurile obținute din utilizarea VC sunt impozabile iar, datorită incertitudinii din jurul criptomonedelor, entitățile care utilizează VC sunt expuse unor riscuri fiscale ridicate. De asemenea, el ridică câteva întrebări la care autoritatea fiscală ar trebui să răspundă pentru a clarifica tratamentul fiscal al VC. Milicev (EY, 2018) detaliază aspectele pe care trebuie să le ia în considerare o societate, din perspectivă fiscală, înainte să lanseze o ICO. Într-un alt articol (2018) el analizează, de asemenea, principiile de impozitare aplicabile câștigurilor realizate de persoane fizice din VC. Sincu (2018) prezintă pentru prima dată un cadru pentru impozitarea câștigurilor obținute din VC și identifică factorii care trebuie luați în considerare înainte de a decide asupra impozitului aplicabil. El concluzionează că viața reală este cu mult mai avansată față de legislația fiscală și că este nevoie ca autoritatea fiscală din România să accelereze procesul de reglementare a impozitării VC.

Din câte știm, studiul nostru este prima lucrare de cercetare care se axează pe contabilizarea VC în România, în special din perspectiva unei companii care aplică standardele românești de contabilitate (RAS) și nu IFRS.

2. Metodologia de cercetare

Prezenta lucrare analizează principiile contabile aplicabile tranzacțiilor care utilizează VC în România, în funcție de cadrul de raportare utilizat de entitatea raportoare. După ce vom enumera cele mai frecvente politici contabile utilizate de entitățile care aplică IFRS și vom analiza argumentele pro și contra lor, ne vom concentra pe opțiunile disponibile pentru companiile care aplică RAS.

Folosind argumente de tip critic și empiric, vom explora dacă în prezent cadrul de raportare pentru companiile care aplică RAS permite clasificarea monedelor virtuale

în clase de active deja definite și dacă există reguli privind evaluarea și măsurarea acestora, vom investiga alegerile oferite de RAS și vom identifica provocările legate de utilizarea uneia sau a altei opțiuni.

Argumentarea noastră ia în considerare numeroasele moduri în care entitățile pot obține sau utiliza VC.

Contribuția adusă de această lucrare rezultatelor cercetării deja existente constă în analiza critică a altor aspecte care nu au fost acoperite de studiile anterioare, cum ar fi posibilul tratament contabil pentru entitățile care aplică RAS, utilizează VC, precum și identificarea unui cadru care ar trebui să fie utilizat de entități pentru a determina metoda contabilă cea mai adecvată. Din cunoștințele noastre, acesta este și primul articol care studiază impozitarea entităților corporative care utilizează VC în România.

În special în România, analiza efectuată în lucrarea de față este utilă celor cu rol de reglementare a raportărilor financiare conform reglementărilor naționale, care trebuie să vină fie cu modificări la reglementările contabile aplicabile societăților care aplică RAS, fie cu clarificări având ca scop lămurirea incertitudinilor privind contabilizarea și impozitarea monedelor virtuale. Și practicienii care sunt responsabili de prezentarea și contabilizarea monedelor virtuale în situațiile financiare (sau auditorii chemați să valideze imaginea fidelă dată de situațiile financiare) vor beneficia de rezultatele acestui studiu, având o privire de ansamblu asupra tratamentelor contabile posibile, precum și a argumentelor în favoarea și defavoarea acestora.

3. Stabilirea cadrului pentru impozitarea VC utilizate de persoanele juridice

După ce am analizat literatura de specialitate, nu putem să nu constatăm că majoritatea dilemelor fiscale se referă la persoanele fizice. Pentru persoanele juridice, se pare că există doar puține neclarități dacă impozitul este sau nu datorat. Considerăm că principala cauză a acestei discrepanțe este că, în cazul companiilor, este mai probabil ca întrebarea să fie legată de data la care se impozitează un eventual câștig mai degrabă decât dacă este impozabil sau nu.

Pentru criptomonede, atât în 2015, cât și în 2017, unii reprezentanți ai autorității fiscale au declarat că, deoarece VC nu sunt reglementate în România, nu se

poate vorbi despre un cadru de impozitare a VC, cel puțin în cazul persoanelor fizice. Cu toate acestea, începând din 2017, pe diferite canale (neoficiale, cum ar fi în presă), reprezentanții autorității fiscale și-au schimbat poziția inițială și au sugerat că și câștigurile obținute din VC sunt impozabile, atât pentru persoane fizice, cât și pentru entități. Cu toate acestea, niciuna dintre opiniile lor nu a fost oficială întrucât până acum autoritatea fiscală română nu și-a asumat o poziție oficială, publică, și nici nu a dat nicio îndrumare despre cum și când se impozitează astfel de câștiguri.

Lipsa de reacție dovedită atât de autoritatea fiscală, cât și de Ministerul Finanțelor Publice, ca autoritate de reglementare pentru cadrul de raportare financiară, pare greu de înțeles deoarece piața VC este prea mare pentru a fi ignorată. Multe alte țări au publicat deja ghiduri și au modificat legislația fiscală sau principiile contabile, pentru a se asigura că entitățile raportoare și contribuabilii au un cadru adecvat de contabilizare și de plată a impozitelor pentru VC. Ca exemple: IRS a emis o Notă din 2014 (IRS, 2014), în care se menționează că și câștigurile obținute din VC vor fi impozitate în categoria câștigurilor de capital. De asemenea, VC sunt impozitate drept câștiguri de capital în Marea Britanie, Canada sau Australia. Belarus a adoptat recent un nou regulament contabil care prevede că token-urile achiziționate în cadrul ICO, în funcție de intenția entității de a le păstra, pot fi clasificate drept investiții pe termen lung sau pe termen scurt. În 2017, Consiliul de Standarde de Contabilitate din Japonia a publicat un proiect de expunere în care propunea ca VC-urile deținute de o entitate în nume propriu să fie evaluate utilizând prețul de piață la data bilanțului, eventuale diferențe între valoarea contabilă și valoarea justă fiind recunoscute ca un câștig sau o pierdere, atâta timp cât există o piață activă pentru moneda virtuală.

La rândul său, FASB a început să studieze dezvoltarea unui standard contabil pentru moneda digitală începând din 2017. Între timp, IASB analizează, de asemenea, necesitatea unui nou standard de contabilitate.

România, în special, are o cotă unică de impozitare și nu face distincție între impozitul pe profit și impozitul pe câștigurile de capital. Cu alte cuvinte, indiferent de veniturile sau câștigurile care au fost raportate după ce a fost vândut un activ al întreprinderii sau ca rezultat al activității operaționale, impozitul pe profit se determină după aceleași reguli. Baza impozabilă pentru calculul impozitului pe profit este diferența dintre veniturile și cheltuielile raportate în scopuri contabile. Profitul sau

pierderea contabilă sunt ajustate apoi pentru unele elemente neimpozabile sau nedeductibile.

Rezultă că, odată ce o companie a raportat un câștig sau un venit, aceste elemente sunt impozabile, cu excepția cazului în care prevederile specifice privind neimpozitarea lor sunt menționate în Codul fiscal. Reguli similare se aplică pentru cheltuieli. Pentru restul acestei lucrări, folosim noțiunea de venituri sau câștiguri, sau de cheltuieli sau pierderi, cu același înțeles în scopuri fiscale.

Dat fiind că societățile sunt obligate să publice situațiile financiare și să respecte principiile contabile general acceptate, acestea trebuie să raporteze câștigurile sau pierderile rezultate din utilizarea monedelor virtuale și trebuie să impoziteze astfel de câștiguri, deoarece nu există excepții menționate în Codul fiscal.

În România, impozitul pe profit se bazează în mare măsură pe profitul contabil, astfel încât, pentru a decide când se impozitează câștigurile sau se deduc pierderile din utilizarea monedelor virtuale, trebuie să revenim la regulile de bază și să determinăm cum se contabilizează acestea.

Privind literatura de specialitate, constatăm, așa cum am afirmat mai sus, că atât cercetătorii, cât și practicienii dispută modul corect de a înregistra tranzacțiile în care sunt folosite monedele virtuale. Din toate argumentele diferite, se poate concluziona cu ușurință că, pentru moment, nu există cerințe sau reguli specifice privind contabilizarea monedelor virtuale și că, multe autorități sau organisme de reglementare internaționale din diferite țări se află în proces de modificare a cadrelor de raportare contabilă pentru a introduce astfel de reguli.

Pentru a decide metoda contabilă adecvată, o entitate raportoare trebuie să ia în considerare toate întrebările următoare:

1. Cadrul contabil aplicabil?
2. Cum a fost obținută VC?
3. Care a fost principalul motiv pentru care s-a achiziționat VC și cum este utilizată aceasta?
4. Are VC o valoare justă care poate fi determinată?

1. Cadrul contabil aplicabil

În România, diferite tipuri de companii aplică cadre de raportare diferite. Companiile interne ale căror valori mobiliare sunt tranzacționate pe o piață reglementată,

instituțiile financiare și nefinanciare reglementate de Banca Națională a României și de unele companii de stat sunt entitățile care trebuie să aplice IFRS-urile, astfel cum au fost adoptate de către Uniunea Europeană, pentru situațiile lor financiare. Majoritatea societăților comerciale utilizează standardele românești de contabilitate (RAS), care sunt aliniate la Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele aferente ale anumitor tipuri de întreprinderi. Există și alte tipuri de entități care trebuie să aplice alte cadre de raportare (cum ar fi companii de stat, instituții publice sau organizații non-profit). Cu toate acestea, ele nu intră în sfera de cuprindere a acestei lucrări. Lucrarea noastră se concentrează în principal pe companiile care utilizează IFRS sau RAS.

2. Cum a fost obținut VC?

O entitate poate obține VC ca urmare a cumpărării sale, prin primirea acesteia în schimbul bunurilor și serviciilor vândute sau livrate în cursul normal al activității sau, ca rezultat al activității de mining pentru aceasta. Nu este imposibil, chiar dacă este puțin probabil, ca entitatea să obțină gratuit aceste VC, atunci când, spre exemplu, le primește ca donație, din greșală sau din alte surse.

Atunci când se cumpără VC, entitatea poate plăti utilizând o monedă tradițională, schimbând-o cu o altă VC sau chiar ca rezultat al unei ICO.

În cazul Bitcoin, ca exemplu, pentru ca o tranzacție să fie adăugată la registrul public, cineva – un „miner” – trebuie să o valideze. Software-ul rezolvă un algoritm matematic complicat, iar primul „miner” care îl rezolvă primește o taxă de tranzacție care constă în Bitcoins recent lansați.

De asemenea, este posibil să se obțină VC ca rezultat al unei oferte inițiale de monede (ICO). ICO este o formă de crowdfunding folosind criptomonede. Atunci când se produce o ICO, un procent al noilor criptomonede create va fi vândut investitorilor pentru o monedă recunoscută legal sau pentru alte criptomonede, cum ar fi Bitcoin sau altele. De obicei, în cazul ICO, o companie va crea o nouă monedă digitală, în timp ce cealaltă o va achiziționa.

3. Care a fost principalul motiv pentru care s-a administrat VC și cum este utilizat?

Unele entități și-au dat seama că este extrem de profitabil să facă mining pentru VC. Ca atare, principala

lor activitate este de a „mina” VC și, după ce le primesc, ele sunt schimbate pentru monedele tradiționale, mai devreme sau mai târziu. Alte companii acceptă VC doar ca instrument de plată pentru a atrage mai mulți clienți. Anumite companii folosesc VC primite pentru a face plățile curente, pentru bunuri și servicii sau chiar pentru salarii. Alte companii pot decide să dețină VC ca instrument de investiții, pariind că prețul respectivului VC va crește și va conduce la o rată de rentabilitate mai mare decât cea pentru investițiile tradiționale. Perioada de deținere poate varia de la perioade scurte de timp la perioade mai lungi. Alte companii pot specula pe o perioadă scurtă de timp variația prețurilor pentru diferite VC.

Răspunsul la această întrebare poate fi important dintr-o perspectivă contabilă: în funcție de natura acestor VC, clasificarea poate varia în situația poziției financiare de la un element de natura stocurilor la o imobilizare necorporală, spre exemplu. În plus, în funcție de natura activului, măsurarea și recunoașterea câștigului sunt diferite.

4. Are VC o valoare justă care poate fi determinată?

Cei mai mulți care aud de VC se gândesc imediat la Bitcoin, cel mai faimos VC momentan. Cu toate acestea, există o mulțime de alte VC care nu sunt atât de celebre și nu sunt atât de ușor de evaluat la valoarea lor justă, ca în cazul Bitcoin. Acest lucru este important, deoarece într-o tranzacție de schimb, astfel de valori juste pot fi subiective, sau foarte dificil sau chiar imposibil de determinat. În consecință, câștigul sau pierderea din astfel de operațiuni va fi dificil de decis fie foarte subiectiv. În astfel de cazuri, riscurile fiscale la care este expus contribuabilul sunt ridicate.

4. Companiile românești care aplică IFRS

Din perspectivă contabilă, practicienii și cercetătorii au fost de acord că nu există reglementări în IFRS și că există o nevoie tot mai mare de norme specifice aplicabile tranzacțiilor cu VC. Cu toate acestea, majoritatea cercetătorilor și experților par să fie de acord, în ultimul timp, că VC ar trebui să fie clasificate drept stocuri sau active necorporale, în funcție de modul în care entitatea le achiziționează și de utilizarea lor.

Prima întrebare relevantă pentru tratamentul contabil se referă la natura VC. Deși mulți au considerat în timp că

VC este, în esență, similară cu moneda tradițională, recent se acceptă pe scară largă faptul că este o marfă, un bun mobil, și nu o monedă.

Venter (2016) concluzionează că entitățile raportoare clasifică VC într-una din următoarele categorii:

1. Numerar sau echivalente de numerar (în domeniul de aplicare al IAS 7);
2. Instrumente financiare (în domeniul de aplicare al IFRS 9);
3. Stocuri (în domeniul de aplicare al IAS 2);
4. Imobilizări necorporale (în domeniul de aplicare al IAS 38).

Chiar dacă este folosit în mod obișnuit ca o alternativă la moneda tradițională, VC, cel puțin pentru moment, nu respectă sensul acceptat al unei monede tradiționale. De asemenea, deoarece sunt extrem de volatile, VC par să nu respecte definiția echivalentului de numerar. Aceeași concluzie a fost trasă și de alți cercetători (Venter 2016, Kam 2017). Cu toate acestea, EBA consideră că poate fi doar o chestiune de timp până când unele VC, mai stabile și mai acceptate pe scară largă, vor fi considerate bani, în sensul tradițional al cuvântului. Inclusiv un raport al PWC (2015) susține această viziune.

Instrumentele financiare implică un contract care generează un activ financiar al unei entități și o datorie financiară sau un instrument de capitaluri proprii al unei alte entități. Rezultă că majoritatea VC minate sau dobândite altfel de entitate nu corespund definiției unui instrument financiar. Totuși, am menționat că, de cele mai multe ori, entitățile lansează ICO-uri și, prin urmare, sunt oferite publicului noi token-uri sau VC. În funcție de acordurile și caracteristicile contractuale specifice ale acestor VC, definiția instrumentelor financiare poate fi îndeplinită în astfel de cazuri. SEC a lansat îndrumări cu privire la momentul în care trebuie să se considere o ICO ca fiind similară unei IPO (atunci când este vorba despre obligațiile emitentului) și la riscurile implicate.

Pentru entitățile care corespund definiției de broker-trader (cei care cumpără sau vând mărfuri pentru alții sau în nume propriu, cu scopul vânzării în viitorul apropiat și care generează un profit din fluctuațiile de preț sau din marjă) IAS 2 prevede o regulă de evaluare specială. Mai exact, astfel de stocuri cumpărate de brokeri-traderi trebuie să fie măsurate în situațiile financiare la valoarea justă minus costurile estimate de vânzare, iar modificările valorii juste minus costurile de

vânzare trebuie să fie prezentate în contul de profit și pierdere, atunci când apar. IAS 2 pare a fi cel mai adecvat standard pentru companiile care investesc în VC și le transformă în numerar. Cu toate acestea, poate exista o problemă, deoarece IAS 2 menționează o perioadă scurtă de deținere. Există entități care păstrează VC ani de zile înainte de a decide că este timpul potrivit pentru vânzare. Ar putea astfel de entități să clasifice VC ca stoc, în astfel de circumstanțe? Ar fi aplicabile regulile generale prevăzute de IAS 2 pentru aceste active? Regula generală prevede că stocurile trebuie prezentate în situația poziției financiare la cea mai mică valoare dintre valoarea contabilă și valoarea realizabilă netă. Câștigurile raportate peste valoarea contabilă a VC nu pot fi recunoscute în contul de profit și pierdere. Utilizarea costurilor istorice pentru raportarea VC se consideră că nu duce la informații relevante pentru utilizatorii situațiilor financiare.

IAS 38 „Imobilizări necorporale” definește activele necorporale ca active nemonetare identificabile dar fără substanță fizică. Cu toate acestea, activele necorporale care sunt deținute de entitate pentru vânzare în cursul normal al activității sunt incluse în domeniul de aplicare al IAS 2 „Stocuri”.

Dacă acceptăm că VC sunt active nemonetare, pare că VC ar putea fi clasificate ca active necorporale în domeniul de aplicare al IAS 38, dar există unele probleme interesante care apar. După recunoaștere, entitatea raportoare poate alege între modelul bazat pe cost sau cel bazat pe valoarea justă ca politică contabilă. În cazul în care se selectează modelul bazat pe reevaluare, IAS 38 impune ca imobilizarea necorporală să fie înregistrată la o valoare reevaluată, care este valoarea sa justă la data reevaluării minus orice pierderi ulterioare și amortizarea acumulată. În cazul în care valoarea contabilă a imobilizării necorporale crește după o reevaluare, diferența ar trebui să fie recunoscută în alte elemente ale rezultatului global, ca parte a rezervei din reevaluare. Unii cercetători se întrebă dacă un astfel de tratament contabil pentru active care sunt, de obicei, extrem de speculative conduce la informații relevante pentru utilizatorii situațiilor financiare iar răspunsul dat tot de ei este că nu (Venter 2016, Kam 2017).

VC s-ar califica drept active necorporale cu o durată de viață utilă nedeterminată în conformitate cu IAS 38 și nu ar trebui calculată amortizarea lor, deoarece durata de viață utilă nu poate fi estimată. Dacă entitatea primește

VC în schimbul altor VC sau pentru bunurile și serviciile pe care le oferă în cadrul activității sale obișnuite, aceasta face parte dintr-un barter. În principiu, entitatea trebuie să estimeze valoarea justă a VC primită. O problemă similară apare atunci când VC este considerată parte a stocurilor.

Întrucât majoritatea VC nu sunt centralizate și nici reglementate, nu există o piață unică care să fie utilizată ca referință pentru valoarea justă a VC. Bitcoin este lichid și, de obicei, poate fi convertit cu ușurință în numerar sau într-o monedă tradițională, dar multe alte VC nu sunt tranzacționate, astfel încât valoarea justă nu poate fi determinată. În cazul în care VC sunt primite ca rezultat al activității de mining, o întrebare importantă este dacă IFRS 15 se aplică sau nu, având în vedere că, de obicei, nu există nici un contract sau alt acord între entitate și altă parte cu privire la prețul serviciilor de mining furnizate sau la alte obligații contractuale.

Pe de altă parte, dacă entitatea consideră că IFRS-urile existente nu sunt aplicabile VC, atunci, în conformitate cu IAS 8 „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori”, entitatea raportoare trebuie să își creeze o politică contabilă proprie pentru VC folosit. În conformitate cu rezultatele cercetării anterioare (Venter, 2016), considerăm că societățile care cumpără VC pentru investiții pe o perioadă mai lungă sunt nevoite să își creeze o politică contabilă proprie. De asemenea, considerăm că cea mai relevantă metodă contabilă ar fi prezentarea VC la valoarea justă în situația poziției financiare și prezentarea câștigurilor și pierderilor în contul de profit și pierdere.

Deși există argumente în favoarea tuturor categoriilor de active de mai sus, considerăm că VC este un tip nou de active și că IASB ar trebui să emită un nou standard. Companiile românești care folosesc IFRS ca bază pentru situațiile lor financiare ar trebui să-și calculeze și impozitul pe profit pe baza profitului raportat în scopuri contabile. Reguli speciale sunt prevăzute de codul fiscal pentru un astfel de contribuabil, spre deosebire de regulile aplicabile entităților care utilizează RAS. Deși recent codul fiscal a fost modificat pentru nevoile specifice IFRS, spre deosebire de acum câțiva ani (Păunescu, 2015), încă nu există nicio referire la regulile aplicabile pentru VC. Rezultă că impozitul plătit pentru VC este determinat atunci când se recunoaște câștigul în scopuri contabile.

5. Companiile românești care aplică RAS

Așa cum am menționat, standardele românești de contabilitate (RAS) sunt aliniate la Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele aferente anumitor tipuri de întreprinderi. La prima vedere, RAS sunt inspirate de IFRS, deoarece acestea includ deja un anumit număr de opțiuni specifice IFRS (Istrate, 2015). Ceea ce pare a fi confuz este totuși faptul că RAS nu conține nici o referință la IFRS ca sursă de interpretare a cerințelor naționale și că entitățile raportoare nu au voie să le folosească ca sursă de inspirație (Albu și Albu, 2017). Acest lucru există, în ciuda faptului că, de regulă, autoritatea de reglementare se inspiră din tratamentul IFRS atunci când caută soluții la diferite probleme de natură contabilă.

În România, Banca Națională a emis un avertisment în 2015, declarând că VC nu este o monedă fiat, nu este o valută reglementată și, de asemenea, nu reprezintă banii electronici, așa cum sunt definiți în Legea 127/2011. VC nu este, de asemenea, un instrument financiar, în accepțiunea Legii 24/2017. În baza legislației românești, VC este doar un bun mobil.

Nu există o regulă explicită privind contabilizarea VC în RAS. Dacă acceptă că VC nu este instrument financiar, nici numerar sau echivalent de numerar, entitatea raportoare trebuie să găsească o altă clasă de active adecvată pentru includerea VC. Spre deosebire de IFRS, RAS oferă doar opțiuni limitate, iar gradul de libertate este limitat. Câteva exemple sunt utile: toate elementele ar trebui să se potrivească nu numai planului de conturi prezentat în Ordinul emis de Ministerul Finanțelor Publice, ci și în formularele standardizate de raportare (situațiile financiare) pe care aceste entități trebuie să le prezinte la sfârșitul anului.

Opinia noastră este că VC ar corespunde definiției stocurilor, așa cum este dată de RAS, deoarece nu există nici o indicație în definiție legată de natura activului. Cu toate acestea, VC ar putea fi clasificat drept stoc, doar atâta timp cât entitatea intenționează să o utilizeze sau să o vândă în mai puțin de 12 luni sau în cursul obișnuit al afacerii sau, dacă motivul principal pentru deținerea acestor active este de a-l comercializa.

RAS este diferit de IAS 2, deoarece nu există nicio excepție aplicabilă brokerilor-traderi, așa cum am prezentat-o mai sus. Rezultă că, dacă o entitate își clasifică VC ca stoc, nu vor exista câștiguri recunoscute peste costul istoric până când activul nu este vândut. RAS obligă entitatea raportoare să prezinte stocul în situațiile financiare la valoarea cea mai mică între valoarea contabilă și valoarea realizabilă netă. Nu pot fi recunoscute câștiguri peste costul de achiziție până când nu este vândut stocul.

Acest tratament contabil, deși nu este foarte util pentru utilizatorii situațiilor financiare, poate aduce beneficii entității din perspectivă fiscală, deoarece nu există un câștig impozabil în absența unui câștig recunoscut în scopuri contabile. Dacă entitatea intenționează să recunoască câștigurile sau pierderile sale, atunci poate vinde și cumpăra VC aflat în proprietatea sa (sau o parte din tipurile de VC deținute) atâta timp cât este dispusă să suporte costurile tranzacției care, de regulă, se consideră a fi mai mici decât comisioanele bancare suportate la transferuri sau schimburi valutare. Pentru VC nu atât de lichide, marcarea acestora pe piață poate fi mai dificilă.

Dacă VC este clasificată ca stoc, atunci când este derecunoscută, societatea ar trebui să utilizeze metoda specifică de identificare sau o altă metodă prescrisă de RAS, cum ar fi FIFO, LIFO, CMP. Întrucât fiecare VC poate fi identificată în mod specific, prin propria sa adresă, credem că este posibil să ținem evidența specifică, individual, cu excepția cazului în care entitatea consideră o altă metodă mai potrivită.

Un alt tip de active curente sunt investițiile pe termen scurt. Majoritatea instrumentelor financiare, astfel cum sunt definite în Legea 24/2017, sunt clasificate fie aici, fie la imobilizări financiare. Considerăm că VC nu se potrivește cu definiția investițiilor pe termen scurt, nici cu definiția activelor financiare pe termen lung.

Ar trebui analizată și o altă clasă de active, parte din numerar și echivalente de numerar. Numele grupului este „Alte valori” și include active precum bilete de călătorie, tichete de masă, timbre fiscale sau poștale și altele. Dacă acceptăm că VC pot fi clasificate ca astfel de active, RAS cere să fie prezentate în situațiile financiare la valoarea nominală, ajustată pentru eventualele pierderi de valoare. În absența valorii nominale, considerăm că ar trebui să se utilizeze costul de achiziție. Câștigurile din fluctuațiile de preț nu pot fi recunoscute până când aceste valori sunt

derecunoscute. Deoarece VC sunt de obicei denumite în valută străină, am analizat dacă este posibil, pe baza RAS, să evaluăm aceste active pe baza cursului de schimb al unei valute publicat la sfârșitul anului. Considerăm totuși că VC nu se clasifică în categoria activelor monetare, așa cum sunt definite de RAS, astfel încât nu este posibil să se recunoască câștigurile sau pierderile din variația cursului de schimb până când acestea sunt derecunoscute.

VC se încadrează și în definiția indicată de RAS pentru imobilizările necorporale, deoarece acestea sunt active nemonetare fără o substanță fizică. Astfel, companiile care au VC și nu le clasifică ca stoc (deoarece nu intenționează să le utilizeze sau să le vândă în cursul normal al activității) le-ar putea clasifica ca fiind imobilizări necorporale. Într-un astfel de scenariu, ar trebui luate în considerare anumite aspecte particulare. Spre deosebire de cerințele IAS 38, RAS permite evaluarea activelor necorporalelor în situațiile financiare doar la costul inițial minus amortizarea și deprecierea acumulată. Astfel, o entitate românească nu va avea posibilitatea de a folosi valoarea justă, nici de a recunoaște câștigurile din variația valorii juste, până când VC este derecunoscut. O altă diferență între reglementările românești și IFRS este că imobilizările necorporale cu durată de viață utilă nedeterminată nu sunt recunoscute conform RAS. Toate imobilizările necorporale, altele decât avansurile clasificate drept imobilizări necorporale, ar trebui amortizate, potrivit RAS. Nu susținem că entitatea nu poate clasifica VC ca fiind active necorporale, deoarece acestea nu au o viață utilă determinabilă; subliniem doar faptul că RAS nu este adaptat nevoilor entităților care utilizează VC.

La fel ca în cazul stocurilor, dacă entitatea intenționează să marcheze câștigurile sau pierderile sale, atunci poate vinde și cumpăra VC lichide deținute atâta timp cât este dispusă să suporte costurile de tranzacție.

Nu putem să nu observăm că în RAS se precizează că situațiile financiare trebuie să prezinte o imagine fidelă dar și că acestea ar trebui să fie pregătite conform cerințelor RAS. Entitățile românești care aplică RAS pot deroga de la prevederile acestuia atunci când consideră că un tratament contabil prevăzut nu conduce la viziunea corectă dorită. Cu toate acestea, în viața reală, nu am întâlnit niciodată un astfel de caz și, considerăm că este dificil de beneficiat de această posibilitate, atâta timp cât există prea puțină flexibilitate în utilizarea planului de conturi și a modelelor publicate pentru situațiile financiare.

Alte provocări cu care entitățile se confruntă în cazul contabilizării VC constau în faptul că, dacă acceptăm că VC sunt mărfuri și nu bani, atunci când sunt achiziționate în schimbul bunurilor sau serviciilor sau chiar împotriva altor VC, entitatea se angajează într-o tranzacție de tip barter, așa cum este aceasta definită de Codul civil român. RAS cere ca tranzacțiile de tip barter să fie recunoscute separat, ca două operațiuni distincte, cu toate veniturile și cheltuielile raportate pentru ambele operațiuni, pe baza documentelor contabile justificative. O cerință similară, de a considera operațiunile separat, este menționată și în Codul fiscal. În astfel de tranzacții, entitatea trebuie să utilizeze valoarea justă pentru a recunoaște bunurile și serviciile primite și venitul/câștigul care trebuie raportat.

Este important ca entitățile să înțeleagă că, chiar dacă VC nu este schimbată pentru bani „reali”, atâta timp cât a avut loc un schimb, a fost generat un eveniment impozabil și este probabil ca impozitul să fie datorat. Atunci când societatea utilizează VC ca mijloc de plată, toate impozitele aplicabile în mod obișnuit pentru respectiva tranzacție sunt plătibile. De exemplu, atunci când salariile sunt plătite în VC, societatea trebuie să contabilizeze cheltuielile cu salariile și să calculeze atât impozitul pe salarii, cât și contribuțiile la asigurările sociale aplicabile. Atunci când o companie vinde bunuri și acceptă Bitcoin ca plată, pentru livrare trebuie să aplice TVA (dacă face acest lucru într-o tranzacție obișnuită) și să respecte toate celelalte condiții aplicabile în mod normal.

Pentru tranzacțiile de mining care sunt mai aproape ca natură de furnizarea de servicii („minerii” validează tranzacțiile din jurnal), entitatea ar trebui să recunoască costul inițial al acestor active pe baza valorii lor juste și nu în funcție de costurile aferente furnizării serviciului. Tratatamentul TVA ar trebui să fie investigat pentru astfel de tranzacții, deoarece, practic, „minerul” oferă un serviciu din zona IT și primește plata. Nu vedem niciun motiv ca TVA să nu fie aplicabilă. Cu toate acestea, va fi dificil să identificăm clientul într-un asemenea caz, pentru a decide unde este adecvat să se adauge TVA (dacă luăm în considerare „minerii” români, persoane impozabile).

Deoarece literatura română este în mare parte consecventă, recunoscând că majoritatea entităților românești care aplică RAS ar alege mai degrabă un tratament contabil care, poate nu conduce la informația cea mai utilă pentru utilizatori, dar care este mai sigur

din punct de vedere fiscal (Cuzdriorean ș.a., 2012, Istrate 2011, 2012, Păunescu, 2015), credem că entitățile care dețin VC vor fi mulțumite de utilizarea costurilor istorice în situațiile financiare și de amânarea impozitării câștigurilor până când VC este schimbată pentru alte active sau servicii.

În concordanță cu cercetarea anterioară (Păunescu, 2015) care a concluzionat că problemele cele mai comune cu care contribuabilii și autoritatea fiscală nu sunt de acord cu privire la impozitarea veniturilor, sunt legate de măsurarea veniturilor și momentul recunoașterii, considerăm că, atâta timp cât nu există clar regulile privind momentul și modul de raportare a câștigurilor obținute de la VC, entitatea raportoare este expusă unui risc fiscal ridicat.

Concluzii

În lucrarea noastră am analizat politicile contabile disponibile pentru entitățile românești care folosesc VC, în funcție de cadrul contabil aplicabil și de destinația lor. Am examinat opțiunile pentru societățile care aplică IFRS și, prin comparație, pe cele existente pentru entitățile care aplică RAS. Chiar dacă majoritatea societăților care aplică IFRS clasifică VC drept stocuri, instrumente financiare, numerar sau active necorporale, în conformitate cu standardul aplicabil, este evident că cerințele IFRS existente nu sunt adecvate pentru noile active virtuale lansate recent. În plus, dacă entitatea raportoare intenționează să utilizeze VC ca instrument de investiții, nu se poate utiliza niciuna dintre clasele de mai sus. O soluție ar fi folosirea unei metode contabile personalizate pentru a ține cont de intenția entității în ceea ce privește utilizarea VC. Cu toate acestea, diversitatea metodelor contabile utilizate, atunci când tot mai frecvent VC sunt raportate în situațiile financiare, nu va aduce beneficii utilizatorilor. În consecință, mulți cercetători consideră că este timpul ca IASB să intervină și, fie să elaboreze un nou standard, fie să le adapteze pe cele existente pentru a ține cont de VC.

Folosind argumente de tip critic și empiric, am investigat alegerile oferite de RAS și am identificat neclaritățile care pot apărea prin utilizarea uneia sau a altei opțiuni. Am analizat critic și impactul opțiunilor existente asupra impozitelor pe profit de plată, concluzionând că este probabil ca societățile care aplică RAS să aleagă un tratament contabil care este prudent și din punct de vedere fiscal, chiar dacă nu va duce la informații utile degajate de situațiile financiare.

În România, gradul de libertate în utilizarea judecății profesionale este mai mic pentru entitățile raportoare care nu utilizează IFRS. Chiar dacă o astfel de entitate ar clasifica VC drept stoc sau activ necorporal, atâta timp cât RAS este diferit de IFRS, numai costul istoric este disponibil pentru a fi utilizat ca bază de evaluare în situațiile financiare. Entitatea nu are posibilitatea de a alege valoarea justă deoarece RAS nu are o excepție similară cu cea din IAS 2, care se referă la broker-traderi. De asemenea, RAS nu permite entităților să clasifice o imobilizare necorporală ca fiind una cu o durată de viață utilă nedeterminată, spre deosebire de IAS 38. RAS impune ca toate imobilizările necorporale din clasă să fie amortizate pe durata lor de viață utilă, în timp ce VC nu au o astfel de viață utilă.

Deoarece atât RAS, cât și legislația fiscală impun ca schimburile să fie raportate ca două tranzacții separate, companiile care schimbă VC contra altor bunuri, servicii sau chiar VC trebuie să utilizeze valoarea justă pentru

recunoașterea costului activelor sau serviciilor primite și să raporteze integral câștigurile și pierderile suferite.

Lipsa informațiilor relevante și utile pentru utilizatori, în cazul entităților care aplică politicile contabile existente prevăzute de RAS, poate fi în avantajul (din perspectiva fiscalității) a entităților raportoare care preferă, de obicei, să respecte o metodă cu riscuri fiscale asociate mici față de una care duce la informații de o mai bună calitate, dar cu riscuri sau costuri fiscale mari. Cu toate acestea, considerăm că, atâta timp cât nu există reguli clare cu privire la momentul și modul de raportare a câștigurilor obținute de la VC, entitatea raportoare este expusă unui risc fiscal ridicat.

Analiza noastră arată că, la fel ca în cazul altor organisme naționale și internaționale de reglementare, și organismul de reglementare din România trebuie să vină fie cu o modificare, fie cu clarificări legate de modalitatea în care entitățile care aplică RAS și au monede virtuale trebuie să le clasifice, măsoare și prezinte în situațiile financiare.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu, C., Albu, N. (2017), The Role and Current Status of IFRS in the Completion of National Accounting Rules – Evidence from Romania, *Accounting in Europe*, vol. 14, pp. 1-10, DOI 10.1080/17449480.2017.1301668.
2. Albu, C., Albu, N., Alexander, D. (2014), When global accounting standards meet the local context – Insights from an emerging economy, *Critical perspectives on accounting*, Elsevier, vol. 25(6), pp. 489-510.
3. Berchowitz, G. (2017), "Accounting for Cryptocurrency," disponibil online la: <http://pwc.blogs.com/ifrs/2017/11/accounting-for-cryptocurrency.html>.
4. Chamber of Digital Commerce (2017), "Agenda Request – Determining the Appropriate Recognition, Measurement, Presentation, and Disclosure for Digital Currencies and Related Transactions"
5. Cuzdriorean, D.D., Albu, C.N., Albu, N. (2012), The Relationship Between Accounting And Taxation – The Romanian Accounting Environment, *Journal of the Faculty of Economics – Economic*, vol. 1.
6. European Banking Authority (2014), "EBA opinion on 'Virtual Currencies'" disponibil online la: <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.
7. European Central Bank (2015), Virtual currency schemes – a further analysis, disponibil online la: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
8. FinCEN (2013), "Application of FinCEN's Regulations to Persons Administering, Exchanging or Using Virtual Currencies," disponibil online la: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/guidance/application-fincen-regulations-persons-administering>.
9. Franklin, M. (2016), "A Profile of Bitcoin currency: an exploratory study," *International Journal of Business & Economics Perspectives*, vol. 11, nr. 1, pp. 80-92. 13p.
10. Istrate, C., (2011), Accounting principles and book-tax (dis)connection in Romania, International Conference on Accounting and Management Information Systems (AMIS).

11. Istrate, C. (2012), Impact of Romanian Accounting and tax rules for fixed and tangible assets, AMIS, vol. 11, nr. 2.
12. Istrate, C. (2015), The persistence of the accounting policies after the transition to IFRS of the Romanian listed companies, *Accounting and Management Information Systems*, vol. 14, nr. 4, pp. 599-626, disponibil online la: http://cig.ase.ro/jcig/art/14_4_1.pdf.
13. IRS (2014), "Notice 2014-21", disponibil online la: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.
14. Kokina, J., Mancha, R., Pachamanova, D. (2017), "Blockchain: Emergent Industry Adoption and Implications for Accounting", *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, vol. 14, nr. 2, pp. 91-100; DOI: 10.2308/jeta-51911.
15. Lambert, E. E. (2015), The IRS and Bitcoin: a taxing relationship, disponibil online la: <https://www.jmls.edu/academics/taxeb/pdf/lambert.pdf>.
16. Milcev, A. (2018), Patru aspecte fiscale de luat în considerare înainte de lansarea unei oferte ICO, disponibil online la: <http://taxnews.ro/wp/2018/03/22/alex-milcev-ey-patru-aspecte-fiscale-de-luat-in-considerare-inainte-de-lansarea-unei-oferte-ico/>.
17. Milcev, A. (2018), Tranzacționarea cripto-monedelor – o piață mult prea mare pentru a rămâne în afara legislației fiscale, disponibil online la: <http://taxnews.ro/wp/2018/02/20/alex-milcev-ey-tranzactionarea-cripto-monedelor-o-piata-mult-prea-mare-pentru-a-ramane-in-afara-legislatiei-fiscale/>.
18. Păunescu, M., (2015), Revenue Recognition and Measurement. Accounting Principles vs. Tax Rules for Romanian Entities, *Audit Financiar*, vol. XIII, Nr. 1(121)/2015, pp. 81-90.
19. Petre, D. (2018), Atracția crypto valutelor și inevitabila impozitare, disponibil online la: https://www.hotnews.ro/stiri-specialisti_deloitte-21804323-atractia-crypto-valutelor-inevitabila-impozitare.htm.
20. Lubomir Tassev (2018), "Belarus Adopts Crypto Accounting Standard", disponibil online la: <https://news.bitcoin.com/belarus-adopts-crypto-accounting-standard/>.
21. Sincu, G. (2018), Impozitarea în domeniul criptomonedelor: (multe) întrebări și (prea puține) răspunsuri, disponibil online la: <http://www.gabriel-sincu.com/2018/02/impozitarea-in-domeniul-criptomonedelor.html>.
22. Venter, H. (2016), "Digital currency – A case for standard-setting activity. A perspective by the Australian Accounting Standards Board", disponibil online la http://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/AA_SB_ASAF_DigitalCurrency.pdf.
23. Legea nr. 24/2017 privind emitenții de instrumente financiare și operațiunile de plată, Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 213 din 29 martie 2017.

Noile tendințe de raportare în audit exemple de bune practici BVB

Melinda Timea, FÜLÖP,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca,
E-mail: fulop_melinda@yahoo.de

Rezumat

Studiul prezintă aspecte relevante privind evoluția raportării în audit în perioada post criză economică. Motivația care a determinat autorul să abordeze această temă privind noile tendințe de raportare în audit a fost actualitatea și importanța acordată noului raport de audit extins. Astfel, la nivelul literaturii de specialitate s-au analizat o serie de studii privind evoluția raportării în audit și rolul pe care îl are. În urma delimitării conceptuale și prezentării studiului privind literatura de specialitate, autorul a întreprins o cercetare empirică care a vizat modificările aduse raportului de audit pentru anii 2015 respectiv 2016. Ca urmare a acestei analize, rezultă că, majoritatea entităților cotate la bursa de valori au respectat noua structură a raportului de audit pentru anul 2016.

Cuvinte-cheie: Raportarea în audit, Big 4, aspecte cheie de audit, opinie de audit

Clasificare JEL: M40, M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Fülöp, M.T. (2018), New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 249-260,
DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/010

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/010>
Data primirii articolului: 20.09.2017
Data revizuirii: 22.01.2018
Data acceptării: 07.02.2018

Introducere

Odată cu schimbările economice din întreaga lume, riscurile și presiunile la care auditorii sunt supuși au crescut și, de asemenea, nevoia unei comunicări mai bune și mai transparente nu este de neglijat. Puterile legislative din întreaga lume au reacționat prin emiterea unor reglementări și recomandări care să contribuie la o mai bună informare a utilizatorilor de situații financiare și non financiare, prin îmbunătățirea raportării și comunicării auditorilor cu părțile interesate.

Nevoia modificării structurii raportului de audit și schimbările aferente profesiei contabile și de audit este un subiect discutat și acceptat atât de organismele de reglementare, cât și de profesioniștii contabili. Evoluția din ultimul deceniu a sistemului economic și financiar, destabilizat în urma scandalurilor financiare precum Enron, Woldcom, Parmalat etc., au condus la revizuirea și adoptarea unor standarde revizuite. Ca urmare a acestor scandaluri financiare și a crizei globale financiare, utilizatorii de informații financiare auditate doresc să aibă acces la mai multe informații privind entitățile auditate și situațiile financiare ale acestora. Astfel a apărut secțiunea de aspecte cheie din cadrul raportului de audit.

De aceea, am considerat a fi utilă analiza modului de implementare a noului raport de audit la nivelul entităților cotate la BVB din prima categorie. Scopul vizat este acela de a evidenția noile tendințe de raportare, respectiv pentru a sublinia introducerea aspectelor cheie, respectiv a informațiilor suplimentare cerute de noile standarde.

În literatura de specialitate, *calitatea informațiilor este descrisă ca fiind „seva piețelor puternice”* (He ș.a., 2009). Ținând cont de această afirmație, atât organismele de reglementare, cât și practicienii au fost și sunt preocupați de a determina factorii care influențează calitatea situațiilor financiare, scopul final fiind îmbunătățirea calității documentelor emise.

Responsabilitatea auditorilor este un subiect care a adus în ultima perioadă o serie de controverse atât în mediul academic, cât și în mediul practic la nivelul organismelor profesionale. Riscurile la care se expun auditorii au crescut considerabil în ultimul timp și din cauza schimbărilor economice care au avut loc la nivel mondial. Prin urmare, percepția publicului și a încrederii pe care o oferă auditorului a scăzut din cauza scandalurilor financiare și a eșecurilor din ultima

perioadă. Ca o reacție a organismelor profesionale privind aceste aspecte, a fost dezvoltarea standardelor internaționale de audit prin revizuirea celor existente și publicarea de noi standarde. Pe de altă parte, considerăm că aceste polemici între auditori și părțile interesate au apărut și ca urmare a dezinformării sau inducerii în eroare a părților interesate, prin situațiile financiare. Așadar, îmbunătățirea raportării financiare și a raportului de audit a fost o necesitate pentru restabilirea încrederii în informațiile furnizate.

Deși opinia auditorului este foarte importantă, se consideră că raportul de audit statutar ar trebui să furnizeze mai multă transparență cu privire la acțiunile întreprinse de auditorul statutar într-o misiune de audit și cum ajunge acesta la rezultatele muncii sale. Astfel, luând în considerare că auditorii statutari au acces mai amplu la informațiile companiei decât orice altă profesie, auditorii statutari se află în poziția unică de a livra mai mult decât un raport admis/respins (Kiss ș.a., 2015). În acest context au apărut noile reglementări emise în ianuarie 2015 de organismul internațional de reglementare în domeniul auditului (Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare – IAASB) cu aplicabilitate din 15 decembrie 2016. Aceste standarde au menirea de a restructura și de a dezvolta raportul de audit, în scopul de a furniza mai multe informații privind aspectele cheie pe care auditorul le consideră cele mai importante în misiunea sa.

Majoritatea studiilor realizate de cercetătorii în domeniul auditului din ultimul deceniu au vizat măsurarea calității raportării în audit, prin prisma beneficiilor aduse utilizatorilor în urma misiunii de audit. De asemenea, cercetătorii au analizat și modalitățile de extindere a raportului de audit, în vederea includerii unor informații cu privire la compania auditată, despre care utilizatorii consideră că i-ar ajuta în procesul decizional.

1. Abordări conceptuale privind raportarea în audit

Raportul de audit reprezintă rezultatul „muncii” auditorului, finalitatea misiunii de audit. Francis (2004) afirmă că, din 1989 au existat două tipuri esențiale de raportare de audit emise în SUA: un raport standard (fără rezervă) și raportul de audit modificat pentru incertitudinea în ceea ce privește continuitatea activității. Putem însă spune că o misiune de audit nu aduce plus-valoare dacă publicul nu are încredere în informațiile

oferite de auditor, sau dacă se consideră că acesta ar putea oferi mai mult de atât (Maijoor și Vanstraelen, 2012; Mock ș.a., 2013).

Cuvântul „audit” provine de la cuvântul latin *auditus*, care se traduce prin „a auzi” și se referă la susținerea integrității raportării financiare și a conduitei de afaceri, cât și la căutarea adevărului. Rolul auditului este critic în societate, pentru menținerea încrederii în operațiunile de afaceri pe piețele de capital și în sectorul public. În accepțiunea modernă, auditul s-a concentrat pe analiza situațiilor financiare publice raportate, în conformitate cu principiile contabile general acceptate (Percy, 1997).

La nivel internațional, IFAC, prin standardul *ISA 700 – Raportul auditorului independent asupra unui set complet de situații financiare cu scop general* reglementează modalitatea de exprimare a opiniei auditorului precum și forma raportului de audit pe care acesta îl va alcătui (Manualul de Reglementare Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, 2015, Volum 1). În vederea formării unei opinii, ISA 700, prin Articolele 11-15, stipulează faptul că auditorul trebuie:

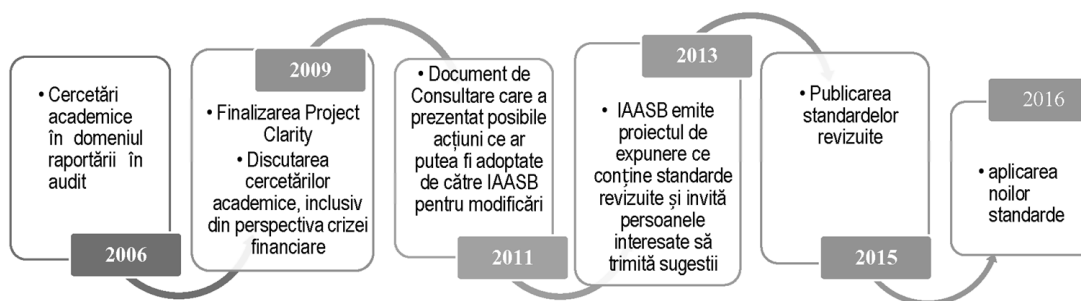
- să obțină probe suficiente care să susțină concluzia sa (ISA 330);
- să evalueze dacă situațiile financiare prezintă o imagine fidelă, în concordanță cu reglementările aplicabile entității – cadrul de raportare financiară (IAASB, 2009):
 - prin politici contabile aplicate în conformitate cu cadrul de raportare;
 - prin estimări contabile rezonabile;
 - prin informații relevante, credibile, comparabile și inteligibile;
 - prin situații financiare ce conțin terminologia corectă și informații de clarificare suficiente pentru ca utilizatorii acestora să înțeleagă operațiunile desfășurate.

În cazul în care opinia auditorului nu este una favorabilă, IFAC precizează, în ISA 705, următoarele aspecte (Manualul de Reglementare Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, 2015, Volum 1):

- Auditorul va exprima o „opinie calificată” atunci când va ajunge la concluzia că este imposibil să fie exprimată o opinie „curată”, dar denaturările ce ar putea apărea datorită problemelor detectate nu sunt atât de semnificative (Art. 7);
- Auditorul va fi în „imposibilitatea exprimării unei opinii” atunci când efectul limitării ariei de aplicabilitate este atât de semnificativ, încât auditorul nu a reușit să obțină probe de audit suficiente pentru exprimarea unei opinii (Art. 9);
- Auditorul va exprima o „opinie defavorabilă” atunci când efectul de dezacord este foarte semnificativ, concluzia fiind că situațiile financiare prezintă o imagine eronată și incompletă a operațiunilor desfășurate de entitate (Art. 8);
- La oricare dintre aceste opinii, auditorul trebuie să adauge un paragraf explicativ în care să explice motivele care stau la baza opiniei sale.

De-a lungul timpului, standardele de audit au suferit o serie de modificări și îmbunătățiri menite să conducă la facilitarea înțelegerii lor, la simplificarea aplicării și la soluționarea diferitelor neclarități sesizate de către practicieni în aplicarea raționamentului profesional. Astfel, Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare a dezvoltat mai multe proiecte de îmbunătățire a conținutului acestor reglementări. Aceste proiecte au avut ca scop stabilirea unor convenții ce trebuie respectate de către Consiliul emitent al ISA în formularea și emiterea viitoarelor standarde, precum și obligațiile auditorilor privind aplicarea acestor standarde (Kiss ș.a., 2015). Sinteza reformelor din domeniul auditului sunt prezentate în **Figura nr. 1**:

Figura nr. 1. Procesul de revizuire a standardelor, efectuat de IAASB în perioada 2006-2016

Sursa: Proiecție proprie

2. Metodologia cercetării

În mod curent, lucrările de specialitate definesc metodele de incursiune științifică și construcție a textului unei lucrări ca fiind o „cale” de urmat în activitatea de cercetare pentru îndeplinirea obiectivelor, adică pentru informare și formare. Procedeele, tehnicile și instrumentele utilizate în incursiunea științifică sunt componente ale metodei, privite ca elemente de sprijin sau ca modalități concrete de valorificare a acesteia (Gray ș.a.2007, Dunbar și Weber, 2014, Kiss ș.a. 2015).

Demersul de cercetare, prezintă o incursiune logică în abordarea raportării în audit, care se bazează pe o cercetare pozitivă, prin încercarea de a explica și prezice practicile de raportare în audit actuale dar, în același timp, și o cercetare normativă care în schimb, caută să obțină și să prevadă standardele de raportare în audit „optime”.

Pentru atingerea obiectivelor fixate de această cercetare, ne bazăm pe o abordare calitativă pentru a rezuma aspectele ce vor fi discutate în fiecare secțiune. Folosim cercetarea calitativă când, spre exemplu, setăm cadrul de reglementare a raportării în audit. Prin utilizarea unei abordări de la general la particular (Gray ș.a., 2007), începem orice analiză de la prezentarea conceptelor, luând în considerare descoperirile oferite de cercetarea academică și organismele profesionale.

Astfel, au fost analizate rapoartele de audit pentru anii 2015 respectiv 2016 pentru entitățile cotate la BVB categoria Premium. Am examinat rapoartele anuale și rapoartele de audit ale fiecărei companii, din perioada 2015-2016 pentru a evidenția modificările aduse raportului de audit.

În ceea ce privește științele umane și sociale, în această cercetare, ne bazăm pe observația non-participativă (Lesage și Wechtler, 2012), metodă de cercetare inductivă, pe analiza de documente și pe tehnica de comparație. Reformele din domeniul auditului au fost punctate prin metoda transversală, care se aplică cu precădere asupra aspectelor teoretice, unde am prezentat o incursiune istorică a celor mai importante reforme din domeniul auditului. Pornind de la aceeași idee, cercetarea este continuată de o examinare a modificărilor și îmbunătățirilor aduse raportului de audit, prin prisma reglementărilor internaționale. Finalizând cercetarea cu un exemplu de bune practici privind raportul de audit pentru entitățile cotate la BVB categoria Premium, pentru care am apelat la metoda observație și

investigație, în vederea filtrării elementelor esențiale ale raportului de audit și aspecte referitoare la modificarea acestuia.

3. Cercetarea empirică privind noile practici de raportare în audit

Motivarea selecției eșantionului

Pentru realizarea acestui cercetări empirice am ales să ne raportăm la entități listate la bursă, în primul rând pe piața internă la categoria Premium, Bursa de Valori București, deoarece am dorit să realizăm o analiză a raportării în audit în România. Am ales BVB categoria Premium întrucât am considerat că aceste companii sunt cei mai importanți actori din piața de capital.

Perioada analizată și sursele de informare

Am examinat rapoartele anuale și rapoartele de audit ale fiecărei companii, din perioada 2015-2016, pentru a evidenția modificările aduse raportului de audit.

Metodologie

Pentru realizarea cercetării empirice am pornit de la rapoartele anuale și/sau rapoartele de audit publicate de companii pe site-ul bursei (BVB, pe site-ul Comisiei Naționale de Valori Mobiliare și pe paginile de internet ale companiilor). În ceea ce privește BVB/CNVM, informațiile postate nu sunt întotdeauna actualizate, astfel că am apelat într-un final la website-urile entităților.

Pentru realizarea obiectivului propus am parcurs următorii pași:

- Descărcarea informațiilor necesare pentru analiză (rapoarte anuale-rapoarte de audit);
- Selectarea datelor din raportul anual/raportul de audit;
- Consemnarea datelor în ceea ce privește:
 - Auditorul fiecărei companii: în această etapă am consemnat ce firmă de audit realizează misiunile pentru fiecare companie, în funcție de apartenența la Big 4 sau nu: Deloitte, KPMG, Ernst&Young, PricewaterhouseCoopers și altele;
 - Opinia emisă de auditor: opinie fără rezerve, opinie cu rezerve, opinie contrară, imposibilitatea exprimării unei opinii;

- În cazul în care compania listată a schimbat auditorul, am căutat informații cu privire la motivația schimbării;
- În cazul în care opinia auditorului s-a schimbat de la an la an (datorită schimbării firmei de audit sau din alte cauze), am căutat informații și lămuriri în raportul de audit;
- Analiza structurii raportului de audit (extindere);
- Analiza aspectelor cheie pentru rapoartele din 2016.
- Aplicarea metodologiei de analiză și analiza propriu zisă;
- Interpretarea datelor obținute.

Legislație

Înainte de a prezenta rezultatele analizei considerăm că este necesar să fixăm un context legislativ. Pentru societățile listate la bursă există obligativitatea

întocmirii de rapoarte trimestriale, semestriale și anuale și transmiterea acestora către autoritățile de reglementare a pieței de capital.

Valoare adăugată

Prin această cercetare dorim să subliniem diferențele între raportul de audit pe care îl cunoșteam până acuma și noul raport de audit, care conține și aspectele cheie și, totodată, este un raport extins.

Descrierea eșantionului

Eșantionul de companii alese este format din companiile listate la Bursa de Valori București la categoria Premium, respectiv primele 23 de companii. În tabelele următoare am realizat o sinteză a acestor companii:

Tabelul nr. 1. Firmele din categoria Premium listate la Bursa de Valori București					
		2015		2016	
		auditor	opinie	auditor	opinie
1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	KPMG	fără rezervă	PWC	fără rezervă
2	SSIF BRK FINANCIAL GROUP SA	ALTELE	cu rezervă	ALTELE	cu rezervă
3	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	DELOITTE	fără rezervă	DELOITTE	fără rezervă
4	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	DELOITTE	cu rezervă	DELOITTE	fără rezervă
5	BRD – GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.	ERNST&YOUNG	fără rezervă	ERNST&YOUNG	fără rezervă
6	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	DELOITTE	fără rezervă	DELOITTE	fără rezervă
7	OMV PETROM S.A.	ERNST&YOUNG	fără rezervă	ERNST&YOUNG	fără rezervă
8	BURSA DE VALORI BUCUREȘTI SA	ALTELE	fără rezervă	PWC	fără rezervă
9	SIF TRANSILVANIA S.A.	PWC	cu rezervă	DELOITTE	cu rezervă
10	SIF BANAT CRIȘANA S.A.	KPMG	cu rezervă	PWC	fără rezervă
11	CONPET SA	KPMG	fără rezervă	ALTELE	fără rezervă
12	Med Life S.A.	DELOITTE	fără rezervă	DELOITTE	fără rezervă
13	SOCIETATEA ENERGETICĂ ELECTRICĂ S.A.	KPMG	fără rezervă	KPMG	fără rezervă
14	SIF MOLDOVA S.A.	DELOITTE	fără rezervă	DELOITTE	fără rezervă
15	SIF MUNTENIA S.A.	KPMG	fără rezervă	KPMG	fără rezervă
16	SIF OLTENIA S.A.	ALTELE	fără rezervă	ALTELE	fără rezervă
17	IMPACT DEVELOPER & CONTRACTOR S.A.	DELOITTE	cu rezervă	DELOITTE	fără rezervă
18	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	ALTELE	cu rezervă	ALTELE	cu rezervă
19	BANCA COMERCIALĂ CARPATICA S.A.	DELOITTE	fără rezervă	DELOITTE	fără rezervă
20	FONDUL PROPRIETATEA	DELOITTE	fără rezervă	DELOITTE	fără rezervă
21	BIOFARM S.A.	ALTELE	fără rezervă	ALTELE	fără rezervă
22	ANTIBIOTICE S.A.	ALTELE	cu rezervă	ALTELE	fără rezervă
23	ELECTROMAGNETICA SA	ALTELE	fără rezervă	DELOITTE	cu rezervă

Sursă: Proiecție proprie

4. Analiza și prezentarea rezultatelor

O primă analiză pe care am efectuat-o a fost o distribuție a firmelor de audit la companiile din eșantion. În **Tabelul nr. 1** putem observa că pe piața de capital din România, în perioada 2015-2016 companiile au preferat să aleagă

firmе de audit din grupul Big 4, în proporție de aproximativ 60-75%. Din eșantionul de 23 de companii, în medie, șapte companii apelează la serviciile unui auditor care nu face parte din grupul Big 4. Putem observa faptul că dintre firmele de audit din grupul Big 4, Deloitte și KPMG sunt auditorii mai căutați decât PwC sau Ernst&Young.

	2015		2016	
	Număr	Pondere (%)	Număr	Pondere (%)
Deloitte	8	34,78%	10	43,48%
Ernst&Young	2	8,70%	2	8,70%
KPMG	5	21,74%	2	8,70%
PWC	1	4,35%	3	13,04%
Altele	7	30,43%	6	26,09%
	23	100,00%	23	100,00%

Sursă: Proiecție proprie

Tabelul nr. 2 prezintă o distribuție a firmelor de audit prin care putem observa că în 2015, 70% din companii erau auditate de o firmă din Big 4, urmând ca în 2016 acest procent să crească la 74%.

În cadrul conceptual, prin abordarea conceptuală a raportării în audit am stabilit rolul, scopul și obiectivul unui raport de audit, dar și structura acestuia, împreună cu tipul de opinie pe care auditorul o poate exprima. Opinia fără rezerve este exprimată atunci când auditorul consideră că o companie a prezentat situații financiare care prezintă o imagine fidelă a operațiunilor companiei, sub toate aspectele semnificative. Opinia cu rezerve

este exprimată atunci când auditorul consideră că unele aspecte nu sunt în totalitate în conformitate cu cadrul de raportare, dar abaterile nu sunt foarte semnificative. Opinia contrară apare atunci când abaterile sunt semnificative și importante, iar în cazul în care probele de audit nu sunt suficiente sau nu sunt relevante, auditorul este pus în situația imposibilității exprimării unei opinii.

În **Tabelul nr. 3** am realizat o reprezentare a opiniilor exprimate de auditori asupra situațiilor financiare ale companiilor din eșantionul selectat de la BVB Categoria Premium.

	2015		2016	
	Fără rezervă	Cu rezervă	Fără rezervă	Cu rezervă
Deloitte	6	2	8	2
Ernst&Young	2	0	2	0
KPMG	4	1	2	0
PWC	0	1	3	0
Altele	4	3	4	2
	16	7	19	4

Sursă: Proiecție proprie

Așa cum se poate observa din **Tabelul nr. 3** auditorii au exprimat de multe ori opinii fără rezerve pentru anii 2015 respectiv 2016. Cele mai multe opinii cu rezervă (per

total pe toate companiile în cei doi ani) sunt exprimate de cabinetele altele decât cele din Big 4, urmate de Deloitte.

În cele ce urmează, vom analiza dacă există o legătură între opiniile emise de auditori și colaborarea dintre auditor și client. În acest sens, pornim de la ipoteza că opinia poate fi influențată atât datorită unei colaborări îndelungate, cât și ca urmare a schimbării firmei de audit. În primul rând, în cazul a 15 companii, atât auditorul, cât și opinia auditorului este aceeași. În cazul a trei firme

rămâne același auditor dar se schimbă opinia acestuia, de la opinie cu rezervă la opinie fără rezervă. Astfel, putem remarca o îmbunătățire, de asemenea, în cazul a trei firme se schimbă auditorul dar nu se modifică opinia fără rezervă și, nu în ultimul rând, avem două companii la care se schimbă auditorul și se modifică și opinia acestuia.

Tabelul nr. 4. Evoluția opiniei asupra situațiilor financiare și colaborarea între auditor și client

1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	KPMG	fără rezervă	PWC	fără rezervă
2	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	DELOITTE	cu rezervă	DELOITTE	fără rezervă
3	BURSA DE VALORI BUCUREȘTI SA	ALTELE	fără rezervă	PWC	fără rezervă
4	SIF BANAT CRIȘANA S.A.	KPMG	cu rezervă	PWC	fără rezervă
5	CONPET SA	KPMG	fără rezervă	ALTELE	fără rezervă
6	IMPACT DEVELOPER & CONTRACTOR S.A.	DELOITTE	cu rezervă	DELOITTE	fără rezervă
7	ANTIBIOTICE S.A.	BDO	cu rezervă	BDO	fără rezervă
8	ELECTROMAGNETICA SA	ALTELE	fără rezervă	DELOITTE	cu rezervă

Sursă: Proiecție proprie

Având în vedere că standardul ISA 700 a fost revizuit de câteva ori, structura raportului s-a modificat în timp, probabil cea mai importantă reformă apărând în standardele din 2015; o serie de paragrafe/secțiuni ale raportului au fost eliminate (*Paragrafele de observații și paragrafele explicative*) și înlocuite de noua secțiune *Aspecte Cheie ale Auditului*. În opinia noastră, considerăm că aceste proiecte, menite să îmbunătățească aplicarea și conținutul standardelor internaționale de audit sunt un

răspuns propice la nevoile practice ale părților interesate, desprinse din practica internațională cu scopul de a restabili încrederea pe piața financiară. Astfel, apreciem ca utilă prezentarea comparativă a modificărilor și îmbunătățirilor aduse raportului de audit prin reglementările internaționale. Această comparație expune diferențele dintre informațiile comunicate în cadrul raportului înainte de 15 decembrie 2016 și după 15 decembrie 2015 în ceea ce privește formatul.

Figura 2. Evoluția raportului de audit în perioada de referință

înainte de 15 decembrie 2016	după 15 decembrie 2016
<ul style="list-style-type: none"> • Titlu • Destinat • Paragraf introductiv • Responsabilitatea conducerii • Responsabilitatea auditorului • Opinia auditorului • Baza pentru opinie • Alte responsabilități de raportare • Numele partenerului de audit • Semnătura • Adresa • Data 	<ul style="list-style-type: none"> • Titlu • Destinat • Opinia auditorului • Baza pentru opinie • Continuitatea activității • Aspecte cheie de audit • Alte informații • Responsabilitatea pentru întocmirea situațiilor financiare • Responsabilitatea auditorului într-un audit al situațiilor financiare • Alte responsabilități de raportare • Numele partenerului de audit • Semnătura auditorului • Adresa auditorului • Data raportului auditorului

Sursă: Proiecție proprie

Pentru a realiza comparația între cele două tipuri de raportări considerăm utilă analiza dimensiunii celor două tipuri de rapoarte pentru eșantionul analizat de noi,

urmând să analizăm și modificările conținutului, în special, modificările privind noile elemente care vizează aspecte cheie ale auditului.

Tabelul nr. 5. Evoluția raportului de audit în perioada de referință

		2015	2016
1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	2	12
2	SSIF BRK FINANCIAL GROUP SA	4	5
3	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	3	4
4	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	3	4
5	BRD – GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.	3	8
6	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	3	5
7	OMV PETROM S.A.	3	9
8	BURSA DE VALORI BUCUREȘTI SA	5	5
9	SIF TRANSILVANIA S.A.	3	5
10	SIF BANAT CRIȘANA S.A.	5	7
11	COMPET SA	3	5
12	Med Life S.A.	2	5
13	SOCIETATEA ENERGETICĂ ELECTRICA S.A.	3	6
14	SIF MOLDOVA S.A.	3	5
15	SIF MUNTENIA S.A.	4	6
16	SIF OLTENIA S.A.	3	5
17	IMPACT DEVELOPER & CONTRACTOR S.A.	3	5
18	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	3	5
19	BANCA COMERCIALĂ CARPATICA S.A.	3	6
20	FONDUL PROPRIETATEA	2	5
21	BIOFARM S.A.	2	5
22	ANTIBIOTICE S.A.	2	5
23	ELECTROMAGNETICA SA	3	4

Sursă: Proiecție proprie

Din **Tabelul nr. 5** reiese că în anul 2015, în medie, un raport de audit conținea aproximativ trei pagini iar în anul 2016 acesta se extinde la cinci-șase pagini în medie. Extinderea raportului apare și ca urmare a introducerii aspectelor cheie ale auditului. În continuare, ne îndreptăm atenția asupra discuțiilor privind aspectele cheie de audit, care reprezintă un element de noutate în cadrul rapoartelor și considerăm că reprezintă un element central al acestora.

În opinia noastră, secțiunea ce conține *Aspectele Cheie ale Auditului* (KAM – Key Audit Matters) este folositoare pentru părțile interesate întrucât cuprinde informații relevante pentru procesul de luare a deciziilor și pentru a testa subiectivitatea informațiilor prezentate de management. Aceste aspecte sunt în concordanță cu teoriile prezentate în literatura de specialitate, deoarece noua secțiune KAM este menită, așa cum specifică IAASB, să asiste utilizatorii, chiar și numai prin evidențierea unor elemente pe care auditorul le consideră

relevante în ceea ce privește situațiile financiare ale companiei (Cordoș și Fülöp, 2015). Luând în considerare recente reforme ale procesului de raportare în audit, considerăm că aceste teorii sunt o parte importantă a cercetării noastre, explicând de ce opinia auditorilor este vitală pentru părțile interesate. Teoria oferă, de asemenea, explicația pentru care utilizatorii au nevoie de mai multe informații de la auditor, fiind nevoie de creșterea valorii comunicative a raportului. Teoria credibilității este direct aplicabilă în acest proces, deoarece auditorul va prezenta KAM-urile, aspectele prin care, utilizând raționamentul profesional, auditorul va testa modul în care compania a răspuns la diferite elemente relevante din cadrul situațiilor financiare; dacă răspunsul companiei este adecvat, auditorul își va exprima acordul, aducând astfel credibilitate concluziilor prezentate în situațiile financiare, prin urmare aducând un aport economic și social.

Figura 3. Diferența între entități de interes public și alte entități

Entități de interes public	Alte entități
<ul style="list-style-type: none"> • Raportul de audit conține aspectele cheie prezentate de auditor • Suplimentar, pot fi incluse cerințe în ceea ce privește raportul de audit de către reglementator 	<ul style="list-style-type: none"> • Aspectele cheie se prezintă doar dacă cere legislația specifică sau entitatea auditată • Suplimentar, pot fi incluse cerințe în ceea ce privește raportul de către reglementator

Sursă: Proiecție proprie

Din eșantionul nostru am ales două categorii de entități în vederea analizării aspectelor cheie. Alegerea noastră a fost realizată pe baza omogenității firmelor din

respectivele categorii. În primul rând, ne-am îndreptat atenția asupra instituțiilor bancare iar apoi am analizat societățile de investiții financiare.

Tabelul nr. 6. Instituțiile bancare din eșantionul de referință

Nr. crt.	Instituții de credit	2016	Auditor
1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Deprecierea creditelor și a avansurilor acordate clienților. 2. Tratatamentul fiscal al câștigului realizat dintr-o cumpărare în condiții avantajoase apărute ca urmare a achiziției Volksbank S.A. 2015. 3. Provizioanele aferente litigiilor pentru clauzele abuzive din contractele de credite.	PwC
2	BRD – GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Ajustări pentru deprecierea creditelor și avansurilor acordate clienților. 2. Provizioane pentru litigii și alte riscuri și cheltuieli. 3. Tehnologia informației și sistemele relevante pentru raportarea financiară.	Ernst & Young
3	BANCA COMERCIALĂ CARPATICA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Continuitatea activității 2. Deprecierea creditelor și a avansurilor acordate clienților	Deloitte

Sursă: Proiecție proprie

Unul dintre elementele comune analizate la cele trei bănci din eșantionul nostru vizează deprecierea creditelor și avansurilor acordate clienților. Considerăm că acest aspect este unul de importanță majoră pentru bănci datorită creditelor acordate. Pentru a evita problemele legate de depreciere, conducerea băncilor aplică un proces complex de estimări și utilizează raționamentul profesional în luarea deciziilor. O astfel de analiză este realizată în mod inerent în condiții de incertitudine, implicând evaluarea unei multitudini de elemente, respectiv utilizarea de ipoteze, inclusiv cu

privire la situația financiară a contrapartidei, fluxurile așteptate de numerar ale debitorilor precum și intrările nete de numerar așteptate din potențiala vânzare a garanțiilor. O atenție deosebită este acordată aspectelor noi sau care au o evoluție importantă pe parcursul anului 2015, așa cum este Legea nr.77/2016 privind darea în plată.

Provizioanele aferente litigiilor pentru clauzele abuzive din contractele de credit, înregistrate în linia „Provizioanelor pentru litigii, riscuri și cheltuieli”, deoarece măsurarea acestora presupune o serie de

judecăți semnificative, precum și estimările efectuate de către conducerea băncii. Provizioanele pentru litigii și alte riscuri sunt importante pentru audit deoarece procesul de determinare a acestor provizioane este unul complex și implică un nivel ridicat de raționament profesional. Procedura de audit include, printre altele, o

evaluare a guvernantei băncii în această privință, a proceselor și controalelor interne legate de constituirea provizioanelor, precum și a ipotezelor conducerii, având în vedere explicațiile și documentația furnizată de către conducere și consilierii juridici pentru constituirea provizioanelor semnificative.

Tabelul nr. 7. Societăți de investiții financiare

Nr. crt.	Societăți de investiții financiare	2016	Auditor
1	SSIF BRK FINANCIAL GROUP SA	Aspecte cheie de audit: 1. Evaluarea activelor financiare și recunoașterea veniturilor. 2. Separarea activelor proprii de activele clienților. 3. Provizioanele pentru litigii și datorii contingente.	BDO
2	SIF TRANSILVANIA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Evaluarea activelor financiare.	Deloitte
3	SIF BANAT CRIȘANA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Evaluarea instrumentelor financiare.	PwC
4	SIF MOLDOVA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Evaluarea activelor financiare disponibile pentru vânzare la valoare justă. 2. Evaluarea deprecierei activelor financiare disponibile pentru vânzare.	Deloitte
5	SIF MUNTENIA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Evaluarea instrumentelor financiare.	KPMG
6	SIF OLTENIA S.A.	Aspecte cheie de audit: 1. Evaluarea instrumentelor financiare.	Altele

Sursă: Proiecție proprie

Evaluarea activelor financiare este unul dintre aspectele cheie care a fost analizat în cazul celor șase societăți de investiții financiare. Pentru a analiza aspectul cheie de audit, auditul s-a axat pe evaluarea controalelor cheie cu privire la procesul de evaluare al investițiilor clasificate drept active financiare disponibile pentru vânzare. Testarea controalelor efectuate ajută la elaborarea procedurilor de audit cu privire la procesul de evaluare al acestora. Pentru a analiza metodologia de evaluare, a fost selectat un eșantion de investiții nelistate, în a căror evaluare au fost folosite modele de evaluare care conțin anumite ipoteze de evaluare. Auditorii au implicat proprii specialiști evaluatori, care au analizat metodologia de evaluare, ipotezele și datele folosite de evaluatorii interni ai SIF. Rezultatele estimate au fost consecvente cu cele incluse în evaluările SIF. Auditorii au evaluat dacă scăderea valorii juste a unui eșantion de investiții de capital ale SIF s-a realizat cu acuratețe și, de asemenea, au analizat dacă aceasta a fost reflectată corespunzător în conformitate cu cerințele IFRS și

politicile contabile ale SIF în situațiile financiare individuale. De asemenea, auditorii au analizat dacă modificările valorii juste au fost reflectate corect în situațiile financiare individuale.

În analizarea situațiilor financiare individuale, auditorii au luat în calcul dacă acestea reflectă corespunzător toate informațiile semnificative cu privire la investițiile financiare disponibile pentru vânzare, prezentarea politicii referitoare la ierarhia valorii juste, informațiile cu privire la datele neobservabile semnificative raportat la informațiile din IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă*.

Concluzii

Reacțiile la numărul din ce în ce mai mare al scandalurilor financiare din ultimii ani, provocate de erorile și, mai ales, de fraudele financiar-contabile, duc la conștientizarea și creșterea semnificativă a interesului pentru ceea ce reprezintă forme și procese de raportare în audit.

Obiectivul acestei lucrări a fost o analiză a modificărilor aduse în raportarea financiară în perioada post-criză, și nu numai. Prin o abordare deductivă, de la general la particular, considerăm că ne-am atins obiectivele propuse și am realizat o prezentare succintă a tematicii abordate.

Prin obiectivele propuse, considerăm că lucrarea aduce plus valoare datorită abordării temei atât din punct de vedere conceptual, din punct de vedere al reglementărilor din domeniu, cât și practic, grație cercetării realizate privind exemplul de bune practici.

Raportarea în audit constituie o activitate complexă iar opinia exprimată de auditor are un aport important în deciziile investitorilor. Considerăm că propunerile și modificările din ultima perioadă realizate de IAASB vor aduce plus-valoare pentru utilizatori, prin noua secțiune privind *problematici cheie ale auditului* (ISA 701), dar și prin revizuirea standardului ISA 570. Afirmatia noastră este întărită de răspunsurile primite de IAASB de la utilizatorii informațiilor. Astfel, în urma analizei și prelucrării datelor au apărut în data de 15 ianuarie 2015 o serie de modificări în domeniul auditului. Dintre aceste modificări amintim doar câteva, care au o influență directă asupra raportării comprehensive în audit. Printre standardele revizuite se enumeră:

- ✓ ISA 260 (revizuit), Comunicarea problemelor de audit celor responsabili cu guvernanta;
- ✓ ISA 570 (revizuit), Principiul continuității activității;
- ✓ ISA 700 (revizuit), Formarea unei opinii și raportarea cu privire la situațiile financiare;

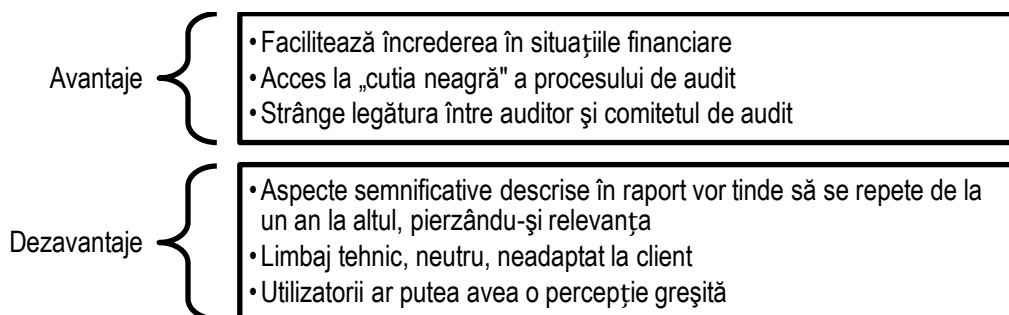
ISA 701, Modificări ale raportului auditorului independent;

- ✓ ISA 705 (revizuit), Modificări ale opiniei raportului auditorului independent;
- ✓ ISA 706 (revizuit), Paragrafele de observații și paragrafele explicative din raportul auditorului independent;
- ✓ În conformitate cu modificările ISA 210, 220, 230, 510, 540, 580, 600, și 710.

Interesul pentru forma și conținutul raportului de audit este mai ridicat ca niciodată, ca o reacție la criza financiară și scandalurile financiare ale ultimilor ani. Investitorii sunt prudenți ca urmare a fraudelor financiar-contabile, astfel că cerința lor pentru un raport de audit revizuit și pentru un audit considerat de calitate, este justificată. Organismele de reglementare și cercetătorii și-au îndreptat atenția asupra acestui subiect, iar reformele nu întârzie să apară, standardele revizuite fiind publicate la începutul anului 2015 și au intrat în vigoare începând cu anul 2016. Odată cu aceste revizuirii a fost modificat și gradul de transparentă al informațiilor, crescând astfel și gradul de asigurare cu privire la conformitatea cu codul de guvernanta corporativă a entității.

Plecând de la o abordare conceptuală a raportării în audit, am surprins cele mai importante aspecte, fixate prin standardele și reglementările în domeniu. Raportarea în audit constituie o activitate complexă iar opinia exprimată de auditor are un aport important în deciziile investitorilor. Prezentăm în **Figura nr. 4** câteva avantaje și dezavantaje desprinse în urma cercetării privind noul raport de audit:

Figura nr. 4. Avantaje și dezavantaje ale noului raport de audit

Sursă: Proiecție proprie

Deși raportul de audit în forma actuală este mult mai transparent și detaliat, cea mai mare problemă cu care se confruntă auditorii este lipsa de înțelegere a muncii lor și modul în care se interpretează opinia de audit. Mult prea mulți utilizatori privesc auditul ca pe o poliță de asigurare – o „garanție” care apără de toate aspectele de natură financiară, de risc, de conducere sau de reglementare ce ar putea afecta o entitate. Ca atare, auditorilor le rămâne ca temă să explice că un auditor nu este un „magician” care face să dispară toate riscurile și problemele unei entități ci, mai degrabă, că o misiune de audit constă în efectuarea anumitor proceduri și exprimarea unei opinii în conformitate cu cerințele standardelor de audit și cu respectarea cerințelor etice specifice profesiei.

Pentru realizarea părții practice a acestei cercetări am ales să ne fixăm atenția asupra piețelor de capital din România pentru a surprinde modificările raportului de audit. În acest sens, am fixat un eșantion de 23 de

companii cotate la BVB categoria Premium. Ulterior, am consultat Rapoartele Anuale și Rapoartele de Audit ale fiecărei companii pentru perioada 2015-2016 și am sintetizat datele ce țin de auditorul cu care colaborează fiecare entitate, durata colaborării cu acesta, opinia exprimată de auditor în fiecare an, structura raportului de audit și aspectele cheie abordate de auditori.

Am ajuns la concluzia că majoritatea entităților de pe piața de capital din România colaborează cu un auditor din grupul Big 4, iar această tendință este în creștere de la an la an.

Considerăm că această tematică, a raportării în audit, trece în prezent printr-o continuă schimbare, oferind o oportunitate pentru cercetători de a contribui la dezvoltarea și revizuirea modului și modelului de raport de audit, iar IAASB și alte organisme de reglementare au demonstrat că iau în considerare feedback-ul primit de la persoanele interesate.

BIBLIOGRAFIE

1. Consiliul pentru Standarde de Audit și Asigurări, *International Auditing and Assurance Standards Board*, disponibil online la: <http://www.ifac.org/auditing-assurance>.
2. Dunbar, A. E. și Weber, D. P. (2014), "What Influences Accounting Research? A Citations-Based Analysis", *Issues in Accounting Education*, no. 1, pp. 1-60.
3. Federația Internațională a Contabililor, *International Federation of Accounting*, <http://www.ifac.org/>.
4. Gray, P., Williamson, J.B., Karp, D.A. și Dalphin, J.R.(2007), "The Research Imagination – an introduction to qualitative and quantitative methods", Cambridge University Press, Cambridge, pp.480.
5. Gray, G. L., Turner, J. L., Coram, P. J. și Mock, T. J. (2011), Perceptions and misperceptions regarding the unqualified auditors report by financial statement preparers, users, and auditors, *Accounting Horizons*, [e-journal] 25(4): 659–684.
6. Gray, G., Ratzinger, N. (2010), Perceptions of preparers, users and auditors regarding financial statement audits conducted by Big 4 accounting firms, *International Journal of Disclosure and Governance*, vol. 7, nr. 4, pp. 344–363.
7. He, L., Labelle, R., Piot, C., Thornton, B. D., (2009), Board monitoring, audit committee effectiveness, and financial reporting quality: review and synthesis of empirical evidence, *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, vol.1, nr. 2.
8. IAASB Consultation Paper (2011), *Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*, disponibil online la: http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/exposedrafts/CP_Auditor_Reporting-Final.pdf.
9. Kiss, C., Fülöp, M.T. și Cordoș, G.(2015), Relevant aspects regarding the changes of the statutory audit report in the light of international regulations, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 6, pp.63-73.
10. Lesage, C., Wechtler, H. (2012), "An inductive typology of auditing research", *Contemporary Accounting Research*, vol. 29, nr.2, pp.487-504.
11. Mock, T. J., Bédard, J., Coram, P. J., Davis, S. M., Espahbodi, R. și Warne, R. C. (2013), The audit reporting model: current research synthesis and implications, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, vol. 32, no. 1, pp. 323–51.
12. Vanstraelen, A., Schelleman, C., Meuwissen, R., Hofmann, I. (2012), The Audit Reporting Debate: Seemingly Intractable Problems and Feasible Solutions [pdf], *European Accounting Review*, vol. 21, no. 2, pp. 193-215.

Răspunderea auditorului financiar și modalități de limitare a acesteia

Nicolae MĂGDAȘ,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca,
E-mail: nicolae.magdas@yahoo.com

Rezumat

Răspunderea auditorului financiar trebuie tratată distinct după poziția acestuia față de entitatea auditată: auditor intern sau auditor extern. Rațiunea acestui aspect rezidă în faptul că, în funcție de raportarea sa față de societatea auditată, răspunderea își are sursa fie în codul muncii în ceea ce îl privește pe auditorul intern, fie este vorba despre o răspundere contractuală în ceea ce îl privește pe auditorul extern, chiar și în situația în care acesta angajează lucrări de audit intern pe bază de contract, în ambele cazuri aplicându-se și sancțiunile aplicate de organismele profesionale din care fac parte. Răspunderea auditorului financiar se distinge în categorii precum: cea disciplinară, administrativă, civilă și penală, auditorii având la dispoziție și modalități de limitare a răspunderii, modalități care vor fi expuse pe parcursul acestei lucrări.

Prezentul articol tratează răspunderea pe care o pot avea auditorii financiar diferentiat după cum aceștia sunt interni sau externi companiei auditate, utilizând în analiza tematicii metoda deducției și inducției, pornind de la analiza de conținut a legislației și reglementărilor în vigoare. Finalitatea acestui articol nu este doar de a prezenta situațiile care pot atrage răspunderea auditorilor financiar și de ce tipuri este răspunderea, ci, pe baza analizei răspunderii, de a veni în sprijinul acestora și cu o prezentare a modalităților de a limita răspunderea și de a se proteja din punct de vedere profesional.

Cuvinte-cheie: Auditor financiar, răspundere, condițiile răspunderii, condițiile răspunderii auditorului intern, condițiile răspunderii auditorului extern, limitările răspunderii.

Clasificare JEL: M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Magdas, N., (2018), Auditor's Liability and Methods for its Limitation, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 261-269, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/011

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/011>

Data primirii articolului: 20.08.2017

Data revizuirii: 25.08.2017

Data acceptării: 04.09.2017

Introducere

Auditul a reprezentat, încă de la apariție, garantul veridicității situațiilor financiare auditate și factorul asigurator al acționarilor, investitorilor, potențiali sau existenți, precum și a altor terți direct interesați de datele publicate prin situațiile financiare și de starea unei companii. Pentru a putea evidenția și evalua corect dimensiunile răspunderii auditorului, atât din punctul de vedere al ariei sancțiunilor posibile, cât și din prisma gravității acestei răspunderi, este necesar ca această analiză să fie corelată cu rolul, responsabilitatea și modul în care auditorul a influențat guvernanta corporativă la nivel mondial.

Răspunderea trebuie privită și prin prisma caracterului liberal al profesiei de auditor. Shaw afirma faptul că „libertatea înseamnă răspundere, de aceea majoritatea oamenilor se tem de ea”. Prin natura profesiei sale, auditorul are o libertate a gândirii foarte largă, aceasta fiind îngăduită doar de legislația în domeniu și de standardele profesionale pe care acesta este nevoit să le respecte. Consecință a acestei libertăți, răspunderea auditorului vine să sancționeze raționamentul, din culpă sau cu intenție, care a fost cauza directă a unui audit defectuos și, implicit, a unor prejudicii.

Așa cum beneficiarii unui serviciu încearcă să se pună într-o poziție cât mai favorabilă față de prestator, în această situație, se încearcă atragerea unei răspunderi cât mai mari asupra auditorului. Reacția naturală a auditorilor este de a se apăra, încercând să limiteze, în mod rezonabil, dimensiunea răspunderii pe care ar fi pasibili să o sufere în situația realizării unui audit, din diverse motive, slab calitativ.

Scopul acestui articol este de a atrage atenția asupra cazurilor în care auditorii financiari pot fi considerați culpabili și, prin urmare, asupra categoriilor de răspundere sub incidența cărora aceștia pot intra. De asemenea, articolul pune în vedere auditorilor, pe cale de consecință, și care sunt modalitățile sau mecanismele prin care aceștia se pot proteja limitând fie cuantumul răspunderii, fie tipul de răspundere la care se încadrează. Rezultatul și scopul propus al articolului au fost atinse analizând legislația în vigoare din domeniu și aplicând atât tehnici de abstractizare, cât și tehnici deductive și inductive.

Articolul este structurat în două părți, prima tratând la modul general care sunt condițiile răspunderii auditorului financiar, trecând ulterior la o analiză analitică, structurată în două pasaje, diferențiată raportat la poziționarea auditorului față de societatea auditată,

intern sau extern. Cea de-a doua parte supune analizei și sintetizării modalitățile prin care auditorii financiari pot limita răspunderea la care sunt sau ar putea fi supuși.

1. Analiza literaturii de specialitate

În vederea realizării unui studiu fundamentat cu privire la situațiile în care auditorul financiar se abate de la cerințele profesiei am supus analizei o serie de articole științifice care tratează etica și rigorile acesteia. În literatura de specialitate există o serie de dezbateri cu privire la provocările la care trebuie să facă față auditorul financiar, cum ar fi rigurozitate și calitate profesională (Chersan, 2012), comportamentul etic în condițiile crizei financiar-economice globale (Popescu ș.a., 2009), etica – măsură a reputației auditorului financiar (Marian, 2015), malpraxis și răspundere (Cimpoeru, 2013), obiective și principii profesionale (Mihăilescu ș.a., 2008), reglementările în materie de etică și responsabilitate (Zinca (Voiculescu) ș.a., 2014), comportamentul etic (Breban ș.a., 2008), valori, etică și atitudini profesionale (Morariu ș.a., 2009), concepte, standarde și norme (Horomnea, 2013) sau etică și interesul sporit cu privire la aceasta odată cu apariția crizei financiare globale (Matiș ș.a., 2010), iar influența principiilor etice asupra calității auditului este analizată prin prisma responsabilității și obiectivității profesiei (Pascu, 2012).

De exemplu, în ceea ce privește responsabilitățile expertului contabil, Breban ș.a. (2008), în analiza comportamentului etic, afirmă că „*etica îl obligă pe profesionistul contabil să dea dovadă de onestitate și probitate în exercitarea misiunii sale, care ni se pare de o valoare sigură. Pentru ca, încrezătoare în calitățile profesionale și independența profesionistului contabil, entitatea să beneficieze de o înaltă valoare morală, etica profesională va garanta entității nu numai un serviciu profesional, dar și implicarea unei persoane care acționează în baza unor principii morale ridicate*”.

De asemenea, Mihăilescu ș.a. (2008) surprinde poziția dificilă a auditorului financiar și, prin urmare, responsabilitatea care îi revine: „*Din practica auditorilor a rezultat faptul că deseori este mai greu să detectezi fraudele, deoarece managerii sau angajații care comit o fraudă încearcă să o disimuleze. Acest lucru nu schimbă însă răspunderea pe care o poartă auditorul în ceea ce privește planificarea și executarea adecvată a auditului.*” Responsabilitatea se transpune și în termeni economici, deoarece modul în care auditorii furnizează serviciile are impact direct asupra entității în cadrul căreia sau în

relație cu care își desfășoară activitatea și, extrapolând, asupra întregii comunități (Fülöp, 2014).

Mai mult decât atât, Popescu ș.a. (2008) surprinde modificările responsabilității și eticii profesiei, survenite ca urmare a crizei economico-financiare globale: *„Valorile și principiile de etică și deontologie profesională se circumscriu scopurilor esențiale, valabile pentru fiecare auditor. Acestea includ, în principal, dezvoltarea și afirmarea profesională, evoluția cunoașterii și cercetării, în condițiile actuale și de perspectivă ale respectării statului de drept și drepturilor omului, progresului științei, integrității profesionale, dezvoltării democratice și prosperității societății.”* Această afirmație este susținută și de faptul că ulterior crizei financiare, numeroase organizații profesionale, dar mai ales IFAC, au depus eforturi considerabile pentru a restaura nivelul de încredere în profesia contabilă și, implicit, în auditori (Tiron-Tudor, 2013).

Dar, așa cum reiese, răspunderea auditorului financiar este un subiect insuficient explorat de către literatura de specialitate din România, motiv pentru care îmi propun să tratez acest subiect.

2. Metodologia cercetării

Prezentul articol își propune să analizeze mediul în care se desfășoară activitatea auditorului financiar prin raportare la etica aferentă și obligațiile pe care auditorii și le-au asumat, în tandem cu răspunderea atrasă de potențiala încălcare a reglementărilor profesionale și nu numai. În realizarea acestui deziderat apelăm atât la aspecte teoretice care se regăsesc în literatura de specialitate și fac referință la tema abordată, cât și la aspecte practice rezultate din cazuistica de specialitate.

În vederea conturării fenomenului răspunderii auditorului financiar, am recurs la metoda abstractizării, deducției și inducției, dar principalul obiectiv a fost efectuarea analizei de conținut a legislației naționale în vigoare, materializată într-o sinteză a principalelor norme aplicabile în acest domeniu, fără a neglija aspectele care vizează elemente specifice acestei categorii de profesioniști contabili supuse analizei.

În vederea unei documentări temeinice, au fost analizate articole de specialitate care relevă fie nevoia unui astfel de studiu, fie care tratează subiectul răspunderii sau eticii la care trebuie să se supună profesionistul contabil și auditorul financiar în particular. Literatura de specialitate din domeniu susține concluziile desprinse din articole și a format un spectru de analiză pentru legislația conexasă acestei problematici. În vederea

realizării studiului efectiv cu privire la răspunderea auditorului financiar și a modalităților de limitare a acesteia, au fost analizate reglementările legale, atât generale, cât și strict profesionale, aflate în vigoare la acest moment și care sunt incidente cu tematica în cauză.

3. Condițiile răspunderii auditorului

În materie de răspundere, sunt uzitate următoarele forme: disciplinară, administrativă, civilă, penală, dintre care vor fi prezentate în continuare cele care au o relație directă cu activitatea auditorului financiar, precum și modalitățile de limitare și protejare față de aceste categorii de răspundere.

Corelat cu responsabilitățile pe care le are auditorul față de societatea auditată, față de shareholderi, de stakeholderi și luând în considerare eșecurile pe care auditul le-a avut în trecut, subiectul răspunderii auditorului este unul de maximă importanță. Există o serie de limitări care trebuie avute în vedere în determinarea răspunderii auditorilor, dintre care una este cea legală, reprezentată de normele juridice care reglementează această materie, indiferent de izvorul sau de emitentul acestora și de regulamentele emise de organisme care asigură organizarea și funcționarea activității de audit.

Răspunderea auditorului diferă în funcție de calitatea acestuia, intern sau extern, deoarece în funcție de această poziție diferă și izvorul legal obligațional și, pe cale de consecință, și sancțiunile aferente. Pornind de la această premisă, pe baza unei deducții, se poate afirma faptul că și condițiile răspunderii auditorului trebuie tratate distinct, în funcție de raportul pe care auditorul îl are cu societatea auditată.

În principiu, auditorii pot să răspundă disciplinar, civil și penal. În ceea ce privește răspunderea disciplinară a auditorilor, aceasta este reglementată de OUG 75/1999 republicată în 2017 și de HG nr.433/2011 privind Regulamentul de Organizare și Funcționare a Camerei Auditorilor Financiari din România. Pentru cazurile care pot atrage răspunderea disciplinară a auditorilor și care sunt cuprinse în articolul 73 din HG nr.433/2011, sunt prevăzute, în funcție de gravitatea încălcării normelor, următoarele sancțiuni: mustrarea, avertismentul scris, suspendarea calității de membru al Camerei pe o perioadă de la trei luni la un an și chiar retragerea calității de membru.

Răspunderea penală poate fi atrasă ca urmare a săvârșirii în cadrul desfășurării activității a unei infracțiuni prevăzute de legea penală. De asemenea, răspunderea penală poate fi atrasă și ca urmare a nerespectării unor principii stabilite de către Camera Auditorilor Financiar din România. „Spre exemplu, nerespectarea principiului confidențialității informațiilor deținute este considerată o greșeală gravă, poate chiar de natură penală.” (Ghiță, 2004).

Răspunderea civilă, situată pe același palier sancționator cu răspunderea penală, pornește de la temeiul art. 1357 din Noul Cod Civil, conform căruia „cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare.” (Codul civil). Este necesară, deci, constatarea producerii unui prejudiciu de către auditor și demonstrarea unui raport de cauzalitate între prejudiciul invocat și activitatea auditorului.

3.1. Condițiile răspunderii auditorului intern

Statutul auditorului intern influențează modul în care acesta răspunde pentru activitatea defectuoasă și neconformă cu standardele profesionale. Auditorul intern este un salariat aflat în subordinea managerului general sau a administratorului. Astfel, „auditorul intern poate fi sancționat în două moduri pentru că nu a reușit să respecte standardele profesionale:

- *mai întâi, poate fi sancționat disciplinar de organizația profesională din care face parte*, (Ghiță, 2004), precum AAIR sau CAFR, dar se poate aplica sancțiunea interzicerii practicării profesiei sau, chiar a aderării la orice organism profesional;
- *„și apoi poate fi sancționat administrativ de conducerea organizației, prin afectarea salariului, a carierei profesionale și chiar prin desfacerea contractului de muncă.”*, (Ghiță, 2004).

Practic, răspunderea auditorului intern își are izvorul în ramura de drept a muncii. Adicional calității de salariat, este necesară și săvârșirea unei fapte ilicite pentru atragerea răspunderii disciplinare, care odată săvârșită va reprezenta latura obiectivă a răspunderii disciplinare. Nu sunt reglementate, în concret, abaterile care pot atrage răspunderea disciplinară, acestea fiind într-o strânsă legătură cu obligațiile asumate de către auditorul intern prin contractul de muncă și cu obligațiile rezultate din statutul pe care acesta îl deține. Este evident faptul că, pentru a fi atrasă răspunderea disciplinară, fapta trebuie să fi fost săvârșită fie cu vinovăție, fie din neglijență, în măsura în care a rezultat un prejudiciu. Printr-o analogie cu dreptul penal, fără a intra în detalii, există și o serie de

cauze de nerăspundere disciplinară, precum eroarea de fapt, constrângerea fizică sau morală și cazul fortuit. Identic cu situația oricărui gen de răspundere, este necesară dovedirea existenței unui raport de cauzalitate între fapta ilicită și rezultatul dăunător, iar în situația în care normele legale sau contractuale prevăd drept condiție necesară producerea unui prejudiciu, sarcina probei cade asupra angajatorului. Este important a fi corect stabilit și gradul de vinovăție a auditorului intern care a săvârșit abaterea, vinovăție sau culpă, deoarece și pe baza acestui element se realizează individualizarea sancțiunii aplicate.

Aplicarea unei sancțiuni disciplinare nu împiedică realizarea cumulului acestei răspunderi cu răspunderea patrimonială, contravențională sau chiar penală. „În consecință, auditorul intern și în special responsabilul funcției de audit intern nu sunt protejați în totalitate împotriva acestor situații prin contractul de muncă.”, (Ghiță, 2004). Răspunderea disciplinară poate avea, însă, două caractere: caracter preponderent moral sau caracter preponderent pecuniar.

În situația în care se ajunge la un cumul de răspunderi, intervenind cea patrimonială, este o condiție necesară să se fi cauzat un prejudiciu și, pe cale de consecință, obligația de a-l repara. Răspunderea patrimonială este caracterizată, în principal, ca fiind o răspundere individuală, răsfrângându-se asupra persoanei care a cauzat paguba și integrală, deoarece presupune repararea în întregime atât a daunei efective și actuale, cât și a foloaselor nerealizate, în măsura în care acestea au fost prevăzute sau previzibile la momentul încheierii contractului de muncă. Prejudiciul în cauză poate avea ca sursă nu doar o acțiune strict legată de munca auditorului, ci și o acțiune precum absența de la locul de muncă sau de la o fază a cercetărilor efectuate asupra situațiilor financiare. Există o serie de condiții și în ceea ce privește caracteristicile pe care trebuie să le îndeplinească prejudiciul pentru a fi declanșatorul răspunderii patrimoniale. Astfel, acesta trebuie să fie real și cert, să fie cauzat direct angajatorului și să aibă caracter material. De asemenea, și în situația răspunderii patrimoniale, este necesară dovedirea unui raport de cauzalitate între faptă și prejudiciu, precum și a vinovăției auditorului intern, gradul de vinovăție nefiind relevant în acest caz. Procedura de stabilire în primă fază și, ulterior, de recuperare a prejudiciului se poate desfășura fie amiabil prin înțelegerea părților, fie prin sesizarea instanței de judecată.

Răspunderea contravențională și cea penală va fi tratată în capitolul următor, având drept argument faptul

că aceasta este identică pentru toți auditorii, interni sau externi.

3.2. Condițiile răspunderii auditorului extern

Răspunderea auditorului extern diferă fundamental, ca sursă, de cea a auditorului extern. Acesta nu are calitatea de salariat al unei societăți. Activitatea de audit se realizează pe baza unui contract încheiat între societatea de audit și societatea auditată. Astfel, se poate afirma faptul că în raporturile dintre societatea auditată și auditorii externi, răspunderea nu poate fi decât una contractuală. Situația unui audit defectuos se răsfrânge, cu posibilitatea de a crea pagube, asupra acționarilor societății și a investitorilor (Tiron-Tudor ș.a., 2009). Acționarii pot fi prejudiciați prin faptul că sunt dezinformați cu privire la situația societății la care dețin acțiuni, iar investitorii, în situația achiziționării unui pachet de acțiuni, în măsura în care își fundamentează decizia pe baza rapoartelor emise de auditori, considerând situațiile financiare publicate ca fiind conforme cu realitatea și cu standardele naționale și internaționale de contabilitate. Ca o condiție, este necesară și în acest caz, stabilirea unei relații de cauzalitate între fapta auditorului extern și prejudiciul suferit de terți pentru a putea atrage răspunderea auditorului, situație în care se poate vorbi de o răspundere civilă delictuală.

Nu se poate crea o disjunție între răspunderea civilă a auditorilor și scopul și obiectul misiunii de audit, așa cum sunt prevăzute în clauzele contractuale sau în standardele de audit ISA. Prin urmare, *„răspunderea auditorului este deci una contractuală, în fața organismelor societății auditate.”*, (New Corporate Paradigm, 2003). Răspunderea auditorului este determinată și conturată și de sursa auditului defectuos care a cauzat apariția prejudiciului. Astfel, dacă auditorul este culpabil pentru neglijență, nu va putea fi atrasă răspunderea acestuia, chiar dacă prejudiciul nu este recuperabil decât pe cale delictuală, cu excepția cazului în care acesta s-a dovedit a fi neloial, imprudent sau grosier-neglijent. Conform articolului 1349 din Codul Civil, *„(1) Orice persoană care are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. (2) Cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral.”*. Se poate desprinde din acest articol ideea că, pentru a fi atrasă răspunderea civilă delictuală în sarcina auditorului extern, este imperativ necesar ca acesta să

săvârșească o faptă ilicită care să prejudicieze societatea auditată sau terți co-interesați, direct sau indirect, de raportul de audit. În aceeași măsură, este importantă și mențiunea conform căreia auditorul, pentru a fi considerat responsabil de acțiunile sau inacțiunile prejudiciabile, trebuie ca în momentul săvârșirii misiunii de audit și a faptelor care stau la baza angajării răspunderii, să dea dovadă de discernământ.

În ceea ce privește raportul de cauzalitate, acesta reprezintă o condiție necesară nu doar față de răspunderea delictuală, ci și criteriul în funcție de care se determină întinderea răspunderii auditorului. Există situații în care stabilirea raportului de cauzalitate este îngreunată de faptul că sunt prezente o multitudine de cauze și condiții care pot să contribuie la producerea prejudiciului. În particular, poate fi vorba de neglijența auditorului, de fapta ilicită a acestuia, de producerea riscului nedetectării denaturărilor sau alți factori externi auditorului.

Trebuie clar definită natura obligațiilor pe care auditorul extern le are în situația efectuării unei misiuni de audit. Obligațiile care se nasc dintr-un asemenea angajament de audit sunt în preponderență obligații de mijloace și în niciun caz de rezultat. Consecința juridică a acestui fapt este aceea că, în situația în care opinia exprimată de către auditorul extern prin raportul emis la finalul misiunii este infirmată ulterior de descoperirea unor denaturări semnificative în cadrul unor situații financiare care au făcut, conform contractului, obiectul misiunii de audit, răspunderea acestuia nu va putea fi angajată pe baza motivului că acesta nu și-a îndeplinit obligațiile contractuale. Din cauza faptului că este vorba despre obligații de mijloc în sarcina auditorului extern, societatea este nevoită să demonstreze că auditorul este în culpă pentru neefectuarea misiunii de audit și a activității din cadrul acesteia conform dispozițiilor legale aflate în vigoare, a Standardelor de Audit și a Codului de etică aplicabil auditorilor. Astfel, auditorul extern va putea să răspundă doar pentru neîndeplinirea acelor obligații asumate prin angajamentul de audit și doar în situația în care acestea sunt îndeplinite, din punctul de vedere al procesului realizării acestora și nu al rezultatului în sine, într-un mod defectuos și neconform cu standardele și legislația în vigoare sau cu standardele calitative stabilite prin contract, dacă este cazul.

În ceea ce privește tratamentul sancționator penal al auditorului extern, condițiile pentru reținerea acestuia în sarcina auditorului sunt sensibil diferite de cele aplicabile răspunderii civile sau contractuale. Răspunderea penală a auditorului extern nu este strict condiționată de

existența unui prejudiciu, în sensul că acesta nu condiționează existența, sau nu, a unei răspunderi penale și nu dă nici măsura acesteia. Ceea ce prezintă importanță este fapta păgubitoare care trebuie să aibă caracter ilicit și să se încadreze într-unul din articolele care definesc infracțiunile din codul penal. Datorită sancțiunilor prevăzute, se poate afirma faptul că răspunderea penală este cea mai severă formă de răspundere a auditorului deoarece, adițional creării unui prejudiciu, acesta a săvârșit și o infracțiune pentru care va răspunde chiar și în situația reparării integrale a prejudiciului rezultat din infracțiunea săvârșită. Un alt motiv pentru care răspunderea penală este considerată a fi mai severă este acela că împotriva acestui tip de răspundere auditorii nu pot lua măsuri care să limiteze răspunderea acestora, așa cum este posibil în cazul răspunderii civile.

Pentru a răspunde la întrebarea care vizează scopul răspunderii auditorului trebuie să avem în vedere finalitatea și funcția pe care această răspundere o îndeplinește. Prin urmare, se poate susține teza conform căreia, răspunderea auditorului are cu precădere o funcție preventivă, dar și una cominatorie. Factorul pecuniar, care intervine în ecuația răspunderii auditorului și a protejării societăților auditate și a terților interesați împotriva auditurilor defectuoase și, implicit, a prejudiciilor cauzate, ar putea duce la ameliorarea funcției de audit prin repercusiunile eventuale cu caracter de constrângere. Consecința acestui fapt este aceea de a spori, practic, presiunea care caracterizează munca auditorilor în contextul în care au existat situații în care auditorii au plătit daune în jurul valorii de o sută de milioane de dolari pentru o singură misiune de audit care a atras răspunderea acestora.

4. Limitarea răspunderii auditorului

Din cauza răspunderii pe care o au, auditorii, tind să încerce să își limiteze eventuala răspundere în situația realizării unui audit defectuos, care să nu fi respectat standardele și normele necesare. Limitările pe care aceștia le fac sunt interpusse între auditori și societatea auditată prin clauze incluse în angajamentele de audit, clauze pe care societatea, prin organele care o conduc, poate sau nu să le accepte. În principiu, aceste clauze sunt valabile, în măsura în care sunt rezonabile. Sub nicio formă nu vor putea fi valabile acele clauze prin care auditorul este exonerat în totalitate de orice răspundere sau prin care acesta este scutit de

răspundere pentru dol sau culpă gravă. Prin urmare, așa cum sunt și denumite, aceste clauze pot doar să limiteze parțial posibila răspundere care ar putea fi angajată în sarcina auditorului, atâta timp cât aceste clauze nu sunt formulate a fi în detrimentul total al societății auditate, prin eliminarea oricărei posibilități la despăgubiri în situația unui prejudiciu. Aceste clauze își găsesc utilitatea în ipoteza în care se limitează eventuala angajare a răspunderii auditorului la un anumit plafon financiar sau „dacă în anumite cazuri determinate nu vor atrage, în lumina înțelegerii părților, răspunderea auditorului.”, (Munoz, 2005).

Pornind de la ideea unui filtru dublu de control, pentru o mai bună decantare a riscurilor, s-a avansat și ideea de a institui, cu titlu obligatoriu, măsura verificării de către societatea de asigurări la care este asigurat auditorul sau societatea de audit, a raportului de audit. Verificarea în cauză ar trebui să fie făcută de organisme financiare specializate și ar avea ca scop evitarea fraudelor. Forma de control societar considerată a fi comună în multe legislații este cea realizată prin funcția auditului, ceea ce duce la concluzia că este nevoie de un corp de auditori ultraperformanți. Modalitatea de atingere a acestui deziderat este verificarea listelor și auditorilor societăților de către autorități financiare superioare, indiferent care ar fi denumirea acestora.

„În modele analitice în audit, este argumentat și dovedit faptul că răspunderea influențează procesul de luare a deciziilor ale auditorilor, incluzând eforturile de audit și deciziile asupra onorariilor (Dye, 1993), strategiile de raportare ale auditorilor (Thoman, 1996), acceptarea client – auditor (Lauxand Newman, 2009), și deciziile de decontare a proceselor (Smith and Tidrick, 1998).” Nu poate fi contestat faptul că răspunderea auditorilor reprezintă o povară de dus de către aceștia, pe lângă responsabilitatea socială pe care o au. Prin urmare, încercări de limitare a răspunderii sunt o reacție naturală și instinctivă a clasei auditorilor.

Pe baza unor studii, motivate de dezbaterile actuale privind alegerea cu privire la limitarea răspunderii auditorilor și realizate experimental și analitic, se poate afirma, cu certitudine, faptul că „aversiunea față de risc, în ceea ce privește auditorii, este mai mare în cazul răspunderii nelimitate decât în situația în care există o limitare a acesteia. Constatările sugerează faptul că motivația auditorului de a exercita un efort suplimentar este disproporționat mai mare în situația răspunderii nelimitate, care ar putea cauza „audituri excesiv de precaute”, (Levitt Jr. și Nicolaisen, 2008). De asemenea, în cadrul aceluiași studiu, s-a ajuns la concluzia că

„aversiunea față de ambiguitate este mai mare în cazul răspunderii nelimitate decât în situația celei limitate”, (Levitt Jr. și Nicolaisen, 2008). Ceea ce se observă, este faptul că aversiunea față de risc și aversiunea față de ambiguitate sunt corelate în prezența răspunderii nelimitate. „Descoperirea că persoanele cu aversiune față de risc au tendința de a manifesta o aversiune și față de ambiguitate în prezența răspunderii nelimitate reprezintă un nou argument cu privire la motivele din pricina cărora răspunderea nelimitată afectează atractivitatea profesiei auditorilor”, (London Economics, 2006; Levitt Jr. și Nicolaisen, 2008). Prin urmare, se poate observa faptul că, răspunderea nelimitată, are o influență directă și negativă asupra eficienței auditului.

O altă modalitate de limitare a răspunderii este considerată a fi cea a încheierii unei polițe de asigurare profesională, obligatorie de altfel prin legislația în vigoare. Această poliță de asigurare presupune o limitare mai mult pecuniară prin prisma faptului că, în cazul unui prejudiciu, auditorul nu va achita el însuși suma datorată ca echivalent al prejudiciului. Suma ar urma să fie achitată de către compania de asigurări, în măsura în care fapta auditorului este acoperită de polița de asigurare încheiată. Desigur că această limitare indirectă a răspunderii nu înlătură alte categorii de sancțiuni, precum cele penale, profesionale sau disciplinare. Nu poate fi afirmat nici faptul că auditorul, în situația în care polița de asigurare încheiată acoperă dauna pentru fapta comisă de acesta, nu va suferi nici o repercusiune din punct de vedere pecuniar. Acesta va avea, ulterior, de achitat companiei de asigurări o valoare mai mare decât cea pe care o achita până în momentul despăgubirii, în situația în care va încheia o nouă poliță sau o va prelungi pe cea existentă.

Desigur, există diverse propuneri cu privire la eventuale modalități de limitare a răspunderii. O variantă posibilă ar fi aceea de a exista o limitare „bazată pe mărimea companiei sau capitalizarea bursieră”, (Doralț ș.a., 2008). Această variantă nu este considerată a fi propice din cauza faptului că ar duce la un sistem bipartit, diferențiat în funcție de companiile listate sau nu la bursă, iar pe de altă parte, capitalizarea bursieră poate fi extrem de volatilă. În schimb, o altă variantă posibilă ar fi o limitare a răspunderii „bazată pe onorariile plătite de către societate auditorilor. Nici această variantă nu este potrivită a fi de urmat. O asemenea reglementare ar ajuta la stabilirea unei corelații între veniturile și riscurile suportate de auditor, dar pentru a satisface funcția compensatorie a răspunderii, limita ar trebui să fie stabilită la o valoare suficient de ridicată.”, (Doralț ș.a., 2008). Oricum, practicile curente exclud această

variantă ca posibilitate de a limita răspunderea auditorului.

Prin urmare, forma preferată de limitare a răspunderii rămâne cea contractuală, permițând companiei și auditorilor să limiteze răspunderea celor din urmă. „Reglementările moderne cu privire la răspunderea auditorilor trebuie să prevadă un nivel semnificativ de compensare a pierderilor și de descurajare, dar ar trebui să păstreze, de asemenea, stimulentele profesioniștilor de a realiza un audit care merită și este eficient din punct de vedere al costurilor. Ca principiu general, riscurile de răspundere civilă ar trebui să fie evaluabile în avans pentru auditori. Acest lucru este esențial pentru încheierea unei asigurări cu un raport cost-eficiență ridicat și, astfel, pentru a menține costurile suplimentare impuse de riscurile de răspundere civilă scăzute.” (Doralț ș.a., 2008).

Astfel, limitările răspunderii sunt acceptate în măsura în care sunt făcute într-o măsură rezonabilă. Cu toate acestea, instanța care se va pronunța asupra unui eventual litigiu având ca obiect prejudiciul creat de către auditor, poate declara acordul dintre părți, prin care se limitează răspunderea, ca fiind unul nul, dacă se dovedește că această limitare a răspunderii se abate semnificativ de la ceea ce ar fi rezonabil și echitabil.

Concluzii

Este indiscutabil că răspunderea auditorului, atât juridică cât și profesională, este tot mai bine conturată din punct de vedere juridic și practic și este utilizată cu o frecvență tot mai ridicată în clauzele contractuale. Așa cum am afirmat inițial, pentru a nu destabiliza echilibrul pe care auditorul vine să îl aducă în mediul guvernantei corporative, este necesar să existe o corelație motivată între rolul auditorului, faptele acestuia și răspunderea care se răsfrânge asupra sa.

Jacques Renard spunea despre audit că acesta „este ca mirosul de gaz: este rareori agreabil, dar poate, de regulă, să evite explozia”. Observăm astfel care este rolul auditului în guvernanta corporativă, dar și importanța pe care acesta o are în desfășurarea corectă și eficientă a guvernantei.

Având un rol atât de important, este natural ca și responsabilitatea și, implicit, răspunderea auditorului să fie pe măsură. Cu toate acestea, este important să se păstreze o proporție rezonabilă a răspunderii care să își atingă scopul și anume, acela de a oferi o certitudine cu privire la calitatea serviciilor oferite de auditor fără a produce, însă, efecte secundare negative prin crearea

unei presiuni excesive care, în final, să aibă ca rezultat tocmai neîndeplinirea scopului. Studii empirice au demonstrat faptul că o răspundere excesivă la care este expus auditorul are efecte nefaste asupra eficienței auditorului, asupra libertății raționamentului, având ca urmare fie săvârșirea unor greșeli accidentale, fie realizarea unei misiuni de audit defectuoase.

Cu toate că auditorii își asumă această răspundere

profesională și juridică, este previzibil faptul că aceștia vor încerca să contracareze încercările entităților auditate de a stabili limite tot mai ridicate ale răspunderii. Prin urmare, auditorii vor încerca să limiteze răspunderea până la un nivel rezonabil, acceptat de ambele părți, prin mijloacele pe care le au la dispoziție: polițe de răspundere profesională sau clauze contractuale de limitare parțială a răspunderii.

BIBLIOGRAFIE

1. Breban, L., Dumbravă, P., Crișan, C. (2008), Comportamentul etic în profesia contabilă, Editura CECCAR, pp.17-27.
2. Cimpoeru, D. (2013), Malpraxisul auditorilor statutare ai societăților și răspunderea juridică a acestora, *Dreptul*, 8: 142.
3. Chersan, I. C. (2012), *Auditul financiar: de la normele naționale la standardele internaționale*, Tehnopress.
4. Koch, C. W. și Schunk, D. (2009), Limiting Auditor Liability?-Experimental Evidence on Risk and Ambiguity Attitudes under Real Losses.
5. Fülöp, M. T. (2014), Considerații privind aspectele eticii profesionale contabile-conflictul de interese, revista *Audit Financiar*, vol. 12, nr. 114.
6. Horomnea, E. (2012), Audit financiar, *Concepte. Standarde. Norme*.
7. Ghiță, M. (2004), Auditul intern.
8. Marian, S. F. F., Etica Profesională – Cerință a reputației auditorului financiar.
9. Mățiș, D., Ștefănescu, C. A. și Cernea, O. (2010), Etica în activitatea de audit în contextul crizei financiare, revista *Audit Financiar*, vol. 8, nr. 7.
10. Mihăilescu, I., și Marcu, N., Obiective și principii generale care guvernează un audit al situațiilor financiare. Auditul și raportările financiare, între teorie și practică, *That Govern, Principles*.
11. Morariu, A., Manolescu, M. și Creană, C. (2009), Valori, etică și atitudini profesionale în audit financiar, revista *Audit Financiar*, vol. 7, nr. 10.
12. New Corporate Paradigm (2003), *German Law Journal*, vol. 4, nr. 1.
13. Pașcu, A. M. (2012), Theoretical Considerations on the Influence of Ethical Principles on Audit Quality, between Objectivity and Responsibility of the Accounting Profession, *CES Working Papers*, vol. 4, nr. 4, pp. 795-808.
14. Popescu, V. A., Lepădatu, G. și Popescu, G. (2009), Studiu privind etica profesionistului contabil în condițiile crizei financiar-economice globale, revista *Audit Financiar*, (11).
15. Vera-Munoz, S. C. (2005), Corporate governance reforms: Redefined expectations of audit committee responsibilities and effectiveness, *Journal of business ethics*, vol. 62, nr. 2, pp. 115-127.
16. Tudor, A. T. (2013), Balancing the public and the private interest—a dilemma of accounting profession, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, vol. 92, pp. 930-935.
17. Tiron-Tudor, A., Fülöp, M. T., Cîrstea, A., *Fundamentele auditului financiar*, 2009.
18. Doralt, W., Hellgardt, A., Hopt, K. J., Leyens, P. C., Roth, M. și Zimmermann, R. (2008), Auditors' liability and its impact on the european financial markets, *The Cambridge Law Journal*, vol. 67, nr. 1, pp. 62-68.
19. Zinca, D. C. I. și Petcu, D. A., Competență, etică și responsabilitate în profesia de audit-de la teorie la practică.
20. Codul Civil, Cartea a V-a, Capitolul IV.
21. HG numărul 433/2011 privind Regulamentul de Organizare și Funcționare a Camerei Auditorilor Financiari din România.
22. OUG 75/1999 republicată în 2017.

Sisteme de control intern în statele Uniunii Europene

Carmen PIRVAN,
Academia de Studii Economice, București,
E-mail: carmen.pirvan@gmail.com

Ileana NIȘULESCU,
Academia de Studii Economice, București,
E-mail: nisulescu_ileana@yahoo.com

Rezumat

Cele mai multe state membre ale Uniunii Europene au inițiat reforme pentru îmbunătățirea managementului în sectorul public, prin introducerea și promovarea sistemului de control public intern axat pe implementarea unor principii de bază, pe un model de control intern recunoscut la nivel internațional. În cele mai multe țări din UE sistemele de control intern la nivel național au la bază modelele COSO și INTOSAI.

Lucrarea a urmărit să efectueze o radiografie a bunelor practici în ceea ce privește implementarea sistemelor de control intern la nivelul țărilor din Uniunea Europeană, pentru implementarea unui management financiar sănătos ca parte integrantă a bunei guvernante, atât din perspectiva evoluției istorice, precum și a situației actuale.

Cuvinte-cheie: Control intern, Uniunea Europeană, guvernanță, transparență, COSO, INTOSAI

Clasificare JEL: C40, D12, O12

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Pirvan, C., Nisulescu, I. (2018), Internal control systems in the European Union Member States, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 270-277,
DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/012

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/012>

Data primirii articolului: 19.12.2017

Data revizuirii: 12.01.2018

Data acceptării: 25.01.2018

Introducere

Din punct de vedere semantic controlul este o „Verificare permanentă, periodică sau inopinată, făcută într-un domeniu oarecare cu scopul de a cunoaște realitățile și modul cum se desfășoară activitatea în domeniul respectiv spre a preîntâmpina sau a lichida eventualele lipsuri și a îmbunătăți activitatea.” (Popa M. D., Stănciulescu A. ș.a., 2009). În același timp, controlul semnifică o supraveghere continuă morală și materială, ca și stăpânirea unei activități, a unei situații (Academia Română, 2009).

În literatura de specialitate întâlnim, în principal, două accepțiuni:

- cea francofonă, conform căreia „controlul este o verificare, o inspecție atentă a corectitudinii unui act” (Larousse, 1975);
- cea anglo-saxonă, potrivit căreia „controlul este acțiunea de supraveghere a cuiva, a ceva, o examinare minuțioasă sau puterea de a conduce ca un instrument de reglementare a unui mecanism” (The New Merriam – Webster Dictionary, 1989).

Principiile guvernantei corporative au fost enunțate extrem de general, descriu metodele și sistemele folosite pentru conducerea organizațiilor de toate tipurile și mărimile, publice sau non-profit și, de asemenea, companii din sectorul privat și cele construite sub forma parteneriatelor. În acest sens, Sir Adrian Cadbury definea guvernanta corporativă ca fiind „sistemul prin care companiile sunt îndrumate și controlate” (Cadbury A., 1992). Deși în prezent principiile guvernantei corporative precizează că nu urmăresc impunerea unui model universal, fiind la latitudinea țărilor modul de aplicare, tendința pe termen lung este de elaborare a unor Standarde globale ale guvernantei corporative (Shleifer, R. Vishny, 1997)

Pe plan internațional sunt recunoscute, în principal, următoarele modele de control:

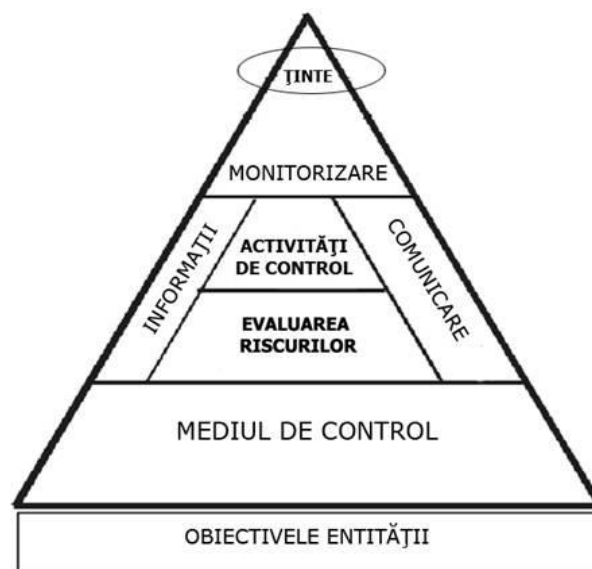
Modelul COSO – SUA

„Comitetul de sponsorizare al organizațiilor – COSO”, este o organizație independentă din sectorul privat care a reunit competențele unui număr mare de profesioniști care se dedică studierii împrejurărilor care conduc la producerea fraudelor financiare și îmbunătățirii calității raportării financiare prin: etică în afaceri, controale

interne eficiente, guvernare corporatistă. (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). În septembrie 1992, COSO definește controlul intern ca fiind un proces efectuat de Consiliul de administrație, conducere și întregul personal al entității, menit să furnizeze o asigurare rezonabilă cu privire la îndeplinirea obiectivelor organizației, având în vedere: eficacitatea și eficiența operațiilor, realitatea rapoartelor financiare, conformarea cu legile și cu regulamentele aplicabile, (Popescu, P.V., 2017).

Modelul COSO este reprezentat de o piramidă care conține cinci elemente esențiale: mediul de control, evaluarea riscurilor, activitățile de control, informații și comunicare, monitorizare, așa cum rezultă din **Figura nr. 1.**

Figura nr. 1- Modelul COSO

Sursa: <https://www.adra.com/software/internal-control-and-coso/>

Prin urmare, modelul COSO – definește controlul intern ca fiind un proces implementat de managementul entității publice, cu scopul de a furniza o asigurare rezonabilă cu privire la atingerea obiectivelor, în condiții de eficacitate și eficiență a funcționării, cu fiabilitatea informațiilor financiare și cu respectarea legilor și regulamentelor.

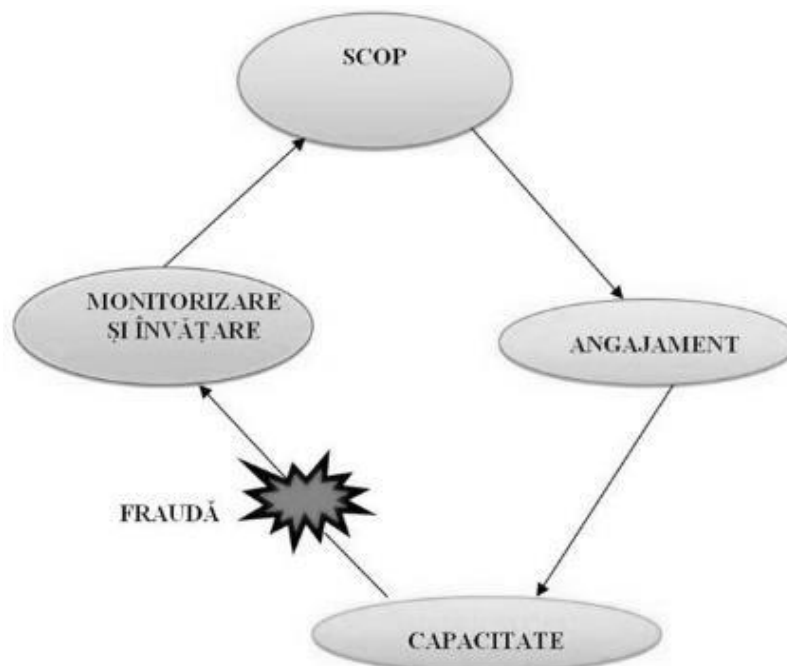
Modelul CoCo – Canada

În anul 1995, Institutul Canadian al Contabililor Autorizați, elaborează modelul CoCo, prin care, controlul intern este reprezentat de resursele organizației, procedee, instrumente, sarcini, cultură și tot ceea ce ne putem imagina, adică tot ceea ce putem întreprinde

pentru a atinge obiectivele, dar acestea nu vor fi atinse niciodată, din cauza relativității.

Pentru modelul CoCo sunt determinante criteriile de control și gruparea acestor criterii pe cele patru elemente ale modelului: scop, angajament, capacitate, monitorizare și învățare, așa cum rezultă din **Figura nr. 2**.

Figura nr. 2 – Modelul CoCo

Sursa: Popescu P.V., 2017

Prin urmare, modelul CoCo completează conceptul dat de modelul COSO și definește controlul intern ca fiind ansamblul elementelor unei organizații (inclusiv resursele, sistemele, procesele, cultura, structura și sarcinile) care, în mod colectiv, îi ajută pe oameni să realizeze obiectivele, grupate în trei categorii: eficacitatea și eficiența funcționării; fiabilitatea informației interne și externe; respectarea legilor, regulamentelor și politicilor interne.

Comparând cele două modele ale controlului intern, putem concludiona:

- conform modelului COSO, controlul intern:
 - este un proces implementat de toți angajații unei entități;
 - are un caracter relativ, oferind o asigurare rezonabilă privind îndeplinirea obiectivelor.

- conform modelului CoCo, controlul intern:
 - pune un accent mai mare pe mijloacele implementate decât pe angajați.

INTOSAI

INTOSAI (Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit) definește controlul intern ca fiind un instrument managerial utilizat pentru a furniza o asigurare rezonabilă că obiectivele managementului sunt îndeplinite.

Emise inițial în anul 1992, „Linii directoare INTOSAI pentru standardele de control intern în sectorul public” au fost actualizate în urma deciziilor de la Congresul Organizației Internaționale a Instituțiilor Supreme de Audit (INCOSAI) din 2001.

Conceptul de control intern nu este înțeles în toate țările în același mod. Astfel, există țări cu instituții specializate de control intern independente de cele controlate, așa cum în alte țări responsabilitatea controlului intern este dată entităților administrative în cauză. În sistemele descentralizate, managerii din conducerea de vârf au obligația de a raporta cu privire la funcționarea sistemelor de control intern. Din ce în ce mai multe țări din Uniunea Europeană solicită acestor manageri să aplice sisteme de gestionare și diminuare a riscului de neîndeplinire a obiectivelor stabilite.

Conform Cărții Galbene a Comisiei Europene, controlul intern modern este orientat spre transparență, responsabilități clare, metodologie și standarde armonizate la nivelul Uniunii Europene. Transparența reprezintă manifestarea principiului de guvernare care ține de responsabilitatea pe care societatea civilă a atribuit-o administrației statului pentru a crește veniturile și a efectua cheltuieli în numele și în interesul său. Transparența presupune că deciziile luate și implementarea acestora este în concordanță cu regulile și normele existente, implicând circulația liberă a informației și disponibilitatea acesteia celor care sunt vizați de deciziile în cauză și implementarea acestora. Informația este comprehensivă și furnizată în forme și prin mijloace ușor inteligibile, (Curtea de Conturi, 2011).

1. Metodologia cercetării

Cercetarea are ca scop efectuarea unei radiografii a bunelor practici la nivelul statelor din cadrul Uniunii Europene, cu privire la aplicarea sistemului de control intern managerial, pentru realizarea unui management financiar sănătos, parte integrantă a bunei guvernante dar și bază a performanței și managementului integrității și conformității în strategia de combatere a corupției în statele membre. Lucrarea abordează o cercetare calitativă, studii descriptive și experimentale, precum și elemente de analiză a datelor, statistici, analize de conținut.

Lucrarea creionează o imagine a sistemului de control intern managerial, având la bază o analiză a sistemelor de control intern în cele 28 de țări membre ale UE. În acest sens, informațiile extrase de pe site-ul Uniunii Europene și site-urile naționale ale celor 28 de state membre au fost coroborate cu Compendiile Sistemelor de Control, ediția I-2012 și ediția a II-a-2014, dar și cu alte studii realizate cu privire la sistemul de control

intern, cum ar fi „Îmbunătățirea eficacității organizaționale a MEN și a instituțiilor subordonate prin dezvoltarea sistemului de control intern managerial (SCIM)” (Ministerul Educației și Cercetării Științifice, 2015) și Report to Supreme Audit Institutions of Central and Eastern European Countries, Cyprus, Malta, Turkey and European Court of Auditors, (European Court of Auditors – Europa EU, 2004).

Cercetarea pornește de la premisa că realizarea unor sinteze cu privire la sistemele de control intern implementate în statele membre UE sunt importante în contextul actual, considerând că, în prezent Comisia Europeană intenționează să își actualizeze cadrul de control intern, pentru a-l alinia la Cadrul COSO 2013 care se bazează pe conceptele de guvernantă și managementul riscurilor.

Considerand că scopul acestei cercetări este de a stabili în ce mod arhitectura sistemelor de control intern la nivelul entităților publice din statele Uniunii Europene este diferită de la țară la țară, am pornit de la prezentarea sintetică a modului de realizare, gestionare și aplicare a sistemului de control intern managerial în statele membre ale UE.

2. Rezultate și discuții

A avea o bună guvernantă a devenit o prioritate atât pentru entitățile din sectorul public cât și din cel privat, în contextul în care evenimentele din economie, respectiv problemele financiare înregistrate de companii publice au adus în atenție problema guvernantei corporative, astfel încât îmbunătățirea mecanismelor de control intern a devenit una dintre principalele priorități. De regulă, dificultățile înregistrate de companii presupuneau o situație în care membrii structurilor de conducere nu cunoșteau amploarea totală a unui risc sau, acesta era cunoscut doar unui număr mic de membri ai consiliului de administrație (de obicei cu funcții executive). Preocupările stârnite de aceste situații au antrenat aducerea unor modificări în legislația Uniunii Europene, care a impus tuturor entităților de interes public obligația de a respecta un cod de guvernantă și de a confirma respectarea acestuia în rapoartele anuale și situațiile financiare pe care le publică.

Pentru a identifica bunele practici în domeniu și pentru a stabili modul în care sunt impactate sistemele de control intern de liniile de demarcație nord-sud și de diferențele culturale ale țărilor post-comuniste, am stabilit practici

comune, diferențe și asemănări între modelele asimilate de statele membre.

Analiza relevă că, în Danemarca, Suedia sau Marea Britanie, sistemul de control intern reprezintă o abordare armonizată a guvernului pentru a asigura instituirea, întreținerea și monitorizarea de către managerii tuturor entităților publice a tuturor proceselor de management integrat. În aceste țări, controlul intern este inițiat cu scopul de gestionare a riscurilor. De asemenea, regăsim un sistem de control intern descentralizat bazat pe descentralizarea responsabilității manageriale complete și audit intern independent și funcțional. Managerul organizației este responsabil pentru obiectivele instituției (financiare și non-financiare), pentru înființarea sistemului de control intern, pentru abordarea riscurilor și pentru a oferi o asigurare rezonabilă că obiectivele sunt atinse prin operațiuni eficiente și eficiente, legale și regulamentare.

Mediul de control intern în Marea Britanie funcționează într-un cadru de guvernare și disciplină financiară special conceput pentru guvernul central. Este aliniat la cerințele de guvernare corporativă care operează în sectorul privat, dar a fost adaptat pentru a reflecta structurile de responsabilizare unice în guvern.

În Finlanda, la începutul anilor 2000, au fost incluse cerințe de bază pentru controlul intern, în prezent managementul fiecărei organizații fiind responsabil pentru controalele interne necesare pentru a asigura legalitatea și eficiența financiară, gestionarea fondurilor și activelor, precum și o informare reală și corectă necesară pentru conducerea organizației. (Comisia Europeană, 2012).

Sectorul public olandez este descentralizat, bazat pe tradiția istorică. Guvernele regionale (provinciile) și autoritățile locale (municipalități) își conduc „gospodăriile” proprii, având inclusiv un management financiar independent. Deși supravegherea de către guvernul central este limitată și indirectă, Ministerul Finanțelor are responsabilitate în stabilirea standardelor generale.

În Irlanda, controlul intern a fost definit ca fiind întregul sistem de controale instituit prin management, în scopul de a desfășura activitatea entității eficient și ordonat, asigurarea respectării politicilor de management și protejarea activelor, fiind responsabilitatea conducerii de a decide dacă sistemul de control intern este adecvat pentru organizație.

În Belgia, Franța, Portugalia regăsim un sistem de control intern care conține un mix de abordare descentralizată-centralizată cu caracteristici naționale, evidențiindu-se diferite stadii de dezvoltare ale sistemelor de control intern. Controlul intern în Franța este un bun exemplu de integrare a caracteristicilor sistemului de control intern descentralizat într-o anumită cultură administrativ națională. În Franța și Portugalia, unde au existat instituții puternic specializate în control, s-a început descentralizarea controlului și, prin aceasta, creșterea responsabilității și răspunderii managerilor publici, controlul Intern fiind centrat pe contabilitate și funcția financiară.

În Luxemburg și Spania, noțiunea de control intern este considerată ca fiind reprezentată de întreg sistemul de control din administrația publică și suma tuturor instituțiilor care participă la gestionarea fondurilor publice. De asemenea, aceste țări au organisme de control specifice, Intervención General de la Administración del Estado (IGAE) în Spania sau Inspection Générale des Finances în Luxembourg, care sunt independente față de entitățile pe care le controlează, economic și financiar.

În Olanda sistemul de control este descentralizat, entitățile publice își gestionează independent activitatea, inclusiv gestiunea financiară, în baza standardelor generale pentru conturile financiare și controalele manageriale stabilite de Ministerul de Finanțe.

Top managementul în Germania își asumă responsabilitatea pentru stabilirea unui sistem de control intern adecvat, prin sprijinirea unei unități de control numită „Revizie Internă”. În administrația austriacă, însă, Curtea de Audit introduce controlul intern („Controlling”), ca o chestiune de principiu, pentru a aduce o orientare sporită spre principiile eficienței. În Austria, evoluțiile economice din ultimii ani (deficite bugetare mari, șomaj), au dus la nevoia urgentă de reduceri bugetare în sectorul public, iar pentru a restaura echilibrul între cheltuielile publice și venituri, instrumentele de control bugetar și de personal s-au dovedit prea inflexibile și/sau ineficiente în realizarea obiectivelor specifice.

În Grecia legislația definește un sistem de control intern drept sistemul global de controale manageriale și de alt tip, inclusiv controale ale structurii organizaționale, metodologii, proceduri și audit intern, implementate de administrație asupra operațiunilor unei agenții pentru a susține urmărirea obiectivelor sale într-o manieră eficientă, eficientă și economică. Sistemul de control

intern asigură respectarea politicilor administrației, salvgardează activele și resursele agenției prin certificarea caracterului complet și exactitatea documentelor contabile și furnizează informații de încredere în timp util cu privire la managementul financiar și de gestiune (Comisia Europeană, 2012).

În Cipru răspunderea managerială se referă la totalitatea operațiunilor unui minister/departament și nu este limitată la rolul serviciilor financiare, însă nu există reglementări sau acte normative care să prevadă unități de control intern la nivelul entităților publice.

În Malta, deși nu există o definiție legală a sistemului de control intern, cu toate acestea, Manualul de Audit elaborat de Oficiul Național de Audit definește controlul intern ca reprezentând „toate politicile și procedurile concepute și puse în aplicare de conducerea unei entități pentru a asigura:

- realizarea economică, eficientă și eficace a obiectivelor entității;
- aderența la normele externe (legi, regulamente etc.) și a politicilor de gestionare;
- protejarea activelor și a informațiilor;
- prevenirea și detectarea fraudelor și erorilor;
- calitatea înregistrărilor contabile și producerea în timp util de informații financiare și de gestionare de încredere”. (PIFC Expert Group, 2004).

În Italia, sistemul de control intern a fost reformat în anul 1999 introducându-se patru piloni fundamentali:

- ✓ controlul administrativ-contabil – asigură legitimitatea, corectitudinea și regularitatea actelor administrative;
- ✓ controlul de gestiune – încredințat unei structuri interne unice, este încorporat într-un proces sistematic conceput pentru a evalua eficacitatea, eficiența și rentabilitatea acțiunii administrative;
- ✓ controlul strategic – vizează monitorizarea punerii în aplicare efectivă a deciziilor cuprinse în documentele de politici;
- ✓ evaluarea managerilor – instituie un set de metodologii, procese și instrumente pentru evaluarea performanțelor personalului cu autoritate de conducere, prin intermediul evaluării performanței, precum și comportamentele legate de dezvoltare a resurselor profesionale, organizaționale și umane (MIBAC, 2010).

În Cehia există un proiect de lege privind implementarea unui control intern managerial care se bazează pe cele mai bune practici din Europa și din țările dezvoltate fiind utilizate informațiile conținute în standardele internaționale COSO și INTOSAI. Similar, în Polonia, controlul managerial se referă la conceptul de control intern, astfel cum este definit de COSO și INTOSAI și cuprinde un set general de activități întreprinse pentru asigurarea implementării obiectivelor și sarcinilor într-o manieră eficientă, economică și la timp, conform prevederilor legale. Referințele cheie pentru controlul managementului sunt obiectivele, iar atingerea lor este criteriul de bază pentru evaluarea eficienței soluțiilor adoptate în cadrul entității.

În Slovenia sistemul de control intern are o natură preventivă, principalul său obiectiv fiind de a asigura faptul că sunt implementate sisteme pentru prevenirea neregulilor, a corupției și a fraudei. Controlul intern este format din sistemul de proceduri și metode de a controla riscurile, care ar putea afecta negativ legalitatea, eficacitatea și eficiența în utilizarea fondurilor publice și pune în pericol realizarea obiectivelor definite. Responsabilitatea finală pentru acțiunile și îndeplinirea obiectivelor și pentru menținerea bunei funcționări a sistemului de control intern, revine conducătorului unității.

Esența sistemului de control intern din Ungaria este evidențiată de abordarea integrată a guvernantei corporative, ce acoperă reglementări, proceduri, metode funcționale și structuri organizatorice cu scopul de a atinge obiectivele de management. Controlul intern ar trebui să împiedice, detecteze și/sau corecteze evenimente ce pun în pericol atingerea obiectivelor.

În Bulgaria controlul intern este stabilit ca un proces integrat al activităților unei organizații și este efectuat de către managerul și angajații organizației. Controlul intern este alcătuit din cinci componente inter-relaționate – mediul de control, managementul riscului, activități de control, sisteme de informare, comunicare și monitorizare în conformitate cu legea. Auditul intern este un instrument managerial pentru monitorizare. (Comisia Europeană, 2012).

În România, codul controlului intern/managerial, implementarea standardelor de control intern/managerial la nivelul entităților publice a devenit obligatorie, fiind asimilate principiile COSO de control intern managerial, precum și INTOSAI GOV 9130 cu scopul gestionării riscului entităților publice.

În Lituania responsabilitatea pentru crearea și funcționarea unui control intern eficient este alocată conducătorilor instituției. În dezvoltarea și implementarea monitorizării controlului financiar, șefii trebuie să-și aprobe propriile reguli pentru control financiar. Acestea se bazează pe cerințele minime pentru control financiar aprobate de Ministrul Finanțelor. Dezvoltarea sistemului de control public intern în Letonia este strâns legată de intrarea în Uniunea Europeană. În cadrul discuțiilor pre-aderare, Letonia și-a asumat obligația de a constitui un sistem de audit intern care să cuprindă toate ministerele și organismele subordonate, specificând responsabilitățile șefilor organismelor pentru înființarea sistemului de control intern. În Estonia există un amplu cadru legislativ, o parte semnificativă a mediului de control este formată din diverse acte legislative, orientările și normele interne ale unei organizații. Diferitele sisteme IT, de asemenea, joacă un rol foarte important în organizarea administrației de stat și modelarea mediului de control.

În Croația, controlul intern se realizează conform cadrului metodologic de aplicare al managementului financiar și de control, după modelul COSO.

Concluzii

Un aspect care iese în evidență și care este comun majorității statelor membre ale UE, este concentrarea pentru soluții mai eficiente referitoare la controlul intern. La nivel practic, funcționarea sistemului de control intern în cadrul unui mediu care este mereu în schimbare, impune adaptarea controlului la nivelul fiecărei activități și este diferit proiectat în funcție de interesele organizației și de tradiția istorică a țării, în ceea ce privește implementarea sistemelor de control intern.

În concluzie, în Uniunea Europeană principalele modele de control, concepute pentru a organiza sistemul de control intern, corespund cerințelor COSO sau INTOSAI, 25 din cele 28 state membre adoptând aceste cerințe și standarde ca bază a sistemelor lor de control intern.

Deși toate țările membre au asigurat cadrul legislativ sau organizatoric necesar implementării sistemelor de control intern, o mare provocare pentru eficacitatea controlului intern o reprezintă practicile neoficiale bine înrădăcinate, simplificarea și eficientizarea controlului intern și consolidarea răspunderii manageriale fiind o

condiție prealabilă pentru o luptă eficientă împotriva corupției.

În interiorul Uniunii Europene se identifică utilizarea unor „modele” diferite de sisteme de control intern:

- În modelul nordic, ministerele își asumă întreaga responsabilitate pentru cheltuielile bugetare, efectuând verificări corespunzătoare prin intermediul sistemelor proprii de control, inclusiv prin verificări post-factum efectuate de către Auditul Intern. Auditorii interni sunt coordonați de Ministerul de Finanțe și efectuează în principal audituri financiare.
- În modelul sudic, Ministerul de Finanțe joacă rolul cheie în pregătirea și alocarea bugetului de stat ministerelor, dar efectuează, de asemenea, și controalele ex-ante prin personalul propriu din ministerele de resort. În cadrul Ministerului de Finanțe există Inspectoratul General care efectuează controlul financiar al tuturor veniturilor și cheltuielilor publice. În plus, în cadrul ministerelor sunt înființate și unități de audit intern.

Astfel, din cercetare a rezultat că majoritatea statelor membre (25 de țări) au la baza sistemelor lor de control intern cadrul COSO și orientări INTOSAI pentru controlul intern, iar auditul intern asimilează standarde orientate IPPF167 (International Professional Practices Framework-Cadrul internațional de Practici Profesionale). Totuși, în cadrul Uniunii Europene există diferențe în ceea ce privește organizarea controlului intern, respectiv există state care au o abordare de tip centralizat, așa cum sunt țări în care controlul intern este exercitat departamental ori prin agenții/organisme independente.

De asemenea, cercetarea a relevat faptul că există anumite particularități în implementarea și funcționarea sistemelor de control din diferite țări membre ale Uniunii Europene, respectiv:

- Sistemul german de control intern este foarte diferit față de celelalte țări. Astfel, fiecare sector guvernamental și fiecare organizație guvernamentală este responsabilă pentru dezvoltarea propriului cadru de control, iar autoritatea superioară este în măsură să instruiască autoritatea de nivel inferior pentru a introduce sisteme specifice de gestionare și control, precum și instrumente specifice pentru supravegherea și monitorizarea acestora.

- În Luxemburg, Spania, Grecia, Italia există un sistem de control intern centralizat, unde funcția de control este concentrată pe controalele ex-ante, delegarea de atribuții, controlul intern este perceput ca fiind o responsabilitate colectivă centralizată, strâns legată de controlul fondurilor publice. Există organizații desemnate în mod special, controlori financiari pentru a controla conformitatea economică și financiară, fără audit intern, ci „audit” financiar (verificare pe bază de tranzacție), aceasta fiind realizată ex-post, de către operatorii financiari, punându-se accentul pe controlul financiar.

Din perspectiva viitorului, există tendința către descentralizare în ceea ce privește exercitarea controlului intern, cu asigurarea cerințelor de transparență, stabilind practici relevante de raportare și monitorizare și clarificând măsurarea și evaluarea performanțelor la nivel organizațional și individual.

Astfel, un control mai eficient al entităților publice și un tratament egal în raport cu companiile private va determina un management mai bun al performanței financiare a celor dintâi, așa cum sunt și recomandările OECD sau ale Comisiei Europene și așa cum rezultă din experiența în managementul eticii și conformității la nivelul companiilor și instituțiilor publice la nivel internațional.

BIBLIOGRAFIE

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.
2. Cadbury, A., Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, 1992.
3. Comisia Europeană, Compendiu al Sistemelor de Control Public Intern din Statele Membre ale Uniunii Europene, 2012.
4. Comisia Europeană Compendium of the public internal control systems in the EU Member States, 2014.
5. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, disponibil on line: <https://www.coso.org/Pages/default.aspx>.
6. COSO and Internal Control, disponibil on line: <https://www.adra.com/software/internal-control-and-coso/>.
7. COSO, disponibil on line: <https://www.coso.org/Documents/Acceptable-Use-of-COSO-Materials20150501.pdf>, https://na.theia.org/standardsguidance/topics/Documents/Executive_Summary.pdf.
8. Curtea de Conturi, „Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice”, 2011, p. 20.
9. European Court of Auditors – Europa EU – Report to Supreme Audit Institutions of Central and Eastern European Countries, Cyprus, Malta, Turkey and European Court of Auditors, 2004.
10. Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice, disponibil on-line: <http://control-intern.blogspot.ro/2012/01/definirea-sistemului-de-control-intern.html>.
11. INTOSAI GOV 9100, Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector www.intosai.org/.../intosai-gov-9100-guidelines-for-internal-control-standards.
12. Le petit Larousse – Dictionaire encyclopedique, Paris, Larousse, 1975.
13. Popa, M. D., Stănculescu, A. ș.a., Editura Enciclopedică, 2009.
14. Ministerul Educației și Cercetării Științifice, Asociația Română pentru Evaluare și Strategie, Îmbunătățirea eficacității organizaționale a MEN și a instituțiilor subordonate prin dezvoltarea sistemului de control managerial intern (SCMI), 2015.
15. Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit, disponibil on-line:
16. <http://www.intosai.org/about-us.html>
17. PIFC Expert Group, 2004, disponibil on-line: http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADDocuments/COOP_PUBLI006/COOP_PUBLI006_EN.PDF.
18. Popescu, P.V., (2017), *Revista Curții de Conturi a României*, vol. nr. 13, p. 42.
19. Shleifer, A., Vishny, R. W. (1997), A Survey of Corporate Governance, *Journal of Finance* nr. 52, p. 737.

20. The New Merriam, Webster Dictionary, Springfield, Massachusetts, Merriam-Webster Inc, Publishers, 1989.
21. MIBAC, Direzione Generale per l'organizzazione, gli affari generali, l'innovazione, il bilancio ed il personale Servizio II – Bilancio e programmazione – Introduzione al controllo di gestione, teoria e contestualizzazione alla realtà del MIBAC, 2010 disponibil on line: http://www.beniculturali.it/mibac/multimedia/MiBAC/documents/1365615773593_Presentazione_Paolo_Dangeli_MiBAC_CDG_02_03_2010_finaleWEB.pdf.
22. Site-uri naționale : www.nku.cz; www.rigsrevisionen.dk; www.riigikontroll.ee; www.vtv.fi; www.ccomptes.fr; www.bundesrechnungshof.de; www.elsyn.gr; www.asz.hu; audgen.gov.ie; www.corteconti.it; www.lrvk.gov.lv; www.vkontrolle.lt; www.cour-des-comptes.lu; www.nao.gov.mt; www.rekenkamer.nl; www.nik.gov.pl; www.rcc.ro; www.tcontas.pt; www.nku.gov.sk; www.rs-rs.si; www.tcu.es; www.riksrevisionen.se; www.nao.gov.uk; www.revizija.hr; www.revizija.hr; www.nao.gov.uk; www.riksrevisionen.se; www.tcu.es

Industria de credit a IMM-urilor din Malaezia: activități privind taxonomia CSR

Edward Wong Sek KHIN,
Moghavvemi SEDIGHEH,
Lee Su TENG, Rusnah MUHAMAD,
Faculty of Business and Accountancy,
University of Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia,
E-mail: edwardwong@um.edu.my

Rezumat

Această lucrare analizează taxonomia Responsabilității Sociale Corporative (en. Corporate Social Responsibility – CSR) cu privire la satisfacția clienților și încrederea acestora și activitățile de loialitate față de industria de credit și împrumut a IMM-urilor locale din Malaezia. Informațiile au fost adunate de la 365 clienți pe baza metodei de selecție convenabile și a datelor analizate folosind modelarea structurală a ecuației. Rezultatele arată că toate elementele (satisfacția clienților, construirea încrederii și a loialității) au încărcări cu factor mare (0,7), iar fiabilitatea compozită a întregii construcții este acceptabilă (aproximativ 0,8) CAR. De asemenea, această lucrare reafirmă faptul că serviciile de calitate care satisfac clientul sporesc imaginea băncii, încrederea clientului și loialitatea acestuia. Constatările acestui studiu urmăresc să investigheze deciziile managerilor firmelor de credit cu privire la alocarea și planificarea resurselor pentru serviciile lor viitoare pentru a crește satisfacția și loialitatea clienților lor. Clienții satisfăcuți sunt cei care vor continua să folosească serviciile și nu se vor îndrepta către alte bănci sau, cei care vor fi loiali și vor recomanda și altora companiile de credit. Prin urmare, managerii trebuie să ia în considerare îmbunătățirea constantă a serviciilor pentru a îndeplini așteptările clienților.

Cuvinte-cheie: CSR, satisfacția clienților, imagine, loialitate, modelare structurală a ecuației, încredere.

Clasificare JEL: M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Khin, E. W. S., Sedigheh, M., Teng, L.S., Muhamad, R (2018), Malaysia's SMEs credit industry: CSR taxonomy activities, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 278-284, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/013

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/013>

Data primirii articolului: 15.11.2017

Data revizuirii: 27.12.2017

Data acceptării: 26.01.2018

Introducere

Taxonomia responsabilității sociale corporative [en. Corporate social responsibility (CSR) taxonomy] reprezintă un instrument utilizat de către entitățile de afaceri pentru a facilita distribuția bunăstării pentru progresul părților lor interesate prin intermediul implementării și integrării sistemelor etice și al practicilor de management durabil. Conceptul CSR afirmă că, companiile ar trebui să fie mult mai responsabile, nu doar față de proprietarii lor. S-a explicat faptul că există dimensiuni multiple care pot afecta acțiunile unei companii.

Această taxonomie a responsabilității sociale corporative descrie un fenomen al instrumentului utilizat de entitățile mediului de afaceri pentru a facilita distribuția bunăstării, dar nu prezintă nici un ghid al modului de gestionare a provocărilor din cadrul acestui fenomen. Prin urmare, provocarea pentru mediul de afaceri nu este limitată doar la definirea CSR, dar și la înțelegerea faptului că CSR este un fenomen construit din punct de vedere social într-un context specific și la modul în care trebuie analizat acest fapt atunci când strategiile de afaceri sunt pregătite.

În zilele noastre firmele de credit aplică o gamă largă de tehnologie informațională pentru a maximiza satisfacția clientului și angajamentele acestuia și pentru a îmbunătăți imaginea băncii. Continua actualizare din cadrul piețelor globale a afectat și sistemul de credit din Malaezia. Cu un dinamism în creștere și o abilitate competitivă a firmelor de credit, managerii sunt atenți acum să îmbunătățească serviciile și să sporească satisfacția și loialitatea clienților.

Prin urmare, principalul obiectiv al acestui studiu este acela de a analiza taxonomia CSR privind satisfacția clienților, încrederea și loialitatea acestora față de firmele de credit IMM din Malaezia. Secțiunile următoare analizează literatura de specialitate cu privire la satisfacția clienților, precum și elementele aferente loialității clienților și oferă suport modelului de cercetare.

1. Taxonomia CSR a structurii industriei de credit

Firmele de credit joacă un rol extrem de important în dezvoltarea economică a unei țări. Sustenabilitatea economică a unei țări merge mână în mână cu industria

de credit. Loialitatea clienților nu se referă la exclusivitate, ci se leagă de emoțiile pozitive pe care le are cineva în legătură cu un produs sau un serviciu. Este vorba despre atragerea clientului potrivit, convingerea acestuia să cumpere/utilizeze produsul/serviciul tău în cantități mari și să îți facă reclamă altor clienți. Adevărata loialitate a clientului este condusă de o relație puternică, de încrederea dintre client și afacere (Mukarram Bhatti și Spalding, 2001). Atunci când clienții sunt loiali, fac mai mult decât să revină la produsul/serviciul tău, ei recomandă retailer-ul, cumpără diverse produse de la retailer, iartă greșelile ocazionale și se bizuie pe acești retailer și nu pe competitori. Asemănător cu păstrarea angajaților, păstrarea clienților este mai puțin scumpă decât achiziția de noi clienți. Pentru o mai bună înțelegere, această cercetare se ocupă de o abordare externă-internă a factorilor care fac un client loial.

Perceperea calității serviciilor generale

Instrumentul SERVQUAL creat de Parasuraman, Zeithaml și Berry (2002) subliniază măsurarea percepută a calității serviciului ca fiind gradul și direcția discrepanței dintre percepțiile unui client și așteptările acestuia (Parasuraman, Berry și Zeithaml, 2002). De la apariția sa, modelul SERVQUAL a devenit cea mai importantă metodă pentru măsurarea calității serviciilor datorită instrumentelor sale puternice de benchmarking, diagnoză și prescripție (Kettinger și Lee, 1997).

Într-un studiu derulat de Sanjuq (2014) cu privire la impactul calității serviciilor (modelul SERVQUAL) asupra satisfacției clienților în sectorul de credite din Arabia Saudită, se precizează că există o corelare pozitivă între asigurare, empatie și capacitatea de răspuns, dar nu există nici o corelare cu satisfacția clienților. Totuși, doar bunurile materiale prezintă o corelare pozitivă și un impact semnificativ asupra satisfacției clienților. Deoarece valoarea clienților este un bun al organizațiilor, firmele trebuie să furnizeze produse și servicii bune, împreună cu o formă de promovare/reclamă la momentul potrivit pentru clienții lor (Sanjuq, 2014).

Prin urmare, furnizarea de servicii bune și îndeplinirea promisiunilor ajută la dezvoltarea unui raport eficient (Figura nr. 1). Acest lucru afectează în cele din urmă satisfacția clienților. De aici rezultă următoarea ipoteză:

H1: Individualitatea cu o percepție mai mare a calității serviciilor generale raportează niveluri mai mari privind satisfacția clienților.

Corelarea dintre satisfacție și imagine

Satisfacția clienților poate fi explicată ca îndeplinirea așteptărilor clienților cu privire la produse și servicii (Oliver, R. L., 1980). Clienții vor fi satisfăcuți atunci când performanța este atinsă sau depășește așteptările serviciilor. În caz contrar, clienții vor fi nemulțumiți. Literatura de specialitate anterioară a prezentat satisfacția ca două abordări ale operaționalizării satisfacției. Prima abordare a considerat satisfacția ca o evaluare specifică a tranzacțiilor (Høst și Knie-Andersen, 2004), iar cealaltă, ca satisfacția cumulată care este determinată de satisfacția sau dezamăgirea dată de un produs sau serviciu de-a lungul timpului (A. V. Zeithaml, Berry și Parasuraman, 1996).

În plus, studiul anterior derulat de Hoq, Sultana și Amin (2010) despre Banca Islamică din Malaezia, pe un segment diferit de clienți (musulmani și ne-musulmani) arată un rezultat suplimentar. În analiza detaliată a corelării dintre satisfacție și imagine se arată că satisfacția clientului este în mod pozitiv corelată cu imaginea. Este similar cu studiile întreprinse de Bravo, Montaner și Pina (2009) în analizarea aspectului corporativ al instituțiilor financiare și a impactului asupra comportamentului clienților. Rezultatul arată că satisfacția indică intenția clienților de a utiliza din nou serviciile unei firme de credit și sugerează că firmele trebuie să dezvolte mărci corporative puternice pentru a obține o impresie pozitivă pe piață. Mohd Kassim și Souiden (2007) concluzionează că imaginea furnizorului de servicii îmbunătățește satisfacția clientului și păstrarea acestuia. În contradicție, Hamidzadeh, Jazani, Hajikarimi și Ebrahimi (2011) au arătat că imaginea nu influențează satisfacția clienților în firmele private de credit de tip IMM. Deci, ipoteza noastră este că:

H2: Există o corelare pozitivă între satisfacția clienților și imaginea băncii.

Corelarea dintre satisfacție și loialitate

Loialitatea poate fi definită ca „un angajament puternic și profund al clientului față de produsele și serviciile conexe generate de comportamentul său de reachiziționare de bunuri în timp ce ignoră alți factori

care conduc la schimbarea mărcii” (Richard L. Oliver, 1999). Un studiu anterior a fost derulat cu privire la impactul calității serviciilor, satisfacția clienților și programele de loialitate privind loialitatea clienților din sectorul industriei de credite din Pakistan (Hafeez și Muhammad, 2012). Rezultatele arată că factorii importanți sunt calitatea serviciilor și satisfacția clienților, iar aceștia pot crește loialitatea unui client. Prin urmare, firmele de credit trebuie să se axeze pe îmbunătățirea calității serviciilor pentru a îmbunătăți satisfacția clienților și pentru a menține loialitatea acestora.

În plus, într-un studiu anterior realizat de Ehigie (2006), se precizează că un client satisfăcut este un factor conducător important în determinarea loialității. Cercetarea a concluzionat că satisfacția clienților are o contribuție pozitivă în privința loialității. Deci, ipoteza noastră este că:

H3: Există o corelare pozitivă între satisfacția clienților și loialitatea acestora.

Corelarea între imaginea firmelor și încrederea clienților

Încrederea a fost definită ca „dorința de a se baza pe un partener de dialog care oferă cuiva un sentiment de siguranță” (Moorman, Deshpande și Zaltman, 1993).

Prin urmare, imaginea a fost recunoscută ca principala influență a încrederii (Ball, Coelho și Machas, 2004). Acest lucru a fost susținut de cercetarea făcută de Flavian, Guinaliu și Torres (2005), care sugerează faptul că imaginea joacă un rol important în a câștiga încrederea clientului în două moduri: tradițional și online. Totuși, Ball ș.a. (2004) demonstrează că imaginea are un efect indirect asupra loialității prin intermediul satisfacției și încrederii. Imaginea ajută clienții să cunoască produsele sau serviciile, ceea ce va reduce riscul atunci când se iau deciziile (Lin și Lu, 2010). Pe baza celor menționate mai sus, se ajunge la ipoteza că:

H4: Există o corelare pozitivă între imaginea băncii și încrederea clienților.

Corelarea dintre loialitatea clienților și încrederea clienților

Posibil ca clienții să dezvolte o atitudine comportamentală pozitivă față de marcă atunci când au încredere în aceasta (Nguyen și Leclerc, 2011). Prin urmare, încrederea este recunoscută ca un antecedent

important în dezvoltarea loialității clienților (Castañeda, 2011; Shainesh și Roy, 2012). În conformitate cu părerea autorilor Dimitriadis, Kouremenos și Kyrezis (2011), clientul satisfăcut se poate transforma în client loial atunci când există un nivel înalt al încrederii.

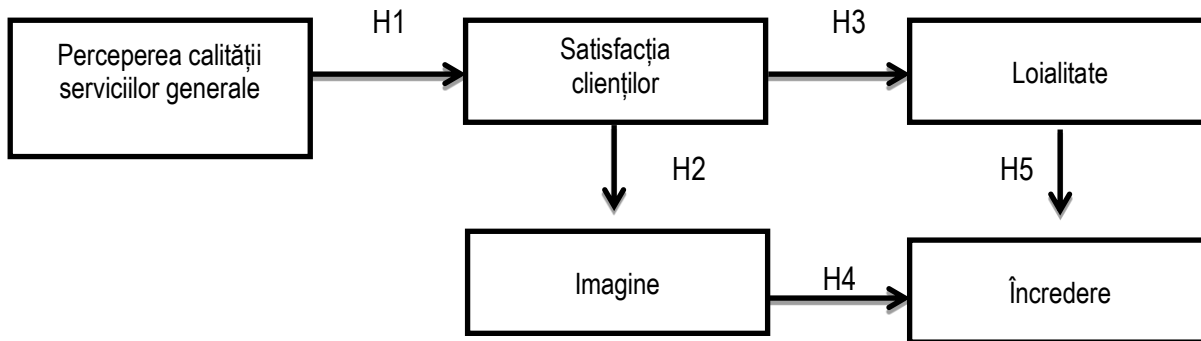
Încrederea a fost definită ca „o stare psihologică alcătuită din intenția de a accepta vulnerabilitatea, pe baza așteptărilor intențiilor sau pe baza comportamentului altora” (Rousseau ș.a., 1988). Astfel, încrederea a fost conceptualizată în literatura de specialitate privind marketingul relațiilor de angajament-încredere ca existentă atunci când o singură parte are încredere în bonitatea și integritatea unui partener

(Chatura și Jaideep, 2003). În plus, încrederea a fost gândită ca având o influență covârșitoare asupra dorinței utilizatorului de a se angaja în schimburi online de bani și informații personale (Wang, Lo și Hui, 2003).

Prin urmare, atunci când clienții au încredere în produse sau servicii, se generează un răspuns pozitiv și loialitate productivă din partea clienților (Kassim și Abdullah, 2010). Totuși, este dificil de menținut relația dintre clienți și organizație (Chopra și Wallace, 2003). De aici și următoarea ipoteză:

H5: Există o corelare pozitivă între încrederea clientului și loialitatea clientului.

Figura 1: Cadrul cercetării

Sursa: Proiecția autorului

Fiabilitatea generală a variabilelor independente și dependente a fost oferită de calitatea serviciilor generale, satisfacție, imagine, încredere și loialitate.

2. Metodologia de cercetare

Eșantionare și colectare de date

A fost realizat un chestionar pe baza cercetărilor anterioare pentru a analiza calitatea serviciilor de tip IMM. Informațiile au fost adunate de la 365 clienți ai entităților locale de credit din Malaezia pe baza eșantionării convenabile. Din totalul de 365 clienți locali, 39% au fost bărbați și 61% femei. Cea mai mare parte a respondenților au avut vârsta cuprinsă între 20 și 40 ani, iar majoritatea (68%) preferă să utilizeze sistemele de internet. Aproximativ 39% dintre clienți erau clienți la firmele de credit de 1-4 ani, 29% au indicat perioada de 5-10 ani, în timp ce 27% au spus că foloseau aceleași

firmе de credit de mai mult de 10 ani. Aproximativ 93% dintre clienți au folosit un cont de economii, 37% un cont curent, 19% un depozit fix, iar 32% au folosit servicii de împrumut. Aproximativ 45% dintre clienți pretind că au contactat firmele de credit în ultimele 12 luni cu o problemă sau cu solicitări.

3. Rezultate și discuții

Fiabilitatea variabilelor independente (calitatea serviciilor generale, satisfacție, imagine, încredere și loialitate) și a celor dependente a fost evaluată în SPSS, iar rezultatele au arătat că fiabilitatea tuturor variabilelor este mai mare decât nivelul acceptabil 0,7. Pentru a confirma modelul și a testa corelările dintre variabile am utilizat modelarea structurală a ecuației, AMOS 18. Analiza factorilor de confirmare a dus la confirmarea elementelor pentru fiecare proiecție și la măsurarea valabilității convergente a proiecțiilor. Rezultatele modelului de măsurare

confirmă că toate elementele au fost încărcate în proiecția definită, iar indicatorii de adecvare arată că modelul este acceptabil. Chi-pătrat $\chi^2= 457,198$ cu 175 grad de libertate, CFI=0,955, GFI=0,896, AGFI=0,863, TLI=946 și RMSEA=0,066 s-a încadrat în categoria acceptabilă, ceea ce indică faptul că indicatorii de adecvare din modelul general sunt în poziții bune. Rezultatele arată că toate elementele au factori mari de încărcare (0,7), iar fiabilitatea compusă a tuturor proiecțiilor este acceptabilă (aproximativ 0,8) (a se vedea **Tabelul nr. 1**). Rezultatele variației medii extrase [en. average variance extracted (AVE)] au fost calculate și au fost mai mari decât 0,5 (a se vedea **Tabelul nr. 1**) pentru toate variabilele. Prin urmare, aceste rezultate au susținut valabilitatea convergentă.

Tabelul nr. 1. Fiabilitatea compusă și variația medie extrasă

Proiecții	Medie	S.D	Fiabilitate Compusă	Variația Medie Extrasă
Calitatea serviciilor generale	5,17	0,74	0,914	0,823
Satisfacție	5,16	0,71	0,915	0,851
Imagine	4,95	0,86	0,700	0,660
Încredere	5,47	0,74	0,895	0,825
Loialitate	5,32	0,76	0,916	0,827

Corelarea între variabilele independente și cele dependente a fost testată prin intermediul modelului structural, iar rezultatele indicatorilor de adecvare au arătat că chi-pătrat $\chi^2= 440,675$ cu 162 grad de libertate, CFI=0,951, GFI=0,890, AGFI=0,857, TLI=943 și RMSEA=0,068 s-a încadrat în categoria acceptabilă. Testarea corelării dintre variabile arată că există o corelare puternică și pozitivă ($\beta =,921$, $p < 0,000$) între calitatea serviciilor generale și satisfacția clienților, deci se susține ipoteza H1. În schimb, satisfacția clienților prezice loialitatea clienților ($\beta =,386$, $p < 0,000$) și va spori imaginea băncii ($\beta =,956$, $p < 0,000$) și reputația printre clienți, în timp ce efectul satisfacției este mai puternic asupra imaginii băncii. Rezultatele susțin ipotezele H2 și H3. Imaginea băncii are efect puternic asupra încrederii clienților ($\beta =,948$, $p < 0,000$), în schimb încrederea clienților va influența loialitatea acestora ($\beta =,495$, $p < 0,000$), deci se susțin ipotezele H4 și H5.

Furnizarea de servicii de calitate va crește satisfacția clienților, va îmbunătăți imaginea și reputația băncii, ceea ce va avea efect asupra încrederii clienților și asupra loialității acestora față de firmele de credit. Clientul satisfăcut va fi loial firmei de credit și va continua să utilizeze serviciile acesteia. Rezultatele acestui studiu sunt compatibile cu cele ale studiului anterior al Keisidou ș.a. (2013) care a argumentat că serviciile materiale de calitate influențează satisfacția generală a clienților. Constatările lui Amin ș.a. (2013) au demonstrat că satisfacția clienților are o legătură puternică cu imaginea. Totuși, aceste rezultate sunt diferite de cele ale lui Sayani (2015) care a constatat că satisfacția calității serviciilor nu explică pe deplin loialitatea clienților, iar alți factori pot contribui la relații extinse ale clienților cu firmele. Acest lucru poate dezvolta efectul puternic al încrederii clienților asupra loialității clienților în cadrul constatărilor noastre și arată că mulți factori influențează loialitatea clienților. Constatările din această cercetare au confirmat relația puternică dintre imagine și reputația firmelor de credit, precum și încrederea clienților, fapt care este consecvent cu cercetarea anterioară derulată de Ball ș.a. (2004).

Concluzii

Implicații: Obiectivul principal al acestui studiu a fost acela de a determina corelarea dintre satisfacția clienților și încrederea acestora și activitățile privind loialitatea față de firmele locale de credit de tip IMM, precum și față de industria de împrumuturi din Malaezia. Cel de-al doilea obiectiv a constat în examinarea efectelor directe și indirecte în legătură cu efectul calității serviciilor generale ale firmei de credit asupra satisfacției, încrederii și loialității clienților. Rezultatul cercetării va oferi susținere empirică pentru valabilitatea și fiabilitatea modelului teoretic asupra satisfacției clienților și va afecta încrederea și loialitatea acestora în timp ce va consolida imaginea și reputația firmei de credit. Rezultatele analizei corelării ale acestui studiu au confirmat observațiile cercetătorilor anteriori, adică faptul că loialitatea organizațională mai mare a clientului reprezintă satisfacția clientului. Rezultatele au sugerat că dintre cele trei componente, atenția îndreptată asupra încrederii clienților și creșterea imaginii și reputației băncii au reprezentat variabila cea mai importantă privind loialitatea clienților în cadrul firmelor locale de credit din Malaezia.

Posibile limitări

Sunt recunoscute aici câteva limitări inerente acestei cercetări care garantează investigații viitoare. Firmele de credit trebuie să ofere servicii de calitate care să satisfacă clienții, să sporească imaginea băncii, încrederea și loialitatea clienților. Constatările acestui studiu ajută managerii firmelor de credit să decidă alocarea resurselor și planificarea serviciilor viitoare pentru a îmbunătăți satisfacția și loialitatea clienților. Clienții satisfăcuți sunt cei care vor continua să folosească serviciul și nu se vor îndrepta către alte bănci sau vor fi loiali și vor recomanda firmele de credit și altora. Prin urmare, managerii trebuie să se gândească la o îmbunătățire constantă a calității serviciilor, ceea ce răspunde așteptărilor clienților.

Din cauza eșantionului limitat, această cercetare nu a putut compara satisfacția și loialitatea între diferitele

firme locale de credit de tip IMM din Malaezia deoarece clienții au percepții diferite în legătură cu fiecare firmă individuală de credit. Într-o cercetare viitoare pot fi comparate firmele locale de credit și se poate pune accent pe plângerile clienților și reacția firmelor de credit în soluționarea acestora, precum și pe efectul asupra satisfacției și loialității clienților de vreme ce aproape 40% din respondenții din eșantion au indicat faptul că ei iau legătura cu firma de credit pentru reclamații sau întrebări.

Recunoaștere:

Această cercetare este finanțată prin grantul de cercetare al Universității din Malaezia, Program de Granturi pentru Cercetare Exploratorie [en. Exploratory Research Grant Scheme (ERGS)] Nr. RP030D-15SBS.

BIBLIOGRAFIE

1. Amin, M., Isa, Z. și Fontaine, R. (2013), Băncile islamice: Compararea elementelor de acționare a satisfacției clienților asupra imaginii, încrederii și loialității clienților musulmani și non-musulmani din Malaezia, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 31(2), pp.79-97.
2. Ball, D., Coelho, P. S. și Machas, A. (2004), Rolul comunicării și încrederii în explicarea loialității clienților: O prelungire a modelului ECSI, *Jurnalul European de Marketing*, 2004(9/10), pp. 1272-1293.
3. Bravo, R., Montaner, T., și Pina, J. M. (2009), Rolul imaginii băncii pentru clienți versus non-clienți, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 27(4), 315-334. DOI: 10.1108/02652320910968377.
4. Castañeda, J. A. (2011), Corelarea între satisfacția clienților și loialitatea pe internet, *Jurnal de Afaceri și Psihologie*, 26(3), pp. 371-383.
5. Chatura, R. și Jaideep, P. (2003), Influența satisfacției, încrederii și schimbării barierelor privind păstrarea clienților într-un cadru continuu al achizițiilor, *Jurnalul Internațional al Managementului Industriei de Servicii*, 14(4), 374-395. DOI: 10.1108/09564230310489231.
6. Chopra, K. și Wallace, W. (2003), *Încrederea în mediile electronice*, Lucrare prezentată la Științele de sistem, 2003, Acțiuni la Conferința Internațională Anuală cu nr. 36 din Hawaii.
7. Ehigie, B. O. (2006), Corelări ale clienților cu banca lor: un studiu de caz din Nigeria, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 24(7), pp. 494-508.
8. Flavian, C., Guinaliu, M. și Torres, E. (2005), Influența imaginii corporative asupra încrederii clienților: O analiză comparativă în stil tradițional versus internet banking, *Cercetare pe Internet*, 15(4), pp. 447-470.
9. Hafeez, S. și Muhammad, B. (2012), Impactul Calității Serviciilor, Satisfacției Clienților și al Programelor de Loialitate asupra Loialității Clienților: Dovezi din Sectorul Bancar din Pakistan, *Jurnalul Internațional de Afaceri și Științe Sociale*, 3(16).
10. Hamidzadeh, M. R., Jazani, N., Hajikarimi, A. și Ebrahimi, A. (2011), Un model propus pentru explicarea factorilor influenți asupra satisfacției clienților din industria bancară, *Jurnalul Interdisciplinar al Cercetării Contemporane în Afaceri*, 3(4).
11. Hoq, M. Z., Sultana, N. și Amin, M. (2010), Efectul Încrederii, Satisfacției Clienților și Imaginii asupra Loialității Clienților în Sectorul Bancar Islamic, *Jurnalul Sud Asiatic de Management*, 17(1), p. 70.
12. Høst, V. și Knie-Andersen, M. (2004), Modelarea satisfacției clienților în companiile de credit privind ipoteca, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 22(1), pp. 26-42.

13. Kassim, N. și Abdullah, N. A. (2010), Efectul dimensiunilor percepute cu privire la calitatea serviciilor asupra satisfacției clienților, încrederii și loialității în cadrul comerțului electronic: O analiză interculturală, *Jurnalul Asia Pacific de Marketing și Logistică*, 22(3), pp. 351-371.
14. Keisidou, E., Sarigiannidis, L., Maditinos, D. I. și Thalassinou, E. I. (2013), Satisfacția clienților, loialitatea și performanța financiară, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 31(4), pp. 259-288, DOI: 10.1108/ijbm-11-2012-0114.
15. Kettinger, W. J. și Lee, C. C. (1997). Perspective pragmatice asupra măsurării calității serviciilor sistemelor informatice.
16. Lin, L. Y. și Lu, C. Y. (2010), Influența imaginii corporative, marketing-ului corelării și încrederii asupra intenției de achiziție: efecte de moderare prin viu grai, *Revista Turismului*, 65(3), pp. 16-34, DOI: 10.1108/16605371011083503.
17. Mohd Kassim, N. și Souiden, N. (2007), Măsurarea gradului de păstrare a clienților în sectorul bancar UAE, *Jurnalul de Marketing al Serviciilor Financiare*, 11(3), pp. 217-228.
18. Moorman, C., Deshpande, R. și Zaltman, G. (1993), Factori care afectează încrederea în relațiile de cercetare a pieței, *Jurnalul de Marketing*, pp. 81-101.
19. Mukarram Bhatti, R. S. și Spalding, T. (2001), Redefinirea loialității clienților, în maniera clienților, *Jurnalul de Afaceri Ivey*, 65(3), pp. 13-17.
20. Nguyen, N. și Leclerc, A. (2011), Efectul competenței angajaților privind serviciile asupra imaginii instituțiilor financiare: bunăvoința ca variabilă moderatoare, *Jurnalul de Marketing al Serviciilor*, 25(5), pp. 349-360.
21. Parasuraman, Zeithaml, V. și Berry, L. (2002), SERVQUAL: o scară cu elemente multiple pentru măsurarea percepțiilor clienților privind calitatea serviciilor, *Retailing: concepte critice*, 64(1), p. 140.
22. Rotter, J. B. (1980), Încrederea interpersonală, autenticitate și naivitate, *Psihologul American*, 35(1), p. 1.
23. Rousseau, D. M., Sitkin, S. B., Burt, R. S. și Camerer, C. (1988), Nu atât de diferit: o vedere interdisciplinară a încrederii, *Academia Revistei de Management*, 23(3), pp. 393-404.
24. Sanjuq, G. (2014), Impactul Furnizării Serviciilor de Calitate asupra Satisfacției Clienților în Sectorul Bancar din Riyadh, Arabia Saudită, *Jurnalul Internațional al Administrării Afacerilor*, 5(4), DOI: 10.5430/ijba.v5n4p77.
25. Sayani, H. (2015), Satisfacția clienților și loialitatea acestora în cadrul industriei bancare din Emiratele Arabe Unite, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 33(3), pp. 351-375, DOI: 10.1108/ijbm-12-2013-0148.
26. Shainesh, G. și Roy, S. K. (2012), Efectele autenticității și încrederii asupra intențiilor privind loialitatea: Validarea modelului parcimonios în sistemul bancar, *Jurnalul Internațional de Marketing Bancar*, 30(4), pp. 267-279.
27. Wang, Y., Lo, H. P. și Hui, Y. V. (2003), Antecedentele calității serviciilor și calității produselor și influența acestora asupra reputației băncii: dovezi din industria bancară din China, *Gestionarea Calității Serviciilor: Un Jurnal Internațional*, 13(1), pp. 72-83. DOI: 10.1108/09604520310456726
28. Zeithaml, A. V., Berry, L. L. și Parasuraman, A. (1996), Consecințele comportamentale ale calității serviciilor, *Jurnal de Marketing*, 60, pp. 31-46.

Îmbunătățirea informării – o necesitate în fundamentarea deciziei contabile

Sabina-Cristiana NECULA,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
E-mail: Sabina.mihalache@gmail.com

Rezumat

În ceea ce privește procesul decizional, există două principii general admise în luarea deciziilor: 1) adoptarea unei decizii se face în termeni de câștig-pierdere; 2) o decizie depinde de context; chiar dacă se știu regulile de adoptare a unei decizii, contextul deciziei poate fi diferit, ceea ce înseamnă că înțelesul conceptelor implicate în regulile decizionale se schimbă.

Articolul încearcă introducerea ideii conform căreia specificarea regulilor și a constrângerilor de utilizare a conceptelor trebuie să facă parte din nivelul de modelare a cunoașterii pe principiul separării nivelului datelor de nivelul logic al aplicației. Specificarea constrângerilor la locul și momentul manifestării cunoașterii acestora caracterizează contextul și adaptează modelul decizional. Articolul abordează problema de interes și prezintă exemple contabile.

Cuvinte cheie: Decizie contabilă, piese de cunoaștere, informație, cunoaștere, reguli

Clasificare JEL: M42, M41, L86, D83

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Necula, S. C., (2018), Improving information - a necessity in substantiating the accounting decision, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 285-292,
DOI:10.20869/AUDITF/2018/150/014

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/014>

Data primirii articolului: 26.07.2017

Data revizuirii: 05.10.2017

Data acceptării: 16.10.2017

Introducere

Inițial, termenul de informație a fost definit (Shannon, 1948) drept o mărime ce exprimă incertitudinea înlăturată prin realizarea unui eveniment dintr-un set de evenimente posibile. Această definiție este utilizată și în prezent în teoria statistică a comunicației, pentru a exprima incertitudinea înlăturată la apariția unui set de simboluri definind o stare, din mai multe posibile, a unui element dintr-o rețea de comunicație. Pe scurt, informația reduce incertitudinea.

Problema informării în vederea reducerii incertitudinii înseamnă pentru contabili:

- sintetizarea datelor pentru a obține indicatorii necesari în evaluarea activităților de exploatare, finanțare, investiții (ulterior producerii evenimentelor economice);
- utilizarea indicatorilor în analiza anticipată a efectelor posibilelor alternative decizionale asupra profitabilității.

Obținerea informației nu înseamnă numai aplicarea unei prelucrări. Informația trebuie să aibă un sens acceptat de toți cei care o utilizează.

Membrii unei organizații diferă prin cantitatea de cunoștințe, principii, culturi, valori etc., iar preocuparea managementului este de a-și responsabiliza membrii în împărtășirea unei viziuni comune cu strategiile organizației. Altfel spus, interesul managementului constă în imprimarea unei culturi informaționale comune tuturor membrilor organizației.

1. Metodologia de cercetare

În abordarea subiectului propus în prezentul articol, am considerat necesară:

- Prezentarea conceptului de informație din punctul de vedere al unei relații de emisie-recepție între contabili și mediul decizional;
- Soluții informatice;
- Definirea pieselor de cunoaștere.

a) Informație, contabilitate și unificare semantică

Prezența informației nu este caracterizată doar de posibilitatea măsurării ei, ci și de prezența unui sens (înțeles) comun pentru emițător și receptor., (Freeman, 2000). Strict vorbind, sensul comun al unei informații nu poate fi obținut decât dacă emițătorul și receptorul

dispun de aceeași cunoaștere (obținută fie prin învățare, fie prin experiențe). Deseori, este posibil ca emițătorul și receptorul să plaseze mesajul în contexte diferite și, astfel, informația să producă reducerea incertitudinii pentru probleme diferite. Posibilitatea de înțelegere nu depinde de vreun coeficient de inteligență al receptorului, ci strict de cunoașterea deținută și, mai important, de raționamentele comune cu ale emițătorului.

Cultura informațională referitoare la strategiile organizației se traduce pentru contabili în planuri, bugete aprobate și indicatori de analiză.

În ceea ce privește contabilitatea putem da următorul exemplu referitor la înțelegerea unui indicator.

Contabilitatea managerială folosește în evaluarea operațiunilor curente ale unei organizații un indicator denumit marja contribuției (Needles, 2001). Marja contribuției calculată pentru fiecare produs ajută în evaluarea performanțelor, a impactului produs asupra profitabilității, în planificare și bugetare. Odată ce contabilii și managerii înțeleg modul de utilizare a indicatorului se poate spune că sistemul informațional contabil constituie un „liant” analitic între sistemul operațional și sistemul de conducere. Marja contribuției este suma pe care fiecare produs o aduce la cheltuielile fixe și profit. Ea se determină în cazul utilizării metodei costurilor directe (variabile) în calculul costului de producție. Metoda costurilor directe consideră cheltuielile fixe de producție cheltuieli ale perioadei și este o metodă care nu este acceptată de legislația contabilă în prezentarea informațiilor referitoare la costul bunurilor vândute și în determinarea impozitului pe profit. Ea reprezintă o metodă extrem de utilă în desfășurarea proceselor decizionale ce se referă la activitatea de exploatare.

Erorile produse în împărtășirea aceluiași viziuni, a aceleiași culturi informaționale, duc la dificultăți de percepție și la erori în producerea informației relevante. Agregările dorite a fi realizate asupra datelor pe baza aceluiași sens nu mai sunt posibile. Managementul are nevoie de agregări cuantificabile pentru a obține o informație. De exemplu, informația reprezentată de „suma vânzărilor” poate fi irelevantă dacă nu s-a realizat o unificare a sensului conceptului „vânzări” și astfel, informația provenită din sisteme diferite este cuantificată greșit deoarece nu corespunde sensului comun (Wu, X., 2005). Pe lângă erorile de percepție ale membrilor organizației implicați în realizarea proceselor afacerii

există și erorile de percepție ale celor care proiectează și implementează sistemele informaționale. Dintotdeauna s-a încercat o aliniere a viziunilor membrilor managementului cu cele ale dezvoltatorilor de sisteme informaționale (Reich și Benbasat, 2003) Astfel, s-a ajuns la ideea că membrii organizației trebuie să dispună de instrumente capabile să le permită axiomatizarea universului propriu și crearea unei ontologii aferente procesului de afaceri desfășurat (abordare specifică dezvoltării sistemelor bazate pe cunoștințe). Instrumentul informatic folosit de membrii organizației trebuie să fie nu numai intuitiv, ci trebuie să permită și achiziția cunoașterii reprezentate de procesul de afaceri, coroborată cu realizarea suprapunerilor pe entitățile reprezentate în modelul relațional al datelor. Fiecare responsabil trebuie să aibă acces la ontologia comună prin utilizarea unei aplicații personalizate ce dispune de o ontologie derivată din ontologia comună. Spre exemplu, contabilul de gestiune realizează operații de agregare a datelor pentru a oferi informație utilă proceselor decizionale. El obține mărimea indicatorilor sintetici din rapoartele interne manageriale. „Puntea” de trecere de la prelucrarea datelor la aplicarea cunoașterii este reprezentată de semnificația indicatorilor sintetici în problemele decizionale.

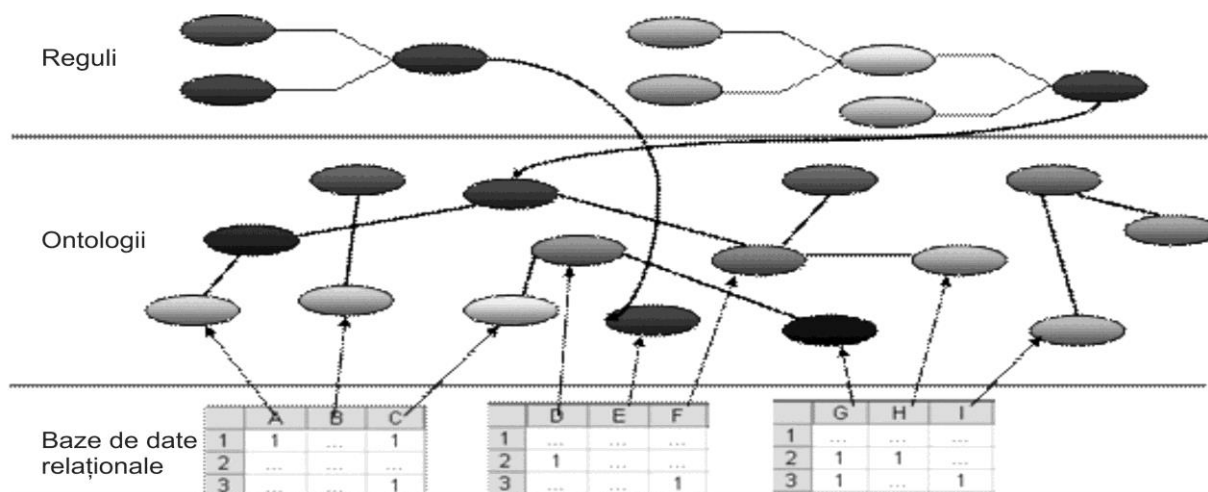
b) Soluții informatice

Până la a se ajunge la această unificare semantică, specialiștii folosesc alte metode: fie aleg realizarea suprapunerilor în mod manual (instrument informatic

care permite utilizatorului realizarea de legături între conceptele din ontologie cu câmpuri din baza de date); fie aleg realizarea unei suprapuneri automate (instrument informatic care generează o ontologie formată din concepte identice cu numele câmpurilor din baza de date), (Garcia ș.a., 2007). Ambele abordări sunt limitate și nu sunt folosite pentru că nu au ajuns la un standard acceptabil până acum. Principalul dezavantaj provine din faptul că membrii organizației obișnuiesc să nu fie prea implicați în organizarea sistemului informațional. Tot ce privește organizarea sistemului informațional devine sarcina informaticienilor cărora li se pun la dispoziție, în cazul cel mai optimist, manualele de proceduri ale organizației. Abordarea este greșită nu numai din punctul de vedere al implementării sistemelor, dar și pentru că nu respectă un principiu de bază: membrii organizației dispun de cunoaștere despre realizarea proceselor și astfel numai ei pot organiza universul propriu. În **Figura nr. 1** am prezentat o posibilă organizare a cunoașterii prin folosirea ontologiilor și execuția regulilor ce conțin cunoașterea de acțiune.

Cunoașterea se exprimă prin reguli de inferență, iar execuția regulilor va infera rezultatul implicației logice în baza de cunoștințe. În literatură (Andone ș.a., 1999) execuția regulilor se consideră a fi realizabilă cu ajutorul motoarelor de inferență, considerate programe care dețin cunoașterea de control, procedurală sau operatorie, care exploatează baza de cunoștințe și sunt destinate combinării și înlănțuirii cunoștințelor pentru a infera noi cunoștințe prin judecăți, planuri, demonstrații, decizii și predicții.

Figura nr. 1. Utilizarea ontologiilor și a regulilor în îmbunătățirea informării

Sursa: proiecția autorilor, 2017

Motoarele de inferență au interfețe speciale de interacțiune cu limbajele de programare și execută reguli în scopul rezolvării unei probleme (Turban și Aronson, 1988). Regulile, ca reguli de acțiune și execuție a cunoașterii nu fac parte din latura funcțională, implicită de rezolvare a unei probleme ci constituie un raționament care trebuie folosit la oferirea de informație relevantă și astfel, la personalizarea serviciilor implementate de sistemul informațional. Cu alte cuvinte, regulile trebuie stocate separat și definite pe conceptele unei ontologii comune membrilor organizației implicați în desfășurarea aceluiași proces. Ele vor folosi la oferirea de răspunsuri apropiate de universul de discurs al membrilor organizației care adresează întrebări (interogări) pe conceptele definite în ontologia comună (Chen, 2000).

Acumularea cunoașterii și realizarea de înțelegeri comune sunt procese dinamice într-o organizație cu precizarea că, principala problemă nu o reprezintă acumularea cunoașterii ci realizarea de înțelegeri identice.

În opinia noastră, modelele decizionale trebuie implementate pentru oferirea unei informații corespunzătoare cunoașterii definite în modelul decizional capabil să ofere informația necesară rezolvării problemelor.

Principiul reprezentării cunoașterii este respectat prin introducerea diferențierilor structurale, care la nivelul cunoașterii, înseamnă specificarea de roluri și de limitări de roluri pentru tipuri diferite de cunoaștere. Principiul rezolvării problemelor s-a tradus în știința informaticii de gestiune prin specificarea de algoritmi de rezolvare a problemelor. „Toate aplicațiile informatice semnifică structuri de date și algoritmi” este o sintagmă care a transformat aplicațiile informatice în aplicații de mică dimensiune. Multă vreme ea a fost considerată mulțumitoare, cerințele problemei se puneau în funcție de sarcina de îndeplinit a aplicației și scopul se considera atins. Mai mult, în acceptarea abordării raționale nimic nu pare a fi imposibil de formalizat. Orice decizie modelată economico-matematic devine posibil de formalizat prin utilizarea algoritmilor.

Dacă luăm un exemplu din gestiunea de exploatare a stocurilor, putem observa inconsistențele modelului rațional în ceea ce privește contextul.

Am luat acest exemplu, tocmai pentru că în literatură se consideră că formarea și utilizarea stocurilor constituie o

problemă structurată care poate fi abordată rațional. Gestiunea stocurilor depinde de cererea de consum, costurile stocurilor, cantitatea de aprovizionat, lotul, parametri de timp. Modelul acceptat de teorie (Țigănescu și Mitruț, 2006) este modelul Willson și derivări ale acestuia. Literatura admite că există variabile necontrolabile cum ar fi costurile, cererea, durata de reaprovizionare, cantitatea livrată și încearcă să controleze factorii prin estimări și presupuneri. Deoarece este o problemă de gestiune și nu de decizie, se poate admite abordarea rațională pentru că informația oferită de modele (producția optimă) este utilă activității de exploatare.

Informația oferită va fi folosită în luarea deciziilor de gestiune care privesc identificarea costurilor relevante și a costului de oportunitate. Costurile relevante și costul de oportunitate depind de context, nu pot fi anticipate (atât valoric cât și ca natură) și constituie informație ce trebuie extrasă de la decident în momentele decizionale.

Analiza economică, statistica, informatica, contabilitatea managerială consideră necesară analiza datelor istorice pentru previziuni. Toți indicatorii economici care respectă o formulă de calcul, o lege de evoluție pot fi previzionați. Totuși, costul de oportunitate în luarea deciziilor nu poate fi estimat, anticipat sau previzionat. Determinarea comportamentului costului ar putea fi o problemă de rezolvat de către tehnologia rețelelor neuronale sau data mining. Rezolvarea problemelor prin utilizarea de instrumente informatice de data mining nu s-a dovedit, deocamdată, satisfăcătoare: seturile de date sunt mari și, drept urmare, și astăzi cercetătorii în domeniu caută să descopere algoritmi de clasificare, segmentare, extragere de clase generale prin utilizarea unor formule matematice (Conferința Informatics in Knowledge Society, 2007). Fără nici o excepție, toți întâmpină aceeași problemă de scalabilitate și, în fapt, de reprezentativitate a universului de modelat: mai mult, toți susțin că datele trebuie să fie liniare sau că distanțele dintre date trebuie să fie constante, când de fapt se știe că în lumea reală este imposibil acest lucru. Singurii algoritmi necesari a fi folosiți sunt cei de căutare prin utilizarea sintagmei inteligenței artificiale de căutare în spațiul stării. Singura soluție pentru anticiparea comportamentului costului pare a fi utilizarea metodei de estimare și analiză a costului pe durata ciclului de viață al produsului la realizarea căruia participă. Legea de evoluție a costurilor poate fi reprezentată grafic și ar putea constitui un instrument veritabil de analiză, control, planificare și decizie.

Un al doilea exemplu vizat de noi privește clasificarea cheltuielilor în categoria „de capital” sau „de gestiune”.

Managementul deține un rol important atunci când se hotărăște dacă o plată trebuie considerată activ sau cheltuială. Influența deciziilor privind contabilitatea nu se limitează numai la venitul net, impozitul pe profit sau prețul acțiunilor, ci poate avea consecințe grave atunci când aceste decizii sunt greșite. Este vorba de clasificarea plăților în cheltuieli de capital sau cheltuieli de gestiune și implică respectarea principiului de asigurare a conectivității cheltuielilor cu veniturile. Deoarece producerea beneficiilor este ulterioară momentului de înregistrare a cheltuielii, încadrarea în una din cele două categorii este o problemă de raționament profesional.

Informatica ar putea oferi o singură soluție în acest sens: extragerea răspunsului de la decident. Decidentul alege într-un formular categoria de cheltuială și astfel înregistrarea este realizată. Realizarea venitului nu depinde de contabil, iar o eventuală greșeală de raționament a acestuia va putea fi dificil de demonstrat. Respectarea principiului conectivității cheltuielilor cu veniturile face parte din modelul decizional de aplicare a cunoașterii, elaborat de decident, de unde rezultă că și modelul decizional informatic trebuie să aibă implementată regula de clasificare considerată de decident.¹

Organizația elaborează politici contabile pentru recunoașterea unei plăți drept activ sau cheltuială. Implementarea unor asemenea reguli este propusă de sistemele pentru managementul bazat pe reguli (Morgan, 2003). Noi propunem ca asemenea reguli să fie implementate pe concepte dintr-o ontologie și nu direct asupra datelor, deoarece nu pot fi elaborate politici exhaustive pentru clasificarea unei plăți drept cheltuială sau activ. În felul acesta ar fi posibilă și declanșarea mai multor reguli ce privesc conceptul de plată sau activ și atenționarea în legătură cu încălcarea unei reguli sau nerespectarea unui principiu.

Apare util de accentuat că singura soluție este segmentarea cunoașterii, clasificarea conceptelor la nivelul de reprezentare a cunoașterii și nu prin execuția de algoritmi. Dar cum datele sunt reprezentate în funcție

¹ Orice problemă de raționament profesional (judecată profesională) aparține contabililor, depinde de context, este locală și nu implică un comportament rațional în termeni de maximizare a unei funcții de utilitate.

de necesitățile de organizare specifice aplicațiilor care le întrețin nu este indicată modificarea schemei de reprezentare. Și atunci, singura soluție posibilă este utilizarea ontologiilor, care în momentul de față este încă greoaie și în stare incipientă.²

Utilizarea ontologiilor are drept scop partajarea de înțelesuri comune și nicidecum o gestionare a cunoașterii, o manipulare a cunoașterii generale. Sensul perceput de un individ sau un grup nu este automatizat de calculator, iar aplicațiile și sistemele informaționale partajează ontologii comune în scopul creșterii interacțiunii om-calculator. Fiecărui individ trebuie să i se respecte libertatea individuală, pentru el va fi întotdeauna o problemă asigurarea echilibrului între câștig și pierdere în ceea ce privește împărțirea cunoașterii personale. Împărțirea de înțelesuri comune este un obiectiv suficient pentru asigurarea competitivității și personalizării afacerii: nu este nevoie să se propună ca obiectiv al partajării cunoașterea comună. Partajarea cunoașterii comune credem noi că s-ar putea realiza doar într-o societate perfectă, în care raportul câștig-pierdere nu ar avea nici o importanță pentru individ sau organizație: este greu de crezut că într-o astfel de societate oamenii sau organizațiile nu își vor găsi alte obiective de urmat.

Ontologiile constituie forma de organizare a cunoașterii generale dar nu conțin și posibilități de organizare a cunoașterii în sens uman: deducție și inducție. Inteligența artificială a dezvoltat algoritmi de inducție pentru învățarea automată, capabili să propună valoarea din momentul $n+1$ pe baza legii descoperite pentru valorile din intervalul $1-n$. Valorile astfel obținute trebuie caracterizate în forma obiect-atribut-valoare pentru a fi introduse într-o ontologie. La fel, valorile simbolice sau numerice implicate în procese de deducție trebuie specificate apriori pentru a putea fi incluse în ontologie. Vom vedea în paragraful următor că manifestarea inteligenței poate crea cunoaștere prin procesele de raționament, dar ea implică existența unei structuri de cunoaștere, respectiv ontologia.

Un sistem inteligent trebuie să fie un sistem capabil să se adapteze la informație nouă și să învețe din schimbări. Conceptele „adaptiv” și „inteligent” ar trebui să fie redundante (Donald, 2000).

² Mai exact utilizarea ontologiilor în aplicațiile economice nu este propusă decât pentru asigurarea interoperabilității dintre sisteme.

În optimizarea stocurilor se folosesc algoritmi genetici (Chorafas, 2001). Estimarea evoluției indicatorilor este posibil de realizat, cu precizarea că rețelele neuronale dezvoltate în acest scop trebuie să aibă definite drept intrări factori ce determină valoarea indicatorului și nu serii de timp ce conțin valorile indicatorului. Un posibil utilizator de informație va înțelege din următorul enunț „estimăm că la anul producția va crește cu 10%” faptul că organizația estimează creșterea pentru că are cunoștință de posibile investiții în curs, cheltuieli de cercetare-dezvoltare, suplimentare de personal și nu presupune că estimarea s-a realizat în sens statistic pe serii de timp sau cu ajutorul unei rețele neuronale proiectate în aceeași manieră.

Statistic, dependența factorilor ce determină valoarea unui indicator se realizează cu ajutorul analizei de regresie. Tehnica este dificil de aplicat și cu rezultate nu tocmai convingătoare, dar demonstrează dependența factorilor și tipul de legătură dintre factori și indicatorul analizat. Dacă se acceptă soluția statistică ecuația obținută poate fi folosită în estimări viitoare, dar presupunerea de bază care trebuie admisă este că mărimea influențelor factorilor să fie constantă.

Problema estimării în informarea necesară procesului decizional este puțin abordată în practică cu ajutorul metodelor statistice sau de inducție. Informativ, ea poate avea valoare, doar în condițiile în care se presupun aceleași condiții de acțiune, risc și incertitudine.

Algoritmii genetici, rețelele neuronale și regulile fuzzy lucrează cu valori numerice și astfel, datele rezultate de modelele implementate trebuie etichetate, pentru a putea fi folosite de decidenți în inferențe viitoare. Deseori diverse hibridizări ale acestora permit extragerea cunoașterii încorporată de modele sub forma regulilor, dar sunt destul de dificil de folosit în condițiile în care contextul mediului de afaceri solicită informație relevantă, curentă, actuală și utilă.

c) Piese de cunoaștere

Pe baza definiției nivelului cunoașterii realizată de Newell (1963) a modului de rezolvare uman al problemelor definit de Simon și Newell (1963) și a studierii literaturii de specialitate din domeniul sistemelor bazate pe cunoștințe (Andone și Țugui, 1991), încercăm să definim în continuare o piesă de cunoaștere. În concepția noastră, o piesă de cunoaștere trebuie:

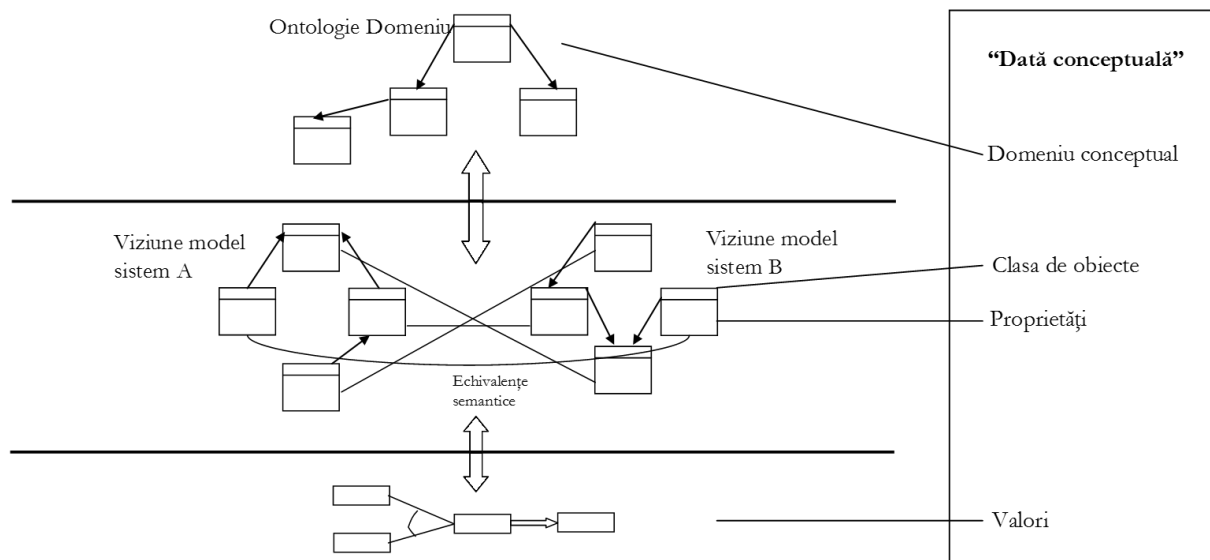
- să fie un simbol parte dintr-o ontologie care îi descrie existența;
- să participe în inferențe logice;
- să dezvolte structura din care face parte.

Organizațiile dezvoltă modele fizico-logice ale sistemului informațional pe baza unei abordări orientate pe funcții, proces sau domeniu. Indiferent de metodologia aleasă în dezvoltarea și implementarea sistemelor informaționale, dificultățile întâmpinate provin din organizarea defectuoasă (a sistemului informațional real) și limitele integrării. Fiecare participant la procesul de dezvoltare are o viziune diferită asupra modelului sistemului în funcție de domeniul de expertiză de care aparține. Utilizatorul vrea un sistem orientat pe nevoile lui, dezvoltatorul vrea un sistem orientat pe metodologia cu care este obișnuit pentru faza de analiză, implementatorul dorește un sistem adecvat arhitecturii fizice disponibile.

Deși locul de implementare a specificării regulilor este, după cum menționam anterior, deasupra nivelului de organizare a datelor, la nivel de abstractizare situația se prezintă invers. Valorile specificate în reguli sunt valorile ce formează un element de așa-zisă cunoaștere de acțiune, iar elementul cel mai abstract (general) care definește o dată conceptuală este vocabularul clasei din care face parte. În **Figura nr. 2** am prezentat ceea ce ar forma în viziunea noastră caracteristicile unei așa numite „date conceptuale” sau piesă de cunoaștere.

O piesă de cunoaștere este caracterizată în primul rând de instanțele claselor de obiecte din domeniu și de pașii de raționament care o accesează. Instanțele nu aparțin neapărat claselor din viziunile modelelor de sistem; deseori ele sunt instanțe ale claselor din domeniul conceptual. După cum se observă, relațiile care apar sunt complexe și depind de organizarea eficientă a viziunilor sistemului și de echivalențele semantice dintre viziuni. Specificarea pieselor de cunoaștere nu poate fi realizată la nivelul de organizare al datelor și nici la nivelul ontologiei unde se specifică existența generală a claselor de obiecte. Rămâne esențială participarea pieselor de cunoaștere în specificarea raționamentelor necesare rezolvării problemelor, orientării pe scop a sistemelor dezvoltate și în asigurarea integrării conceptuale a sistemelor.

Figura 2. Caracteristicile unei piese de cunoaștere

Contabilitatea are metode proprii de sintetizare a datelor: contul și calculele periodice de sinteză concretizate în bilanțe de verificare, bilanț și alte rapoarte financiare. Datele prelucrate în indicatorii cuprinși în calculele de sinteză constituie informație decizională utilizabilă în toate activitățile de management. În sistemele informaționale actuale asemenea informații sunt descrise într-un depozit de date numit uneori depozit de informații, altele depozit de cunoaștere (atunci când conține și informație calitativă). Informațiile depozitate sunt folosite în modele decizionale, dar nu sunt structurate conform principiilor de existență. Logica utilizării lor în raționamente nu este disponibilă utilizatorului și structura de organizare nu permite crearea (învățarea) de cunoaștere.

Concluzii

Utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicații pentru îmbunătățirea proceselor organizațiilor a dus la obținerea de beneficii, chiar dacă acestea uneori au fost greu de cuantificat sau de bănuț.¹ Termenii de

¹ Exemplul cel mai simplu îl constituie utilizarea blogului de către un angajat Microsoft care a reușit în timp de un an, pe baza a 200.000 de accesări să realizeze un contact între clienții produselor Microsoft și firma în sine, fapt ce a dus la transparența organizației și îmbunătățirea produselor.

tehnologii de prelucrare a datelor, tehnologii data mining, tehnologii Internet, tehnologii colaborative, tehnologii inteligente încearcă să acopere gama largă de nevoi a utilizatorilor de aplicații informatice și sisteme informaționale în forme de integrare diferite.

Teoriile referitoare la organizație și încercările de formalizare a proceselor de afaceri au sugerat întotdeauna că decidenții au nevoie de informație utilă, relevantă, obținută în timp real și de calitate. Întotdeauna volumul și calitatea informațiilor au fost inerent legate de calitatea procesului decizional, în domeniul afaceri. Orice producător de aplicații informatice sau pachete de aplicații folosește drept sintagmă pentru comercializarea produsului dezvoltat calitatea informațiilor oferite, îmbunătățirea procesului decizional și creșterea valorii afacerii, dar utilizarea în practică a produselor software a dus de multe ori la obținerea unor beneficii diferite decât cele promise de producător.

Se știe că modelele din cercetarea operațională nu sunt perfecte, la fel cum modelele de estimare statistice pot fi bune dacă lucrează pe seturi foarte mari de date astfel încât distribuția normală a probabilității să poată acționa asupra tuturor stărilor posibile. Modelele de evaluare a riscului din abordarea rațională sunt potrivite doar în teorie și

Astăzi, Microsoft întreține un blog dedicat clienților care vor să intre în contact cu Microsoft.

lasă loc în practică modelelor de evaluare bazate pe posibilități sau pe seturi fuzzy. Modelele decizionale de tip maxi-min sau maxi-max nu-și pot dovedi utilitatea mai departe de laborator și lasă loc încorporării regulilor de decizie în sisteme expert. Fiecare metodă, tehnică sau algoritm are limite și nu este generală, deoarece utilizarea depinde de contextul practic de rezolvare a problemei.

În modelarea deciziilor rămâne important de menționat că decidentul este omul, el ia decizii folosind lanțuri inferențiale ce activează concepte și calități ale acestora cum ar fi mult, puțin, probabil ș.a.

Este adevărat că modelele economico-matematice în luarea deciziilor sunt greu de combătut deoarece deseori se folosesc și de evaluări statistice ale modelelor dezvoltate pentru a demonstra utilitatea

modelelor. Problema rămâne însă utilitatea și utilizarea practică a acestora. În contextul în care vorbim de burse de valori unde valorile sunt multe și în continuă schimbare, analizele matematice și rețelele neuronale sunt de un real folos, pentru că se constituie într-un instrument de evaluare a „pulsului” pieței. În realizarea activităților de audit sau detecție fraude utilizarea rețelelor neuronale se dovedește a fi de succes pentru că setul de factori este constant, valorile setului se schimbă continuu, iar funcția de dependență a factorilor nu este perfect definită.

În context microeconomic, la nivelul organizației lucrurile nu se constituie la o scară atât de mare ca în cazurile anterioare deși datele despre procesul de producție sunt uneori singurul reper de evaluare a continuității activității unei organizații.

BIBLIOGRAFIE

1. Airinei, D., *Sisteme expert în activitatea financiar contabilă*, Editura Junimea, Iași, 1997, p. 103.
2. Andone, I., Țugui, Al. ș.a., *Sisteme inteligente în contabilitate, finanțe, bănci și marketing*, Editura Economică, București, 1999, p. 41.
3. Andone, I., Țugui, Al., *Sisteme expert în management, contabilitate, finanțe, bănci și marketing*, Editura Economică, București, 1991, pp. 40-41.
4. Chen, Z., *Computational intelligence for Decision-Support*, CRC Press, 2000, p. 212.
5. Chorafas, D.N., *Integrating ERP, CRM, Supply Chain Management, and Smart Materials*, CRC Press, 2001, p. 74.
6. Freeman, W.J., *A neurobiological interpretation of semiotics: meaning, representation, and information*, Elsevier Information Sciences 124 (2000), pp. 93-102.
7. Garcia, H.J., Fox, P., West, P., *Object Persistence within Information Systems, How Relational Databases and Data Access Frameworks Interoperate with Ontology Based Portals*, 2007, prezentare Virtual Observatories in Geosciences Conference.
8. Morgan, T., *Business Rules and Information Systems: Aligning IT with Business Goals*, eBook, Addison Wesley, 2003, 7.3 Realizing Rules.
9. Needles, B.E., *Principiile de bază ale contabilității*, ediția a 5-a, Editura Arc, Chișinău, 2001, pp.914-916.
10. Newell, A., Simon, H., *GPS, A Program That Simulates Human Thought*, 1963, în *Computers and Thought*, editat de Feigenbaum, E., Feldman, J., AAAI Press edition, 1995, pp. 279-293.
11. Newell, A., *The Knowledge Level, Artificial Intelligence*, vol. 18, nr. 1, 1982, pp. 82-127.
12. Reich, B.H., Benbasat, I., *Measuring the Information Systems-Business Strategy Relationship*, în Galliers, R.D., Leidner, D., (editori), *Strategic Information Management. Challenges and Strategies in Managing Information Systems*, Elsevier Science, 2003, p. 265.
13. Shannon, C.E., (1948), *A Mathematical Theory of Communication*, *Bell System Technical Journal*, Eprint, vol. 27, pp. 379-423, 623-656.
14. Țigănescu, E., Mitruț, D., *Bazele cercetării operaționale*, 2006, pp. 191-217.
15. Turban, E., Aronson, J., *Decision Support Systems and Intelligent Systems*, Prentice Hall, 1988, p. 43.
16. Wu, X., *Data Mining: Opportunities and Challenges*, A Position Presentation at ICDM 2005 Conference IEEE International Conference on Data Mining, www.intsci.ac.cn/research/wuxindong06.ppt.

Rolul auditorului în contextul evoluției reglementărilor contabile

Ionela POIDA (IVAN),
Școala Doctorală de Contabilitate, ASE București,
E-mail: ivan_v_ionela@yahoo.com

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Poida (Ivan), I., (2018), The auditor's role in the context of the accounting regulations evolution, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 293-300, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/015

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/015>
Data primirii articolului: 09.02.2018
Data revizuirii: 15.03.2018
Data acceptării: 23.03.2018

Rezumat

Scopul prezentei lucrări îl reprezintă demonstrarea importanței rolului auditorilor în ceea ce privește validarea aplicării corespunzătoare a Standardelor Internaționale de Contabilitate ca urmare a numeroaselor modificări, precum și a situațiilor complexe din perspectiva alegerii metodei potrivite, respectiv din perspectiva verificării îndeplinirii condițiilor din cadrul standardelor.

Armonizarea informațiilor furnizate facilitează comparațiile în timp și între companii, venind cu o garanție pentru coerența și disciplina în reflectarea tranzacțiilor economice.

Se urmărește realizarea armonizării metodelor și principiilor contabile prin adoptarea aceluiași set de Standarde de Contabilitate. Pornind de la normalizare se poate ajunge la armonizare prin respectarea unui proces de convergență modelat prin acumularea informațiilor constructive din cadrul experiențelor din trecut. Principalele obiective sunt folosirea aceluiași limbaj și cuantificarea impactului folosind același set de instrumente. Elementul distinctiv ține de cultura fiecărei organizații, dar modul de elaborare și modul de prezentare a situațiilor financiare sunt aceleași dacă se ajunge la o armonizare deplină.

De cele mai multe ori, auditorul este nevoit să evalueze impactul unei alegeri contabile în detrimentul altei alegeri, pentru a decide dacă rezultatele obținute și informațiile furnizate de către entitate sunt corecte și nu cuprind denaturări ce impactează situațiile financiare în mod semnificativ.

Procesul de alegere implică evaluarea rezultatelor comparativ cu obiectivele setate de către sistemul de reglementare. Rolul auditorului este de a evalua gradul de conformitate a situațiilor financiare cu un cadru de raportare financiară aplicabil. Obiectivele auditorului constau în obținerea unei asigurări rezonabile privind măsura în care situațiile financiare, luate în ansamblu, nu conțin denaturări semnificative cauzate de eroare sau fraudă și de a emite un raport de audit care să includă opinia de audit. Integritatea și obiectivitatea acestuia sunt direct legate de libertatea de orice constrângere, care ar putea să afecteze exprimarea opiniei. Cu alte cuvinte, acesta să nu fie afectat de influențe care compromit raționamentul profesional.

Rapiditatea modificărilor din contabilitate poate să compromită modul de aplicare a raționamentului profesional din pricina complexității anumitor spețe. Standardele Internaționale de Audit prezintă următorul aspect: atunci când nu mai este de competența auditorului evaluarea unei spețe, se poate contracta un specialist/expert.

Pierderea independenței se întâmplă în momentul în care auditorul este influențat de client în „a trece cu vederea” anumite abateri de la prevederile Standardelor Internaționale de Contabilitate.

Evoluția standardelor de contabilitate impactează în mod direct activitatea auditorului, precum rezultă și din studiul prezentat în continuare. Rezultatele obținute pot fi extrapolate deoarece studiul se concentrează pe o cercetare despre cuantificarea impactului evoluției reglementărilor asupra activității auditorului.

Cuvinte-cheie: *Evoluția reglementărilor, contabilitate bazată pe principii, prezentare fidelă, raportare financiară, situații financiare.*

Clasificare JEL: M 410

Introducere

O modalitate de a crește calitatea sistemului de raportare, implicat a sistemului contabil, respectiv al celui de luare a deciziilor este construirea unui model de normalizare bazat pe eliminarea „exceselor”, a tuturor opțiunilor din cadrul standardelor care s-au dovedit a fi nefolositoare. Această „curățare” trebuie să fie urmată de un „post”, o pauză de la continua evoluție a reglementărilor, rezultatul urmărind reflectarea realității, prin urmare păstrarea în circuit a celor mai bune opțiuni de reflectare fidelă a situației performanței și poziției financiare în raportările companiilor.

Prezenta lucrare are ca obiectiv analiza rolului auditorului și determinarea impactului evoluției reglementărilor contabile asupra activității auditorului. Modul în care conduita etică sau raționamentul profesional al acestuia sunt impactate de schimbările contabile în momentul verificării situațiilor financiare este evaluat prin prisma percepției profesioniștilor contabili, respectiv a auditorilor.

Dificultățile cuantificării impactului modificărilor de politici contabile în contextul acestei evoluții a Standardelor Internaționale de Contabilitate rezultă din disponibilitatea

resurselor care sunt necesare pentru stabilirea acestuia. Auditorii au rolul de a verifica acțiunile managerilor, care își doresc să prezinte prin intermediul situațiilor financiare o imagine favorabilă asupra realității economice a entității. Este esențial ca tot timpul să se respecte principiile prevăzute de standardele contabile iar pentru a verifica acest aspect, se impune o analiză suficientă și detaliată a informațiilor, prin comparația rezultatelor privind metodele selectate.

Trebuie menționată natura modificării politicilor contabile și motivele pentru care aplicarea noii politici oferă informații credibile și mai relevante pentru utilizatori, în cazul unei schimbări de politică contabilă, spre exemplu. Opinia auditorilor nu este influențată de decizia schimbării politicii contabile, atâta timp cât acest lucru s-a efectuat cu respectarea reglementărilor privind modificarea politicilor contabile și, mai cu seamă, dacă noile politici conduc la elaborarea de informații de calitate, credibile și relevante pentru asigurarea imaginii fidèle a situațiilor financiare.

Întotdeauna o să existe un element de incertitudine în ceea ce privește viitorul. Spre exemplu, în cazul determinării estimărilor cu privire la venituri, nici legislația, nici reglementările nu pot reduce numeroase controverse deja existente iar un „element de incertitudine” este asociat cu valoarea prezentată în situațiile financiare ca fiind profitul anual (Brief, 1975).

Comportamentul auditorului este influențat și de cultura și sistemul de valori din cadrul companiei de audit unde lucrează. În același timp, influența culturii asupra contabilității trebuie să fie luată în considerare în dezvoltarea ideilor despre clasificările internaționale (Salterand, Niswander, 1995).

Auditorul independent are obligația de a se asigura că politicile și principiile contabile adoptate de către compania auditată sunt cele apropiate în circumstanțele date, în urma aplicării raționamentului profesional și nu trebuie să emită opinia de audit până nu sunt verificate toate aspectele semnificative cu privire la aplicarea tratamentelor contabile prevăzute de Standardele Internaționale de Contabilitate (Shafer, Ketchand și Morri, 2004).

1. Metodologia de cercetare

Metodologia de cercetare utilizată este cea de tip fundamental, de analiză a datelor și a cercetărilor anterioare din literatura de specialitate prin care se

dorește verificarea unei ipoteze conform căreia evoluția Standardelor Internaționale de Contabilitate impactează atât contabilii, cât și auditorii. De asemenea, am utilizat și cercetarea pe bază de chestionar pentru analiza impactului evoluției standardelor contabile asupra activității auditorilor.

Un alt scop al cercetării este identificarea dificultăților adaptării la modificările Standardelor Internaționale de Raportare Financiară. Reflectarea operațiunilor financiare cu respectarea principiilor contabile, prin alegerea opțiunilor contabile care conduc la prezentarea substanței economice, este rezultatul dorit, pe care auditorii îl verifică prin testele de audit.

2. Independența auditorului și rolul său în cadrul unei misiuni de audit

Auditorii externi joacă un rol foarte important iar obiectivele setate de către aceștia în cadrul fiecărei misiuni de audit contribuie la verificarea situațiilor financiare. Esența auditului este verificarea (Antle, 1982).

Din pricina flexibilității cadrului de reglementare existent, pe de o parte și a naturii responsabilităților profesionale, pe de altă parte, în spatele concluziei dată de auditori prin prisma opiniei de audit, trebuie să existe o documentație suficient de amplă a procedurilor aplicate în cadrul testelor de audit.

Dacă există o documentare adecvată a opțiunilor contabile alese de companie, sunt mai ușor susținute și argumentele pentru trecerea de la o opțiune la alta. Cu cât complexitatea unei probleme este mai ridicată, cu atât standardul de contabilitate poate să fie mai flexibil astfel încât să permită alegerea opțiunii potrivite în funcție de specificul activității fiecărei companii. De aceea, testele de audit sunt concepute în funcție de specificul clientului și de riscurile identificate în etapa de planificare.

Opinia de audit care nu este susținută prin suficiente teste de audit nu poate fi validată. În definitiv, rolul auditorului este legat de existența unei documentări solide privind verificarea aplicării corespunzătoare a standardelor de contabilitate iar în cadrul practicilor de revizuire a acestora atât independența, cât și competența auditorului sunt evaluate în funcție de efortul

de a evalua modul în care s-a ajuns la reflectarea realității economice a entității și dacă aceasta din urmă este corespunzătoare.

Procesul de normalizare a cunoscut, de asemenea, o evoluție semnificativă, cu impact asupra modului de desfășurare a activității profesioniștilor. Normalizarea contribuie la fundamentarea teoriei contabile, arătând ceea ce „trebuie să fie” contabilitatea și are anumite obiective (Felegă, 1996):

- să asigure reglementarea politicilor contabile și astfel să determine ameliorarea contabilității;
- să permită utilizatorilor de informații contabile să ia decizii raționale pe baza informațiilor contabile;
- să creeze un climat de încredere între proprietarii de capital și administratorii afacerilor;
- să servească ca arbitru între diferitele părți care participă la viața economică și, în special, între producătorii informației contabile și auditorii care certifică calitatea informației asigurând astfel credibilitatea informației contabile.

Normalizarea poate fi definită și ca „proces de standardizare a documentelor de sinteză contabilă raportate periodic de companii (situațiile financiare) prin definirea terminologiei, obiectivelor și metodologiei contabile (principii, procedee, instrumente) și prin soluționarea intereselor contradictorii referitoare la conținutul și structura situațiilor financiare” (Stănculescu, 2008).

În aria contabilității, limbajul este unul normalizat, prin care se asigură concizie și completitudine. Limbajul contabil este caracterizat drept având un caracter simplificator deoarece de cele mai multe ori, modele contabile nu se identifică cu fenomenele reprezentate (Felegă, 2007). Pentru a asigura transparența informațiilor, limbajul folosit de contabilitate trebuie să fie universal, cu expresii bine-cunoscute și înțelese de către toți utilizatorii de informații financiar-contabile, nu doar decât de către manageri și acționari.

Armonizarea contabilă are ca obiectiv final obținerea unui set comun de reguli, politici și principii contabile, care în urma aplicării să prezinte o imagine fidelă a poziției financiare și a rezultatelor unei companii, indiferent de țara în care își desfășoară activitatea. Sistemul contabil al unei țări este dependent de schimburile pe care aceasta le dezvoltă cu alte țări iar normalizarea contabilă urmărește constituirea

unui tot unitar privind armonizarea metodelor contabile, a noțiunilor contabile, atingerea acelei informări omogene, care vine cu valoare adăugată pentru utilizatorii de informații financiar-contabile. Valorificarea acestor rezultate obținute în urma unei aplicări de norme și principii bine-stabilite conduce la o omogenizare benefică din mai multe puncte de vedere, în special printr-o mai bună alocare de resurse (Feleagă, 1999).

În cadrul fiecărei misiuni de audit, un auditor pornește cu o analiză a principiilor și politicilor contabile adoptate de către o entitate, pe baza căreia se construiesc testele de audit. Dacă se face trecerea de la o contabilitate bazată pe norme la o contabilitate bazată pe principii, verificarea rezultatelor acestui impact se face prin aplicarea raționamentului profesional.

Valoarea unui audit poate depinde în mare măsură de modul cum este percepută de către partenerii implicați în audit independența auditorului. În practică, independența înseamnă a adopta un punct de vedere nepărtinitor în cadrul executării misiunii de audit (Țogoe, 2012).

Cum și în cazul auditorilor interni, aceștia nu ar trebui să își subordoneze raționamentele proprii opiniei șefilor ierarhici, tot așa și auditorii externi nu trebuie să fie influențați de către client cu privire la corecțiile necesare în contabilitate ca urmare a aplicării Standardelor Internaționale de Contabilitate actualizate cu modificările ulterioare.

Auditorii răspund pentru propriile raționamente exprimate în foile de lucru întocmite și nu trebuie să își modifice concluziile la cererea clientului (Țogoe, 2012).

Independența auditorului constituie un element important în garantarea „obiectivității” informației contabile destinate terților și, în mod special, acționarilor sau asociaților. Nivelul de independență sporește dacă accesul auditorilor la toate cunoștințele de specialitate este nelimitat, inclusiv la cele furnizate de auditul intern.

În activitatea unei entități, cele două funcțiuni, auditul intern și controlul de gestiune, sunt complementare și vin în sprijinul auditorilor externi. Auditul intern are o contribuție la realizarea controlului de gestiune iar accesul auditorului extern la rapoartele pe care le consideră relevante este important deoarece poate folosi informații verificate în testele de audit pentru a garanta calitatea informației.

Modul de documentare

Este foarte importantă documentarea fiecărei schimbări de politică contabilă, printr-o analiză a impactului din aplicarea standardelor contabile actualizate, respectiv din tratamentul retrospectiv acolo unde este cazul.

Întrebările care sunt aplicabile sunt următoarele:

- S-a documentat modul în care s-a ajuns la un tratament alternativ permis de standardele de contabilitate?
- Sunt consistente efortul depus și modul de documentare cu importanța și complexitatea concluziei la care s-a ajuns în urma aplicării modificărilor impuse de actualizarea standardelor de contabilitate?

Identificarea problemei

Principalul rol al auditului financiar este formularea unei opinii, de către persoane abilitate, asupra conformității informațiilor difuzate către utilizatorii externi prin intermediul raportărilor financiare cu starea de fapt a entităților raportoare (Toma, 2012).

Opinia de audit depinde în cea mai mare măsură de respectarea Standardelor Internaționale de Audit, dar și de verificarea rezultatelor din selecția acelor politici contabile și tehnici de estimare în funcție de specificul entității, aplicate pentru a ajunge la reflectarea informațiilor utile celor care analizează situațiile financiare.

IAS 1, „Prezentarea Situațiilor Financiare”, solicită companiilor care întocmesc situațiile financiare în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară să prezinte în notele la situațiile financiare politicile contabile selectate de o manieră organizată și sistematică, precum și argumentele abaterilor de la anumite prevederi din politici, printr-o reflectare concretă a rezultatelor alegerii metodei respective, în detrimentul celeilalte metode. De asemenea, dacă are loc o schimbare de politică, trebuie să fie furnizată o informare comparativă, cu excepția situației de imposibilitate practică.

Spre exemplu, o subvenție guvernamentală, care este acordată în scopul oferirii de ajutor financiar imediat unei entități presupune recunoașterea în contul de profit și pierdere în perioada în care entitatea îndeplinește condițiile pentru primirea subvenției. De aceea, se impune ca entitatea să prezinte în notele explicative

informații referitoare la subvenția primită, destinația acesteia și modul în care au fost îndeplinite condițiile necesare pentru acordarea subvenției.

Există cel puțin două motive pentru care obținerea asistenței guvernamentale poate fi importantă în întocmirea situațiilor financiare ale unei entități. Primul vizează modul de contabilizare al transferului de resurse iar cel de al doilea are în vedere asigurarea comparabilității situațiilor financiare cu cele ale exercițiilor anterioare și cu cele ale alor entități (Gîrbină, Bunea, 2008).

În cazul unei subvenții pentru un teren, construirea unei clădiri pe terenul respectiv poate să constituie o condiție necesară. În acest caz, subvenția se recunoaște în contul de profit și pierdere pe parcursul duratei de viață a clădirii.

Cu alte cuvinte, entitatea prezintă în notele explicative atât informații privind condițiile care nu au fost îndeplinite în legătură cu subvențiile guvernamentale, cât și obligațiile ce derivă din neîndeplinirea acestora.

Contabilitatea de leasing poate să conducă la tranzacții asociate cu îndeplinirea anumitor obiective ale managerilor, care potrivit analizei auditorilor, impactează în mod negativ transparența și prezentarea completă a informațiilor în situațiile financiare. Exemplele de acest fel sunt reprezentate de tranzacțiile lui Enron cu firme cu răspundere limitată pe care le deținea, ceea ce însemna că datoriile sale, precum și pierderile înregistrate, nu erau raportate în situațiile financiare (Frecka, 2008).

Exemple privind impactul evoluției reglementărilor

Un argument solid în favoarea armonizării contabile internaționale vizează voința statelor de a unifica condițiile concurenței dintre țări la presiunea investitorilor deoarece dacă unul sau mai multe state posedă un sistem contabil mai flexibil sau permisiv, entitățile sunt tentate de a migra, prin capitalul lor, către acele zone.

De-a lungul timpului, evoluția standardelor a luat proporții considerabile deoarece au apărut 16 standarde noi din 2002 până în prezent. În același timp, nivelul complexității standardelor de contabilitate a crescut deoarece se poate observa cum manualul de Standarde Internaționale de Contabilitate a ajuns la 1800 de pagini, pornind de la câteva sute de pagini.

Astfel se ajunge la „Cartea Albastră” – The Annotated IFRS® Standards-Standards Required 1 January 2018 (The Annotated Blue Book).

Printre standardele care au suferit cele mai multe modificări se regăsesc cele cu privire la instrumentele financiare (**IAS 32, IAS 39, IFRS 7, IFRS 9**) sau cele cu privire la venituri (**IAS 18, IAS 11, IFRS 15**).

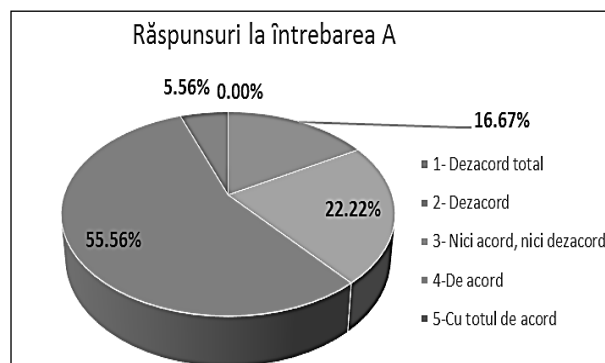
3. Importanța armonizării contabile din perspectiva auditorilor

Am distribuit un chestionar la nivelul auditorilor și contabililor pentru stabilirea orientării spre o aplicare uniformă a Standardelor Internaționale de Contabilitate și pentru a analiza percepția profesioniștilor asupra impactului modificărilor Standardelor Internaționale de Contabilitate.

Am efectuat o analiză a rezultatelor obținute în urma chestionării unui eșantion format din 18 profesioniști, folosind o scală de la 1-5 (1- Dezacord total, 2- Dezacord, 3- Nici acord, nici dezacord, 4- De acord și 5- Cu totul de acord).

Astfel, în urma analizei acestor rezultate, interpretările răspunsurilor primite la întrebările de mai jos sunt următoarele:

A. *Flexibilitatea permisă de anumite Standarde Internaționale de Contabilitate a afectat modul de lucru privind testele de audit deja concepute?*

Sursa: Grafic întocmit pe baza răspunsurilor din chestionar

55,56% dintre cei chestionați consideră că flexibilitatea permisă de anumite Standarde Internaționale de Contabilitate a afectat modul de lucru privind testele de

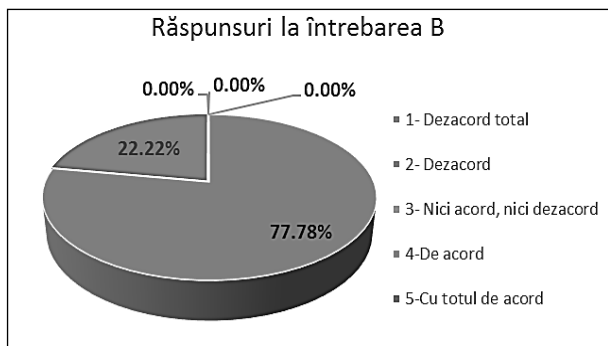
audit deja concepute deoarece analiza impactului opțiunilor asupra măsurării rezultatelor nu lipsește din foile de lucru.

Pe de altă parte, 16,67% dintre profesioniști consideră testele de audit predefinite, concepute pentru a detecta denaturările în funcție de riscurile identificate, fără a fi condiționate de modul în care sunt justificate alegerile din contabilitate. Standardul contabil are un tratament de bază, dar și un tratament alternativ, iar ambele sunt reflectate prin testele de audit pentru a le verifica.

Din experiența acumulată, majoritatea modificărilor de abordare din testele de audit sunt influențate de obiectivul principal de asigurare a unei evidențe corecte în contabilitate, în conformitate cu standardele contabile aplicabile, precum și cu legislația corespunzătoare.

Concluzia generală reflectă cât de important este ca testele de audit să fie adaptate cerințelor de abordare și riscurilor identificate prin colectarea probelor de audit adecvate, suficiente și credibile.

B. Aplicarea corespunzătoare a standardelor de contabilitate contribuie la reflectarea unei imagini fidele a poziției financiare și performanțelor entității iar procesul de armonizare aduce numeroase avantaje pentru entitate?

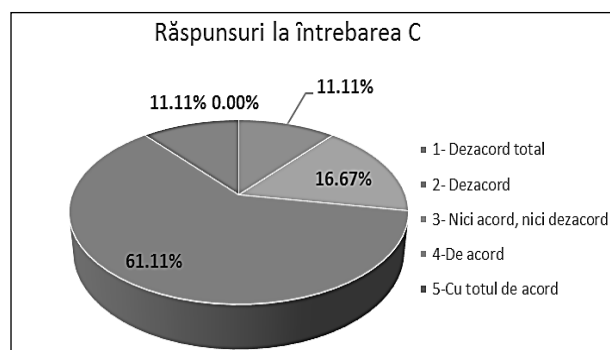

Sursa: Grafic întocmit pe baza răspunsurilor din chestionar

77,78% dintre profesioniști consideră că aplicarea corespunzătoare a standardelor de contabilitate se realizează prin raționamentul profesional, care reprezintă o cerință de bază pentru evaluarea reflectării unei imagini fidele a poziției financiare și performanțelor entității iar 22,22% sunt de părere că posibilitatea de a greși este foarte mică dacă rezultatele procesului de armonizare sunt adoptate inclusiv în cadrul companiilor mici.

Pentru a ajunge la un numitor comun, armonizarea este soluția pentru toate companiile indiferent de mărime iar utilizatorii de informații apreciază același sistem de repere. Companiile mici preferă să folosească cash accounting pentru simplitate, dar principiul contabilității de angajamente primează pentru a asigura comparabilitatea informațiilor.

C. Aplicarea consecventă a Standardelor Internaționale de Contabilitate nu conduce la dezvoltarea tehnicilor și practicilor contabilității creative?

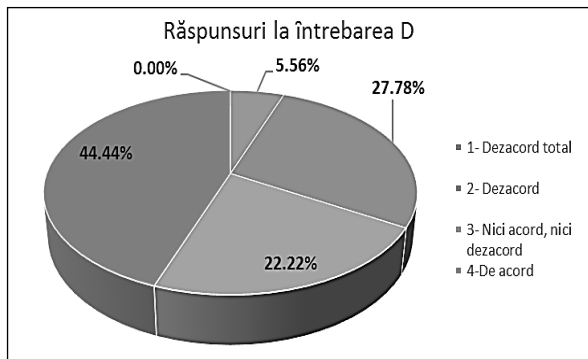

Sursa: Grafic întocmit pe baza răspunsurilor din chestionar

61,11% dintre respondenți consimt faptul că aplicarea consecventă a Standardelor de Contabilitate nu conduce la dezvoltarea tehnicilor și practicilor contabilității creative. Această consecvență are un impact pozitiv deoarece nu permite construirea unor modalități de abatere de la realitate. Deoarece poziția financiară și rezultatul unei entități reprezintă o realitate unică, reflectarea acestora este fidelă dacă modul de evaluare al fiecărei tranzacții este în concordanță cu finalitatea economică. Modul principal de a obține performanța mult-dorită constă în gestionarea eficientă a resurselor și respectarea normelor de contabilitate, iar nu prin „inginerii contabile”.

22,22% dintre profesioniști consideră că Standardele de Contabilitate sunt cu un pas în urma realității economice, care de multe ori este forțată să-și adapteze normele. Ei consideră că necesitatea a împins la creativitate iar rezultatele cât mai fidele se obțin prin completarea normalizării cu ingineriile creative. O contabilitate de intenție nu este echivalentul unei contabilități creative negative deoarece nu conduce la trecerea de la legal la ilegal.

D. Situațiile financiare sunt rezultatul aplicării Standardelor Internaționale de Contabilitate actualizate, dar impactul modificărilor este dificil de cuantificat de cele mai multe ori?

Sursa: Grafic întocmit pe baza răspunsurilor din chestionar

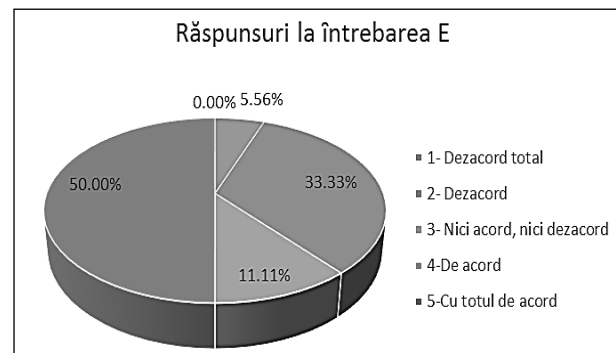
44,44% dintre profesioniștii chestionați au fost de acord cu faptul că impactul modificărilor în situațiile financiare întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Contabilitate este dificil de cuantificat deoarece presupune o analiză suplimentară, bazată pe multe date istorice și comparative, care nu se obțin cu ușurință. Pentru 27,78% dintre cei chestionați, impactul modificărilor este ușor de cuantificat dacă resursele necesare sunt disponibile deoarece cheltuielile pentru acest demers sunt mari, de cele mai multe ori.

Normalizatorul urmărește garantarea comparabilității prin actualizarea normelor contabile existente, de aceea armonizarea cu Standardele Internaționale de Contabilitate este vitală.

Impactul modificărilor își face simțită prezența de fiecare dată prin rezultatele obținute în cadrul testelor de audit. Spre exemplu, valoarea reziduală și durata de viață utilă a unui activ trebuie revăzute cel puțin la sfârșitul fiecărui an financiar. Auditorii verifică dacă sunt diferențe față de ultimele estimări deoarece acestea trebuie contabilizate ca modificări ale politicilor contabile, în concordanță cu IAS 8 „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori fundamentale”.

Organismele de reglementare au ca referință principală viziunea investitorilor, cu alte cuvinte ele se axează pe obținerea unei prezentări folositoare investitorilor, care vor să certifice existența unui posibil câștig real.

E. Cu cât Standardele Internaționale de Contabilitate suferă mai multe modificări, cu atât mai mult activitatea auditorului este mai afectată în ceea ce privește respectarea conduitei etice?

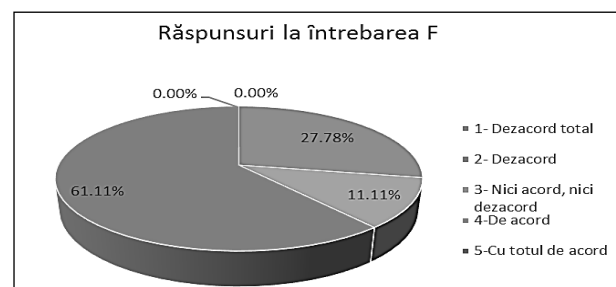

Sursa: Grafic întocmit pe baza răspunsurilor din chestionar

Jumătate dintre respondenți confirmă corelația dintre modificările Standardelor Internaționale de Contabilitate și activitatea auditorului în ceea ce privește respectarea conduitei etice. Evoluția standardelor poate genera conflicte de interese dacă interesele personale ale unui auditor par să fie de natură să influențeze în mod necorespunzător îndeplinirea atribuțiilor acestuia. Independența auditorului poate să fie afectată dacă acesta nu poate evita orice influență din partea clientului, oricât de mică ar fi, în „a trece cu vederea” anumite abateri de la prevederile Standardelor Internaționale de Contabilitate modificate.

În schimb, 33,33% dintre profesioniști consideră etica foarte importantă, dar nu văd nicio corelație între modificările aduse standardelor și impactul asupra activității auditorului din acest punct de vedere.

F. Cu cât Standardele Internaționale de Contabilitate suferă mai multe modificări, cu atât mai mult competența auditorului este mai afectată?

Sursa: Grafic întocmit pe baza răspunsurilor din chestionar

61,11% dintre cei care au răspuns chestionarului, consideră nivelul de competență dependent de modificările standardelor. Acesta este afectat de orice modificare iar raționamentul profesional nu este suficient deoarece fără dezvoltarea profesională continuă (DPC) apare ușor posibilitatea de a greși iar până la neglijență este doar un pas.

Orice afacere, de cele mai multe ori implică și un anumit risc, care mai întâi trebuie identificat (fie că este o modificare din legislație, fie că provine din normele de contabilitate aplicabile). Pentru a face față acestui risc, este necesară o analiză a eventualelor consecințe și stabilirea unor măsuri de control (Adam, 2008). Elementul principal în realizarea acestei analize este competența profesionistului, fie contabil, fie auditor, care conduce la aplicarea corespunzătoare a raționamentului profesional.

Concluzii

Din răspunsurile formulate de auditori, respectiv de contabili, constatăm că majoritatea celor chestionați consideră că este importantă aplicarea consecventă a politicilor contabile în vederea reflectării unei imagini fidele a poziției financiare și a performanțelor entității, reflectarea unei consecvențe în aplicarea opțiunilor alese deja.

Pe parcursul unei misiuni de audit, probele de audit sunt colectate pentru a putea documenta și susține opinia cu privire la situațiile financiare auditate.

Validarea unei raportări financiare de calitate, prin reflectarea în situațiile financiare a rezultatelor reale ale activităților entității economice presupune o cunoaștere aprofundată a ultimelor modificări în materie de

standarde de audit, respectiv de contabilitate. Toate standardele au nevoie de această evoluție spre o eficientizare a sistemului economic.

Identificarea corespunzătoare a riscurilor de audit și proiectarea procedurilor de testare, precum și determinarea volumului și formatului documentației sunt necesare pentru formarea opiniei de audit și depind de modul în care au evoluat standardele de contabilitate.

Se urmăresc rezultatele obținute în urma unei analize corespunzătoare prin aplicarea metodelor și tehnicilor de evaluare și clasificare potrivite entității în cauză deoarece aceasta este singura cale spre adevăr.

Conduita etică și cea profesională sunt impactate de evoluția standardelor de contabilitate deoarece pentru a demonstra un nivel optim de cunoștințe este nevoie de înțelegerea ultimelor evoluții ale standardelor respective iar pentru a se asigura calitatea misiunii de audit se impune respectarea principiilor etice, în special principiul independenței trebuie să fie îndeplinit cu precădere.

Pentru sporirea încrederii în situațiile financiare organismele profesionale „luptă” alături de profesioniști astfel încât și cadrul legal să fie aliniat cu standardele de contabilitate și de audit. Auditorii au curajul de a spune clienților că au omis anumite prevederi din actualizări ale standardelor deoarece percepția generală vizează creșterea calității raportărilor financiare.

De fiecare dată există un risc de eroare, dar încrederea în auditori crește de îndată ce încrederea în clienți este verificată într-un mod temeinic prin teste de audit concepute să descopere punctele de risc în mulțimea de informații. Se urmărește obținerea unui grad mai ridicat de transparență printr-un proces temeinic de îmbunătățire a calității sistemului de raportare.

BIBLIOGRAFIE

1. Adam, J. (2008), *Growing business handbook: The inspiration and advice from successful entrepreneurs and fast growing UK companies*, Ed. Kogan Page, London.
2. Antle, R. (1982), *The Auditor as an Economic Agent*, *Journal of Accounting Research*, vol.2, pp. 503-527.
3. Brief, R.P. (1975), *The Accountant's Responsibility in Historical Perspective*, *The Accounting Review*, vol. 50, nr. 2, pp. 285-297.
4. Feleagă, N., Feleagă, L. (2007), *Contabilitate Financiară. O abordare europeană și internațională*, vol. 1, Ed. Economică, București.
5. Feleagă, N. (1996), *Îmblânzirea junglei contabilității – concept și normalizare în contabilitate*, Editura Economică, București.
6. Feleagă, N. (1999), *Sisteme contabile comparate*, vol. 1, Ed. Economică, București.
7. Frecka, T.J. (2008), *Ethical Issues in Financial Reporting: Is Intentional Structuring of Lease*

- Contracts to Avoid Capitalization Unethical?, *Journal of Business Ethics*, vol. 80, nr. 1, pp. 45-59.
8. Gîrbină, M. M, Bunea, Șt. (2008), Sinteze, Studii de caz și teste grilă privind aplicarea IAS (revizuite) – IFRS, Volumul II, Ed. CECCAR, București.
 9. Salterand, S.B și Niswander, F. (1995), Cultural Influence on the Development of Accounting Systems Internationally: A Test of Gray's [1988] Theory, *Journal of International Business Studies*, vol. 26, nr. 2, pp. 379-397.
 10. Stănciulescu, B. M. (2008), Normalizarea contabilității din România. Între național și internațional, București, (Conducător Științific prof. univ. dr. Mihai Ristea).
 11. Toma, C. (2012), Rolul auditului în creșterea calității informațiilor financiare, *Revista Audit Financiar*, pp. 5-13.
 12. Țogoe, D. (2012), Fundamental Principles and Conduct Rules in Audit, *Revista Română de Statistică – Supliment trim. IV/2012*, pp. 451-454.
 13. Shafer, W. E, Ketchand A. A. și Morris, R. E. (2004), Auditors' Willingness to Advocate Client-Preferred Accounting Principles, *Journal of Business Ethics*, vol. 52, nr. 3, pp. 213- 227.
 14. <http://www.iasplus.com/en/meeting-notes/ifrs-ic/not-added/2010/ias-1-financial-statement-presentation>
 15. www.oecd.org/gov/regulatory-policy/ria.htm
 16. <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/audit-and-assurance/audit-quality/audit-quality-forum-evolution/evolution-changes-in-financial-reporting-and-audit-practice.ashx>
 17. <http://agvps.ro/docs/manual%20de%20politici%20contabile.pdf>

audit FINANCIAR

Year XVI, No. 150 - 2/2018

2/2018

● Auditor's Liability and Methods for its Limitation

- Exploratory study on accounting and taxation of virtual currencies by Romanian companies
 - New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB
 - Malaysia's SMEs credit industry: CSR taxonomy activities
- Improving information – a necessity in substantiating the accounting decision
 - The auditor's role in the context of the accounting regulations evolution

Internal control systems in the European Union Member

Scientific Editorial Board

- Dinu AIRINEI, Ph. D. – "Al. I. Cuza" University, Iași
Veronel AVRAM – Craiova University
Yuriy BILAN – Szczecin University, Poland
Ovidiu BUNGET – Universitatea de Vest din Timișoara
Alain BURLAUD – The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Tatiana DĂNESCU – "Petru Maior" University, Târgu Mureș
Lilia GRIGOROI – Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Raluca-Gina GUȘE – Bucharest University of Economic Studies
David HILLIER – Leeds University Business School, United Kingdom
Allan HODGSON – University of Queensland, Australia
Robin JARVIS – Brunel University, United Kingdom
Dumitru MATIȘ – "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Ion MIHĂILESCU – "Constantin Brâncoveanu" University, Pitești
Ana MORARIU – Bucharest University of Economic Studies
Mirela PĂUNESCU – Bucharest University of Economic Studies
Irimie Emil POPA – "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Vasile RĂILEANU – Bucharest University of Economic Studies
Ion STANCU – Bucharest University of Economic Studies
Donna STREET – Dayton University, USA
Ioan TALPOȘ – West University, Timișoara
Alexandru TUGUI – "Alexandru Ioan Cuza" University, Iași
Eugeniu TURLĂA – Bucharest University of Economic Studies
Iulian VĂCĂREL – Member of the Romanian Academy

All rights of this edition are reserved to the Chamber of Financial Auditors of Romania (CAFR). Reproduction, even partially, on any support, and the sale are prohibited without prior consent of the CAFR, being subjects to the stipulations of the copyright law.

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in MS Office Word format, in black-and-white.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the language the article is drafted in is English
- the optimal size of the article is: 7-10 pages with 2000 signs/page, spaces included;
- the article must mention the title, the research methodology used, authors' contributions, the imperfect on the accounting profession and the references;
- an Abstract is compulsory, which must be written at the 3rd person plural, presenting the subject of the research, the main problems and authors' contributions;
- 4-5 key words;
- JEL Classifications.

Tables and graphs are developed in black and white whit up to six shades of gray and sent also separately, if they were elaborated in MS Office Excel.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of the „Audit Financiar” Journal, by means of the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter; the quality of the research methodology; clarity and pertinence of the presentation and argumentation; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details can be found on our website www.revista.cafr.ro, sections „Reviews” and „Manuscripts”.

audit
FINANCIAR

2/2018

Monthly Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
zip code 050855, Bucharest, OP 5,
CP 83

Scientific Director:

Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph.D.

Editorial Director:

Professor **Mădălina DUMITRU**, Ph.D.

Editorial Assistant:

Cristina RADU

DTP: **Nicolae LOGIN**

*The Scientific Editorial Board and
the editorial technical team shall
take no responsibility for the content
of the articles published in the
journal.*

International Databases:

Academic Keys;

Cabell's;

Deutsche Zentralbibliothek für

Wirtschaftswissenschaften;

DOAJ;

Ebsco;

ERIH PLUS;

Global Impact Factor;

Google Scholar;

Index Copernicus;

ProQuest;

Research Papers in Economics

(RePEc);

SCIPPIO;

Ulrich's

OSIM Trademark no. M2010 07387

**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

Phone: +4031.433.59.22;

Fax: +4031.433.59.40;

E-mail: revista@cafr.ro;

http: revista.cafr.ro;

facebook.com/revistaauditfinanciar

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Printing:

SC Print Group Serv SRL

Str. Baicului nr. 82, sector 2,

București

Exploratory study on accounting and taxation of virtual currencies by Romanian companies

Mirela PĂUNESCU,
Bucharest University of Economic Studies,
E-mail: mirela.paunescu@cig.ase.ro

Motto: "Accounting does not make corporate earnings or balance sheets more volatile. Accounting just increases the transparency of volatility in earnings."

Diane Garnick

Abstract

As virtual currencies became more common and utilized by various users, companies or individuals, the question about if and how to tax for them could no longer be ignored. The rise and fall of Bitcoin in the last year, the increasing number of Initial Coin Offerings and the growing number of virtual currencies being launched recently, made everyone alert to the topic. This is why, lately, more and more regulators chose to come up with clarifications about how to account (and tax) for virtual currencies. Romania, unfortunately, is not one of those countries that chose to adapt their legislation to take into account virtual coins. Ambiguity governs the use of virtual currencies, their nature and the rules to account for transactions involving virtual currencies.

In this paper, we analyze the difficulties faced by the corporate entities which use virtual currencies in their activity and so have to pay corporate tax.

Keywords: Virtual currency, Bitcoin, accounting and reporting, taxation

JEL Classification: M41

To cite this article:

Paunescu, M. (2018), Exploratory study on accounting and taxation of virtual currencies by romanian companies, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 239-248, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/009

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/009>
Received: 10.04.2018
Revised: 11.04.2018
Accepted: 13.04.2018

Introduction

We start by defining the meaning of virtual currency (VC). As opposed to the old-fashion currencies, such as real currency (which has intrinsic value) and fiat currency (which is a generally accepted form of money issued by a government and circulated within an economy), VC has only a digital form. The European Banking Authority defines virtual currencies as “digital representation of value, not issued by a central bank, credit institution or e-money institution, which, in some circumstances, can be used as an alternative to money.”

Cryptocurrencies, designed to replace cash, are a variety of VC which use the Blockchain technology and a decentralized ledger (which means that, as opposed to the traditional currencies, usually no supervisory authority controls the actions in the network, the issuance of new units or the exchange value).

Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN, 2013) equally explains VC as “a medium of exchange that operates like a currency in some environments but does not have all the attributes of real currency. In particular, virtual currency does not have legal tender status in any jurisdiction.”

The Romanian National Bank (BNR), in 2015, in a Notice of warning, stated that VC does not represent a national nor a foreign currency, it is not a legal tender nor electronic money and merely is an alternative way of payment. In 2018, in another notice, BNR was consistent with the first statement but specified that it classifies VC as speculative assets, highly volatile și risky.

Presently, there is no generally accepted definition for VC. However, the lack of explicit regulation for VC doesn't imply that using it is illegal.

Even if the VCs emerged years and years ago (Satoshi Nakamoto created Bitcoin in 2009), the regulators expected to see if and how emergent the new way of paying and investing was to become, before taking the next step and getting serious about it. When VC hit the mainstream, a lot of business developed around VC. Different platforms to transfer or exchange VC was created, mining farms for VC produced, more and more companies accept VC and even use VC to pay for their purchases and some investment fund put lots of money into VC, hoping to report a considerable return rate for their investment.

Nowadays it is clear that regulators should step in and normalize the legal framework for using cryptocurrencies as there is a lack of guidance for financial reporting for VC. Due to all the uncertainty, reporting entities presented the digital currencies owned in diverse ways, such as inventory, cash equivalent, financial instruments or even intangibles, depending on their accounting policy.

1. Literature review

At the moment, we found only a few relevant articles on the specific subject of accounting for VCs. One of the reasons may be that, even if virtual currencies were in the news for the last two years, only recently they hit the mainstream. The main directions of research were the impact of Bitcoin and other cryptocurrencies on the business model, how VCs will interrupt the business, the cybersecurity risks involved for companies using VCs and the explanation behind the ups and downs in the prices of different VCs.

Kokina at all (2017) present an overview of the blockchain-related practices in large accounting firms and, as part of the process gives a very detailed illustration of the technology behind VCs. The article is particularly useful as it explains how Bitcoin works, what is the job of miners, how VCs can be stored and what are some of the most significant risks associated with using VCs.

Venter (2016) makes one of the most extensive analyses of the accounting treatment used to report Bitcoin and identifies the pros and cons of all the scenarios. He considers that it is time for IASB to also review some of the old standards as well, such as IAS 2 or IAS 38. He also reflects that the lack of regulation from IASB leads to inconsistency in accounting treatment used by different reporting entities. Venter concludes that IASB should provide clear guidance on the accounting for digital currencies and also address the more significant problem of intangible assets and commodities held for investment purposes. Practitioners also published several articles on the topic, identifying the most common accounting methods used and critically evaluating the pros and cons for them (Berchowitz (2017), Kam (2017)).

Consistent with Albu's findings (Albu at all, 2011) we noticed that Big4 were among the first companies to publish articles underlining the need for guidance about

VCs' accounting and taxation principles applicable or asking new questions without a clear answer in the absence of specific regulation. Petre (Deloitte, 2017) signalizes that in his opinion gains from using VC are taxable and due to the uncertainty surrounding cryptocurrencies entities using VC are exposed to high fiscal risks. He also raises some questions the tax authority should answer to clarify the tax treatment of VC. Milicev (EY partner, 2018) details the aspects to consider for a tax perspective before an entity to launch an ICO. In another article (2018) he also analyzes the taxation principles applicable to the gains realized by individuals from VC. Sincu (2018) presents a framework for taxing profits from VC and identifies the factors to be considered before deciding the tax applicable. He concludes that the real life is way more advanced than the fiscal legislation and there is a need for the Romanian tax authority to accelerate the process of regulating taxation of VC.

As far as we know, our study is the first research paper that focuses on accounting for VC in Romania, especially from the perspective of a company applying Romanian Accounting Standards (RAS) and not IFRS.

2. Research methodology

This paper examines the accounting principles applicable for transactions using VC in Romania, depending on the reporting framework used by the reporting entity. After we shortly enumerate the most common accounting policies used by entities plying IFRS and we critically evaluate them, we focus on the options available for companies applying RAS.

Using critical and empirical arguments, we will explore whether the reporting framework for RAS-compliant companies currently allows for the classification of virtual coins in already defined asset classes and whether there are rules on their evaluation and measurement. We will investigate the RAS choices and identify the challenges of using one or another option. Our reasoning takes into account the many ways in which entities can obtain or use VC.

We added on the table in this paper other aspects which were not covered by the previous research, such as the possible accounting treatment for entities which apply RAS and use VC and a framework that should be used by entities to determine the most appropriate accounting method. From our knowledge, this is also the first article

discussing the taxation of corporate entities using VC in Romania.

Particularly in Romania, the analysis performed in this paper is useful to those with the role of regulating financial reporting under national GAAP, which have to either change the accounting regulations applicable to RAS-compliant companies or to clarify the accounting uncertainties and the taxation of virtual coins. Practitioners responsible for presenting and accounting for virtual currencies in financial statements (or auditors called to validate the fairness of the financial statement) will also benefit from the results of this study, by taking advantage of an overview of possible accounting treatments and arguments in favor of or their detriment.

3. Setting the framework for taxing VC used by corporate entities

After reading the literature, we can't help notice that most of the taxation dilemma refers to the individuals. For corporate entities, it appears that there is only little unclarity whether or not tax is due. We believe that the main reason for this discrepancy is that in case of companies, it is more likely for the question to be when to tax than if it is taxable or not.

For cryptocurrencies, both in 2015 and 2017, some representatives of the tax authority stated that as VC are not regulated in Romania, they could not talk about a framework for taxing VC, at least in case of individuals. However, since 2017, on different channels (unofficial, such as in the press), the representatives of the tax authority changed their initial position and implied that gains from VC are taxable for individuals, as well as for entities. Nevertheless, none of their views were official as until now, the Romanian tax authority didn't assume a public, official position, nor it issued any guidance about how and when to tax such gains.

The lack of reaction proved by both the tax authority and the Ministry of Finance as the regulator for accounting purposes seems hard to understand as the VC market is too large to be ignored. A lot of other countries already published guidance and amended the tax regulation or accounting principles to make sure that reporting entities and taxpayers have the framework to account for and pay taxes for the VC. As examples: IRS issued a notice from 2014 (IRS, 2014) stating that gains from VC are to be taxable as capital gains. Also as capital gains are taxed VC in UK, Canada or Australia. Belarus recently

passed new accounting regulation which states that tokens acquired during ICOs, depending on the entity's intention to keep them, may be classified as long-term or short-term investment. In 2017 the Accounting Standards Board of Japan published an exposure draft in which proposed that VCs held by an entity on its own behalf to be measured using the market price at the balance sheet date, with any differences between the carrying amount and the fair value recognized as a gain or loss, as long as an active market exists for the virtual currency. FASB started to research developing an accounting standard for digital currency since 2017. Meanwhile, IASB is analyzing, as well, the need as well for a new accounting standard.

Romania, in particular, has a flat tax rate and it does not distinguish between corporate income tax and capital gain tax. In other words, regardless of the revenues or gains have been reported after selling a business asset or from the operational activity, the income tax (profit tax) is the same. The corporate income taxable base is the difference between the revenues and gains and the expenses and losses, all reported for accounting purposes. The accounting profit or loss is adjusted for some non-taxable or non-deductible items.

It follows that once a company reported a gain or revenue, these items are taxable unless specific provisions about their non-deductibility are mentioned in the Fiscal Code. Similar rules apply for expenses or benefits. For the rest of this paper, we use either revenues or gains or expenses or losses with the same meaning for tax purposes.

As companies are required to publish financial statements and to comply with the Generally Accepted Accounting Principles, they have to report the gains or losses resulted from using virtual currencies and have to tax such gains, as there are no exceptions stated in the Fiscal Code.

In Romania, the corporate tax relies heavily on the accounting evidence, so, to decide when to tax the gains or deduct the losses from using virtual currencies, we must return to the basic and determine, from an accounting perspective, how to account for virtual currencies.

Browsing the literature, we find, as stated above, that both researchers and practitioners are arguing about the proper way to record transactions in which virtual currencies are used. From all the different arguments, one may conclude readily that there are, for the moment,

no specific requirements or rules regarding accounting for virtual currencies and that many international regulators or regulators from different countries are in the process of amending or even just modified their GAAP to introduce such rules.

To decide the proper accounting method, a reporting entity must consider all the following questions:

1. The accounting framework applicable?
2. How was the VA obtained?
3. What was the main reason for holding the VC and how is it used?
4. Does the VC have a fair value that can be determined?

1. The accounting framework applicable

In Romania, different types of companies apply different reporting framework. Domestic companies whose securities trade in a regulated market, financial and non-financial institutions regulated by the Romanian National Bank and some state-owned companies are the entities required to apply IFRS, as adopted by the European Union, for their financial statements. Most of the reporting entities, private companies, use the Romanian Accounting Standards (RAS), which are aligned with the Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. There are other types of entities which are required to apply different reporting frameworks (such as state-owned companies, public institutions or not for profit organizations). However, they are not within the scope of this paper. Our paper focuses mainly on companies using IFRS or RAS.

2. How was the VC obtained?

An entity may obtain VC as a result of buying it, receiving it in exchange of goods and services sold or delivered in the ordinary course of the business or as a result of mining for it. It is not impossible, even if it is unlikely, for the entity to obtain for free such VC, when, as examples, receives them as a donation, by mistake or from other sources.

When VC is being bought, the entity may pay by using a traditional currency, by exchanging them against another VC or even as a result of an ICO.

In case of Bitcoin, as an example, for a transaction to be added to the public ledger, someone -a miner – has to validate it. The software solves an intricate math algorithm and the first miner who resolves it receives a transaction fee which consists in newly released bitcoins.

It is also possible to obtain VCs as a result of an Initial Coin Offerings (ICO). ICO is a form of crowdfunding using cryptocurrencies. When an ICO occurs, a percentage of a newly created cryptocurrency will be sold to investors for legal tender, or other cryptocurrencies, such as bitcoin or others. Usually, in case of ICOs, a company will create a new digital currency, while the other one will acquire it.

3. *What was the main reason for holding the VC and how is it used?*

Some entities realized it is highly profitable to mine for VC. As such, their primary activity is to mine for VC and, after the VC is being received, they are being exchanged for traditional currencies, more or less rapidly. Other companies are just accepting VC as a payment instrument to attract more clients. Such companies use the VC obtained to make the current payments, may those be for goods and services or even salaries. Other companies may decide to hold VC as an investment instrument, betting that the price of that particular VC will increase and lead to a return rate higher than for traditional investment. The holding period may vary from short periods of time to longer ones. Other companies may speculate on a short period the price variation for different VC. The answer to this question may be important from an accounting perspective: depending on the nature of such VC, the classification may vary in the statement if the financial position from an item of inventory to an intangible, as an example. Moreover, depending on the nature of the asset, the measurement and recognition of the gain are different.

4. *Does the VC have a fair value that can be determined?*

Most of the public hearing about VC things immediately to Bitcoin, the most famous VC at the moment. However, there are plenty of other VC which are not so famous and are not so easy to have their fair value determined as in case of Bitcoin. This is important as in

an exchange transaction such fair values may be very subjective, or very difficult or even impossible to determine. As a consequence, the gain or loss from such operations will be either difficult to decide on or very subjective. In such cases the risks to which the taxpayer is exposed is high.

4. Romanian companies applying IFRS

From an accounting perspective, practitioners and researchers agreed that there is lack of regulation in IFRS and there is an increasing need for specific rules applicable for transactions with VC. However, the majority of the scholars and experts seemed to approve, lately, that VC should be classified as inventory or intangibles, depending on the way the entity acquires them and the intended use.

The first question relevant to the accounting treatment refers to the nature of VC. Although many considered over the time that VC is, in substance, similar to traditional currency, recently it is widely accepted that it is instead a commodity.

Venter (2016) concluded that the reporting entities classified VCs in one of the following categories:

1. Cash or cash equivalents (in the scope of IAS 7)
2. Financial Instruments (in the scope of IFRS 9).
3. Inventory (in the scope of IAS 2).
4. Intangibles (in the scope of IAS 38).

Even though it is commonly used as an alternative to the traditional currency, VC, at least for the moment, does not comply with the accepted meaning of a fiat currency. Also, as it is highly volatile, VCs seem not to fit the definition of the cash equivalent. The same conclusion was also drawn by other researchers (Venter (2016), Kam(2017)). However, EBA considers that there may only be a matter of time until some VC, more stable and more widely accepted, will be regarded as money. A PWC report (2015) supports this vision, as well.

Conversely, financial instruments, as defined by IAS 32 Financial Instruments: Presentation and IFRS 9 Financial Instruments, imply a contract that gives rise to a financial asset of one entity and a financial liability or equity instrument of another entity. It follows that most of VC mined or acquired otherwise by the entity, fail to fit the definition of a financial instrument. Still, we

mentioned that more often entities launch ICOs and, as a result, new VC (tokens or coins) are being offered to the public. Depending on the specific contractual agreements and features of such VCs, the definition of financial instruments may be met in such cases. The Security Exchange Commission released guidance on when to consider an ICO similar to an IPO (when it come about the obligations of the issuer) and the risks involved.

For entities complying with the definition of broker-traders (those who buy or sell commodities for others or on their own account, with the main purpose of selling rather sooner than later and generating a profit from fluctuations in price or margin) IAS 2 prescribes a special measurement rule. More precisely, such inventories bought by broker-traders are to be measured in the financial statements at fair value less costs to sell and changes in fair value less costs to sell are to be presented in profit or loss statement in the period of the change.

IAS 2 seems the most appropriate standard for the companies investing in VC and transforming them into cash. However, there may be a problem as IAS 2 mentions a short holding period. There are entities which keep the VCs for years before deciding that the time is right for the sale. Could such entities still classify VCs as inventory, under such circumstances? Would the general rules prescribed by IAS 2 be applicable for such assets? The general rule states that stocks should be presented in the statement of financial position at the lowest value between the carrying value and the net realizable value. Gains reported above the carrying value of the VCs can't be recognized in the profit and loss. Using historical costs for reporting the VC is considered not to lead to relevant information for the users of the financial statements.

IAS 38 Intangibles defines intangible assets as identifiable non-monetary assets without physical substance. However, intangible assets which are held by the entity for sale in the ordinary course of business are in the scope of IAS 2 Inventory.

If we accept that VCs are non-monetary assets, it seems that VCs could be classified as intangibles in the scope of IAS 38, but there are some interesting issues raising.

After recognition, the reporting entity may choose between the cost model or the revaluation model as its accounting policy. If the revaluation model is selected,

IAS 38 requires the intangible to be carried at a revalued amount, which is its fair value at the date of the revaluation less any subsequent accumulated impairment losses. If the carrying value of the intangible asset is increased after a revaluation, the difference should be recognized in other comprehensive income, under the heading of revaluation surplus. Some researchers question if such an accounting treatment for assets that are usually highly speculative leads to the most relevant information for the users of the financial statements and answer they come to is that it does not (Venter (2016), Kam(2017)).

VC would qualify as intangibles with indefinite useful lives under IAS 38, and no amortization would be computed as the useful life can't be estimated.

If the entity receives VC in exchange for other VC or for the goods and services it offers in the ordinary course of its business, it is part of a bargain. Basically, the entity has to estimate the fair value of the VC received. A similar issue appears when VC is considered part of the inventory.

As most of VC are not centralized nor regulated, there is not a single market to be used as a reference for the fair value of VC. Bitcoin is liquid and usually can be converted easily to cash or a traditional currency, but a lot of other VC is not traded so the fair value can't be determined. If VC's are received as a result of mining, an important question refers to whether IFRS 15 applies or not, considering that usually there is no contract or other agreement between the entity and another party regarding the price of the mining services supplied or other contractual obligations.

On the other hand, if the entity considers that the existing IFRS are not applicable to VCs, then, according to IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors, the reporting entity has to create its brand-new accounting policy for the VCs it uses. In line we previous research (Venter, 2016) we believe that companies buying VC for investment over a longer period are forced to create their own accounting policy. We also believe that the most relevant accounting method would be to fair value the VC in the statement of financial position and to present the gains and losses in the profit and loss statement.

Although there are arguments in favor of all the above categories of assets, we consider that VC is a new type of assets and that IASB should issue a new standard.

Romanian companies using IFRS as the basis for their financial statements should also compute their corporate income tax based on the profit reported for accounting purposes. Special rules are prescribed by the fiscal code for such taxpayer, as opposed to the rules applicable for entities using RAS. Although recently the fiscal code was amended for IFRS Romanian adopters' specific needs, as opposed to a couple of years ago (Paunescu, 2015), there is no reference to the rules applicable for VC. It follows that the tax payable is determined when the gain or reported for accounting purposes.

5. Romanian companies applying RAS

Romanian Accounting Standards (RAS), as said, are aligned with the Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. At first glance, RAS are inspired by IFRS, as they already incorporated a certain number of options specific to the IFRS (Istrate, 2015). What seems to be confusing, nevertheless, is that RAS does not contain any references to IFRS as a source of interpretation of the national prescriptions and that preparers are not allowed to use as an inspiring source (Albu&Albu, 2017). This is in spite of the fact that usually, the regulator considers IFRS when searching for solutions to various problems.

In Romania, the National Bank issued a warning in 2015, declaring that VC is not a fiat currency, not a foreign currency and also not electronic money, as defined by Law 127/2011. VC is also not a financial instrument, as determined by Law 24/2017. Based on the Romanian legislation, VC is just movable goods.

There is no explicit rule about accounting for VC in the RAS. Accepting that VC is not financial instruments nor cash or cash equivalent, the reporting entity has to find another class of assets that are suitable for inclusion of VC. As opposed to IFRS, RAS offers only limited choices, and the degree of freedom is restricted. Some examples come handy: all the items should fit not only the chart of accounts presented in the Order issued by the Ministry of Finance but also the standardized reporting forms (financial statements) all such entities have to submit at the end of the year.

We believe that VC would fit the definition of inventory, as stated by the RAS as there is no indication in the definition about the nature of the asset. However, VC could be classified as inventory as long as the entity intends to use it or sell it in less than 12 months or during the ordinary business course or even if the main reason for holding such assets is to trade it.

RAS is different than IAS 2 as there is no exception applicable for broker-traders, as we presented it above. It follows that if an entity classifies its VC as inventory, there will be no gains recognized until the asset is sold. RAS requires the reporting entity to present the stock in the financial statements at the lower value between the carrying value and the net realizable value. No gains can be reported above the acquisition cost until the inventory is sold.

This accounting treatment, although not very useful for users of financial statements, may benefit the entity from a tax perspective as there is no taxable gain in the absence of a gain recognized for accounting purposes. If the entity intends to mark its gains or losses, then it can sell and buy-back the VC owned (or part of the VC held) as long as it is willing to suffer the transaction costs which usually are said to be less than banking fees. For not so liquid VC, marking them to the market may be more difficult.

If VC is classified as inventory, then when they are being derecognized, the company should either use the specific identification method or another method prescribed by the RAS, such as FIFO, LIFO, CMP. As each VC can be identified specifically, by its own address, we believe that it is possible to keep track of all of them, individually, unless the entity considers another method more appropriate.

Another sort of current assets is the short-term investment. Mostly financial instruments, as defined by Law 24/2017, are classified here. We consider that VC doesn't fit the definition of short-term investments, nor the definition of long-term financial assets.

One class of assets, part of the cash and cash equivalents, should be analyzed as well. The name of the group is Other instruments (Rom. "Alte valori"), and it includes assets such as travel tickets, lunch vouchers, stamps and others. If we accept that VC could be classified as such assets than RAS requires for them to be presented in the financial statements at the nominal value, adjusted for the needed impairment. In the

absence of the nominal value, we believe that de cost should be used. Gains from the price fluctuations may not be recognized until such instruments are being derecognized. As VC are usually denominated in foreign currency, we analyzed if it is possible, based on the RAS, to evaluate such assets based on the exchange rate published at the end of the year. We believe that VC does not classify as monetary assets, as defined by RAS, so it is not possible to recognize any gains or losses from the exchange rate variation until they are being derecognized.

VC fit the definition stated by RAS for intangibles, as they are non-monetary assets without a physical substance. So companies which have VC and do not classify them as inventory (as they don't intend to use them or sell them during the ordinary course of business) could classify them as intangibles.

In such a scenario, some particular aspects should be considered. As opposed to the requirements of IAS 38, RAS only allows intangibles to be measured in the financial statements at their initial cost minus accumulated amortization and impairment. So, a Romanian entity will have no option to use the fair value nor to recognize the gains from the fair value variation, until the VC is being derecognized. Another difference between the RO-GAAP and IFRS is that intangibles with indefinite useful lives are not recognized according to RAS. All the intangibles other than prepayments classified as intangibles should be amortized, according to RAS. We don't argue that the entity can't classify VC as intangibles as they don't have a determinable useful life; we only underline that the RAS is not adapted to the needs of entities using VC.

As for inventory, if the entity intends to mark its gains or losses, then it can sell and buy-back the most liquid VC owned as long as it is willing to suffer the transaction costs.

We can't help to notice that in RAS it is stated that the financial statements should present a true and fair view however they should be prepared by the requirements of RAS. Romanian entities non-IFRS adopters may depart from the provisions of RAS when they believe that such a demand doesn't lead to the desired fair view. However, in real life, we never saw such a case, and it is difficult to use such a possibility as long as there is little flexibility in using the charter of accounts and the templates published for the financial statements.

Other challenges faced when accounting for VC are that, if we accept that VC are commodities and not money when they are acquired against goods or services or even against other VC, the entity engages in a barter transaction as defined by the Romanian Civil Code. RAS requires for barter transactions to be recognized separately, as two distinct operations, with all the revenues and expenses reported for both of them, based on the supporting accounting documents. A similar requirement, to account the operations separately, could be found in the Fiscal Code. In such transactions, the entity has to use the fair value to recognize the goods and services received and the revenue/gain to be reported. It is important for entities to understand that even if the VC is not exchanged for "real" money, as long as an exchange took place, a taxable event was generated and it is likely for taxes to be due.

When the company uses VC as a means of payment, all the tax applicable usually for that transaction are payable. As an example, when salaries are paid in VC, the company has to account for the expense and compute both the salary tax and social security contributions applicable. When a company sells goods and accepts Bitcoin as payment, for the delivery, it has to apply VAT (if it is usually suitable) and complies with all the other requirements applicable commonly.

For mining transactions, which are closer to the delivery of services (the miner validates some blocks), the entity should recognize the initial cost of such assets based on their fair value, and not on the costs expensed to deliver the service. The VAT treatment should be investigated for such transactions, as, basically, the miner provides a service from the IT area and receives payment. We see no reason for the VAT not to be applicable. However, it will be difficult to identify the client in such a case, to decide where VAT is appropriate (if we consider the Romanian miners, taxable persons).

As the Romanian literature is mostly consistent in acknowledging that most of the Romanian reporting entities applying RAS would instead choose an accounting treatment which might not lead to the most useful information for users but is safer from a fiscal point of view (Cuzdriorean et al. 2012, Istrate 2011, 2012, Paunescu, 2015), we believe that entities holding VC will be satisfied with using the historical costs in the financial statements and postponing the taxation of gains until the VC is being exchanged for other assets or services.

In line with previous research (Paunescu, 2015), which concluded that the most common matters on which taxpayers and the tax authority disagree regarding the taxation of income related to income measurement and moment of recognition, we believe that as long as there are no clear rules about when and how to report the gains from VC, the reporting entity is exposed to a high fiscal risk.

Conclusion

In our paper, we analyzed the accounting policies available for Romanian reporting entities using VC, depending on the accounting framework applicable and their intended use. We examined the options available for IFRS adopters and in comparison, those existing for entities applying RAS. Even if most of the reporting entities using IFRS classify VC as inventory, financial instruments, cash or intangibles, according to the appropriate IFRS applicable, it is evident that the requirements of the existing IFRS are not properly fit for the new assets, recently launched. Moreover, if the reporting entity intends to use the VC as an investment asset, neither of the above classes can be used. A solution would be to use a customized accounting method to account for the VC. However, the diversity of the accounting methods used, when it is more and more common to find VC in the financial statements, will not benefit the users. As a result, many researchers believe that it's time for IASB to step in and either issue a new standard or adapt the existing one for the reporting entities to account for VC.

Using critical and empirical arguments, we investigated the choices offered by the RAS and identified the blurriness that may arise when using one or another option. We have also critically reviewed the impact of the existing options on income tax payments, concluding that it is likely that companies applying RAS will choose

accounting treatment that is prudent from a fiscal perspective even if it does not generate useful information from the financial statements.

In Romania, the degree of freedom in using professional judgment is lower for reporting entities not using IFRS. Even if such an entity would classify the VC as inventory or intangibles, as long as RAS is different from IFRS, only the historical cost is available to be used as a measurement base in the financial statements. The entity has no choice of using the fair value as RAS don't have an exception similar to the one from IAS 2, referring to the broker-trader. Also, RAS doesn't allow entities to classify an intangible as one with an indefinite useful life, as opposed to IAS 38. RAS requires all the intangibles in the class to be amortized over their useful life. Meanwhile, VC does not have such a useful life.

As both RAS and the fiscal legislation requires exchanges to be reported as two separate transactions, companies exchanging VC against goods, services or other VC have to use the fair value for recognizing the cost of the assets or services received, and report in full the gains and losses suffered.

The lack of relevant and useful information for users, in case of the entities applying the existing accounting policies prescribed by RAS, may be in the advantage (from a tax perspective) of the reporting entities which usually prefer to comply with a tax proof accounting method than with one leading to high-quality information. However, we believe that as long as there are no clear rules about when and how to report the gains from VC, the reporting entity is exposed to a high fiscal risk.

Our analysis shows that, as with other national and international regulatory bodies, the Romanian regulatory body must come either with a change or with clarifications about how entities that apply RAS and have virtual currency must classify, measure and present them in the financial statements.

REFERENCES

1. Albu, C., Albu, N. (2017): The Role and Current Status of IFRS in the Completion of National Accounting Rules – Evidence from Romania, *Accounting in Europe*, vol. 14, pp. 1-10, DOI 10.1080/17449480.2017.1301668.
2. Albu, C., Albu, N., Alexander, D. (2014), "When global accounting standards meet the local context – Insights from an emerging economy," *Critical perspectives on accounting*, Elsevier, vol. 25(6), pp. 489-510.
3. Berchowit, G. (2017), "Accounting for Cryptocurrency," available online at <http://pwc.blogs.com/ifrs/2017/11/accounting-for-cryptocurrency.html>.

4. Chamber of Digital Commerce (2017), "Agenda Request – Determining the Appropriate Recognition, Measurement, Presentation, and Disclosure for Digital Currencies and Related Transactions".
5. Cuzdriorean, D.D., Albu, C.N., Albu, N. (2012), The Relationship Between Accounting And Taxation – The Romanian Accounting Environment, *Journal of the Faculty of Economics – Economic*, vol. 1.
6. European Banking Authority (2014), "EBA opinion on "Virtual Currencies"" available online at <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.
7. European Central Bank (2015), Virtual currency schemes – a further analysis, available at <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
8. FinCEN (2013), "Application of FinCEN's Regulations to Persons Administering, Exchanging or Using Virtual Currencies," available online at <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/guidance/application-fincens-regulations-persons-administering>.
9. Franklin, M. (2016), "A Profile of Bitcoin currency: an exploratory study," *International Journal of Business & Economics Perspectives*, vol. 11, no. 1, pp.80-92. 13p.
10. Istrate, C., (2011), Accounting principles and book-tax (dis)connection in Romania, *International Conference on Accounting and Management Information Systems (AMIS)*.
11. Istrate, C., (2012), Impact of Romanian Accounting and tax rules for fixed and tangible assets, *AMIS*, vol. 11, no. 2.
12. Istrate, C. (2015), The persistence of the accounting policies after the transition to IFRS of the Romanian listed companies, *Accounting and Management Information Systems*, vol. 14, no. 4, pp. 599-626, 2015, http://cig.ase.ro/jcig/art/14_4_1.pdf.
13. IRS (2014), "Notice 2014-21" available online at <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.
14. Kokina, J., Mancha, R., Pachamanova, D. (2017), "Blockchain: Emergent Industry Adoption and Implications for Accounting", *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, vol. 14, no. 2, pp. 91–100, DOI: 10.2308/jeta-51911.
15. Lambert, E. E. (2015), The IRS and Bitcoin: a taxing relationship available online at <https://www.jmls.edu/academics/taxeb/pdf/lambert.pdf>.
16. Milcev, A. (2018), Patru aspecte fiscale de luat în considerare înainte de lansarea unei oferte ICO, available online at <http://taxnews.ro/wp/2018/03/22/alex-milcev-ey-patru-aspecte-fiscale-de-luat-in-considerare-inainte-de-lansarea-unei-oferte-ico/>.
17. Milcev, A. (2018), Tranzacționarea cripto-monedelor – o piață mult prea mare pentru a rămâne în afara legislației fiscale, available online at <http://taxnews.ro/wp/2018/02/20/alex-milcev-ey-tranzactionarea-cripto-monedelor-o-piata-mult-prea-mare-pentru-a-ramane-in-afara-legislatiei-fiscale/>.
18. Paunescu, M., (2015), Revenue Recognition and Measurement. Accounting Principles vs. Tax Rules for Romanian Entities, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 1(121)/2015, pp. 81-90.
19. Petre, D. (2018), Atractia crypto valutelor si inevitabila impozitare, available online at https://www.hotnews.ro/stiri-specialisti_deloitte-21804323-attractia-crypto-valutelor-inevitabila-impozitare.htm.
20. Lubomir Tassev (2018), "Belarus Adopts Crypto Accounting Standard" available online at <https://news.bitcoin.com/belarus-adopts-crypto-accounting-standard/>.
21. Sincu, G. (2018), Impozitarea în domeniul criptomonedelor: (multe) întrebări și (prea puține) răspunsuri, available online at <http://www.gabriel-sincu.com/2018/02/impozitarea-in-domeniul-criptomonedelor.html>.
22. Venter, H. (2016), "Digital currency – A case for standard-setting activity. A perspective by the Australian Accounting Standards Board", available at http://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/AASB_ASAF_DigitalCurrency.pdf.
23. Law no. 24/2017 on issuers of financial instruments and market operations; Published in the Official Journal, Part I, no. 213 from March 29, 2017.

New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB

Melinda Timea FÜLÖP,
Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca,
E-mail: fulop_melinda@yahoo.de

Abstract

The study presents relevant aspects regarding the evolution of the audit reporting after the economic recession. The motivation of the author to tackle this topic about the new tendencies in audit reporting was the actuality and importance granted to the new extended audit report. Thus, at the level of the speciality literature, a variety of studies on the evolution of the reporting in audit and the role it has were analysed. Following the conceptual delimitation and the presentation of the speciality literature's study, the author undertook empirical research which targeted the amendments made to the audit report for the years 2015 respectively 2016. The result of this analysis shows that the majority of the entities listed on the stock exchange have respected the new structure of the audit report for the year 2016.

Keywords: Reporting in audit, Big 4, key matters of audit, audit opinion

JEL Classification: M40, M42

To cite this article:

Fülöp, M.T. (2018), New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 249-260, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/010

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/010>

Received: 20.09.2017

Revised: 22.01.2018

Accepted: 07.02.2018

Introduction

With the economic changes all over the world, the risks and pressure to which the auditors are exposed have increased, and thus, also the need for a better and more transparent communication cannot be neglected.

Legislative powers all around the world reacted by issuing specific regulations and recommendations which will contribute to better inform the users of the financial and non-financial statements by improving the reporting and communication of the auditors with the interested parties.

The need for the modification of the audit report's structure and the changes related to the accounting and auditing profession is a topic discussed and accepted by the regulatory bodies, as well as by the expert accountants. The evolution of the economic and financial system in the last decade, destabilised after the financial scandals at Enron, Woldcom, Parmalat etc., led to the review and adoption of revised standards. As a result of these financial scandals and the global financial crisis, the users of the audited financial information desire access to more information regarding the audited entities and their financial situations, thus the section of key matters within the audit report appeared.

Thus, I considered the analysis regarding the implementation of the new audit report at the level of the entities listed on BVB in the first category to be useful. The aim is to highlight the new reporting tendencies, respectively to emphasise the introduction of the key matters and the additional information required by the new standards.

In the speciality literature, *the quality of information is described as being „the sap of the strong markets”* (He et al., 2009). Taking into account this affirmation, both the regulatory bodies and the practitioners were and are preoccupied with determining the factors that influence the quality of the financial situations, the final goal being the improvement of the issued documents' quality.

The auditor's responsibility is a controversial topic lately, both in the academic and the practical environment at the level of the professional bodies. Recently, the risk to which the auditors are exposed has increased significantly due to the economic changes that took place at world level. Therefore, the perception of the public and the trust they offer to the auditors has decreased as a result of the financial scandals and the recent failures. As a reaction from the professional bodies regarding these aspects, the existing international standards were developed by revising the old ones and publishing new standards. On the other hand, we consider that these controversies

between the auditors and the interested parties also appeared due to misinformation and induction in error of the third parties through the financial statements. Thus, the improvement of the financial reporting and the audit report was a necessity for restoring the trust in the supplied information.

Even though the auditor's opinion is very important, it is considered that the statutory auditor report should supply more transparency in what concerns the actions undertaken by the statutory auditor in an audit mission and the way in which he reaches the results of his work. Therefore, taking into consideration that statutory auditors have more extensive access to a company than any other profession, the statutory auditors are in the unique position of delivering more than an accepted/ declined report (Kiss et al., 2015). In this context appeared the new regulations issued in January 2015 by the international regulatory body in the audit domain (International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB) applicable since 15th of December 2016. These standards are meant to restructure and develop the audit report, with the purpose of supplying more information regarding the key aspects which the auditor considers as being the most important in his mission.

The majority of studies conducted by the researchers in the audit domain in the last decade have targeted to measure the reporting quality in audit, from the point of view of benefits delivered to the users as a result of the audit mission. Furthermore, researchers also analysed the modalities of extending the audit report to include some information regarding the audited company which users consider helpful in the decision-making process.

1. Conceptual approaches regarding the reporting in the audit

The audit report represents the result of the auditor's „work”, the end of the audit mission. Francis (2004) states that since 1989 two essential types of audit reports issued in the USA existed: a standard report (unqualified opinion) and the audit report which is modified to represent the incertitude regarding the going concern. However, we can state that an audit mission does not bring added value if the public does not trust the information offered by the auditor, or if it is considered that it could offer more than that (Maijoor și Vanstraelen, 2012; Mock et al., 2013).

The word „audit” comes from the latin word *auditus*, which can be translated to „to hear”, and it refers to supporting the integrity of the financial reporting and of the business conduct, as well as the search for the truth. The role of the auditor is essential in the society to maintain the trust in the business operations on the capital markets and in the public sector. In the modern meaning, the audit focused on the analysis of the published financial statements, in conformity with the generally accepted accounting principles (Percy, 1997).

At the international level, IFAC, through the standard *ISA 700 – The independent auditor’s report regarding a complete set of financial statements with a general purpose* regulates the way of expressing the audit opinion, as well as the form of the audit report that he will compose (*Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, 2015, Volume 1*). To form an opinion, *ISA 700*, through the Articles 11-15, stipulates that the auditor has to:

- Obtain sufficient evidence to supports his conclusion (*ISA 330*);
- Evaluate whether the financial situations present a faithful image in concordance with the regulations applicable to the entity – the financial reporting framework (IAASB, 2009):
 - Through accounting policies applied in conformity with the reporting framework;
 - Through reasonable accounting estimates;
 - Through relevant, credible, comparable and intelligible information;
 - Though financial statements that contain the correct terminology and sufficient clarifying information for their users to understand the operations undertaken.

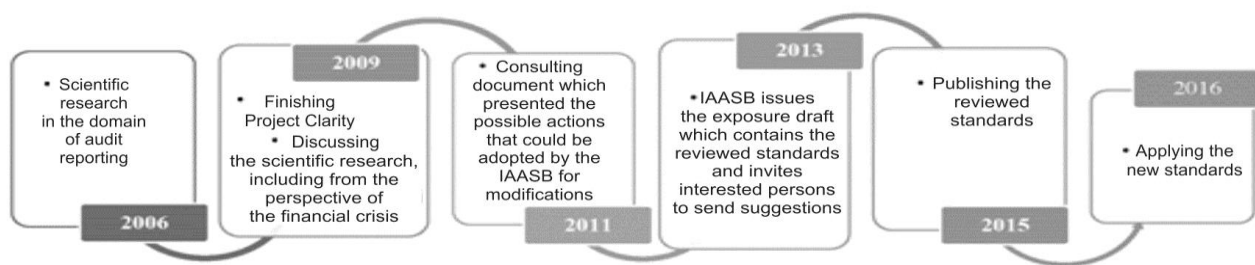
In the case in which the auditor’s opinion is not a favourable one, IFAC specifies in *ISA 705* the following

aspects (*Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, 2015, Volume 1*):

- The auditor will express a „qualified opinion” when he will conclude that expressing an „unqualified” opinion is impossible, but the distortions that could appear because of the problems detected are not so significant (Art. 7);
- The auditor will be in „impossibility of expressing an opinion” (disclaimer opinion) when the effect of limiting the area of applicability is so significant that the auditor could not obtain enough audit evidence to express an opinion (Art. 9);
- The auditor will express an „adverse opinion” when the discrepancy effect is very significant, the conclusion being that the financial statements present an erroneous and incomplete image regarding the operations undertaken by the entity (Art. 8);
- At any of these opinions, the auditor has to add an explanatory paragraph in which it explains the reasons that stay by his opinion.

Throughout time, the audit standards have suffered a series of modifications and improvements meant to facilitate their understandability, to simplify their application and to solve the different difficulties noticed by the practitioners in applying professional judgement. Thus, the International Auditing and Assurance Standards Board developed multiple projects for improving the quality of their content. These projects had as scope the establishment of certain conventions which have to be respected by the Board issuing *ISA* regarding the formulation and issuing of future standards, as well as the obligations of the auditors concerning the application of these standards (Kiss et al., 2015). The synthesis of the reforms in the audit domain are presented in the figure below:

Figure 1. The process of reviewing the standards, conducted by IAASB in the period 2006-2016

Source: Own projection

2. Research methodology

Currently, the speciality literature defines the methods of scientific incursion and text construction of a paper as being a „way” to be followed in the research activity for fulfilling the objectives, namely for informing and training. The procedures, techniques and instruments used in the scientific incursion are components of the method, viewed as support elements or concrete ways for its capitalisation (Gray et al., 2007, Dunbar and Weber, 2014, Kiss et al. 2015)

The research endeavor represents a logical incursion for approaching the reporting in audit, which is based on a positive research, by trying to explain and predict the actual reporting practices in audit, but in the same time a normative research as well, which in turn is seeking to obtain and provide the „optimal” standards in audit reporting.

For reaching the objectives of this research, we rely on a qualitative approach for summarising the aspects which will be discussed in every section. We use the qualitative research when, for example, we establish the regulatory framework for the audit reporting. By using an approach from general to particular (Gray et al., 2007), we begin any analysis by presenting the concepts, taking into consideration the discoveries offered by the academic research and professional bodies.

Thus, the audit reports of the entities listed in the Premium Category of the Bucharest Stock Exchange for the years 2015 and 2016 were analysed. We examined the annual reports and the audit reports of every company from the period 2015-2016 to highlight the changes made to the audit report.

In what concerns the human and social sciences, this research is based on the non-participative observation (Lesage and Wechtler, 2012), on the inductive research method, on the document analysis and comparison techniques. The reforms in the audit domain were punctuated by the cross-section method, which is mostly applied to the theoretical aspects, where we presented a historical incursion of the most important reforms in the domain of audit. On the same idea, the research is continued with an examination of the changes and improvements made to the audit report from the international regulations’ point of view. We finish our research with an example of good practice regarding the audit report for the entities listed in the premium category of the Bucharest Stock Exchange, for which we used the method of observation and investigation to filter

the essential elements of the audit report and the aspects referring to the changes made to it.

3. Empirical research regarding the new practices of audit reporting

Motivating the sample selection

For conducting this empirical research, we chose the entities listed on the stock exchange, mainly those listed on the internal market in the Premium Category of the Bucharest Stock Exchange, because we wanted to analyse the reporting in audit for Romania. We chose BSE Premium Category because we considered that these companies are the most important actors on the capital market.

The period analysed and information sources

We examined the annual reports and the audit reports of every company in the period 2015-2016 to highlight the changes made to the audit report.

Methodology

For conducting the empirical research, we started from the annual reports and the audit reports published by the companies on the site of the stock exchange (BSE, on the site of the Romanian National Securities Commission and the websites of the companies). In what concerns the BSE/CNVM, the information posted is not always updated. Thus we finally relied on the entities’ websites.

To attain the proposed objectives, the following steps were taken:

- Downloading the information necessary for the analysis (annual reports – audit reports);
- Selecting the data from the annual report/audit report;
- The recording of the data in what concerns:
 - The auditor of every company: in this stage we recorded which audit firm conducts the audit mission for every company, depending on whether it belongs to one of the BIG-4 or not: Deloitte, KPMG, Ernst&Young, PriceWaterhouseCoopers and Others;
 - The auditor’s opinion: unqualified opinion, qualified opinion, adverse opinion, disclaimer opinion;

- In case the listed company changed the auditor, we searched for information regarding the reason for the change;
- In case the auditor's opinion changed from one year to the other (due to changing the audit company or other causes), we looked for information and clarification in the audit report;
- Analysis of the audit report's structure (extension)
- Analysis of the key matters from the 2016 reports.
- Applying the analysis methodology and the actual analysis;
- Interpreting the data obtained

Legislation

Before presenting the results of the analysis, we consider it necessary to secure a legislative context. For

the entities listed on the stock exchange, it is mandatory to prepare quarterly, biannually and annual reports and to transmit them to the authorities regulating the capital market.

Added value

Through this research, we want to highlight the differences between the audit report we used to know up until now, and the new audit report, which contains key matters and in the same time it is an extended report.

Describing the sample

The sample of the companies chosen is made up of companies listed on the Bucharest Stock Exchange in the Premium Category, namely the first 23 companies. In the tables below we made a synthesis of these companies:

Table no. 1. The companies from the Premium Category listed on the Bucharest Stock Exchange					
		2015		2016	
		auditor	opinion	auditor	opinion
1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	KPMG	unqualified	PWC	unqualified
2	SSIF BRK FINANCIAL GROUP SA	OTHERS	qualified	ALTELE	qualified
3	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	DELOITTE	unqualified	DELOITTE	unqualified
4	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	DELOITTE	qualified	DELOITTE	unqualified
5	BRD – GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.	ERNST&YOUNG	unqualified	ERNST&YOUNG	unqualified
6	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	DELOITTE	unqualified	DELOITTE	unqualified
7	OMV PETROM S.A.	ERNST&YOUNG	unqualified	ERNST&YOUNG	unqualified
8	BURSA DE VALORI BUCURESTI SA	OTHERS	unqualified	PWC	unqualified
9	SIF TRANSILVANIA S.A.	PWC	qualified	DELOITTE	qualified
10	SIF BANAT CRISANA S.A.	KPMG	qualified	PWC	unqualified
11	CONPET SA	KPMG	unqualified	ALTELE	unqualified
12	Med Life S.A.	DELOITTE	unqualified	DELOITTE	unqualified
13	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	KPMG	unqualified	KPMG	unqualified
14	SIF MOLDOVA S.A.	DELOITTE	unqualified	DELOITTE	unqualified
15	SIF MUNTENIA S.A.	KPMG	unqualified	KPMG	unqualified
16	SIF OLTENIA S.A.	OTHERS	unqualified	ALTELE	unqualified
17	IMPACT DEVELOPER & CONTRACTOR S.A.	DELOITTE	qualified	DELOITTE	unqualified
18	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	OTHERS	qualified	ALTELE	qualified
19	BANCA COMERCIALA CARPATICA S.A.	DELOITTE	unqualified	DELOITTE	unqualified
20	FONDUL PROPRIETATEA	DELOITTE	unqualified	DELOITTE	unqualified
21	BIOFARM S.A.	OTHERS	unqualified	ALTELE	unqualified
22	ANTIBIOTICE S.A.	OTHERS	qualified	ALTELE	unqualified
23	ELECTROMAGNETICA SA	OTHERS	unqualified	DELOITTE	qualified

Source: Own projection

4. Analysis and presentation of the results

A first analysis that we conducted was the distribution of the audit firms to the companies from the sample. In the table below we can observe that on the Romanian capital market, in the period 2015-2016, the companies

preferred to choose audit companies from the Big 4 group in a proportion of approximately 60-75%. From the sample of 23 companies, on average, seven companies rely on the services of an auditor that does not belong to the Big 4 group. We can observe that from the audit companies belonging to the Big 4, Deloitte and KPMG are more wanted auditors than PwC or Ernst&Young.

Table no. 2. The weight of audit firms on the companies from the sample

	2015		2016	
Deloitte	8	34.78%	10	43.48%
Ernst&Young	2	8.70%	2	8.70%
KPMG	5	21.74%	2	8.70%
PWC	1	4.35%	3	13.04%
Others	7	30.43%	6	26.09%
	23	100.00%	23	100.00%

Source: Own projection

The table above presents a distribution of the audit firms in which we can observe that in 2015 70% of the companies were audited by a firm belonging to the Big 4, while in 2016 this percentage increased to 74%.

In the conceptual framework, through the conceptual approach of the reporting in audit, we established the role, scope and objective of an audit report, as well as the structure of one, together with the type of opinion that the auditor can express. The unqualified opinion is expressed when the auditor considers that a company presented financial statements that show a faithful image of the company's operations under

all these significant aspects. The qualified opinion is expressed when the auditor considers that certain aspects are not fully in conformity with the reporting framework, but the deviations are not significant. Adverse opinion appears when the deviations are significant and important, and in the case when the audit evidence is insufficient or irrelevant, the auditor expresses a disclaimer opinion.

In the following table, we realised a presentation of the opinions expressed by the auditors regarding the financial statements of the companies from the selected sample, listed on the BSE's Premium Category.

Table no. 3. Auditors' opinion expressed regarding the financial statements

	2015		2016	
	Unqualified	Qualified	Unqualified	Qualified
Deloitte	6	2	8	2
Ernst&Young	2	0	2	0
KPMG	4	1	2	0
PWC	0	1	3	0
Others	4	3	4	2
	16	7	19	4

Source: Own projection

In the table above, it can be observed that the auditors mostly expressed unqualified opinions for the years 2015 and 2016. Most of the qualified opinions (for all the

companies in these two years) are expressed by auditors other than those belonging to the Big 4, followed by Deloitte.

In the following, we will analyse if there is a link between the opinions expressed by the auditor and the collaboration between the auditor and the client. In this sense, we start from the hypothesis that the opinion can be influenced by a long collaboration, as well as by the change of the audit company.

Firstly, in the case of 15 companies, both the auditor and the auditor's opinion is the same. In the case of

3 companies, the auditor stays the same but its opinion changes from a qualified opinion to an unqualified one, thus we can remark an improvement. Furthermore, in the case of 3 companies the auditor changes but the unqualified opinion does not change, and lastly, there are two companies in case of which both the auditor and its opinion changes.

Table no. 4. The evolution of the auditors' opinion on the financial statements and the collaboration between auditor and client

1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	KPMG	unqualified	PWC	unqualified
2	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	DELOITTE	qualified	DELOITTE	unqualified
3	BURSA DE VALORI BUCURESTI SA	OTHERS	unqualified	PWC	unqualified
4	SIF BANAT CRISANA S.A.	KPMG	qualified	PWC	unqualified
5	CONPET SA	KPMG	unqualified	OTHERS	unqualified
6	IMPACT DEVELOPER & CONTRACTOR S.A.	DELOITTE	qualified	DELOITTE	unqualified
7	ANTIBIOTICE S.A.	BDO	qualified	BDO	unqualified
8	ELECTROMAGNETICA SA	OTHERS	unqualified	DELOITTE	qualified

Source: Own projection

Taking into consideration that the ISA 700 standard was reviewed a couple of times, the structure of the report was modified through time, probably the most important reform appearing in the standards from 2015; some paragraphs/sections of the report were removed (*Observations and explicative sections*) and replaced by the new section *Key Aspects of the Audit*. In our opinion, we consider that these projects, meant to improve the application and content of the international audit standards, are a proper response to

the practical needs of the interested parties, detached from the international practice with the scope of re-establishing the trust on the financial market. Thus, we assess as useful the comparative presentation of the changes and improvements made to the audit report through the international regulations. This comparison exposes the differences between the information communicated in the report before 15th of December 2016 and after 15th of December 2015 in what concerns the format.

Figure 2. Evolution of the audit report in the reference period

before 15th of December 2016
<ul style="list-style-type: none"> • Title • Recipient • Introductory paragraph • Management's responsibility • Auditor's responsibility • Auditor's opinion • Basis for opinion • Other reporting responsibilities • Name of the audit party • Signature • Address • Date

after 15th of December 2016
<ul style="list-style-type: none"> • Title • Recipient • Auditor's opinion • Basis for opinion • Continuity of the activity • Key aspects of audit • Other information • Responsibility for preparing the financial statements • Responsibility of an auditor in a financial statements' audit • Other reporting responsibilities • Name of the audit party • Auditor's signature • Auditor's address • Date of the auditor's report

Source: Own projection

To make the comparison between the two types of reporting, we consider useful the analysis of the two reports' dimension for the analysed sample, followed by

the analysis of the content changes, especially the changes regarding the new elements which target key audit matters.

Table no. 5. Evolution of the audit report in the reference period

		2015	2016
1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	2	12
2	SSIF BRK FINANCIAL GROUP SA	4	5
3	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	3	4
4	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	3	4
5	BRD – GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.	3	8
6	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	3	5
7	OMV PETROM S.A.	3	9
8	BURSA DE VALORI BUCURESTI SA	5	5
9	SIF TRANSILVANIA S.A.	3	5
10	SIF BANAT CRISANA S.A.	5	7
11	CONPET SA	3	5
12	Med Life S.A.	2	5
13	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	3	6
14	SIF MOLDOVA S.A.	3	5
15	SIF MUNTENIA S.A.	4	6
16	SIF OLTENIA S.A.	3	5
17	IMPACT DEVELOPER & CONTRACTOR S.A.	3	5
18	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	3	5
19	BANCA COMERCIALA CARPATICA S.A.	3	6
20	FONDUL PROPRIETATEA	2	5
21	BIOFARM S.A.	2	5
22	ANTIBIOTICE S.A.	2	5
23	ELECTROMAGNETICA SA	3	4

Source: Own projection

From the above table, it results that in the year 2015 an audit report had on average three pages while in the year 2016 this extends to 5-6 pages, on average. The extension of the report is due to the introduction of the key audit matters. In the following, we focus our attention on the discussions regarding the key audit matters, which represent a novelty element within the reports and we consider that it represents a central element of these.

In our opinion, the section which contains the Key Audit matters (KAM) is useful for the interested third parties since it contains relevant information for the decision-making process and for testing the subjectivity of information presented by the management. These matters are consistent with the theories presented in the speciality literature, because the new KAM section is

meant, as the IAASB specifies, to assist the users, even only through evidentiating some elements which the auditor considers relevant in what concerns the financial statements of the company (Cordoş & Fülöp, 2015). Taking into consideration the recent reforms in the process of reporting in audit, we consider that these theories are an important part of our research, explaining why the auditor's opinion is vital for the interested parties. The theory also explains why the users need more information from the auditor, an increase in the communicative value of the report being necessary. The theory of credibility is directly applicable in this process, because the auditor will present the KAMs, matters through which, by using professional judgement, the auditor will test how the company responded to different relevant elements from the

financial statements; if the company's response is adequate, the auditor will express his accord, thus conferring credibility to the conclusions presented in the

financial statements, therefore making an economic and social contribution.

Figure 3. Difference between public interest entities and other entities

Public interest entities	Other entities
<ul style="list-style-type: none"> The audit report contains key matters presented by the auditor supplimentary, requirements concerning the audit report can be introduced by the regulatory body 	<ul style="list-style-type: none"> Key matters are only presented if the legislation specifies it or the audited entity asks for it supplimentary, requirements concerning the audit report can be introduced by the regulatory body

Source: Own projection

From our sample, we chose two categories of entities to analyse the key matters. Our choice was made based on the homogeneity of the firms from the given

categories. Firstly, we directed our attention to the banking institutions, after which we analysed the investment companies.

Table no. 6. Banking institutions from the reference sample

No. crt.	Credit institutions	2016	Auditor
1	BANCA TRANSILVANIA S.A.	Key audit matters 1. Depreciation of loans and advances granted to clients 2. Fiscal treatment of revenues realised through an acquisition in favourable conditions due to acquisition of Volksbank S.A. 2015 3. Provisions for litigations for abusive clauses from credit agreements	PWC
2	BRD – GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.	Key audit matters 1. Depreciation of loans and advances granted to clients 2. Provisions for litigations and other risks and expenses 3. Information technology and systems significant for financial reporting	Ernst&Young
3	BANCA COMERCIALA CARPATICA S.A.	Key audit matters 1. Continuity of the activity 2. Depreciation of loans and advances granted to clients	Deloitte

Source: Own projection

One of the common elements analysed at the three banks from our sample targets the depreciation of the loans and advances granted to clients. We consider that this matter is one of major importance to the banks due to the loans granted. To avoid problems linked to depreciation, the management of the banks applies a complex estimation process and uses professional

judgement in decision-making. Such an analysis is inherently made in conditions of incertitude involving the evaluation of multiple elements, respectively using hypotheses, including ones concerning the financial situation of the counter-party, expected cash flows from the debtors, as well as expected net cash inflows from potential sales of guarantees. Special attention is given

to the new aspects or which have an important evolution throughout the year of 2015, namely the Law no.77/2016 on giving-in-payment.

The provisions for litigations due to abusive clauses in the credit agreements registered in the line „Provisions for litigations, risks and expenses”, because their measuring involves a series of significant judgements and estimates made by the management of the bank. The provisions for litigations and other risks are important for the audit because the process of

determining these provisions is a complex one and it involves a high level of professional judgement. The audit procedure includes, among others, an evaluation of the bank’s governance in this regard, of the processes and internal controls linked to the constitution of provisions, as well as of the management’s hypotheses, having in view the explanations and documentation supplied by the management and legal advisors for the constitution of significant provisions.

Table no. 7. Financial investment companies

No. crt.	Financial investment companies	2016	Auditor
1	SSIF BRK FINANCIAL GROUP SA	Key audit matters 1. Evaluation of financial assets and revenue recognition 2. Separation of own assets from the clients’ assets 3. Provisions for litigations and contingent liabilities	BDO
2	SIF TRANSILVANIA S.A.	Key audit matters 1. Evaluation of financial assets	Deloitte
3	SIF BANAT CRISANA S.A.	Key audit matters 1. Evaluation of financial instruments	PWC
4	SIF MOLDOVA S.A.	Key audit matters 1. Evaluation of financial assets available for sale at fair value 2. Evaluation of the depreciation of financial assets available for sale	Deloitte
5	SIF MUNTENIA S.A.	Key audit matters 1. Evaluation of financial instruments	KPMG
6	SIF OLTENIA S.A.	Key audit matters 1. Evaluation of financial instruments	Others

Source: Own projections

The evaluation of the financial assets was one of the key matters analysed in case of the six financial investment companies. To analyse the key audit matter, the audit focused on the evaluation of the key controls regarding the process of evaluation of investments classified as financial assets available for sale. Testing the performed controls helps at the elaboration of the audit procedures regarding their evaluation process. For analysing the evaluation methodology, a sample of unlisted investments was selected for whose appraisal models of the evaluation was used, which include certain evaluation hypotheses. The auditors involved their appraisers, who analysed the evaluation methodology, hypotheses and the data used by the internal evaluators of the financial investment companies. The estimated results were consistent with those included in the financial investment companies’. The auditors evaluated

whether the decrease in the fair value of a sample of capital investments of the investment companies was done with accuracy, and they also analysed if this one was reflected in the individual financial statements in conformity with the IFRS requirements and the financial investment company’s accounting policies. Moreover, they analysed if the changes in the fair value were reflected correctly in the individual financial statements.

In analysing the individual financial statements, the auditor took into consideration whether it properly represents all the significant information regarding the financial investments available for sale, the presentation of the policy regarding the hierarchy of fair values, information regarding the significant unobservable data related to the information from IFRS 13 *Fair value measurement*.

Conclusions

The reactions to the increasing number of financial scandals in the recent years, provoked by big errors and, especially, by the financial and accounting frauds, lead to the awareness and significant increase of interest regarding the form and procedures in audit reporting.

The objective of this paper was to analyse the changes made to the financial reporting in the period after the financial crisis and not only. Through a deductive approach, from general to particular, we consider that we reached our proposed objectives and we made a short presentation of the topic addressed.

Through the proposed objectives, we consider that the paper has value added by approaching the topic both from a conceptual point of view, the point of view of the regulations in the domain, and practically, thanks to the research regarding the good practices.

Reporting in the audit is a complex activity, and the opinion expressed by the auditor has an important contribution to the investors' decision. We consider that the proposals and changes from the recent period made by the IAASB will bring added value for the users through the new section regarding *key audit matters* (ISA 701), but also through the revision of the ISA 570 standard. Our statement is supported by the answers received by the IAASB from the users of the information, thus after the analysis and processing of the data, on the 15th of January 2015, a series of changes appeared in the domain of audit. Within these changes, we would like to highlight some that have a direct influence on the comprehensive reporting in the audit. Among the revised standards we enumerate:

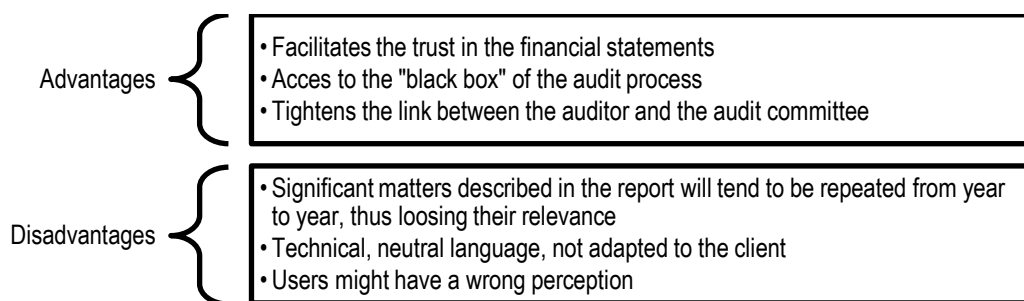
- ✓ ISA 260 (revised), Communication with those charged with governance

- ✓ ISA 570 (revised), Principle of going concern
- ✓ ISA 700 (revised), Forming an opinion and reporting on financial statements
- ✓ ISA 701, Communicating key audit matters in the independent auditor's report
- ✓ ISA 705 (revised), Modifications to the opinion in the independent auditor's report
- ✓ ISA 706 (revised), Matter paragraphs and other matter paragraphs in the independent auditor's report
- ✓ In conformity with the changes in ISA 210, 220, 230, 510, 540, 580, 600, and 700.

The interest for the form and content of the audit report is more increased as ever, as a reaction to the recent year's financial crisis and financial scandals. The investors are prudent due to the accounting and financial frauds. Thus their requirement for a revised audit report and for an audit considered qualitative is justified. The regulatory bodies and the researchers directed their attention towards this topic, and the reforms are not delayed, the revised standards being published at the beginning of 2015, and entering into force starting with 2016. Together with these reviews, the transparency level of the information was changed as well, thus increasing also the level of assurance regarding the conformity with the corporate governance code of the entity.

Starting from a conceptual approach of the reporting in audit, we captured the most important aspects, secured in the standards and regulations from the domain. Reporting in audit is a complex activity, and the opinion expressed by the auditor has an important contribution to the investors' decision. Therefore we present some advantages and disadvantages drawn based on our research regarding the new audit report:

Figure 1. Advantages and disadvantages of the new audit report

Source: Own projection

Even though the actual form of the audit report is more transparent and detailed, the biggest issue the auditors face is the lack of understanding of what auditors do and how the audit opinion has to be interpreted. Many users perceive the audit as an insurance policy – a „guarantee” which protects from all aspects of financial nature, from risk, from management or from regulation which could affect an entity. Therefore, the auditors have the homework to explain that an auditor is not a „magician” who makes all the risks and problems of an entity disappear, but rather an audit mission consists in applying certain procedures and expressing an opinion in conformity with the requirements of the audit standards and by respecting the ethical requirements specific to the profession.

To accomplish the practical part of this research, we chose to direct our attention to the capital market in Romania to capture the changes of the audit report. In this sense, we chose a sample of 23 companies listed in

the Premium Category of the Bucharest Stock Exchange. Subsequently, we consulted the Annual Reports and the Audit Reports of every company for the period 2015-2016 and summarised the data related to the auditor with which every entity collaborates, the duration of this collaboration, the opinion expressed by the auditor in every year, the audit report’s structure and the key matters addressed by the auditor.

We concluded that most of the entities from the Romanian capital market collaborate with an auditor belonging to the Big-4 group, and this is an increasing tendency from year to year.

We consider that this topic, reporting in audit, is currently passing through a continuous change, offering a good opportunity for the researchers to contribute to the development and review of the way and model of audit report, and the IAASB and other regulatory bodies have demonstrated that they take into consideration the feedback received from the interested persons.

REFERENCES

- Dunbar, A. E. & Weber, D. P. (2014), "What Influences Accounting Research? A Citations-Based Analysis", *Issues in Accounting Education*, No. 1, pp. 1-60.
- Gray, P., Williamson, J.B., Karp D.A. & Dalphin, J.R.(2007), "The Research Imagination – an introduction to qualitative and quantitative methods", Cambridge University Press, Cambridge, pp.480.
- Gray, G. L., Turner, J. L., Coram, P. J. and Mock, T. J. (2011), Perceptions and misperceptions regarding the unqualified auditor’s report by financial statement preparers, users, and auditors, *Accounting Horizons*, [e-journal] 25(4): 659–684.
- Gray, G., Ratzinger, N. (2010), Perceptions of preparers, users and auditors regarding financial statement audits conducted by Big 4 accounting firms, *International Journal of Disclosure and Governance*, vol. 7, no. 4, pp. 344–363.
- He, L., Labelle, R., Piot, C., Thornton, B. D., (2009), Board monitoring, audit committee effectiveness, and financial reporting quality: review and synthesis of empirical evidence, *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, vol.1, no. 2.
- IAASB Consultation Paper (2011), *Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*, http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/exposure-drafts/CP_Auditor_Reporting-Final.pdf.
- International Auditing and Assurance Standards Board*, <http://www.ifac.org/auditing-assurance>.
- International Federation of Accounting*, <http://www.ifac.org/>.
- Kiss, C., Fülöp, M.T. & Cordos, G.(2015), Relevant aspects regarding the changes of the statutory audit report in the light of international regulations, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 6, pp.63-73.
- Lesage, C., Wechtler, H. (2012), "An inductive typology of auditing research", *Contemporary Accounting Research*, vol. 29, no.2, pp.487-504.
- Mock, T. J., Bédard, J., Coram, P. J., Davis, S. M., Espahbodi, R. & Warne, R. C. (2013), The audit reporting model: current research synthesis and implications, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, vol. 32, no. 1, pp. 323–51.
- Vanstraelen, A., Schelleman, C., Meuwissen, R., Hofmann, I. (2012), The Audit Reporting Debate: Seemingly Intractable Problems and Feasible Solutions [pdf], *European Accounting Review*, vol. 21, no. 2, pp. 193-215.

Auditor's Liability and Methods for its Limitation

Nicolae MĂGDAȘ,
Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca,
E-mail: nicolae.magdas@yahoo.com

Abstract

The liability of the financial auditor has to be treated distinctively based on his relationship with the audited entity: internal auditor or external auditor. The logic behind this aspect results from the fact that, based on its relationship with the audited company, the liability has its source either in the Labour law, in what concerns the internal auditor, or it is a contractual liability, in case of the external auditor, even in the situation when this engages in internal auditing work through a contract. In both cases, the sanctions applied by the professional bodies to which they belong are applicable. The liability of the financial auditor is distinguished in categories as disciplinary, administrative, civil and criminal, the auditors having at their disposal methods to limit the liability, methods that will be displayed in the paper.

This paper is concerned with the liabilities that the financial auditors can have, distinguished based on whether they are internal or external to the audited company, using in the analysis of the topic the method of deduction and induction, starting from the content analysis of the legislation and regulations in force. The role of this article is not only to present the situations which can attract the liability of the financial auditors and the types of liabilities, but also to support them with a presentation of and methods for limiting the liability, determined with the help of an analysis of these liabilities, and to protect them from a professional point of view.

Keywords: *Financial auditor, liability, conditions of liability, conditions of liability of the internal auditor, conditions of liability of the external auditor, limitations of liability.*

JEL Clasification: M42

To cite this article:

Magdas, N., (2018), Auditor's Liability and Methods for its Limitation, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 261-269, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/011

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/011>

Received: 20.08.2017

Revised: 25.08.2017

Accepted: 04.09.2017

Introduction

Audit represents, since its appearance, the guarantee of the veracity of the audited financial statements and the insurance factor for the shareholders, investors, potential or existent, as well as for other third parties interested in the data published in the financial statements and the state of a company. To highlight and correctly evaluate the dimensions of the auditor's liability, from the point of view of possible sanctions, as well as from the prism of the liability's gravity, it is necessary for this analysis to be correlated with the role, responsibility and the way in which the auditor is influenced by the corporate governance at global level.

The liability has to be viewed through the prism of the liberal character of the auditor profession. Shaw states that "liberty means responsibility that is why most men dread it". Through the nature of its profession, the auditor has vast freedom of thought, this being restricted only by the domain's legislation and the professional standards which he is obliged to respect. As a consequence of this freedom, the auditor's liability comes to sanction the reasoning, by fault or by intent, which was a direct cause of a faulty audit and, implicitly, of certain prejudices.

As the beneficiaries of service try to gain the most favourable position towards the provider, in this situation the attraction of a liability as large as possible upon the auditor is tried. The natural reaction of the auditor is to protect himself, trying to limit, in a reasonable manner, the size of the liability which he could suffer in case of a poorly conducted audit due to diverse reasons.

The scope of this article is to attract attention on the cases in which the financial auditors can be considered culpable and, through this, on the categories of liability under whose incidence they can enter. Furthermore, the paper highlights to the auditors, as a consequence, also the methods and mechanisms through which they can protect themselves by limiting either the liability's amount, either the type of liability under which it falls. The result and the proposed scope of this article were attained by analysing the domain's legislation in force and by applying abstraction techniques, as well as deductive and inductive techniques.

Thus, the main thread of this article follows the achievement of the two proposed goals, and it is structured in two parts, the first treating at the general level the financial auditor's conditions of liability, passing

on to an analytical analysis structured in two passages differentiated based on the position of the auditor regarding the audited entity, internal or external. The second part targets the achievement of the second scope and submits to analysis and synthesis the methods through which the financial auditors can limit the liabilities to which they are or could be subject to.

1. Literature review

To achieve a grounded study regarding the situations in which the financial auditor deflects from the profession's requirements, we submitted to analysis some scientific articles which treat its ethics and rigours. A series of debates exist in the specialty literature concerning the challenges which the financial auditor has to face, for example strictness and professional quality (Chersan, 2012), ethical behaviour in the conditions of the global financial-economic crisis (Popescu et al, 2009), ethics – a measure of the financial auditor's reputation (Marian, 2015), malpractice and liability (Cimpoeru, 2013), professional objectives and principles (Mihăilescu et al., 2008), regulation regarding ethics and responsibility (Zinca Voiculescu et al, 2014), ethical behaviour (Breban et al., 2008), professional values, ethics and attitude (Morariu et al., 2009), concepts, standards and norms (Horomnea, 2013) or ethics and the increased interest regarding this with the appearance of the global financial crisis (Matiș et al., 2010), while the influence of the ethical principles on the quality of audit is analysed through the profession's responsibility and objectivity (Pascu, 2012).

For example, in what concerns the expert accountant's responsibilities, Breban et al. (2008), in the analysis of the ethical behaviour, state that "ethics bind the professional accountant to show honesty and probity in the exercise of his mission, which to us it seems of safe value. For the entity, confident in the professional qualities and independence of the expert accountant, to the benefit of a high moral value, the professional ethics will guarantee for the entity not only a professional service but also the involvement of a person that acts based on high moral principles".

Furthermore, Mihăilescu et al. (2008) capture the financial auditor's difficult position, and thus, the responsibility that arises from it: "From the auditors' practice resulted in the fact that frequently it is harder to detect the frauds because the managers and employees

that commit a fraud try to conceal it. This fact though does not change the liability that the auditor bears in what concerns the appropriate planification and execution of the audit.” The responsibility is also transposed into economic terms because the way in which the auditor supplies the services impacts the entity within which or in relation with which it conducts its activity and, extrapolating, the entire community (Fülöp, 2014).

Moreover, Popescu et al. (2008) capture the modifications of the responsibility and professional ethics as a result of the global economic-financial crisis: “The values and principles of ethics and professional deontology circumscribe to the essential scopes available for every auditor. Mainly, these include the professional development and affirmation, the evolution of knowledge and research, in the actual conditions and in the prospect of respecting the rule of law and the human rights, the progress of science, the professional integrity, the democratic development and the society’s prosperity.” This statement is also supported by the fact that after the financial crisis, many professional organisations, but especially IFAC, made considerable effort to restore the level of trust in the accounting profession and, implicitly, in auditors (Tiron-Tudor, 2013).

But, as it turns out, the financial auditor’s liability is an insufficiently explored subject by the speciality literature in Romania, reason why I propose to treat this subject.

2. Research Methodology

Through this article, I propose to analyse the environment in which the financial auditor’s activity is conducted by reference to the related ethics and obligations that the auditors assume, in tandem with the liability attracted by the potential violation of the professional regulation and not only. In achieving this desideratum, we present theoretical aspect found in the speciality literature and which reference the approached topic, as well as practical aspects, resulted from specialized cases.

In order to outline the phenomenon of the financial auditor’s liability, we recourse to the abstraction method, the method of deduction and induction, but the main objective was to perform the content analysis of the national legislation in force, materialised in a synthesis of the main applicable norms in this domain, without

neglecting the aspects that target elements specific for this category of accounting professionals subject to analysis.

For thematic documentation, scientific articles were analysed which highlight either the need for such a study, either treat the subject of liability or ethics to which the expert accountant and particularly the financial auditor has to submit. The speciality literature in the domain supported the conclusions drawn from the articles and formed a spectrum of analysis for the legislation related to this issue. To develop the actual study on the liability of the financial auditor and methods to limit it, legal regulations were analysed, both general and strictly professional ones, in force at the time being and which are incidental to the underlying theme.

3. Conditions for the Auditor’s Liability

Regarding liability, the following forms are used: disciplinary, administrative, civil, criminal, from which the ones that have a direct relationship with the financial auditor’s activity will be presented, as well as the methods of limitation and protection against these categories of liabilities.

Correlated with the responsibilities that the auditor has towards the audited company, towards the shareholders, the stakeholders, and taking into consideration the failures that audit had in the past, the topic of the auditor’s liability is one of great importance. There are a series of limitations which have to be taken into consideration when determining the liability of the auditors, one of which is the legal liability, represented by the legal norms that regulate this matter, irrespective to their source or issuer, and by the regulations issued by the organisms that ensure the organization and functioning of the audit activity.

The auditor’s liability varies depending on its role, internal or external, because, based on this position, the legally binding obligations and, as a consequence, the related sanctions differ as well. Starting from this premise, based on a deduction, it can be stated that the conditions of the auditor’s liability have to be treated distinctively, depending on the relationship that the auditor has with the audited company.

Basically, auditors can be disciplinary, civilly and criminally liable. Regarding the auditors’ disciplinary

liability, this is regulated by OUG 75/1999 republished in 2017 and by HG number 433/2011 regarding the Organization and Functioning Regulation of the Chamber of Financial Auditors of Romania. For the cases that can attract the disciplinary liability of the auditors and which are contained in article 73 of HG number 433/2011, the following sanctions are stipulated depending on the gravity of infringement: scolding, written warning, suspension of membership of the Chamber for a period from 3 months up to 1 year and even the revoking of the membership.

Criminal liability can be attracted as a result of committing an offence stipulated in the criminal law while conducting the activity. Furthermore, criminal liability can be attracted as a consequence of non-compliance with a principle established by the Chamber of Financial Auditors of Romania. "For example, noncompliance with the principle of confidentiality of information held is considered a severe mistake, maybe even of criminal nature.", (Ghiță, 2004).

Civil liability, situated on the same sanctionary level as the criminal liability, starts from the basis of art. 1357 of the New Civil Code, according to which "the one who causes harm to someone else through an illicit act, committed with guilt, is obliged to repair it.", (Codul civil). Thus, it is necessary to ascertain that prejudice has been caused by an auditor and to demonstrate a causality report between the alleged damage and the auditor's activity.

3.1. Conditions of the internal auditor's liability

The status of the internal auditor influences the way in which he is liable for the activity that is poor and non-conforming with the professional standards. The internal auditor is an employee subordinated to the general manager or the administrator. Thus, "the internal auditor can be sanctioned in two ways for not being able to respect the professional standards:

- firstly, he can be sanctioned disciplinarily by the professional organisation to which he belongs (Ghiță, 2004) like AAIR or CAFR, but the prohibition of practising the profession or the adherence to any professional body can be applied as well;
- "And then he can be sanctioned administratively by the management of the organisation by affecting the salary, the professional career and even through the

termination of the employment contract." (Ghiță, 2004).

Basically, the internal auditor's liability has its roots in the branch of Labour law. Additionally to the status of the employee, to attract disciplinary liability, the committing of an illicit act is necessary which, once committed, will represent the objective side of the disciplinary liability. The deviations that may lead to disciplinary liability are not concretely regulated, these being in a strong relationship with the obligations assumed by the internal auditor through the labour contract and with the obligations resulting from the status that he holds. It is clear that for the disciplinary liability to be attracted the act has to be committed either with guilt or with negligence, to the extent that damage is caused. Through an analogy with the criminal law, but without entering into detail, there are a series of cases of disciplinary non-liability, such as error of fact, physical or moral constraints and the fortuitous case. Identical to the situation of any type of liability, it is necessary to prove the existence of a causal relationship between the illicit act and the harmful outcome, and in the situation when the legal or contractual norms stipulate as a necessary condition the causing of a damage, the burden of proving it falls on the employer. Is important to establish correctly the degree of the guilt of the inter auditor who committed the deviation, guilt or negligence, because and based on this element the individualisation of the applied sanctions is realised.

Applying a disciplinary sanction does not impede the accumulation of this liability with the patrimonial, contraventional or even criminal liability. "Consequently, the internal auditor and especially the head of the internal audit function are not entirely protected against this situation by the labour contract.", (Ghiță, 2004). However, disciplinary liability can be of two type: predominantly moral or predominantly pecuniary type.

In case it gets to the accumulation of liabilities, intervening the patrimonial one, it is necessary for prejudice to have been caused, and thus, the obligation to repair it. The patrimonial liability is mainly characterized as being an individual liability, having repercussions on the person that caused the damage, and an integral one, because it implies the repair of the entire effective and actual damage, as well as the unrealised benefits, to the extent to which these were foreseen or could be foreseen at the time of concluding the labour contract. The cause of the prejudice can be

not only an action strictly related to the work of the auditor but also an action like the absence from the workplace or a phase of the research carried out on the financial statements. There are a series of conditions concerning the characteristics which prejudice has to meet to be the trigger for the patrimonial liability. Thus, it has to be real and certain, to be caused directly to the employer and to be material. Moreover, also in the situation of patrimonial liability, it is necessary to prove the existence of a causal relationship between the act and prejudice, as well as the guiltiness of the internal auditor, the level of guilt not being relevant in this case. In the first phase the procedure for establishing and later, for recovering the prejudice, can be carried out either amicably, through bargaining between the parties, or by notifying the court.

Having as an argument the fact that the contraventional and criminal liability is identical for all the auditors, internal or external, I will treat these in the next chapter.

3.2. Conditions for the Internal Auditor's Liability

The liability of the external auditor differs fundamentally, as a source, from one of the internal auditors. This does not have the status of the company's employee. The auditing activity is carried out based on a contract concluded between the auditing company and the audited company. Thus, we can state that in relationships between the audited company and the external auditors the liabilities can be only contractual ones. The situation of an erroneous audit has a repercussion, with the possibility of creating damages, on the shareholders and investors of the company (Tiron-Tudor et al., 2009). The shareholders can be prejudiced by the fact that they are misinformed about the situation of the company in which they hold shares, and the investors can be prejudiced in case of buying shares, to the extent that they base their decision on the reports issued by the auditors, considering the published financial situations as being in line with the reality and the national and international accounting standards. As a condition, also, in this case, it is necessary to establish a casualty relationship between the external auditor's deed and the prejudice suffered by the third parties to attract the liability of the auditor, the situation in which we can talk about civil tort liability.

According to the contractual clauses stipulated or to the ISA audit standards, a disjunction between the auditor's

civil liability and the audit mission's scope and objective cannot be created. Thus, "the liability of the auditor is a contractual one in front of the audited company's bodies.", (New Corporate Paradigm, 2003). The auditor's liability is determined and outlined by the source of the erroneous audit which caused the appearance of the prejudice. Therefore, if the auditor is guilty of negligence, its liability cannot be attracted, even if the prejudice is only recoverable by tort, except the case in which it was proven that the auditor was disloyal, imprudent or roughly-careless. According to article 1349 from the Civil Code, "(1) Any person that must respect the rules of conduct imposed by law or by the habits of the place and not to cause prejudice, through his actions or inactions, rights or legitimate interests of other persons. (2) The one that violates this duty, having discernment, is liable for all the prejudices caused, being obliged to repair them completely.". From this article, it can be drawn that, for the civil tort liability to be attracted upon the external auditor, it is imperative for him to commit an illicit act which prejudices the audited company or the co-interested third parties, directly or indirectly, through the audit report. In the same time, it is important to mention that, for the auditor to be held liable for his prejudicial actions or inactions, the auditor has to show discernment in the moment of committing the audit mission and the acts which are the basis for engaging the liability.

In what concerns the causality report, this represents not only a necessary condition for the tort liability but also the criteria based on which the extent of the auditor's liability is determined. There are situations in which establishing the causality report is burdened by the fact that a variety of causes and conditions, which can contribute to the causing of the prejudice, are present. In particular, we can refer to the auditor's negligence, to his illicit deed, to the risk of not detecting distortions or other factors which are external to the auditor.

The nature of the external auditor's obligations when engaging in an audit mission have to be clearly defined. The obligations that arise from this kind of audit engagement are mainly obligations of means and by no way of result. The consequence of this is, that in the case the opinion expressed in the audit report by the external auditor at the end of the audit mission is subsequently invalidated by the discovery of significant distortions in some financial statements which, according to the contract, were part of the audit mission's object, the auditor's liability cannot be attracted based on the motive that he did not meet his

contractual obligations. Due to the fact that it is about the medium obligations in the external auditor's duty, the company has to demonstrate that the auditor is at fault for not executing the audit mission and the activities within it according to the legal provisions in force, to the Audit Standards and the Code of Ethics applicable to the auditors. Thus, the external auditor can be liable only for the non-fulfilment of those obligations which were assumed in the audit engagement and only in the situations in which these were not fulfilled, but only from the point of view of their realisation process, not from the point of view of the actual results, in an erroneous way and nonconforming with the standards and legislation in force or, if it is the case, with the qualitative standards established in the contract.

In what concerns the criminal sanction's treatment of the external auditor, the conditions for the retention of this in the auditor's charge are significantly different than those applicable to the civil or contractual liability. The external auditor's criminal liability is not strictly conditioned by the existence of prejudice, in the sense that this does not condition the existence or not of criminal liability and does not give a measure for it either. What is of importance is the damaging act which needs to be illicit and which has to fit in one of the articles that define criminal offences in the criminal code. Due to the stipulated sanctions, it can be stated that the criminal liability is the auditor's most severe form of liability because, additionally to causing a prejudice, the auditor also committed a criminal offence for which he is liable even in the situation of completely remedying the prejudice caused by the criminal offence committed. Another reason for why the criminal liability is considered to be severe is the one that against this type of liabilities the auditor's cannot take limiting measures like it is possible in the case of the civil liability.

To answer the question targeting the scope of the auditor's liability, we need to take into consideration the purpose and function that this liability fulfils. Therefore, the thesis according to which the auditor's liability has mainly a preventive function but a comminatory one as well can be supported. The pecuniary factor which intervenes in the equation of the auditor's liability and the protection of the audited companies and the interested third parties against poor audits and, implicitly, the prejudices caused, could lead to the improvement of the audit function through the possible repercussions with constraint character. The consequence of this fact is practically that of increasing

the pressure which characterises the auditor's work in the context that there have been situations in which the auditors paid damages around the value of a hundred million dollars for a single audit mission which attracted their liability.

4. Limitations of Auditor's Liability

Due to the liabilities they have, auditors tend to try to limit the possible liability in the situation of conducting a poor audit which did not respect the necessary standards and norms. The limitations which they make are interposed between the auditors and the audited company included in the clauses of the audit engagement, clauses which the company, through its governing bodies, may not accept. In principle, these clauses are valid to the extent that they are reasonable. Under no circumstances can clauses that completely exonerate the auditor from any liability or through which the auditor is exempted from liability due to fraud or serious misconduct be valid. Therefore, as their name also suggests, these clauses can only partially limit the possible liability that can be attracted upon the auditor, as long as these clauses are not formulated in a way which is totally at the expense of the audited company, through eliminating any possibility of compensation in case of prejudice. These clauses have their utility in the hypothesis in which the possible liability of the auditor is limited to a financial ceiling or "if in certain specific cases, with the understanding of the parties, they will not attract the auditor's liability.", (Munoz, 2005).

Starting from the idea of a double control filter, for better decantation of the risks, the idea of establishing, mandatorily, the measure of verification of the auditing report by the insurance company which insured the auditor or the audited company has advanced. The verification in question should be done by specialised financial bodies and would have as an objective the preventing of frauds. The corporate control form considered to be common in many legislations is the one achieved through the audit function, which leads to the conclusion that there is a need for a very performing auditor body. The way to achieve this goal is the verification of the lists and auditors of the company by the higher financial authorities no matter what their name is.

"In the analytical models of audit it is argued and proven the fact that the liability influences the auditor's process

of decision making, including the audit efforts and the decisions on the fees (Dye, 1993), the auditor's reporting strategy (Thoman, 1996), client-auditor acceptance (Laux and Newman, 2009), and the decision settlement process (Smith and Tidrick, 1998). It cannot be disputed the fact that the auditor's liability represents a burden which they have to carry, besides the social responsibility they have. Therefore, attempts for the limitation of liability are a natural and instinctive reaction of the auditors' class.

Based on some studies, motivated by the current debates regarding the limitation of the auditor's liability and conducted experimentally and analytically, it can be stated with certainty that "the aversion towards risk, concerning the auditors, it is higher in case of unlimited liability than in the situation in which there is a limitation of this. Findings suggest the fact that the auditor's motivation to exercise an additional effort is disproportionately higher in case of an unlimited liability, which could cause "excessively cautious audits" (Levitt Jr. and Nicolaisen, 2008). Moreover, in the same research, it was concluded that "the aversion towards ambiguity is higher in the case of an unlimited liability than it is in the case of the limited one.", (Levitt Jr. and Nicolaisen, 2008). What can be observed is the fact that, the aversion towards risk and the aversion towards ambiguity are correlated in the presence of the unlimited liability. "The discovery that people with aversion towards risk tend to manifest also an aversion towards ambiguity in the presence of the unlimited liability represents a new argument regarding the reasons why the unlimited liability affects the attractiveness of the audit profession", (London Economics, 2006; Levitt Jr. and Nicolaisen, 2008). Therefore, we can observe the fact that the unlimited liability has a direct and negative influence on the auditor's efficiency.

Another method for the limitation of the liability is considered to be the one of concluding a professional insurance policy, mandatory according to the legislation in force. This insurance policy assumes a more pecuniary limitation from the fact that, in case of prejudice, the auditor will not pay himself the sum owned as the equivalent of the prejudice. The sum will be paid by the insurance company, to the extent that the auditor's deed is covered by the insurance policy concluded. Of course that this indirect limitation of the liability does not remove other categories of sanctions, like the criminal, professional and disciplinary ones. The

fact that the auditor, in the situation in which the insurance policy concluded covers the damage caused by his deed, will not suffer any repercussions from the pecuniary point of view cannot be stated either. Subsequently, if the auditor wants to conclude another insurance policy or extend the existent one, he will have to pay a larger sum to the insurance company than the one he was paying until the moment of compensation.

Of course, there are different proposals regarding the possible methods for the limitation of the liability. A possible alternative would be the existence of a limitation "based on the size of the company or the market capitalisation.", (Doralt et. al., 2008). This alternative is not considered as being propitious because it would lead to a bipartite system differentiated according to the companies listed or not on the stock exchange, and on the other hand, the market capitalisation can be extremely volatile. Instead, another possible alternative could be the limitation of liability "based on the fees paid by the company to the auditors. Neither is this alternative right to be followed. Such a regulation would help at establishing a correlation between the income and the risks assumed by the auditor, but to satisfy the compensation function of the liability, the limit should be set at a high enough value.", (Doralt et. al., 2008). Anyway, the current practices exclude this alternative as a method of limitation of the auditor's liability.

Therefore, the preferred method for the limitation of the liability remains the contractual one, allowing the company and the auditors to limit the liability of the latter. "The modern regulations regarding the auditor's liability need to provide a significant level of compensation of losses and discouragements, but should also maintain stimulants for the professionals to carry out an audit that is worth and efficient from the cost point of view. As a general principle, the civil liability risks should be evaluable in advance for the auditors. This is essential for concluding insurance with an increased cost-efficiency ratio and, thus, for maintaining the additional costs imposed by the decreased risks of civil liability.", (Doralt et. al., 2008).

Therefore, the limitations of the liability are accepted to the extent in which they are done in a reasonable measure. However, the court that will pronounce itself on a possible litigation having as an object the prejudice created by the auditor, can declare the agreement between the parties, through which the liability is limited,

as being null if it is proven that this limitation of the liability deviates significantly from what is considered to be reasonable and equitable.

Conclusions

It is indisputable that the auditor's liability, both juridical and professional, is more and more contoured from the juridical and practical point of view and it is used with an increased frequency in the contractual clauses. As we initially stated, in order not to destabilise the equilibrium that the auditor brings in the corporate governance environment, it is necessary to exist a motivated correlation between the role of the auditor, his acts and the liability he faces.

Jacques Renard said about an audit that it "is like the smell of gas: it is seldom agreeable, but it can, usually, avoid an explosion.". Thus we can observe the auditor's role in corporate governance, but also the importance that he has in the correct and efficient deployment of governance.

Having such an important role, it is only natural that the responsibility and, implicitly, the liability of the auditor to match it. However, it is important to keep a reasonable proportion for the liability in order to achieve its goal, namely the one of offering an assurance regarding the quality of the services offered by the auditor without causing though negative secondary effects by creating an excessive pressure which, finally, would have them as a result exactly the non-achievement of the scope. Empirical studies demonstrated the fact that an excessive liability, to which the auditor is exposed to, has adverse effects on the auditor's efficiency, on the freedom of reasoning, having as a result either the committing of accidental mistakes, either the carrying out of a poor audit mission.

Although auditors assume this professional and juridical liability, the fact that they will try to contract the attempts of the audited companies in establishing higher limits of liability is predictable. Therefore, the auditors will try to limit the liability to a reasonable level, accepted by both parties, through the available methods: professional liability insurance policies or contractual clauses partially limiting the liability.

REFERENCES

- Breban, L., Dumbravă, P., Crișan, C. (2008), *Comportamentul etic în profesia contabilă*, Editura CECCAR, pp.17-27.
- Cimpoeru, D. (2013), *Malpraxisul auditorilor statuari ai societăților și răspunderea juridică a acestora*, *Dreptul*, 8: 142.
- Chersan, I. C. (2012), *Auditul financiar: de la normele naționale la standardele internaționale*, Tehnopress.
- Koch, C. W., & Schunk, D. (2009), *Limiting Auditor Liability?-Experimental Evidence on Risk and Ambiguity Attitudes under Real Losses*.
- Fülöp, M. T. (2014), *Considerații privind aspectele eticii profesionale contabile-conflictul de interese*. *Audit Financiar Journal*, 12(114).
- Horomnea, E. (2012), *Audit financiar, Concepte. Standarde. Norme*.
- Ghiță, M. (2004), *Auditul intern*.
- Marian, S. F. F. *Etica Profesională – Cerință a reputației Auditorului Financiar*.
- Matiș, D., Ștefănescu, C. A., & Cernea, O. (2010), *Etica în activitatea de audit în contextul crizei financiare*. *Audit Financiar Journal*, 8(7).
- Mihăilescu, I., & Marcu, N., *Obiective și principii generale care guvernează un audit al situațiilor financiare. Auditul și raportările financiare, între teorie și practică*. That Govern, Principles.
- Morariu, A., Manolescu, M., & Crecană, C. (2009), *Valori, etică și atitudini profesionale în audit financiar*, *Audit Financiar Journal*, 7(10).
- New Corporate Paradigm, *German Law Journal*, vol. 4, nr. 1, 2003.
- Pașcu, A. M. (2012), *Theoretical Considerations on the Influence of Ethical Principles on Audit Quality, between Objectivity and Responsibility of the Accounting Profession*, *CES Working Papers*, 4(4), pp. 795-808.
- Popescu, V. A., Lepădatu, G., & Popescu, G. (2009), *Studiu privind etica profesionistului contabil în condițiile crizei financiar-economice globale*, *Audit Financiar Journal*, (11).
- Vera-Munoz, S. C. (2005), *Corporate governance reforms: Redefined expectations of audit committee responsibilities and effectiveness*, *Journal of business ethics*, 62(2), pp. 115-127.

16. Tudor, A. T. (2013), Balancing the public and the private interest—a dilemma of accounting profession, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, pp. 930-935.
17. Tiron-Tudor, A., Fülöp, M. T., Cîrstea, A., *Fundamentele auditului financiar*, 2009.
18. Doralt, W., Hellgardt, A., Hopt, K. J., Leyens, P. C., Roth, M., & Zimmermann, R. (2008), Auditors' liability and its impact on the european financial markets. *The Cambridge Law Journal*, 67(1), pp. 62-68.
19. Zinca, D. C. I., & Petcu, D. A., Competență, etică și responsabilitate în profesia de audit – de la teorie la practică.
20. Codul Civil, Cartea a V-a, Capitolul IV.
21. HG numărul 433/2011 privind Regulamentul de Organizare și Funcționare a Camerei Auditorilor Financiari din România.
22. OUG 75/1999 republicată în 2017.

Internal control systems in the European Union Member States

Carmen PÎRVAN,
Bucharest University of Economic Studies,
E-mail: carmen.pirvan@gmail.com

Ileana NISULESCU,
Bucharest University of Economic Studies,
E-mail: nisulescu_ileana@yahoo.com

Abstract

Most EU Member States have initiated reforms to improve public sector management by introducing and promoting the public internal control system focusing on the implementation of core principles on an internationally recognized internal control model. In most countries in the European Union, national control systems are based on the COSO and INTOSAI models.

The paper aims to provide a radiography of good practices regarding the implementation of internal control systems in the countries of the European Union for the implementation of healthy financial management as an integral part of good governance, both from the perspective of historical evolution and the current situation.

Keywords: Internal control, European Union, governance, transparency, COSO, INTOSAI

JEL Classification: C40, D12, O12

To cite this article:

Pirvan, C., Nisulescu, I. (2018), Internal control systems in the European Union Member States, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 270-277, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/012

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/012>
Received: 19.12.2017
Revised: 12.01.2018
Accepted: 25.01.2018

Introduction

From a semantic point of view, the control is "a permanent, periodic or unexpected verification, done in any field to know the realities and the way the activity in the respective field is performed, in order to prevent or eliminate the potential deficiencies and to improve the activity." (Popa M.D., Stănculescu A. et al, 2009). At the same time, control means a continuous moral and material supervision, as well as mastering an activity, a situation (Romanian Academy, 2009).

In the literature of the domain, we mainly come across two definitions:

- The francophone one, according to which "control is a check, a careful inspection of the correctness of an act" (Larousse, 1975).
- The Anglo-Saxon one, according to which "control is the action of supervising someone, something, a thorough examination or the power to lead as an instrument for regulating a mechanism." (The New Merriam – Webster Dictionary, 1989).

The principles of corporate governance have been extremely generally outlined, they describe the methods and systems used to manage organizations of all types and sizes, whether public or non-profit, and also private sector companies and partnerships. In this respect, Sir Adrian Cadbury defined corporate governance as "the system by which companies are guided and controlled" (Cadbury A., 1992). Although corporate governance principles do not currently aim to impose an universal model, countries being free to decide how to apply them, the long-term trend is to develop global corporate governance standards (Shleifer, R. Vishny, 1997).

Worldwide, mainly the following control models are recognized:

COSO Model – USA

„The "Organizational Sponsorship Committee – COSO" is an independent private sector organization that has brought together the skills of a large number of professionals dedicated to studying the circumstances that lead to financial fraud and to improving the quality of financial reporting through: business ethics, efficient internal controls, corporate governance (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). In September 1992, the COSO defines internal control as a process conducted by the Board of

Directors, the management and the entire staff of the entity, in order to provide reasonable assurance that the organization's objectives are being met, taking into account: the effectiveness and efficiency of operations, the reality of the financial reports, the compliance with applicable laws and regulations. (Popescu P.V., 2017).

The COSO model is represented by a pyramid containing five essential elements: control environment, risk assessment, control activities, information and communication, monitoring, as shown in **Figure no. 1**.

Figure no. 1- COSO Model

Source: <https://www.adra.com/software/internal-control-and-coso/>

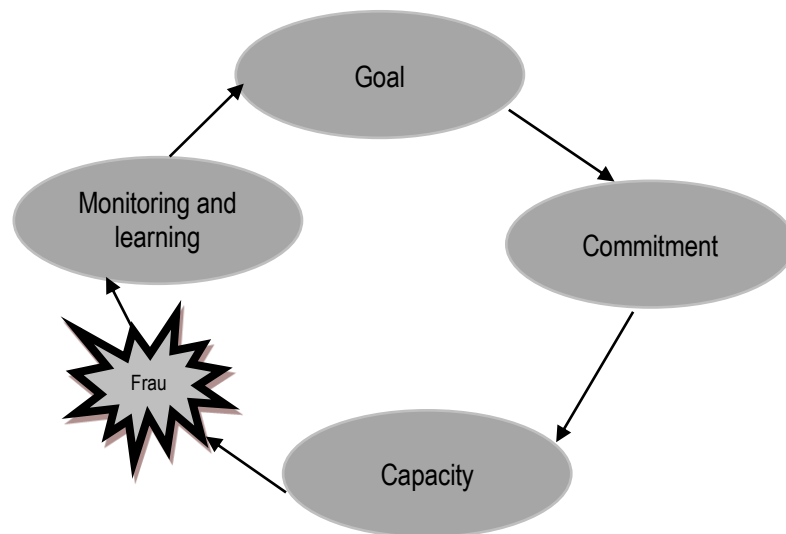
Therefore, the COSO model defines internal control as a process implemented by the public entity's management in order to provide reasonable assurance that objectives are being met, where efficiency and operations efficiency are concerned, while using reliable financial information and complying with laws and regulations.

COCO Model – Canada

In 1995, the Canadian Authorized Accountants Institute developed the COCO model, where internal control represents the organization's resources, processes, tools, tasks, culture, and everything else we can imagine, that is, all we can do to meet our goals, but these will never be met, because of relativity.

For the COCO model, the determinant factors are the control criteria and grouping these criteria according to the four elements of the model: goal, commitment, capacity, monitoring and learning, as shown in **Figure no. 2**.

Figure no. 2.- COCO Model

Source: Popescu P.V., 2017

Therefore, the COCO model complements the concept of the COSO model and defines internal control as the set of elements of an organization (including resources, systems, processes, culture, structure and tasks) that collectively help people reach their objectives, grouped in three categories: effectiveness and operations efficiency; reliability of internal and external information; compliance with domestic laws, regulations and policies.

Comparing the two models of internal control, we can conclude:

- according to the COSO model, internal control:
 - is a process implemented by all employees of an entity;
 - has a relative nature, providing reasonable assurance that the objectives are being met.
- according to the COCO model, internal control:
 - puts greater emphasis on the means deployed than on employees.

INTOSAI

INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions) defines internal control as a management tool used to provide reasonable assurance that management objectives are met.

Issued initially in 1992, the "INTOSAI Guidelines for Standards of Internal Control in the Public Sector" were

updated following decisions of the International Organization of Supreme Audit Institutions (INCOSAI), 2001.

The concept of internal control is not understood the same way in all countries: there are states with specialized control institutions, independent of the controlled ones, and in other countries the responsibility for internal control is given to the administrative entities concerned. In decentralized systems, senior management managers have an obligation to report on the functioning of internal control systems. More and more European Union countries are asking these managers to apply systems to manage and mitigate the risk of failing to meet established targets.

According to the European Commission's Yellow Book, modern internal control is directed towards transparency, clear responsibilities, methodology and harmonized standards at European Union level. Transparency represents the manifestation of the principle of governance inherent to the responsibility that civil society has assigned to the state administration in order to increase revenue and expenditures on her behalf and in its interest. Transparency implies that the decisions taken and their implementation are in concordance with existing rules and standards, involving the free circulation of information and its availability to those concerned by the decisions in question and their

implementation. The information is comprehensive and provided in easily understandable forms and means. (Court of Accounts, 2011).

The methodology

The aim of the research is to perform a radiography of good practices on the EU member states, regarding the application of the internal managerial control system in order to achieve healthy financial management, as an integral part of good governance, but also as the basis for performance and integrity and compliance management in the fight against corruption within the member states. The paper approaches qualitative research, descriptive and experimental studies, as well as elements of data analysis, statistics, and content analysis.

The paper outlines an image of the managerial internal control system, based on an analysis of internal control systems in the 28 EU member states. Therefore, the information extracted from the European Union website and the national websites of the 28 Member States was corroborated with the Compliance of Control Systems, 1st edition of 2012 and 2nd edition of 2014, but also with other studies on the internal control system, such as "Improving the Organizational Effectiveness of MEN and Subordinate Institutions of the Development of the Managerial Internal Control System (SCIM)" as well as the Report to the Supreme Audit Institutes of Central and Eastern European Countries, Cyprus, Malta, Turkey and the European Court of Auditors (European Court of Auditors – Europa EU, 2004).

The research starts from the premise that the synthesis of internal control systems implemented in EU Member States is important in the current context, as the European Commission is currently planning to update its internal control framework to align it with the COSO 2013 Framework which is based on concepts of governance and risk management.

Considering that the purpose of this research is to determine how the architecture of the internal control systems at the level of the public entities in the European Union states differs from country to country, we started from the synthesis of the way of realization, management and application of the system of managerial internal control in the EU Member States.

Results and discussions

To have good governance has become a priority for both public and private sector entities, in the context in which the events in the economy, or the financial problems of public companies, have brought to the attention of the corporate governance issue, so that the improvement of the internal control mechanisms has become one of the main priorities. Usually, the difficulties encountered by companies imply a situation where members of management structures were unaware of the full extent of a risk, or only a small number of members of the board of directors (usually with executive functions) were aware of it. Concerns raised by these situations have led to changes in European Union law, which imposed, on all public interest entities, the obligation to observe a code of conduct and to confirm its compliance with the annual reports and financial statements it publishes.

In order to identify good practices in the field and to determine how the internal control systems are affected by the north-south demarcation lines and the cultural differences of the post-communist countries, we have established common practices, differences and similarities between models assimilated by the member states.

The analysis reveals that in Denmark, Sweden or the UK, the internal control system is a harmonized government approach in order to ensure the establishment, maintenance and monitoring by all public entities managers of all integrated management processes. In these countries, internal control is initiated to manage risk. We also find a decentralized internal control system based on the decentralization of complete managerial accountability and independent and functional internal audit. The manager of the organization is responsible for the objectives of the institution (financial and non-financial), setting up the internal control system, addressing risks, and providing reasonable assurance that objectives are being achieved through efficient and effective, legal and regulated operations.

The internal control environment in the UK operates within a framework of governance and financial discipline specifically designed for the central government. It is aligned with corporate governance requirements that operate in the private sector, but has been tailored to reflect single government accountability structures.

In Finland, in the early 2000's basic requirements for internal control were implemented, now the management of each organization being responsible for the internal controls needed to ensure the legality and financial efficiency, the management of the funds and assets, as well as the real and correct information for the leadership of the organization. (European Commission, 2012)

The Dutch public sector is decentralized, based on historical tradition. Regional governments (provinces) and local authorities (municipalities) run their own households, including an independent financial management. Although central government supervision is limited and indirect, the Ministry of Finance has a responsibility in setting general standards. In Ireland, internal control was defined as the entire system of controls set up by management in order to carry out the work of an efficient and orderly entity, ensuring compliance with management policies and asset protection, and it is the responsibility of the management to decide whether the internal control system is appropriate for the organization.

In Belgium, France and Portugal we find an internal control system that contains a decentralized-centralized mix of national characteristics, highlighting the different stages of development of internal control systems. Internal control in France is a good example of integrating the characteristics of the decentralized internal control system into a particular national administrative culture. In France and Portugal, which used to have strong specialized control institutions, the decentralization of control began, increasing the responsibility and accountability of public managers, internal control being centered on accounting and financial function.

In Luxembourg and Spain, the notion of internal control is considered to be represented by the entire control system in public administration and the sum of all institutions involved in the management of public funds. These countries also have specific control bodies, Intervención General de la Administración del Estado (IGAE) in Spain, or the Inspection Générale des Finances in Luxembourg, which are independent economically and financially of the entities they control.

In the Netherlands, the control system is decentralized; the public entities manage their activity independently, including financial management, based on the general standards for financial accounts and managerial controls set by the Ministry of Finance.

Top management in Germany assumes responsibility for establishing an adequate internal control system by supporting a control unit called "Internal Revision." In the Austrian administration, however, the Audit Court introduces internal control ("Controlling") as a matter of principle, in order to increase focus on efficiency. In Austria, the economic developments in recent years (high budget deficits, unemployment) have led to the urgent need for public sector budget cuts, and to restore balance between public spending and revenue, budget and staff controls have proven too inflexible and /or ineffective in achieving the specific objectives.

In Greece, legislation defines an internal control system as the global system of managerial and other types of control, including organizational control, methodologies, procedures and internal audit, implemented by the administration over an agency's operations to support the pursuit of its objectives in an effective, efficient and economical manner. The internal control system ensures compliance with the policies of the administration, safeguards the assets and resources of the Agency by certifying the completeness and accuracy of accounting documents, and provides reliable timely information on financial management and management (European Commission, 2012).

In Cyprus, managerial accountability refers to all the operations of a ministry/department and is not limited to the role of financial services, but there are no regulatory acts to impose internal control units within public entities.

In Malta, although there is no legal definition of the internal control system, the Audit Manual developed by the National Audit Office defines internal control as all policies and procedures designed and implemented by the management of an entity to ensure:

- achieving the economic, efficient and effective goals of the entity;
- adherence to external rules (laws, regulations, etc.) and management policies;
- the protection of assets and informations;
- preventing and detecting fraud and errors;
- the quality of accounting records and the timely production of financial information and reliable management. (PIFC Expert Group, 2004)

In Italy, the internal control system was reformed in 1999 introducing four fundamental pillars:

- administrative-accounting control – ensures the legitimacy, fairness and regularity of administrative acts;

- Management control – entrusted to a single internal structure, is embedded in a systematic process designed to assess the effectiveness, efficiency and cost-effectiveness of administrative action;
- strategic control – aims at monitoring the effective implementation of decisions contained in policy documents;
- manager evaluation – establishes a set of methodologies, processes and tools for assessing the performances of managerial staff through performance evaluation and behavior related to the development of professional, organizational and human resources (MIBAC, 2010).

In the Czech Republic there is a law project for the implementation of internal managerial control based on best practices in Europe and in developed countries using the information contained in international standards COSO and INTOSAI. Similarly, in Poland, managerial control refers to the concept of internal control as defined by COSO and INTOSAI, and includes a general set of activities undertaken to ensure the implementation of objectives and tasks in an efficient, economical and timely manner, in accordance with the legal provisions. The key references for management control are the objectives and their attainment is the basic criterion for assessing the effectiveness of the solutions adopted within the entity.

In Slovenia, the internal control system has a preventive nature, its main objective being to ensure that systems are in place to prevent irregularities, corruption and fraud. Internal control consists of a system of procedures and methods for controlling risks, which could adversely affect the legality, effectiveness and efficiency of using public funds and jeopardize the achievement of the defined objectives. The final responsibility for the actions and the achievement of the objectives and for maintaining the proper functioning of the internal control system lies with the head of the unit.

The essential of Hungary's internal control system is highlighted by an integrated approach to corporate governance, covering regulations, procedures, functional methods and organizational structures in order to achieve management objectives. Internal control should prevent, detect and / or correct events that jeopardize the achievement of objectives.

In Bulgaria internal control is established as an integrated process of an organization's activities and is carried out by the manager and the employees of the organization. Internal control consists of five interrelated components – control environment, risk management, control activities, information systems, communication and monitoring in accordance with the law. Internal audit is a management tool for monitoring. (European Commission, 2012)

In Romania, the internal/managerial control code, and the implementation of the internal/ managerial control standards within public entities became mandatory, the COSO internal managerial control principles being assimilated, as well as the INTOSAI GOV 9130 for the risk management of the public entities.

Responsibility for creating and operating an effective internal control in Lithuania is allocated to the heads of the institution. In developing and implementing monitoring of financial control, the Heads must approve their own rules for financial control. They are based on the minimum financial control requirements approved by the Finance Minister. The development of the public internal control system in Latvia is closely linked to its admission into the European Union. During the pre-accession negotiations, Latvia has undertaken to set up an internal audit system, covering all subordinated ministries and bodies and specifying the responsibilities of the Heads of Bodies for setting up the internal control system. There is an extensive legislative framework in Estonia; a significant part of the control environment is made up of various legislative acts, guidelines and internal rules of an organization. Different IT systems also play a very important role in organizing state administration and modeling the control environment.

In Croatia, internal control is carried out according to the methodological framework for the application of financial and control management, following the COSO model.

Conclusions

One aspect that stands out and is common to most EU Member States is the focus on more effective solutions of internal control. Practically speaking, the functioning of the internal control system in a changing environment needs the adjustment of control at each activity level and is differently designed according to the interests of the organization and to the country's historical tradition in the implementation of internal control systems. In

conclusion, in the European Union, the main control patterns designed to organize the internal control system correspond to the requirements of COSO or INTOSAI, 25 of the 28 Member States adopting these requirements and standards as the basis of their internal control systems.

Although all member countries have provided the necessary legislative or organizational framework for the implementation of internal control systems, a big challenge for the effectiveness of internal control is well-rooted informal practices, simplifying and rendering internal control efficient, and the enhancement of managerial accountability being a prerequisite condition for an effective fight against corruption.

Within the European Union, the use of different "models" of internal control systems is identified as follows:

- In the northern model, ministries take full responsibility for budget expenditures, by performing appropriate checks through their own control systems, including through post-factum audits by the Internal Audit. Internal auditors are coordinated by the Ministry of Finance and mainly carry out financial audits.
- In the southern model, the Ministry of Finance plays the key role in preparing and allocating the state budget to ministries, but it also carries out ex-ante controls through its own staff from the line ministries. Within the Ministry of Finance there is the General Inspectorate which carries out the financial control of all public revenues and expenditures. In addition, internal audit units are also set up within the ministries.

Thus, research has shown that most member states (25 countries) are based on their COSO internal control systems and INTOSAI guidelines for internal control, and internal audit assimilates IPPF167 (International Professional Practices Framework – International Professional Practice Framework). However, within the European Union, there are differences in the organization of internal control, some states have a centralized approach, and in others internal control is

exercised departmentally or through independent agencies/bodies.

Thus, the research revealed that there are some particularities in the implementation and functioning of control systems in different EU member states, namely:

- The German system of internal control is very different from other countries: each governmental sector and each governmental organization is responsible for developing its own control framework and the higher authority is able to instruct the lower level authority to introduce specific management systems and control as well as specific tools for their overview and monitoring.
- In Luxembourg, Spain, Greece, Italy there is a centralized internal control system where the control function is focused on ex-ante controls, delegation of tasks, internal control is perceived as a centralized collective responsibility, closely linked to the control of public funds. There are specifically designated organizations, financial controllers to control economic and financial compliance, without internal audit, but with financial "audit" (transaction-based verification), which is carried out ex-post, by financial operators, the focus being on financial control.

For the future, there is a tendency towards decentralization in the exercise of internal control, ensuring transparency requirements, establishing relevant reporting and monitoring practices, and clarifying the measurement and assessment of performance at both the organizational and individual level.

Thus, a more efficient control of public entities and equal treatment with private companies will lead to better management of the financial performance of the former, in accordance with the OECD or the European Commission's recommendations, as well as the international experience in ethics management and compliance of both the companies and the public institutions.

BIBLIOGRAFIE

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” – Dicționarul explicativ al limbii române

(ediția a II-a revăzută și adăugită) Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

2. Cadbury A. – Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, 1992.
 3. Comisia Europeană, Compendiu al Sistemelor de Control Public Intern din Statele Membre ale Uniunii Europene, 2012.
 4. Comisia Europeană Compendium of the public internal control systems in the EU Member States, 2014.
 5. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, disponibil on line : <https://www.coso.org/Pages/default.aspx>
 6. COSO and Internal Control, disponibil on line : <https://www.adra.com/software/internal-control-and-coso/>
 7. COSO- <https://www.coso.org/Documents/Acceptable-Use-of-COSO-Materials-20150501.pdf>, https://na.theiia.org/standardsguidance/topics/Documents/Executive_Summary.pdf.
 8. Curtea de Conturi, “Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice”, 2011, p. 20.
 9. European Court of Auditors – Europa EU – Report to Supreme Audit Institutions of Central and Eastern European Countries, Cyprus, Malta, Turkey and European Court of Auditors, 2004.
 10. Ghid de evaluare a sistemului de control intern in entitatile publice, disponibil on-line: <http://control-intern.blogspot.ro/2012/01/definirea-sistemului-de-control-intern.html>
 11. INTOSAI GOV 9100 -Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector www.intosai.org/.../intosai-gov-9100-guidelines-for-internal-control-standards.
 12. Le petit Larousse – Dictionnaire encyclopedique, Paris, Larousse, 1975.
 13. Marcel D. Popa, Alexandru Stănculescu, et al, Editura Enciclopedică, 2009.
 14. Ministerul Educației și Cercetării Științifice, Asociația Română pentru Evaluare și Strategie –
15. Îmbunătățirea eficacității organizaționale a MEN și a instituțiilor subordonate prin dezvoltarea sistemului de control managerial intern (SCMI)” – 2015.
 16. Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit – disponibil on-line: <http://www.intosai.org/about-us.html>
 17. PIFC Expert Group, 2004, disponibil on-line: http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/COOP_PUBLI006/COOP_PUBLI006_EN.PDF.
 18. Popescu P.V., Revista Curtii de conturi a Romaniei, Editia nr. 13, 2017, p. 42
 19. Shleifer, R. Vishny, A Survey of Corporate Governance, Journal of Finance nr. 52, 1997, pp. 737.
 20. The New Merriam – Webster Dictionary, Springfield, Massachusetts, Merriam-Webster Inc, Publishers, 1989.
 21. MIBAC – Direzione Generale per l’organizzazione, gli affari generali, l’innovazione, il bilancio ed il personale Servizio II – Bilancio e programmazione -Introduzione al controllo di gestione, teoria e contestualizzazione alla realtà del MIBAC, 2010 disponibil on line: http://www.benculturali.it/mibac/multimedia/MiBAC/documents/1365615773593_Presentazione_Paolo_Dangeli_MiBAC_CDG_02_03_2010_finaleWEB.pdf
 22. Site-uri naționale: www.nku.cz; www.rigsrevisionen.dk; www.riigikontroll.ee; www.vtv.fi; www.ccomptes.fr; www.bundesrechnungshof.de; www.elsyn.gr; www.asz.hu; audgen.gov.ie; www.corteconti.it; www.lrvk.gov.lv; www.vkontrolle.lt; www.cour-des-comptes.lu; www.nao.gov.mt; www.rekenkamer.nl; www.nik.gov.pl; www.rcc.ro; www.tcontas.pt; www.nku.gov.sk; www.rs-rs.si; www.tcu.es; www.riksrevisionen.se; www.nao.gov.uk; www.revizija.hr; www.revizija.hr; www.nao.gov.uk; www.riksrevisionen.se; www.tcu.es

Malaysia's SMEs credit industry: CSR taxanomy activities

Edward Wong Sek KHIN,
Moghavvemi SEDIGHEH,
Lee Su TENG, Rusnah MUHAMAD,
Faculty of Business and Accountancy,
University of Malaya, 50603 Kuala Lumpur, Malaysia,
E-mail: edwardwong@um.edu.my

Abstract

This paper studies the CSR taxonomy of customer satisfaction and their trust and loyalty activities to the local SMEs credit and lending industry in Malaysia. The data was collected from 365 customers based on convenience sampling and data analysed using structural equation modelling. The results show that all the items (customer satisfaction, trust and loyalty construct) have high factor loadings (0.7) and the composite reliability of all the construct is acceptable (around 0.8) CAR. This paper also reaffirms that quality services which satisfy customer, increase bank image, and customer trust and loyalty. The findings of this study are to investigate credit firms' managers to decide upon resource allocation and planning for their future service in order to enhance their customers' satisfaction and loyalty. Satisfied customers are the ones who will continue using service and will not change to the other banks or they will be loyal and will recommend the credit firms to others. Therefore managers should think about constant improvement of quality services, which meet the expectations of customers.

Keywords: CSR, customer satisfaction, image, loyalty, structural equation modelling, trust.

JEL Classification: M41

To cite this article:

Khin, E. W. S., Sedigheh, M., Teng, L.S., Muhamad, R (2018), Malaysia's SMEs credit industry: CSR taxanomy activities, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 278-284, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/013

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/013>
Received: 15.11.2017
Revised: 27.12.2017
Accepted: 26.01.2018

Introduction

Corporate social responsibility (CSR) taxonomy is a tool utilized by business entities to enable the distribution of wealth for the betterment of their stakeholders through the implementation and integration of ethical systems and sustainable management practices. The concept of CSR holds that companies should be responsible to more than just their owners. They explained that there are multiple dimensions that should affect a company's actions

This Corporate social responsibility (CSR) taxonomy describes a phenomenon of tool utilized by business entities to enable the distribution of wealth but fails to present any guidance on how to manage the challenges within this phenomenon. Therefore, the challenge for business is not only limited to define CSR, but also to understand how CSR is a socially constructed phenomenon in a specific context and how to consider this when business strategies are developed.

Nowadays credit firms are applying a range of information technology to maximize customer satisfaction and engagements and improve the bank image. The continuous updating in the global markets affected Malaysian credit system as well. With an increasing dynamism and competitive ability of the credit firms, managers are now paying attention to improve service and increase customer satisfaction and loyalty.

Therefore the main aim of this study is to examine CSR taxonomy of customer satisfaction, trust and loyalty to the SMEs credit firms in Malaysia. The following sections review the literature investigating customer satisfaction and the elements of customer loyalty and will provide support for the research model.

1. CSR taxonomy of credit industry structure

Credit firms play a crucial role in a country's economic development. The economic sustainability of a country goes hand-in-hand with the credit industry. Customer loyalty is not about exclusivity but relates to the positive emotions one has on a product or service. It is all about attracting the right customer, getting them to buy/use your product/service in bigger quantities and refer you to more customers. True customer loyalty is driven by a strong, trusting relationship between the customer and the business (Mukarram Bhatti & Spalding, 2001).

When customers are loyal, they do more than just returning to your product/service, they would recommend the retailer, shop for a variety of products from the retailer, forgive occasional mistakes, and look to these retailers before looking at the competitors. Just like employee retention, retaining customer is less expensive than acquiring new customer. To understand further, this research takes an outside-in approach on factors that make a customer loyal.

Perceived Overall Service Quality

The SERVQUAL instrument developed by Parasuraman, Zeithaml, and Berry (2002) outlines the perceived measurement of service quality as the degree and direction of discrepancy between a customer's perceptions and their expectations (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 2002). Since its establishment, SERVQUAL model has become the most important method for measuring service quality owing to its strong benchmarking, diagnostic and prescriptive tools (Kettinger & Lee, 1997).

In a study conducted by Sanjuq (2014) on the impact of service quality (SERVQUAL model) on customer satisfaction in Saudi Arabia's credit sector, it is found that there is a positive relationship among assurance, empathy and responsiveness but no relationship on customer satisfaction. However, only tangibles show a positive relationship and significant impact on customer satisfaction. As customer value is an asset to organisations, firms must provide good products and services together with some form of promotion/advertisement at the right time to their customers (Sanjuq, 2014).

Thus, providing good services and fulfilling promises helps to develop an effective rapport (Figure 1). This eventually affects customers' satisfaction. Hence the following hypothesis:

H1: Individual with higher perceived overall service quality reports higher levels of customer satisfaction.

Relationship between Satisfaction and Image

Customer satisfaction can be explained as fulfilling of customer expectation of the products and services (R. L. Oliver, 1980). Customers will be satisfied when the performance is met or exceeds the expectations of

services. Otherwise, customers will be dissatisfied. Previous literature viewed satisfaction as two approaches to operationalizing satisfaction. The first viewed satisfaction as transaction-specific evaluation (Høst & Knie-Andersen, 2004) and the other as cumulative satisfaction that is determined by satisfying and dissatisfying with a product or service over time (A. V. Zeithaml, Berry, & Parasuraman, 1996).

Moreover, previous study conducted by Hoq, Sultana, and Amin (2010) on Malaysian Islamic bank with a different customer segment (Muslim and non-Muslim) shows an additional result. In the detailed analysis of the relationship between satisfaction and image, it is shown that the customer satisfaction is positively correlated to image. It is similar to the studies conducted by Bravo, Montaner, and Pina (2009) in analysing the corporate of financial institutions and the impact on customer behaviour. The result shows that satisfaction indicates the intention of customers to use again the services of a credit firms and suggests that firms should develop a strong corporate brands to obtain positive impression in the marketplace. Mohd Kassim and Souiden (2007) conclude that image of service provider improves customer satisfaction and retention. In contrast, Hamidzadeh, Jazani, Hajikarimi, and Ebrahimi (2011) found that image does not influence customer satisfaction in private SMEs credit firms. Thus, we hypothesize that:

H2: There is a positive relationship between customer satisfaction and bank image.

Relationship between Satisfaction and Loyalty

Loyalty can be defined as “a strong and deep commitment of customer towards a related product and service generated by his repurchasing behaviour while ignoring other factors that leads to brand switching” (Richard L. Oliver, 1999). Previous study was conducted on the impact of service quality, customer satisfaction and loyalty programs on customer’s loyalty in credit industry sector of Pakistan (Hafeez & Muhammad, 2012). The results shows that service quality and customer satisfaction are important factors that can increase loyalty of a customer. Thus, credit firms should focus on improving the service quality to improve customer satisfaction and maintain customer loyalty.

Additionally, in a previous study conducted by Ehigie (2006), it is found that satisfied customer is important leading factor in determining loyalty. The research concluded that customer satisfaction has a positive contribution towards loyalty. Thus, we propose that:

H3: There is a positive relationship between customer satisfactions with customer loyalty

Relationship between Firms Image and Customer Trust

Trust has been defined as “willingness to rely on an exchange partner in whom one has confidence” (Moorman, Deshpande, & Zaltman, 1993).

Hence, image has been recognised as a main influence of trust (Ball, Coelho, & Machas, 2004). This has been supported by Flavian, Guinaliu, and Torres (2005) research which suggest that image plays an important role to gain customer trust in both ways; traditional and online. However, Ball et al. (2004) shows that image has an indirect effect on loyalty through satisfaction and trust. Image helps to facilitate consumers’ knowledge on products or services which will reduces risk when making decisions (Lin & Lu, 2010). Based on the discussion above, it is hypothesized that:

H4: There is a positive relationship between bank image and customer trust.

Relationship between Customer Loyalty and Customer Trust

Customers are likely to develop a positive behavioral attitude towards the brand when they have trust on the brand (Nguyen & Leclerc, 2011). As a result, trust is recognised as an important antecedent in developing customer loyalty (Castañeda, 2011; Shainesh & Roy, 2012). According to Dimitriadis, Kouremenos, and Kyrezis (2011), satisfied customer may turn into loyal customer when they have a high level of trust.

Trust has been defined as “a psychological state composing the intention to accept vulnerability based on expectations of the intentions or behaviour of another” (Rousseau et al., 1988). Thus, trust has been conceptualised in the commitment-trust relationship marketing literature as an existing when single party has confidence in a partner’s reliability and integrity (Chatura & Jaideep, 2003). Moreover, trust also been thought of having a striking influence on user willingness to engage

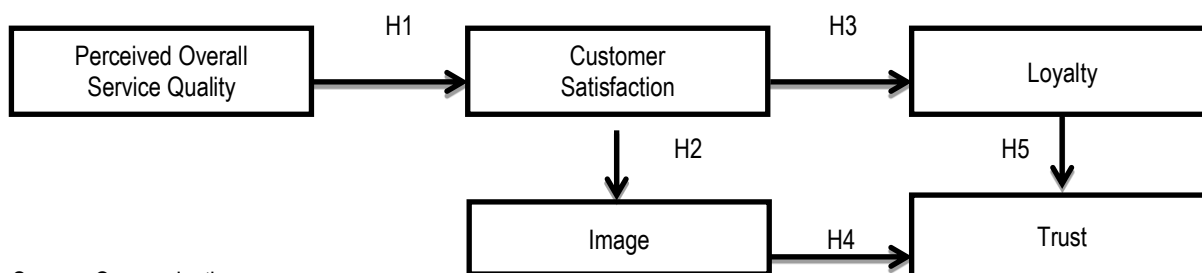
in online exchanges of money and personal sensitive information (Wang, Lo, & Hui, 2003).

Hence, when customers trust on product and services, it will generate a positive response and productive consumer' loyalty (Kassim & Abdullah, 2010). However,

it is difficult to maintain the relationship between customers and organisation (Chopra & Wallace, 2003). Thus, the following hypothesis:

H5: There is a positive relationship between customer trust and customer loyalty.

Figure 1: Research Framework

Source: Own projection

The overall reliability of the independent and dependent variables was given by the overall service quality, satisfaction, image, trust and loyalty.

2. Research methodology

Sampling and Data Collection

A questionnaire was designed based on previous research to examine the overall service quality, satisfaction, image, trust and loyalty of local SMEs credit firms customer. The data collected from 365 local credit customers in Malaysia based on convenience sampling. From the total of 365 local customers, 39 percent were male and 61 percent females. Most of the respondents were aged between 20 to 40 years and majority of them (68 percent) prefers to use internet systems. About 39 per cent of customers were with the credit firms for 1-4 years, 29 per cent indicate for 5-10 years while 27 percent indicates that they use the same credit firms for more than 10 years. Around 93 per cent of the customer used saving account, 37 per cent current account, 19 per cent percent fixed deposit, and 32 per cent used loan services. Around 45 percent of the customers claim that they contacted the credit firms during the past 12 months with a problem or queries.

3. Results and discussion

The reliability of the independent (overall service quality, satisfaction, image, trust and loyalty) and dependent variables was assessed in SPSS and the results showed

that the reliability of all the variables is higher than the acceptable level 0.7. To confirm the model and test the relationships between variables we used the structural equation modelling, AMOS 18. The confirmatory factor analysis conducted to confirm the items for each construct and measure the convergent validity of the constructs. The results of the measurement model confirm that all the items have been loaded in their defined construct and the fit indices showed that the model was acceptable. The chi-square $\chi^2= 457.198$ with 175 degree of freedom, CFI=0.955, GFI=0.896, AGFI=0.863, TLI=0.946 and RMSEA=0.066 was in the acceptable range which indicated that the overall model fit indices were in good positions. The results show that all the items have high factor loadings (0.7) and the composite reliability of all the constructs is acceptable (around 0.8) (See **Table no. 1**). The results of average variance extracted (AVE) were calculated and were higher than 0.5 (See **Table no. 1**) for all the variables. Thus, these results supported convergent validity.

Table no. 1: Composite Reliability and Average Variance Extracted

Constructs	Mean	S.D	Composite Reliability	Average Variance Extracted
Overall Service Quality	5.17	0.74	0.914	0.823
Satisfaction	5.16	0.71	0.915	0.851
Image	4.95	0.86	0.700	0.660
Trust	5.47	0.74	0.895	0.825
Loyalty	5.32	0.76	0.916	0.827

The relationship between the independent and dependent variables was tested through structural model and the results of the fit indices showed that the chi-square $\chi^2= 440.675$ with 162 degree of freedom, CFI=0.951, GFI=0.890, AGFI=0.857, TLI=0.943 and RMSEA=0.068 was in the acceptable range. Testing the relationship among the variables shows that there is strong and positive relationship ($\beta = .921$, $p < 0.000$) between overall service quality and customer satisfaction thus support H1. In turn customer satisfaction predict customer loyalty ($\beta = .386$, $p < 0.000$) and will increase bank image ($\beta = .956$, $p < 0.000$) and reputation among customers, while the effect of satisfaction is stronger on the bank image. The results support H2 and H3. Bank image have strong effect on customer trust ($\beta = .948$, $p < 0.000$) while customer trust in turn will influence customer loyalty ($\beta = .495$, $p < 0.000$) thus support H4 and H5. Providing quality service will increase customer satisfaction, will improve the image and reputation of the bank which will effect customer trust and their loyalty to the credit firms. Satisfied customer will be loyal to the credit firms and will continue using their service. The results of this study are consistent with the previous research such as Keisidou et al. (2013) which argued that tangible service quality influenced customers' overall satisfaction. Amin et al. (2013) findings revealed that customer satisfaction has strong relationship with image. However these results are different from Sayani (2015) which found that satisfaction with service quality does not fully explain customer loyalty and other factors may also contribute to extended customer relationship with firms. This can elaborate the strong effect of customer trust on customer loyalty in our finding and shows that many factors influence customer loyalty. The finding of this study confirmed the strong relationship between image and reputation of the credit firms and customer trust which is consistent with the previous research by Ball et al. (2004).

Conclusion

Implications: The primary objective of this study was to determine the relationship between customer satisfaction and their trust and loyalty activities to the local SMEs credit and lending industry in Malaysia. The second objective was to examine the direct and

indirect effects related to the effect of credit firm overall service quality on customer satisfaction trust and loyalty. The result of this study will provide empirical support for the validity and reliability of the theoretical model on customer satisfaction and affect their trust and loyalty while it will enhance credit firm image and reputation. The correlation analysis results from this study confirmed previous researchers' observations that higher organizational loyalty of customer is customer satisfaction. The results suggested that among the three components of focus on customer trust and increasing bank image and reputation were the most important predictor of customer loyalty in local credit firms in Malaysia

Possible Limitation

Several limitations inherent in this research that warrant further investigation are acknowledged here. Credit firms should provide quality services which satisfy customer, increase bank image, and customer trust and loyalty. The findings of this study help credit firms' managers to decide upon resource allocation and planning for future service to enhance customer satisfaction and loyalty. Satisfied customers are the ones who will continue using service and will not change to the other banks or they will be loyal and will recommend the credit firms to others. Therefore managers should think about constant improvement of quality services, which meet the expectations of customers.

Because of the limited sample this study could not compare the satisfaction and loyalty among different local SMEs credit firms in Malaysia since customers have different perceptions about each individual credit firm. Future research can compare local credit firms and focus on the aspect of customer complaint and credit firms reaction to solve it and its effect on their satisfaction and loyalty since almost 40 percent of our sample indicated that they contact credit firm for the complaint or inquiry.

Acknowledgments:

This research is funded by the University of Malaya research grant, Exploratory Research Grant Scheme (ERGS) No. RP030D-15SBS

REFERENCES

1. Amin, M., Isa, Z., & Fontaine, R. (2013), Islamic banks: Contrasting the drivers of customer satisfaction on image, trust, and loyalty of Muslim and non-Muslim customers in Malaysia, *International Journal of Bank Marketing*, 31(2), pp. 79-97.
2. Ball, D., Coelho, P. S., & Machas, A. (2004), The role of communication and trust in explaining customer loyalty: An extension to the ECSI model, *European Journal of Marketing*, 2004(9/10), pp. 1272-1293.
3. Bravo, R., Montaner, T., & Pina, J. M. (2009), The role of bank image for customers versus non-customers, *International Journal of Bank Marketing*, 27(4), pp. 315-334. DOI: 10.1108/02652320910968377.
4. Castañeda, J. A. (2011), Relationship between customer satisfaction and loyalty on the internet, *Journal of Business and Psychology*, 26(3), pp. 371-383.
5. Chatura, R., & Jaideep, P. (2003), The influence of satisfaction, trust and switching barriers on customer retention in a continuous purchasing setting, *International Journal of Service Industry Management*, 14(4), pp. 374-395, DOI:10.1108/09564230310489231.
6. Chopra, K., & Wallace, W. (2003), *Trust in electronic environment*, Paper presented at the System Sciences, 2003, Proceedings of the 36th Annual Hawaii International Conference on.
7. Ehigie, B. O. (2006), Correlates of customer loyalty to their bank: a case study in Nigeria, *International Journal of Bank Marketing*, 24(7), pp. 494-508.
8. Flavian, C., Guinaliu, M., & Torres, E. (2005), The influence of corporate image on consumer trust: A comparative analysis in traditional versus internet banking, *Internet Research*, 15(4), pp. 447-470.
9. Hafeez, S., & Muhammad, B. (2012), The Impact of Service Quality, Customer Satisfaction and Loyalty Programs on Customer's Loyalty: Evidence from Banking Sector of Pakistan, *International Journal of Business and Social Science*, 3(16).
10. Hamidzadeh, M. R., Jazani, N., Hajikarimi, A., & Ebrahimi, A. (2011), A proposed model for explanation of influential factors on customer satisfaction in banking industry, *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research In Business*, 3(4).
11. Hoq, M. Z., Sultana, N., & Amin, M. (2010), The Effect of Trust, Customer Satisfaction and Image on Customers' Loyalty in Islamic Banking Sector, *South Asian Journal of Management*, 17(1), p. 70.
12. Høst, V., & Knie-Andersen, M. (2004), Modeling customer satisfaction in mortgage credit companies, *The international Journal of Bank Marketing*, 22(1), pp. 26-42.
13. Kassim, N., & Abdullah, N. A. (2010), The effect of perceived service quality dimensions on customer satisfaction, trust, and loyalty in e-commerce settings: A cross cultural analysis, *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 22(3), pp. 351-371.
14. Keisidou, E., Sarigiannidis, L., Maditinos, D. I., & Thalassinou, E. I. (2013), Customer satisfaction, loyalty and financial performance, *International Journal of Bank Marketing*, 31(4), 259-288, DOI: 10.1108/ijbm-11-2012-0114.
15. Kettinger, W. J., & Lee, C. C. (1997), Pragmatic Perspectives on the Measurement of Information Systems Service Quality.
16. Lin, L. Y., & Lu, C. Y. (2010), The influence of corporate image, relationship marketing, and trust on purchase intention: the moderating effects of word-of-mouth, *Tourism Review*, 65(3), pp. 16-34, DOI: 10.1108/16605371011083503.
17. Mohd Kassim, N., & Souiden, N. (2007), Customer retention measurement in the UAE banking sector, *Journal of Financial Services Marketing*, 11(3), pp. 217-228.
18. Moorman, C., Deshpande, R., & Zaltman, G. (1993), Factors affecting trust in market research relationships. *the Journal of Marketing*, pp. 81-101.
19. Mukarram Bhatti, R. S., & Spalding, T. (2001), Redefining customer loyalty, the customer's way. *Ivey Business Journal*, 65(3), pp. 13-17.
20. Nguyen, N., & Leclerc, A. (2011), The effect of service employees' competence on financial institutions' image: benevolence as a moderator

- variable, *Journal of Services Marketing*, 25(5), pp. 349-360.
21. Parasuraman, Zeithaml, V., & Berry, L. (2002), SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality, *Retailing: critical concepts*, 64(1), p. 140.
22. Rotter, J. B. (1980), Interpersonal trust, trustworthiness, and gullibility, *American psychologist*, 35(1), p. 1.
23. Rousseau, D. M., Sitkin, S. B., Burt, R. S., & Camerer, C. (1988), Not so different after all: a cross-discipline view of trust, *Academy of Management Review*, 23(3), pp. 393-404.
24. Sanjuq, G. (2014), The Impact of Service Quality Delivery on Customer Satisfaction in the Banking Sector in Riyadh, Saudi Arabia, *International Journal of Business Administration*, 5(4), DOI: 10.5430/ijba.v5n4p77.
25. Sayani, H. (2015), Customer satisfaction and loyalty in the United Arab Emirates banking industry, *International Journal of Bank Marketing*, 33(3), pp. 351-375, DOI: 10.1108/ijbm-12-2013-0148.
26. Shainesh, G., & Roy, S. K. (2012), Effects of trustworthiness and trust on loyalty intentions: Validating a parsimonious model in banking, *International Journal of Bank Marketing*, 30(4), pp. 267-279.
27. Wang, Y., Lo, H. P., & Hui, Y. V. (2003), The antecedents of service quality and product quality and their influences on bank reputation: evidence from the banking industry in China, *Managing Service Quality: An International Journal*, 13(1), pp. 72-83, DOI: 10.1108/09604520310456726.
28. Zeithaml, A. V., Berry, L. L., & Parasuraman, A. (1996), The Behavioral Consequences of Service Quality, *Journal of Marketing*, 60, pp. 31-46.

Improving information – a necessity in substantiating the accounting decision

Sabina-Cristiana NECULA,
Alexandru Ioan Cuza University of Iasi,
E-mail: sabina.necula@uaic.ro

Abstract

As regards the decision-making process, there are two general principles accepted in decision-making: 1) the decision is made in terms of gain-loss; 2) a decision depends on the context; even if the decision-making rules are known, the context of the decision may be different, which means that the meaning of the concepts involved in the decision-making rules changes.

The article attempts to introduce the idea that the specification of rules and constraints of concept use should be part of the level of knowledge modeling on the principle of data level separation of the logical level of the application. Specifying constraints at the place and time of manifestation of their knowledge characterizes the context and adapts the decision model. The article addresses the issue of interest and presents examples of accounting.

Keywords: accounting decision, pieces of knowledge, information, knowledge, rules

JEL Classification: M42, M41, L86, D83

To cite this article:

Necula, S. C., (2018), Improving information - a necessity in substantiating the accounting decision, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 285-292, DOI:10.20869/AUDITF/2018/150/014

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/014>

Received: 26.07.2017

Revised: 05.10.2017

Accepted: 16.10.2017

Introduction

Initially, the term information was defined (Shannon, 1948) as a measure that expresses the uncertainty that was removed by realizing an event from a set of possible events. This definition is currently used in the statistical theory of communication to express the uncertainty of the occurrence of a set of symbols defining a multi-possible state of an element in a communication network. In brief, information reduces uncertainty.

The issue of information to reduce uncertainty means for accountants:

- Data synthesis to obtain the indicators needed to evaluate exploitation, financing, investments (after the occurrence of economic events);
- use of indicators in anticipated analysis of the effects of possible decisional alternatives on profitability.

Obtaining information is not just about data processing. Information must have a meaningful sense for everyone who uses it.

Members of an organization differ by the amount of knowledge, principles, cultures, values, etc., and the management's concern is to empower members to share a common vision with the organization's strategies. In other words, the interest of management consists in printing an informational culture common to all members of the organization.

1. The research methodology

In addressing the subject proposed in this article, we considered it necessary:

- a) presentation of the concept of information from the point of view of a broadcasting reception between the accountants and the decision-making environment;
- b) computer-based solutions;
- c) defining the pieces of knowledge.

a) Information, accounting and semantic integration

The presence of information is not only characterized by the possibility of measuring it, but also by the presence of a common sense for the transmitter and receiver (Freeman, 2000). Strictly speaking, the common sense of information can only be obtained if the transmitter and receiver have the same knowledge (obtained either

through learning or experience). Often, it is possible for the transmitter and the receiver to place the message in different contexts, and thus the information will produce less uncertainty for different problems. The ability to understand does not depend on any receiver's intelligence, but on the knowledge and, more importantly, on the common judgments of the transmitter.

The information culture on organization strategies translates for accountants into plans, approved budgets, and analysis indicators.

Concerning accounting, we can give the following example of understanding an indicator.

Managerial accounting uses an indicator called the margin for the contribution in assessing the current operations of an organization (Needles, 2001). The calculated contribution margin for each product helps in assessing performance, impact on profitability, planning and budgeting. Once accountants and managers understand how to use the indicator, it can be said that the accounting information system is an analytical "binder" between the operational system and the management system. The contribution margin is the amount that each product brings to fixed costs and profit. It is determined when using the direct cost (variable) method in the calculation of the cost of production. The direct cost method considers fixed production costs as the expense of the period and is a method that is not accepted by accounting law in disclosing information on the cost of goods sold and determining the profit tax. It is an extremely useful method in carrying out the decision-making processes related to the exploitation activity.

Errors produced in sharing the same visions, of the same information culture, lead to perceived difficulties and errors in producing relevant information.

Aggregations that are desired to be performed on data on the same meaning are no longer possible.

Management needs quantifiable aggregations to get information. For example, the "sales amount" information may be irrelevant if there is no unification of the concept of "sales", and so the information from different systems is wrongly quantified because it does not correspond to the common sense (Wu, 2005).

In addition to the perceived errors of the members of the organization involved in the implementation of business processes, there are also the perception errors of those who design and implement information systems. Always

have tried to align the visions of management members with those of information system developers (Reich and Benbasat, 2003). Thus, it has come to the idea that members of the organization must have the tools to enable them to axiomate their own universe and to create an ontology related to the business process. The IT tool used by members of the organization must be not only intuitive, but must also allow the acquisition of knowledge of the business process, coupled with overlapping on the entities represented in the relational data model. Each responsible person must have access to the common ontology by using a custom application that has an ontology derived from the common ontology. For example, the accountant performs aggregation operations to provide useful information to decision-making processes. It gets the magnitude of the synthetic indicators in the managerial internal reports. The "bridge" from the processing of data to the application of knowledge is represented by the significance of synthetic indicators in decision-making.

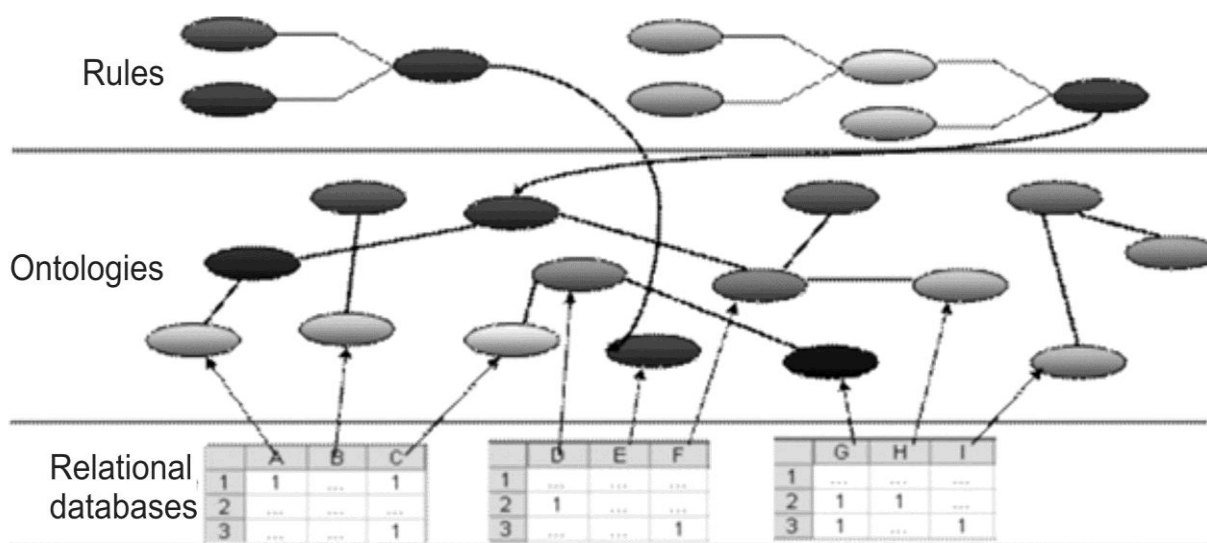
b) Computer solutions

Until this semantic unification is achieved, specialists use other methods: either choose to manually overlap (computer tool that allows the user to link the concepts from ontology to fields in the database); or choose to perform an automated overlay (an IT tool that generates

an ontology formed of concepts identical to the field names in the database). Both approaches are limited and not used because they have not reached an acceptable standard so far. The main disadvantage comes from the fact that members of the organization are not too involved in organizing the information system. As far as the organization of the information system is concerned, it becomes the task of the IT practitioners, who, in the most optimistic case, are provided with the organizational procedures manuals. The approach is wrong not only from the point of view of systems implementation but also because it does not respect a basic principle: the members of the organization have knowledge of the processes and thus only they can organize their own universe. In Figure 1 we presented a possible organization of knowledge by using ontologies and implementing the rules of knowledge.

Knowledge is expressed by inference rules, and rule execution will infer the result of logical implication in the knowledge base. In literature, the implementation of rules is considered to be feasible with inference engines, considered programs that have control, procedural or operative knowledge, exploiting the knowledge base, and are designed to combine and chain knowledge to infer new knowledge through judgments, plans, demonstrations, decisions and predictions.

Figure 1. Using ontologies and rules in improving information

Inferential engines have special interaction interfaces with programming languages and run rules to solve a problem (Turban and Aronson, 1988). Rules, as rules of action and knowledge execution, are not part of the functional side, implicit in solving a problem but are reasoning that should be used to provide relevant information and thus to personalize the services implemented by the information system. In other words, the rules must be stored separately and defined on the concepts of a common ontology for the members of the organization involved in the same process. They will use to provide answers close to the speech universe of members of the organization who ask questions (queries) on the concepts defined in the common ontology (Chen, 2000).

The accumulation of knowledge and the realization of common meanings are dynamic processes in an organization, stating that the main problem is not the accumulation of knowledge but the realization of identical meanings.

In our opinion, decision models should be implemented to provide an adequate knowledge of knowledge defined in the decision model able to provide the information needed to solve the problems.

The principle of knowledge representation is respected by introducing structural differences, which at the level of knowledge means roles and role-limitations for different types of knowledge. The principle of problem solving was translated into the science of management informatics by specifying problem-solving algorithms. "All Informatics Applications Mean Data Structures and Algorithms" is a syntax that has transformed computer applications into small-scale applications. For a long time, it was considered satisfactory, the requirements of the problem depended on the task of fulfilling the application and the purpose was considered to be achieved. Moreover, in accepting the rational approach, nothing seems to be impossible to formalize. Any economically-mathematical modeling decision becomes possible to formalize using algorithms.

If we take an example from inventory management, we can see the rational context inconsistencies in the context.

We took this example, precisely because in literature it is considered that the formation and use of stocks is a structured issue that can be reasonably approached.

Inventory management depends on consumption demand, inventory costs, supply quantity, lot, time parameters. The accepted model of theory (Țigănescu and Mitruț, 2006) is the Willson model and its derivations. Literature admits that there are uncontrollable variables such as costs, demand, re-delivery time, delivered quantity, and attempts to control factors through estimates and assumptions. Because it is a management problem rather than a decision, the rational approach can be accepted because the information provided by the models (optimal production) is useful for the exploitation activity.

The information provided will be used in making management decisions regarding the identification of relevant costs and the opportunity cost. Relevant costs and opportunity cost depend on context, can not be anticipated (both value and nature) and are information to be extracted from the decision-maker at the time of decision.

Economic analysis, statistics, IT, management accounting consider necessary historical data analysis for forecasts. All economic indicators that follow a computation formula, a law of evolution can be predicted. However, the cost of opportunity in decision-making can not be estimated, anticipated or anticipated. Determining the cost of behavior may be a problem to solve by neural network technology or data exploitation. Problem solving by using data mining tools has not yet been found to be satisfactory: Data sets are large and, as such, industry researchers are looking to discover grading, segmentation, general class extraction algorithms by using mathematical formulas. However, they all argue that the data must be linear or that the distances between the data must be constant, when it is actually known that this is impossible in the real world. The only algorithms needed to be used are searches by using artificial search intelligence in the status space. The only solution to anticipate cost behavior seems to be using the method of estimating and analyzing the cost over the life cycle of the product in which it participates. The Cost Evolution Law can be represented graphically and could be a real tool for analysis, control, planning and decision making.

A second example we are referring to is the classification of expenditure in the "capital" or "management" category.

Management has an important role when deciding whether a payment should be considered active or

expense. The influence of accounting decisions is not limited to net income, profit tax or share price but can have serious consequences when such decisions are wrong. It is about classifying payments into capital or management costs and involves respecting the principle of ensuring connectivity of revenue expenditure. Since the production of benefits is after the moment of registering the expenses, the classification in one of the two categories is a matter of professional reasoning.

Informatics could provide a single solution to this: extracting the answer from the decision maker. The decision maker chooses the expense category and the registration is made. Realizing income does not depend on the accountant, and any mistaken reasoning may be difficult to prove. Compliance with the principle of cost-income connectivity is part of the decision-making model for the application of knowledge developed by the decision-maker, from which it follows that the IT decision model must have implemented the classification rule considered by the decision-maker.

The organization prepares accounting policies for recognizing a payment as an asset or expense. The implementation of such rules is proposed by the rules-based management systems (Morgan, 2003). We propose that such rules be implemented on concepts from an ontology rather than directly on the data, because exhaustive policies can not be developed to classify a payment as expense or asset. In this way, it would also be possible to trigger several rules regarding the concept of payment or active and the warning about a violation of a rule or a non-observance of a principle.

It seems useful to emphasize that the only solution is segmentation of knowledge, classification of concepts at the level of representation of knowledge and not by the execution of algorithms. But as the data is represented by the organizational needs specific to the applications that support them, it is not advisable to modify the representation scheme. And then, the only possible solution is the use of ontologies, which at the moment is still cumbersome and incipient.

The use of ontologies aims to share common meanings and not a knowledge management, a manipulation of general knowledge. The sense perceived by an individual or a group is not automated by the computer, and applications and information systems share common ontologies in order to increase human-computer interaction. Every individual must be respected individual freedom, for it will always be a problem to

ensure the balance between gain and loss in sharing personal knowledge. Sharing common meanings is a sufficient objective to ensure business competitiveness and personalization: there is no need to propose as an objective of sharing common knowledge. Sharing common knowledge we believe could only be achieved in an extremely perfect society in which the gain-loss ratio would not be of any importance to the individual or organization: it is hard to believe that in such a society people or organizations will not find other goals to follow.

Ontologies are the form of organization of general knowledge, but they also do not contain possibilities to organize knowledge in the human sense: deduction and induction. Artificial Intelligence has developed induction algorithms for automated learning able to propose the value at time $n + 1$ based on the law discovered for values in the $1-n$ range. The values thus obtained must be characterized in the object-attribute-value form for being introduced into an ontology. Similarly, the symbolic or numerical values involved in deduction processes must be specified a priori to be included in ontology. We will see in the next paragraph that the manifestation of intelligence can create knowledge through the processes of reasoning, but it involves the existence of a knowledge structure, namely ontology.

A smart system must be a system capable of adapting to new information and learning from changes. The "adaptive" and "smart" concepts should be redundant (Wunsch, 2000).

In inventory optimization, genetic algorithms are used (Chorafas, 2001). The estimation of the evolution of the indicators is possible, with the specification that the neural networks developed for this purpose have to be defined as inputs that determine the value of the indicator and not the time series containing the values of the indicator. A potential information user will understand from the following statement, "We estimate that production will increase by 10% this year" that the organization estimates growth because it has knowledge of possible ongoing investments, R & D expenditures, additional staff and does not assume that the estimate was performed in a statistical sense over time series or with a neural network designed in the same manner. Statistically, the dependence of the factors determining the value of an indicator is achieved by regression analysis. The technique is difficult to apply and with not very convincing results, but it demonstrates the dependence of the factors and the type of link between

the factors and the indicator under analysis. If the statistical solution is accepted, the equation obtained can be used in future estimates, but the basic assumption to be accepted is that the magnitude of the influence of the factors is constant.

The problem of estimation in the information needed for the decision-making process is little approached in practice by means of statistical or induction methods. Informative, it can have value only if the same conditions of action, risk and uncertainty are assumed.

Genetic algorithms, neural networks and fuzzy rules work with numerical values, and so the data from the implemented models must be labeled so that they can be used by decision-makers in future inferences. Often, their various hybridizations allow extraction of the knowledge embedded in models in the form of rules, but they are quite difficult to use when the business context requires relevant, current, current, and useful information.

c) Pieces of knowledge

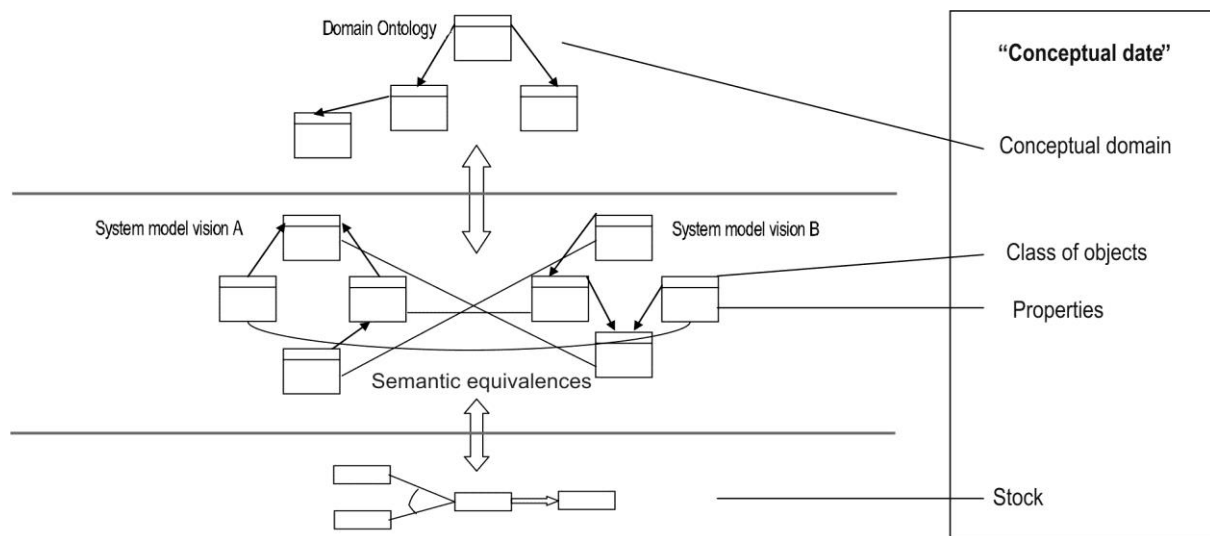
Based on the definition of A. Newell's level of knowledge (Newell, 2006) of the human problem solving mode as defined by H. Simon and A. Newell and the study of literature in the field of knowledge-based systems (Newell and Simon, 1995), we try to define a piece of knowledge further. In our conception, a piece of knowledge must:

- be a symbol of part of an ontology describing its existence;
- participate in logical inferences;
- develop the structure to which it belongs.

Organizations develop physical-logical models of the information system based on a function, process, or domain-oriented approach. Regardless of the methodology chosen in the development and implementation of information systems, the difficulties encountered come from the defective organization (the real informational system) and the limits of integration. Each participant in the development process has a different view of the system model depending on the field of expertise to which it belongs. The user wants a system that is geared to his needs, the developer wants a system based on the methodology he / she is used to for the analysis phase, the implementer wants a system appropriate to the physical architecture available.

Although the place of implementation of the rule specification is, as mentioned earlier, above the level of data organization, at the level of abstraction the situation is reversed. The values specified in the rules are the values that form an element of so-called knowledge of action, and the most abstract (general) element that defines a conceptual date is the vocabulary of the class to which it belongs. In **Figure no. 2** we presented what would form in our vision the characteristics of a so-called "conceptual data" or piece of knowledge.

Figure no. 2. Characteristics of a piece of knowledge

A piece of knowledge is primarily characterized by the instances of the classes of objects in the field and by the logical steps that access it. Courts do not necessarily belong to the classes in the visions of system models; they are often instances of classrooms in the conceptual field. As we can see, the relationships that appear are complex and depend on the effective organization of system visions and semantic equivalences between visions. The specification of knowledge pieces can not be achieved at the level of data organization nor at the ontology level where the general existence of the object classes is specified. The participation of knowledge pieces remains essential in specifying the rationale for solving problems, targeting the developed systems and ensuring the conceptual integration of systems.

Accounting has its own methods of synthesizing data: the account and periodic summary calculations carried out in check balances, balance sheet and other financial reports. The data processed in the indicators included in the synthesis calculations constitute decisional information usable in all management activities. In current information systems, such information is described in a data repository sometimes called a data repository, sometimes a knowledge repository (where it also contains qualitative information). Stored information is used in decision models but is not structured according to the principles of existence. The logic of their use in reasoning is not available to the user, and the organizational structure does not allow creation (learning) of knowledge.

Conclusions

The use of information and communications technologies to improve the processes of organizations has led to benefits, even if they have sometimes been difficult to quantify or suspect. The terms of data processing technologies, data mining technologies, Internet technologies, collaborative technologies, intelligent technologies attempt to cover the wide range of users' needs for information applications and information systems in different forms of integration.

Organizational theories and attempts to formalize business processes have always suggested that decision-makers need useful, relevant, real-time and

quality information. Always the volume and quality of information has been inherently linked to the quality of business decision-making. Any manufacturer of computer applications or application packages uses as a syntax for marketing the developed product the quality of the information provided, improving the decision-making process and increasing the value of the business, but the use of software in practice has often led to different benefits than those promised by the manufacturer.

It is known that models of operational research are not perfect, just as statistical estimation models can be good if they work on very large sets of data so that the normal distribution of probability can act on all possible states. Risk assessment models in the rational approach are only suited to the theory and leave room for evaluation based on possibilities or fuzzy sets. Maxi-max or maxi-max decision models can not prove their usefulness beyond the lab and leave room for the incorporation of decision rules into expert systems. Each method, technique or algorithm has limitations and is not general, because use depends on the practical context of solving the problem.

In modeling decisions, it is important to note that the decision-maker is the man, he makes decisions using inferential chains that activate their concepts and qualities such as much, little, probably, and so on.

It is true that economic-mathematical models in decision-making are difficult to combat because they are often also used by statistical evaluations of developed models to demonstrate the utility of models. However, the problem remains their usefulness and practical use. In the context of stock exchanges where values are many and constantly changing, mathematical analyzes and neural networks are of real use because it is a tool for assessing the "pulse" of the market. In performing audit or fraud detection activities, the use of neural networks proves to be successful because the set of factors is constant, the set values change continuously and the factor dependency function is not perfectly defined.

In the microeconomic context, at organizational level, things are not as large as in previous cases, although data on the production process is sometimes the only benchmark for assessing the continuity of an organization's work.

REFERENCES

1. Airinei, D., *Sisteme expert în activitatea financiar contabilă*, Editura Junimea, Iași, 1997, p. 103.
2. Andone, I., Țugui, Al., ș.a., *Sisteme inteligente în contabilitate, finanțe, bănci și marketing*, Economics Publishing House, București, 1999, p. 41.
3. Andone, I., Țugui, Al., *Sisteme expert în management, contabilitate, finanțe, bănci și marketing*, Economics Publishing House, București, 1991, pp. 40-41
4. Chen, Z., *Computational intelligence for Decision-Support*, CRC Press, 2000, p. 212.
5. Chorafas, D.N., *Integrating ERP, CRM, Supply Chain Management, and Smart Materials*, CRC Press, 2001, p. 74.
6. Freeman, W.J., *A neurobiological interpretation of semiotics: meaning, representation, and information*, Elsevier Information Sciences 124 (2000), pp. 93-102.
7. Garcia, H.J., Fox, P., West, P., *Object Persistence within Information Systems, How Relational Databases and Data Access Frameworks Interoperate with Ontology Based Portals*, 2007, Virtual Observatories in Geosciences Conference presentation.
8. Morgan, T., *Business Rules and Information Systems: Aligning IT with Business Goals*, eBook, Addison Wesley, 2003, 7.3 Realizing Rules.
9. Needles, B.E., *Principiile de bază ale contabilității*, ediția a 5-a, Editura Arc, Chișinău, 2001, pp.914-916.
10. Newell, A., Simon, H., *GPS, A Program That Simulates Human Thought*, 1963, în *Computers and Thought*, editat de Feigenbaum, E., Feldman, J., AAAI Press edition, 1995, pp. 279-293.
11. Newell, A., *The Knowledge Level*, Artificial Intelligence, vol. 18, no. 1, 1982, pp. 82-127.
12. Reich, B.H., Benbasat, I., *Measuring the Information Systems-Business Strategy Relationship*, în Galliers, R.D., Leidner, D., (editori), *Strategic Information Management. Challenges and Strategies in Managing Information Systems*, Elsevier Science, 2003, p. 265.
13. Shannon, C.E., *A Mathematical Theory of Communication*, Bell System Technical Journal, Eprint, vol. 27, pp. 379-423, 623-656, 1948.
14. Țigănescu, E., Mitruț, D., *Bazele cercetării operaționale*, 2006, pp. 191-217.
15. Turban, E., Aronson, J., *Decision Support Systems and Intelligent Systems*, Prentice Hall, 1988, p. 43.
16. Wu, X., *Data Mining: Opportunities and Challenges*, A Position Presentation at ICDM 2005 Conference IEEE International Conference on Data Mining, www.intsci.ac.cn/research/wuxindong06.ppt.

The auditor's role in the context of the accounting regulations evolution

Ionela POIDA (IVAN),
Doctoral School of Accounting,
Bucharest Academy of Economic Studies,
E-mail: ivan_v_ionela@yahoo.com

To cite this article:

Poida (Ivan), I., (2018), The auditor's role in the context of the accounting regulations evolution, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, pp. 293-300, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/015

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/150/015>
Received: 09.02.2018
Revised: 15.03.2018
Accepted: 23.03.2018

Abstract

The purpose of this paper is to demonstrate the importance of the auditors' role in validating the appropriate application of the International Financial Reporting Standards as a result of numerous changes and the complex situations from day to day, from the perspective of choosing the right method, respectively from the perspective of verifying compliance with these standards.

The harmonization of the provided information facilitates the comparison in time and between companies, ensuring consistency a more granular discipline in reflecting the economic transactions.

The aim is to achieve the harmonization of the accounting methods and principles by adopting the same set of Accounting Standards. Having the normalization process as a starting point, the harmonization can be achieved through a convergence process built by gathering all the useful and constructive information from the past experiences. The main objectives are to use the same language and to quantify the impact of change using the same set of tools. The distinctive element relates to the culture of each organization, but the way in which the financial statements are prepared and the way in which they are presented will remain the same if the full harmonization is achieved.

Most of the time, the auditor has to assess the impact of an accounting selection at the expense of another option and to decide whether the results obtained, respectively the information provided by the entity are accurate and do not include misstatements that could significantly affect the financial statements.

The selection process involves evaluating the results compared to the objectives set by the regulatory system. The role of the auditor is to assess the degree of compliance of the financial statements with an applicable financial reporting framework. The auditor's objectives are to obtain reasonable assurance that the financial statements taken as a whole are free from material misstatements which may be caused by error or fraud and to issue an audit report that includes the audit opinion. The auditor's integrity and objectivity are directly

related to the freedom from any constraint, which could affect the expression of the audit opinion. In other words, the auditor should never be affected by the influences that might compromise the professional judgment.

The speed of the changes from accounting may compromise the way in which the professional judgment is applied due to the complexity of certain cases. The International Auditing Standards provide the following guideline: when the auditor is no longer in a position to evaluate a case, a specialist/ expert may be contracted.

The loss of independence occurs when the auditor is influenced by the client to "overlook" certain deviations from the provisions of the International Financial Reporting Standards.

The evolution of the accounting standards directly impacts the auditor's activity, as it is also shown in the study presented below. The results obtained can be extrapolated as the study focuses on a research related to the quantification of the impact of regulatory developments on the auditor's work.

Keywords: *the evolution of the regulations, principles based accounting, fair value presentation, financial reporting, and financial statements.*

JEL Classification: M 410

Introduction

One way to increase the quality of the reporting system, and implicitly, of the accounting system, respectively of the decision-making system is to build a normalization model based on eliminating the "excess" from all the options within the standards that have proved to be useless. This "cleanup" should be followed by a break from the constant evolution of regulations, the desired result being the reflection of the reality, thus keeping the best options for the faithful presentation of the performance and the financial position in the companies' reports.

This paper aims to analyze the role of the auditor and to determine the impact of the evolution of the accounting regulations upon the auditor's activity. The way in which the ethical conduct or the professional judgment of an auditor might be affected by the changes in the accounting is assessed through a questionnaire, based on the perception of the professional accountants and auditors that have answered to the distributed questions.

The difficulties in quantifying the impact of the changes in the accounting policies in the context of this evolution of International Accounting Standards depend upon the availability of the resources needed to determine it. Auditors have the role of verifying the actions of the managers who wish to present through the financial statements a favorable image of the entity's economic reality. It is essential that the principles laid down by the accounting standards are always up to date, and in order to verify this, a sufficient and detailed analysis of the information is required by comparing the results of the selected methods.

It is mandatory, in the case of a change in accounting policy, for example, to present the nature of the changes in the notes to the financial statements and the reasons why the application of the new policy provides credible and more relevant information to the users. The auditors' opinion is not influenced by the change in accounting policy as long as this has been done in compliance with the regulations on changes in accounting policies and, in particular, whether the new policy leads to the production of better quality, more credible and more relevant information to ensure that the image of the financial statements is properly reflected.

There will always be an element of uncertainty about the future. For example, when determining the revenue estimates, neither the legislation, nor the regulations can reduce many controversies which already exist, since an "uncertainty element" is associated with the amount presented in the financial statements for the annual profit figure (Brief, 1975).

The auditor's behavior is also influenced by the culture and the system of values of the audit company where they work. At the same time, the influence of culture on accounting must be taken into account in the development of ideas about the international classifications (Salterand, Niswander, 1995).

The Independent Auditor has the obligation to ensure that the policies and accounting principles adopted by the audited company are the most appropriate in those particular circumstances, applying the professional judgment and should not issue the audit opinion until all the significant aspects of the prescribed treatment have been verified in accordance with the International Financial Reporting Standards (Shafer, Ketchand and Morri, 2004).

1. Research methodology

The research methodology used is the fundamental research, based on data analysis and the past research from the literature (literature review process) that seeks to verify the hypothesis according to which the evolution of the International Reporting Standards affects both the accountants and the auditors. The research also used the questionnaire to analyze the impact of the evolution of accounting standards upon the auditors' activity.

Another purpose of the research is to identify the difficulties in adapting to the changes in the International Financial Reporting Standards. The desired result is to reflect the financial operations, being compliant with all the accounting principles, by choosing the accounting options which lead to the complete disclosure of the economic substance that the auditors verify through the audit tests.

2. The auditor's independence and his/ her role in an audit engagement

External auditors play a very important role and the objectives set by them in each audit mission contribute to the validation of the financial statements. The essence of the audit is this validation (verification) (Antle, 1982).

Due to the flexibility of the existing regulatory framework, on the one hand, and the nature of the professional responsibilities, on the other hand, behind the auditor's conclusion, the audit opinion is in "the spotlight" and there must be sufficient documentation of the procedures applied during the audit exercise.

If there is adequate documentation of the company's choice of accounting options, the arguments for switching from one option to another are easier to support. The higher the complexity of a problem, the more the accounting standard may be more flexible so as to allow the choice of the right option depending on the specificity of each company's activity. That is why the audit tests are tailored to the profile of the audit client and the risks that are identified in the planning stage.

An audit opinion that is not supported by sufficient audit tests cannot be validated. Ultimately, the role of the auditor is related to the existence of robust

documentation to verify the proper application of the accounting standards and, in their review practices, both the independence and the auditor's competence are assessed in the light of the effort to assess how the action to reflect the entity's economic reality and whether it is appropriate.

The normalization process has also experienced a significant evolution, with an impact on the way in which professionals carry on their work. Normalization contributes to substantiating accounting theory by showing what "must be" accounting and the following objectives are proposed (Feleagă, 1996):

- to ensure the regulation of accounting policies and thus improve accounting;
- to enable accountancy users to make rational decisions on the basis of accounting information;
- to create a climate of trust between the owners of capital and business managers;
- to serve as an arbiter among the various parties involved in economy, and in particular between the producers of accounting information and the auditors who certify the quality of the information, thus ensuring the credibility of the accounting information.

Normalization can also be defined as the "standardization process of accounting records regularly reported by companies (financial statements) by defining the accounting terminology, the objectives and methodology (principles, processes, tools) and by settling contradictory interests regarding the content and structure of the financial statements" (Stănculescu, 2008).

In the field of accounting, the language is a normalized one, which ensures consistency and completeness. The accounting language is characterized as having a simplifying character because most of the times, the accounting models do not identify themselves with the event (phenomena) represented (Feleagă, 2007). In order to ensure the transparency of information, the accounting language used must be universal, well-known and understood by all the users of financial and accounting information, not only by the managers and shareholders.

Accounting harmonization has the ultimate objective of designing a common set of rules, policies and accounting principles that, after being applied, present a true and fair view of the financial position and the performance results of a company, regardless of the

country in which it operates. The country's accounting system is dependent on the exchanges it develops with other countries, and the normalization of accounting aims to create a unitary system based on the harmonization of accounting methods, accounting terms, achieving that homogeneous information that adds value to all the users of the financial information. The use of these findings as a result of the application of well-established norms and principles leads to a beneficial uniformity in many ways, especially through a better allocation of resources (Feleagă, 1999).

In each audit engagement, an auditor starts with an analysis of the accounting principles and policies adopted by an entity, since they represent the basis upon which the audit tests are built. If the transition from a rule-based accounting to a principle-based accounting is made, verification of the results of this impact is done by applying the professional judgement.

The value of an audit can largely depend on how the auditor's independence is perceived by the involved partners. In practice, independence means adopting an unbiased view in the framework of the audit mission (Țogoe, 2012).

Auditor independence is an important element in ensuring the "objectivity" of accounting information for third parties, and in particular shareholders or associates. The level of independence increases if auditors' access to all specialized knowledge is unlimited, including the information provided by the internal audit.

In the work of an entity, the two functions, internal audit and management control are complementary and might support the external auditors in a considerable way. Internal audit contributes to management control and the external auditor's access to the reports that are considered relevant is very important because external audit can use verified information in auditing tests to guarantee the quality of the information.

Proper documentation

It is very important to document each change in accounting policy by analyzing the impact of applying the updated accounting standards and retrospective treatment where appropriate.

The questions that apply are the following:

- Has the alternative treatment allowed by the accounting standards been documented, including how it has been revealed?

- Is the effort and the documentation properly presented with the importance and complexity of the conclusion reached after applying the changes imposed by the updating of the accounting standards?

Problem identification

The main role of financial audit is to formulate an opinion by qualified persons on the compliance of information disseminated to external users through financial reporting with the reporting entity's status (Toma, 2012).

Audit opinion depends to a large extent on the compliance with the International Auditing Standards, but also on the verification of the results of the selection of those accounting policies and estimation techniques, depending on the entity's profile, applied to reflect the useful information to those analyzing the financial statements.

IAS 1, Presentation of Financial Statements requires companies that prepare their financial statements in accordance with International Financial Reporting Standards to present in the notes to the financial statements the accounting policies selected in an organized and systematic manner and the arguments for deviations from certain policy provisions, through a concrete reflection of the results of the choice of that method, to the detriment of the other method. Also, if there is a policy change, comparative information should be provided, except for the case of practical impossibility.

For example, a government grant that is granted for the purpose of providing immediate financial support to an entity, involves recognition in the profit and loss account in the period in which the entity qualifies for the grant. Therefore, it is necessary for the entity to provide in the explanatory notes information on the grant received, its purpose and the manner in which the conditions for granting the grant have been met.

There are at least two reasons why obtaining government assistance may be important in preparing an entity's financial statements. The first concerns the way of accounting for the transfer of resources and the second one is to ensure the comparability of the financial statements with those of previous exercises and with those of other entities (Gîrbină, Bunea, 2008).

In the case of a land subsidy, the construction of a building on that land may be a necessary condition. In

this case, the grant is recognized in the profit and loss account over the life of the building.

In other words, the entity discloses in the explanatory notes both information on the conditions that have not been met in relation to government subsidies and the obligations deriving from their non-fulfillment.

Lease accounts may lead to transactions associated with the achievement of certain manager's goals, which, according to the auditors' analysis, negatively affects the transparency and full disclosure of the information in the financial statements. Examples of this are Enron's trades with limited liability companies, which meant that his debts and recorded losses were not reported in the financial statements (Frecka, 2008).

Examples of the impact of regulatory developments

A strong argument in favor of international accounting harmonization concerns the will of states to unify the conditions of competition between countries to the pressure of investors because if one or more states have a more flexible or pre-emptive accounting system, the entities are tempted to migrate through their capital to those areas.

Over time, the evolution of standards has taken considerable proportions since 16 new standards have emerged since 2002 to date. At the same time, the level of complexity of accounting standards has increased as it can be seen how the International Accounting Standards Manual has reached 1,800 pages, starting from several hundred pages.

This is how the "Annotated Blue Book" – The Annotated IFRS® Standards-Standards Required 1 January 2018.

Among the most affected standards are financial instruments (IAS 32, IAS 39, IFRS 7, IFRS 9) or income (IAS 18, IAS 11, IFRS 15).

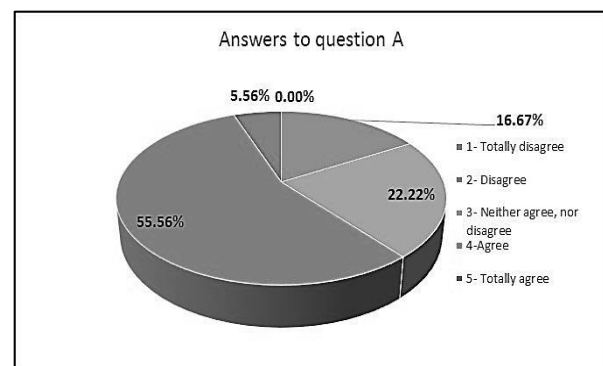
3. The importance of accounting harmonization from the perspective of auditors

We distributed a questionnaire to the auditors and accountants to determine the direction for a consistent application of International Accounting Standards and to analyze the perception of professionals about the impact of changes to International Accounting Standards.

We conducted an analysis of the results obtained by querying a sample of 18 professionals, using a scale of 1-5 (1 – Complete Disagreement, 2 – Disagreement, 3 – Neither Agreement, Disagreement, 4 – Agreed and 5 – Totally agree).

Thus, following the analysis of these results, the interpretations of the answers given to the questions below are the following:

A. Has the flexibility allowed by certain International Accounting Standards affected how audit work already worked?

Source: Graph based of the answers to the questionnaire

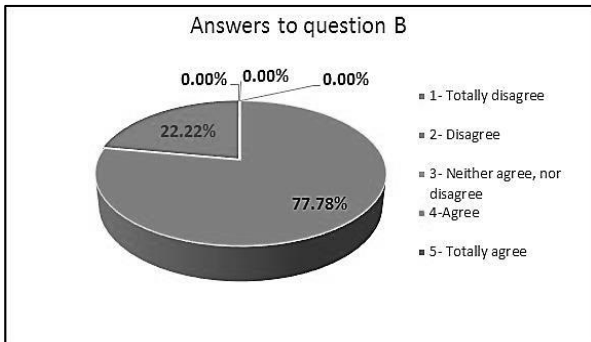
55.56% of the respondents consider that the flexibility allowed by certain International Accounting Standards has affected the way the audit work already done has been conducted because the analysis of the impact of options on the measurement of results is not missing from the worksheets.

On the other hand, 16.67% of professionals believe that predefined auditing tests are designed to detect distortions based on the risks identified, without being conditioned by the manner in which accounting choices are justified. The accounting standard has both basic treatment and alternative treatment, and both are reflected in the audit tests to verify them.

Based on the experience gained, most changes to the audit approach are influenced by the primary objective of ensuring accurate information in the accounting system, in line with applicable accounting standards, and with appropriate legislation.

The overall conclusion reflects how important it is for auditing tests to be tailored to the requirements of approach and risks identified by collecting adequate, sufficient, and credible audit evidence.

B. Appropriate application of accounting standards contributes to reflecting a true image of the financial position and performance of the entity and the process of harmonization brings many benefits to the entity?

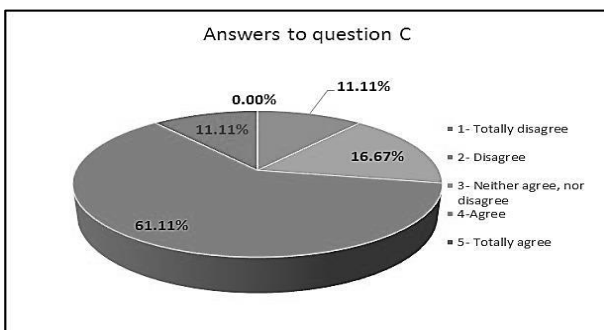

Source: Graph based of the answers to the questionnaire

77.78% of professionals believe that proper application of accounting standards is based on professional judgment, which is a basic requirement for assessing the reflection of a true image of the entity's financial position and performance and 22.22% believe that the possibility of error is very small if the results of the harmonization process are also adopted within small companies.

To reach a common denominator, harmonization is the solution for all companies of all sizes and information users appreciate the same landmark system. Small businesses prefer to use cash accounting for simplicity, but the accrual accounting principle takes precedence to ensure comparability of information.

C. Consistent application of International Accounting Standards does not lead to the development of creative accounting techniques and practices?

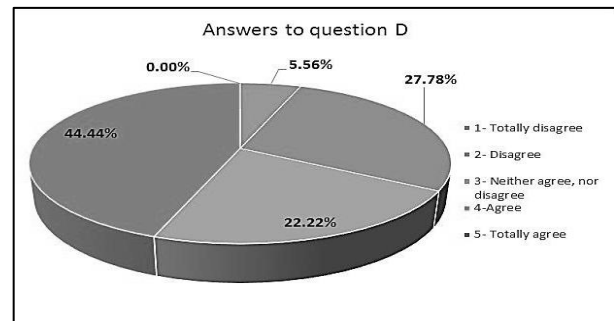

Source: Graph based of the answers to the questionnaire

61.11% of respondents agree that consistent application of the Accounting Standards does not lead to the development of creative accounting techniques and practices. This consistency has a positive impact because it does not allow for ways to deviate from reality. Because the financial position and performance result of an entity is a unique reality, their reflection is true if the valuation of each transaction is in line with the economic outcome. The main way to achieve the much-desired performance is to manage resources efficiently and to comply with the accounting rules and not through "accounting engineers".

22.22% of professionals believe that Accounting Standards are one step behind the economic reality, which is often forced to adapt its rules. They consider the need to be creative and the most faithful results are achieved by completing normalization with creative engineering. Intentional accrual accounting is not the equivalent of negative creative accounting because it does not lead to legal or illegal transition

D. Financial statements are the result of updated International Accounting Standards, but the impact of changes is difficult to quantify most of the time?

Source: Graph based of the answers to the questionnaire

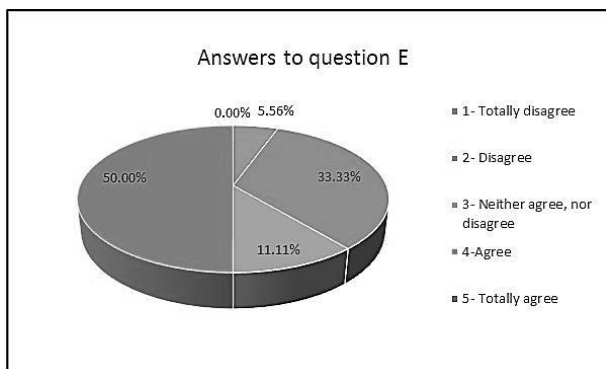
44.44% of surveyed professionals agreed that the impact of changes in financial statements prepared in accordance with International Accounting Standards is difficult to quantify because it requires an additional analysis based on many historical and comparative data that is not easily obtainable. For 27.78% of respondents, the impact of changes is easily quantifiable if the necessary resources are available because the costs for doing so are high, most of the time.

The normalizer aims to ensure comparability by updating existing accounting rules, so alignment with International Accounting Standards is vital.

The impact of changes makes it felt every time through the results obtained in the audit tests. For example, the residual value and useful life of an asset need to be reviewed at least at the end of each financial year. Auditors verify whether there are differences from the latest estimates because they are to be accounted for as changes in accounting policies in accordance with IAS 8 "Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Fundamental Errors".

Regulatory bodies have as their main reference the investors' vision, in other words they are focused on getting a useful presentation to investors, who want to certify the existence of a possible real gain.

E. The more the International Accounting Standards undergo several changes, the more the auditor's activity is most affected in terms of respecting ethical conduct?

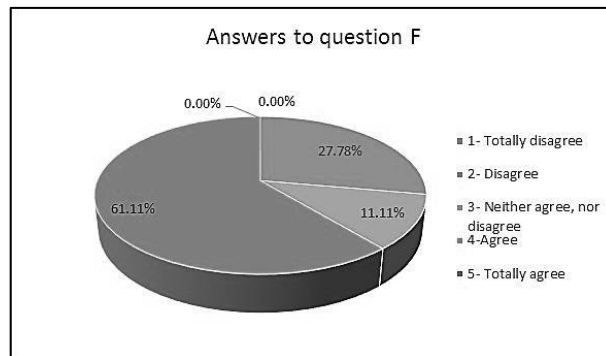

Source: Graph based of the answers to the questionnaire

Half of the respondents confirm the correlation between the amendments to International Accounting Standards and the auditor's work in respecting ethical conduct. The evolution of standards may generate conflicts of interest if the personal interests of an auditor appear to be likely to improperly influence the performance of its duties.

The independence of the auditor may be impaired if he cannot avoid any influence on the part of the client, however small he may "overlook" certain deviations from the provisions of the International Accounting Standards. Instead, 33.33% of professionals consider ethics to be very important, but they see no correlation between the changes to the standards and the impact on the auditor's activity from this point of view.

F. How are the International Accounting Standards undergoing more changes, the more the auditor's competence is more affected?

Source: Graph based of the answers to the questionnaire

61.11% of those responding to the questionnaire consider the level of competence dependent on changes in standards. It is affected by any change and professional reasoning is not sufficient because without continuous professional development (CPD) it is easy to see the possibility of mistake and until negligence is just one step.

Every business often involves a certain risk, which must be first identified (whether it is a change in the legislation or comes from the applicable accounting rules). To deal with it, it is necessary to analyze the possible consequences and establish control measures (Adam, 2008). The main element in this analysis is the competence of the professional, either the accountant or the auditor, which leads to the proper application of the professional reasoning.

Conclusions

Based on the answers received from the auditors and accountants, most of the respondents consider it very important to apply the accounting policies in a consistent way in order to reflect a true image of the entity's financial position and financial performance, reflecting the consistency in the application of the options that have already been chosen.

During an audit mission, the audit evidence is collected to document and support the opinion of the audited financial statements.

Validating a financial quality report by reflecting the actual results of the entity's operations in the financial statements requires in-depth knowledge of the latest changes in

auditing and accounting standards. All the standards need this evolution to make the economic system more efficient.

The appropriate identification of the audit risks and the design of the testing procedures, as well as the determination of the volume and format of the documentation are necessary for the formation of the audit opinion and depend on the manner in which the accounting standards have evolved.

The results obtained following a proper analysis are those that come next in line for the analysis, after performing the assessment related to the classification methods and to determine whether the appropriate techniques were adopted by the entity as this is the only way to the truth.

Ethical and professional conduct are impacted by the evolution of accounting standards because in order to demonstrate an optimal level of knowledge it is necessary to understand the latest developments of those standards, and in order to ensure the quality of the audit mission, it is

necessary to observe the ethical principles, especially the principle of independence has to be fulfilled above all. To increase the confidence in the financial statements, professional bodies "fight" side by side with the professionals so that the legal framework is aligned with the accounting and auditing standards. Auditors have the courage to tell their clients that they have omitted certain provisions from the standards updates because the overall perception is about increasing the quality of the financial reporting.

There is always a risk of error, but the confidence in auditors increases as much as the confidence in customers is thoroughly checked by the audit tests designed to discover the risk points in the set of information. A higher degree of transparency is desired by accessing a thorough process of improving the quality of the reporting system.

REFERENCES

- Adam, J. (2008), Growing business handbook: The inspiration and advice from successful entrepreneurs and fast growing UK companies, Ed. Kogan Page, London.
- Antle, R. (1982), The Auditor as an Economic Agent, *Journal of Accounting Research*, vol.2, pp. 503-527.
- Brief, R.P. (1975), The Accountant's Responsibility in Historical Perspective, *The Accounting Review*, vol. 50, No. 2, pp. 285-297.
- Feleagă, N., Feleagă L. (2007), Contabilitate Financiară. O abordare europeană și internațională, vol. 1, Ed. Economică, București.
- Feleagă, N. (1996), Îmblânzirea junglei contabilității – concept și normalizare în contabilitate, Editura Economică, București.
- Feleagă, N. (1999), Sisteme contabile comparate, vol. 1, Ed. Economică, București.
- Frecka, T.J (2008), Ethical Issues in Financial Reporting: Is Intentional Structuring of Lease Contracts to Avoid Capitalization Unethical?, *Journal of Business Ethics*, vol. 80, No. 1, pp. 45-59.
- Gîrbină, M. M, Bunea, Șt. (2008), Sinteze, Studii de caz și teste grilă privind aplicarea IAS (revizuite) – IFRS, vol. II, Ed. CECCAR, București.
- Salterand, S.B and Niswander, F. (1995), Cultural Influence on the Development of Accounting Systems Internationally: A Test of Gray's [1988] Theory, *Journal of International Business Studies*, vol. 26, No. 2, pp. 379-397.
- Stănculescu, B. M. (2008), Normalizarea contabilității din România. Între național și internațional, București, (Conducător Științific Prof. univ. dr. Mihai Ristea).
- Toma, C. (2012), Rolul auditului în creșterea calității informațiilor financiare, *Revista Audit Financiar*, pp. 5-13.
- Țogoe, D. (2012), Fundamental Principles and Conduct Rules in Audit, *Revista Română de Statistică – Supliment Trim IV/2012*, pp. 451-454.
- Shafer, W. E, Ketchand A. A and Morris R. E. (2004), Auditors' Willingness to Advocate Client-Preferred Accounting Principles, *Journal of Business Ethics*, vol. 52, No. 3, pp. 213- 227.
- <http://www.iasplus.com/en/meeting-notes/ifrs-ic/not-added/2010/ias-1-financial-statement-presentation>
- www.oecd.org/gov/regulatory-policy/ria.htm
- <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/audit-and-assurance/audit-quality/audit-quality-forum-evolution/evolution-changes-in-financial-reporting-and-audit-practice.ashx>
- <http://agvps.ro/docs/manual%20de%20politici%20contabile.pdf>

Camera Auditorilor Financiari
af
din România

6422657000013